

*ДО 30-Ї РІЧНИЦІ
МАРІУПОЛЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**І МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ
ПОСТГЛОБАЛІЗМУ**

27 ЛИСТОПАДА 2020 РОКУ

ЧАСТИНА II

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*ДО 30-Ї РІЧНИЦІ
МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ ПОСТГЛОБАЛІЗМУ

Збірник матеріалів
І Міжнародної науково-практичної конференції

27 листопада 2020 року

Частина II

За загальною редакцією
доктора культурології, професора,
завідувача кафедри культурології та інформаційної діяльності
Ю. С. Сабадаш

Маріуполь
2020

Редакційна колегія:

Ю. С. Сабадаш, доктор культурології, професор (голова),
С. В. Янковський, кандидат філософських наук, доцент.

Затверджено на засіданні кафедри культурології та інформаційної діяльності
(протокол № 7 від 15.12.2020)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою
історичного факультету Маріупольського державного університету
(протокол № 5 від 16.12.2020)

Ф 42 Феномен культури постглобалізму : зб. мат. I Міжнар. наук.-практ. конф.,
м. Маріуполь, 27 листопада 2020 р. : у 2 ч. / Маріуп. держ. ун-т ;
гол. ред. Ю. С. Сабадаш ; упоряд. С. Янковський ; техн. ред. О.В. Дейниченко.
– Маріуполь : МДУ, 2020. – Ч. II. – 224 с.

Збірник містить матеріали I міжнародної науково-практичної конференції
«Феномен культури постглобалізму», яка відбулася 27 листопада 2020 року в
Маріупольському державному університеті з ініціативи кафедри культурології
та інформаційної діяльності. В конференції взяли участь науковці з України,
Білорусі, Греції, Італії, Об'єднаного Королівства, Китаю, Франції.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а
також усім, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку бібліотек і
бібліотечної справи в країні.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів
несуть автори, опублікованих у збірнику доповідей

© Автори тез, 2020

© МДУ, 2020

ФІЛОСОФІЯ ТІЛА В ЕКСПРЕСІОНІСТИЧНОМУ ТАНЦІ РУДОЛЬФА ЛАБАНА

Формування танцю модерн

Розвиток хореографічного мистецтва ХХ століття характеризується змінами, які спричинені вимогами часу – історичними особливостями соціального і культурного прогресу ХІХ-ХХ століть. Саме ці перелічені фактори призвели до змін в Америці і в Європі. Відмова від традиційних засад, зародження та формування нових виразових хореографічних можливостей, втілення іншого погляду на танець у ХХ столітті дало поштовх до появи нових форм хореографії, а саме, танцю «модерн».

В 20-30-ті роки ХХ століття здійснюється формування різновидів та розвиток шкіл танцю «модерн». М.М. Погребняк зазначає: «У ці роки у США набув вжитку термін *танець "модерн"*, який використовувався для визначення творчості американських хореографів: М.Грехем, Д. Хемфрі, Ч. Вейдмана, Х. Холм. Термін *"виразний" танець ("Ausdruckstanz")*, втілював у собі ідеї експресіонізму, що застосовувався для творчих робіт хореографів Австрії, Німеччини: Р. Лабан, М.Вігман, К. Йосс» [1, с. 11].

Головні принципи танцю модерн - відмова від раніше установлених правил, висвітлення нових ідей, образів та сюжетів інакшими хореографічними методами. Сучасний танець стає одним з провідних трансляторів культурних значень ХХ століття.

Рудольф Лабан і Німеччина В перші десятиріччя ХХ століття у Німеччині починається виникнення модерних шкіл та розвиток танцю модерн, що поступово набирає обертів у Європі та Америці. На думку О. І. Чепалова: «Саме танець був віддзеркаленням сучасності та символом модерного мистецтва. Німецький виразний танець шукав своє місце в концепції соціальної та навіть національної ідеї» [4, с. 48].

Сучасний танець сьогодні дуже різноманітний, дякуючи Рудольфу Лабану, хореографу, педагогу, досліднику і теоретику, засновнику німецького «виразного танцю». З вищесказаного можна побачити наскільки особистість Р. Лабана є багатогранною та продуктивною в хореографічному мистецтві. Саме це можна побачити в творчій біографії хореографа із дослідження В. М. Солощенко, Д. А. Титович, які вказують, що: «В 1926 році Рудольф фон Лабан засновує хореографічну школу у Вюрцбурзі, де продовжує розробку теоретичних і практичних основ «виразного» танцю, працює як педагог, балетмейстер, здійснює низку постановок, у яких був автором хореографії та сценографії. Лабан заснував хореографічний Інститут та організував Конгреси танцю в 1927, 1928 та 1930 роках, а в 1930–34 рр. обіймав посади директора державного об'єднання театрів Берліна й керівника балетної трупи Берлінської опери. Кульмінацією роботи Лабана в Німеччині стала постановка

грандіозного масового видовища під час відкриття Олімпійських ігор 1936 року в Берліні» [3, с. 139].

Рудольф Лабан – основоположник напряму «експресіоністичний танець», який є незвичайним, оригінальним, оскільки, Р. фон Лабан зосередив увагу на тілі у просторі.

Філософія танцю У зв'язку зі зміною світогляду людей та трансформацією парадигми мислення, тілесність та тіло набувають нового комплексу ознак та якостей. Як зазначає В. А. Подорога: «Тіло як особливого роду екран, на якому відтворюються відображення актуальних дій» [2, с. 14]. Тілесні моделі, зокрема, танцювальні, фіксують різні стани людини, хвилювання, переживання, почуття, емоції. Провідною концепцією сучасного танцю ХХ століття є аналіз, експерименти над фізичним проявом людини – тілом і з духовним – підсвідомістю, тобто, відтворенням за допомогою рухів тіла свого бачення світу. У танці, по Лабану, людина повинна бути вільна від канонів, тому що танець виражає її особистісні відносини. Лабан цікавився та займався вільним експресивним танцем, оскільки він апелював до індивідуальності особистості.

Хореографічна методика Лабана та парадигма його мислення базується на сприйнятті та розумінні руху через розбір його складових (елементів). Для хореографа важлива мова рухів і розуміння, як тіло на них реагує. Р. Лабан вважав, що потрібно насолоджуватись тілом та рухами.

Виразність, урівноваженість, стійкість та суворість форм, використання природності й антиприродності, навіть винайдення краси потворного – в цьому виражені основні вектори художнього пошуку, що стають нормою експресіоністичного мистецтва, яке створює підвалини модерного танцю початку ХХ століття. Модерністська система Р. фон Лабана надає тілу нові просторові та хореографічні можливості, тобто, все більшу різноманітність форм руху.

Одна з цілей Р. Лабана – допомогти людям звернути увагу до свого тіла.

Мета хореографа – зрозуміти, як працює рух і виділити теорію руху. Важливим для Лабана було осягнення фізіологічних функцій і можливостей тіла, отже, він прагнув надати мистецтву танцю наукової основи яку, наприклад, має музика.

Теорія та техніка танцю Р. Лабан та інші тогочасні хореографи мали за мету створити новий, вільний стиль танцю та новітню інакшу наукову ідею викладання, що була б подібною до теорії балету, яку Лабан вважав неактуальною та застарілою. В результаті, Лабан створив свою теорію танцювального руху.

Засоби Рудольфа фон Лабана, техніка та система роботи над танцем, на той час, були новими та неординарними:

- імпровізація як творчий метод;
- замість музики - звуки або тиша;
- групова режисура;
- свобода для тіла проявляється як у русі так і костюмі;
- взаємозамінність ролей;

- змінний, неметричний ритм;
- запровадження на сцені крупних форм руху всього тіла, що чергуються з тонкими фразами (наприклад, рухів долоні) [6, р. 122].

Найважливіші теоретичні засади і переконання, на яких акцентував свою увагу

Р. фон Лабан у своїй теорії експресіоністського (модерністського) танцю позначались у вигляді патернів. Теорія складається з 32 патернів, в яких він виписав правила руху та взаємозв'язок з простором.

Простір, Час, Енергія, ретранслятором яких є тіло – три найголовніших та незмінних позицій, на яких Лабан побудував свою теорію руху. Лабан пропонує звернути увагу на чотири моменти: де рух відбувається, як він відбувається, чому він відбувається. За його теорією «**тіло рухається в просторі**». Рух тіла – це зміна і простір має бути місцем, де відбуваються зміни. Ми не просто рухаємося в просторі-часі, але ми рухаємося з певним ступенем зусилля, або розслабленості, або інтенсивності.

Рухи тіла можуть бути важчі або легші в залежності закладеного в них від рівня енергії і імпульсу. **Енергія** будь-якого руху тіла настільки ж внутрішня, як і зовнішня, таким чином, аналіз динаміки стосується також внутрішніх імпульсів, які народжують рух тіла.

Існуючи в просторі, тіло також існує і в **часі**. Рух тіла може відбуватися з різною тривалістю, швидко або повільно. Використання **часу** може варіюватися від вкрай повільного до найшвидшого. З точки зору часу, рух тіла може бути вільним і безперервним, або визначатися ритмом [5, р. 267].

По **теорії Р. Лабана** всі рухи можна розділити на п'ять основних груп:

1. Пересування (поступальний рух).
2. Стан спокою. Як розслаблення і як напругу, як затримка м'язової діяльності, балансування.
3. Жестикуляція (рух частинами тіла).
4. Елевація. Підйоми і стрибки.
5. Обертання. Як усього тіла, так і окремих його частин [5, р. 268].

Теорія роботи з танцюристами базувалась на розвитку фізичних здібностей кожного танцівника, завдяки фізичним вправам, але одним із важливих засобів була імпровізація і оригінальність. Ключовим у праці Р. Лабана є танцівник, його ставлення до світу та взаємодія з іншими танцівниками. Він бажав, щоб його студенти рухались в необмеженому просторі, на відкритому повітрі, щоб були звільнені від матеріального.

Серед його видатних студентів були: Сюзанна Перроттет та Мері Вігман, Кейт Вульф, Мая Ледерер та Дуся Березка.

Музика в системі Лабана: Р. Лабан вважав, що танець може встановити взаємозв'язок з іншими видами мистецтва, за умови, якщо не потрібно сильно покладатися на музичний ритм, або на сюжетну лінію. Згідно з цією думкою, Лабан почав експериментувати із відношенням танцю-звуку-слова. Рудольф Лабан був найрадикальніший з усіх творців вільного танцю, він відійшов від звичних рухів і від музичного супроводу, теми і сюжету танцю. З дослідження Чепалова О. І. можна зазначити, що: «Р. Лабан ставив хореографічні видовища,

часто без музичного супроводу або тільки під ударні інструменти з мовно-хоровим акомпанементом – «Смерть Агамемнона» (1924), «Ніч» (1927), «Титан» (1927); деколи під музику з опер К. В. Глюка та Г. Ф. Генделя. Лабан знайшов альтернативу музичному акомпанементу, його «еспресіоністичний танець» супроводжувався розмаїттям шумових ефектів, які створюють самі виконавці (ритм кроків та дихання, шелест одягу, розмова на сцені)» [4, с. 49].

Висновок: Таким чином, можна підсумувати, що Лабан створив концепцію теорії «експресивного танцю», а також свою філософію про: рух, тіло, ритм, тіло в просторі; у сучасну теорію танцю додав нові принципи, характеристики та розуміння й існування людини у просторі. Все це є вагомим внеском у загальну філософію сучасної хореографії ХХ століття та сьогодення. Тобто, для хореографічного мистецтва напрацювання Р. Лабана цікаві у двох аспектах як в практичному, так і в теоретичному.

Література

1. Погребняк М. М. Танець «модерн» у художній культурі ХХ століття: автореф. дис... канд. мистецтвознав. : 26.00.01. Київ. 2009. 11 с.
2. Подорога В. А. Феноменология тела. Москва: Ad Marginem, 1995. С. 14.
3. Солощенко В. М. , Титович Д. А. Розвиток провідних шкіл танцю в Німеччині, Швейцарії та Австрії. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*. 2014. Вип. 1–2. С. 139.
4. Чепалов О. І. Ausdruckstanz та стилістика балетмейстерської творчості в Німеччині ХХ століття. *Збірник наукових праць Київського національного університету культури і мистецтв*. 2018. Вип. 2. С. 48-49.
5. Hodgson J. Mastering Movement: The Life and Work of Rudolf Laban. Psychology Press. 2001. P. 267-268.
6. Laban R., Ullmann L. The mastery of movement. Northcote Hous. 1988. 122 p.

УДК 159.947:005.322

В. Ангелін
/ м. Маріуполь /

АВТОРИТЕТ ТА ЛІДЕРСТВО, ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Впродовж життя людина живе і діє у складі різних груп і зазнає впливу формальних і неформальних лідерів. В групі, де зібралося разом більш, ніж двох осіб, є ті хто веде і тих, кого ведуть, тобто є лідери і послідовники.

Лідерство являє собою процес організації та керування малою соціальною групою, який сприяє досягненню спільної групової мети в мінімальні терміни з максимальним ефектом, детермінований пануючими в суспільстві соціальними відносинами. Проблема лідерства у військовому колективі завжди мала високу актуальність, а в сучасній ситуації особливо.

Нині науковці, які займалися її вивченням, вказують, що за своїм статусом офіцер є формальним лідером свого підрозділу, але цього найчастіше виявляється недостатньо для ефективного керівництва підлеглими. Сучасні складні обставини, висувають додаткові вимоги до професійних особистісних якостей офіцера.

Успіх у військовій управлінській діяльності залежить не так від рівня посади та сили влади, як, перш за все від особистого авторитету командира.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю розглянути лідерство як засіб вдосконалення управлінської діяльності командира.

Мета: проаналізувати сутність таких понять, як авторитет та лідерство, в якості складових психологічного портрету командира (військового начальника)

Аналіз останніх досліджень та публікацій. К початку XXI століття науковцями різних країн було розроблено достатньо багато різноманітних теорій та концепцій лідерства, що свідчить про неабиякий інтерес до цієї проблеми. Однак, на сьогоднішній день не тільки ще не створено загальної теорії лідерства і не існує однозначного його визначення. Тому ці питання у своїх публікаціях розглядають як зарубіжні так і вітчизняні науковці, зокрема, В.С. Полікашин, С.Ю.[1].

Виклад основного матеріалу.

Авторитет військового керівника формується ним самим у реальній поведінці й діяльності. Словами авторитет не створити, як правило, підлеглі судять про командира за його справи та вчинками. Авторитет командира пов'язаний із виконанням основних функцій відповідно до посади, підкріплюється особистими рисами і високими моральними якостями. У цьому розумінні варто розрізнити два джерела авторитету: офіційний, обумовлений посадою, та реальний – фактичний вплив, реальна довіра і повага.

На думку В.В.Ягупова у структуру авторитету військових командирів входять: ціннісні орієнтації соціальної спрямованості, військовий професіоналізм і професійно важливі особистісні якості. Авторитет командира можна уявити у вигляді психологічної моделі. Основними соціально-психологічними змінними авторитету є: нормативність поведінки (дисциплінованість); дружелюбність (доброзичливість); авторитарність [2]

Авторитет варто розглядати як чинник, який полегшує управління і підвищує його ефективність. Командир, який користується повагою, довір'ям серед підлеглих, може ефективно впливати на колектив, чітко організувати оперативно-службову діяльність. Одна із сторін психологічної сутності авторитету військового керівника особливо яскраво проявляється в екстремальних умовах в яких доводиться сьогодні виконувати свої обов'язки військовим, співробітникам СБУ та іншим.

Як показала низка досліджень [3,4,5,6,], авторитет командира має соціально-психологічні особливості свого розвитку. Розвиток авторитету відбувається послідовно, проходячи кілька стадій – від особистісного до позиційно-функціонального.

Спираючись на сучасні теоретичні підходи науковців ми визначили структуру авторитету командира та структуру лідерських якостей. В таблиці 1 надана порівняльна структура авторитету командира та структура лідерських якостей

Табл.1

Психологічна структура лідерських якостей та авторитету командира

Структура авторитету	Структура лідерських якостей
Професійна компетентність	Комунікативно-організаційні: комунікабельність, переконливість тактовність, дипломатичність, розвинуті організаційні здібності
Загальна культура поведінки	Емоційно-вольові: цілеспрямованість, наполегливість, впевненість у собі, самовладання;
Стиль взаємодії з підлеглими	Мотиваційні: мотивація до лідерства, мотивація до успіху
Дотримання норм службової етики	Мисленеві: швидкість мислення, логічність, креативність, здатність до прогнозування, здатність до узагальнення;
Громадянська позиція	Особистісні: активність, ініціативність, надійність, патріотизм;
Наявність певних заслуг і успіхів	Прагнення до самовдосконалення

Лідерство – це мистецтво, яке багато в чому ґрунтується на життєвій активності і творчості людини. Щоб стати лідером, потрібно досягти певного рівня культури, освіченості, професіоналізму, життєвого досвіду, внутрішньої зрілості. В основі цього – постійна робота над собою, розвиток власного потенціалу. Опрацювавши наукову літературу, маючи власні спостереження, впевнені: лідера не можна призначити або створити, бо він створює себе сам.

Б.Д. Паригін виділив такі основні відмінні риси лідера і керівника:

1. Керівник призначається офіційно, лідер висувається неофіційно.
2. Керівнику права і повноваження надані законом. Лідер не має подібних прав і повноважень.
3. Керівник виконує кілька соціальних ролей, в тому числі є представником групи зовні. Діяльність лідера обмежується межами внутрішньо групових стосунків і взаємодій.

4. Керівник несе зовнішню персональну відповідальність за діяльність групи і її результати, в тому числі перед законом. Лідер не несе подібної відповідальності за роботу групи і за все, що в ній відбувається (якщо, звичайно, група у своїй діяльності не порушує закон) [7].

Лідерство – це повноваження, яке не можна делегувати.

Узагальнивши різні підходи до визначення поняття “лідер”, ми будемо його розуміти як члена групи, що виконує основну роль в організації спільної діяльності та регулюванні взаємостосунків в колективі, за яким група визнає право приймати рішення в значущих ситуаціях.

Висновки: Таким чином, ми прийшли до висновку, командира, зміцнюючи авторитет, необхідно слідкувати за тим, щоб не подавляти, не принижувати підлеглих, не сковувати їх ініціативи. Прийоми створення авторитету мають відповідати чинним у суспільстві нормам моралі й етики.

Лідерські якості являють собою особистісні якості, які забезпечують ефективне лідерство. Однак, "універсального" набору лідерських якостей не існує. Успішність становлення члена групи як лідера залежить від його здатності проявити потрібні якості, вміння, навички у відповідних ситуаціях.

Література

1. Основи управління та прийняття рішень у військовій справі: навч. посіб. / Кол. авт.: В.С. Полікашин, С.Ю. Поляков, Ю.В. Полікашин, Ф.Ф. Мисик. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2009.–112 с. 2. – С. 179–184 11.
2. Ягупов В.В. Військова психологія / В.В.Ягупов. – К. : Тандем, 2002. – 674 с.
3. Бурлачук В.Ф. Символічні системи і конституювання соціального смислу: Автореф. дис... д-ра соціол. наук: 22.00.01 / В.Ф. Бурлачук; НАН України. Ін-т соціології. – К., 2005. – 27 с.
4. Кононенко А.О. Психологічні складові індивідуального іміджу сучасного педагога: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / А.О. Кононенко; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечнікова. – О., 2003. – 20 с.
5. Ковалев А.Г. Авторитет руководителя коллектива. Коллектив и социально – психологические проблемы руководства. / А.Г.Ковалев. –М. : Издательство политической литературы, 1978. – С. 227–245.
6. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: навч. посібник / Орбан-Лембрик Л.Е. – ІваноФранківськ : Плай, 2001. – 400 с. 10. Сіцінський А.С. Управлінський вплив керівника на підлеглих як прояв його влади та авторитету/ Сіцінський А.С. // Науковий вісник Національного універси
7. Парыгин Б.Д. Основы социально-психологической теории. – М.: Мысль 1971. – 351 с.

УДК 780.653

Н. С. Афанасьєва
/ м. Маріуполь /

ЕЛЕКТРИФІКАЦІЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: ПРОТОТИПИ СИНТЕЗАТОРІВ, МАСОВЕ ТИРАЖУВАННЯ, ВПЛИВ НА МАЙБУТНЄ МУЗИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

Електронна музика - видатне художньо-технічне явище першої половини 20 століття, яке справило значний вплив на музику, перетворивши її з мистецтва на масову індустрію. Народжуючись у хвилях художньо-естетичних пошуків і наукових відкриттів кінця 19-початку 20 століть, електронна музика виявилася нерозривно пов'язаною з провідними тенденціями художньої творчості 20 століття в цілому. При явному зв'язку з попередньою епохою, вона виділилася радикальною новизною музично-виразних засобів [3].

У першій половині 20 століття значно посилювалися пошуки нових засобів вираження і форм. Музикою в цілому та пошуками нових засобів відтворення звуку почали займатися не лише композитори, а й інженери-електроніки,

фізики практики, які працювали із звукозаписною і обчислювальною технікою. На основі технічних досягнень, у 20 столітті відкрилися перспективні можливості електронного звукосинтезу, «зберігання» і відтворення музичного матеріалу.

Однією з перших спроб створити електричний прилад для відтворення звуку були досліди німецького фізика Германа Гоменгольца. У 80-і роки 19 століття, він поєднав в одному пристрої електромагнітні збудники, камертон і клавіші. Принцип роботи «прототипу синтезаторів» полягав у наступному: 10 електрично збудливих камертонів, розташованих біля вхідного отвору резонатора Гельмгольца, налаштовані на ту ж частоту, що і резонатор. Вони включаються і звучать усі відразу, але видають тихий звук. При натисканні на клавішу, чорна заглушка на відповідному резонаторі відхиляється від отвору і звук стає голосніше. У сучасному розумінні такий прилад складно назвати повноцінним музичним інструментом, але сама ідея дала поштовх до розвитку способів відтворення музичних композицій [6].

Наступною спробою створення електричного приладу для відтворення музики став телармоніум. Патент на його створення був випущений у 1897 під назвою "Принцип і пристрій для відтворення і поширення музики за допомогою електрики». Американський винахідник Таддеус Кехілл сконструював інструмент, який представляв собою набір з 145 електрогенераторів, які виробляли електричний струм різних частот. Інструментом управляли за допомогою трьох динамічних клавіатур об'ємом в 7 октав, на яких грали в чотири руки. Звук виводився спочатку через спеціальні труби, а згодом подавався безпосередньо в телефонні лінії. Телармоніум подавав один ампер на кожен телефонний апарат: цього було більш ніж достатньо для того, щоб, при наявності різьки, чути все, не тримаючи трубку біля вуха. Особливістю новоствореного приладу було те, що музику можна було транслювати на відстані, по телефону. Ця головна перевага телармоніуму стала причиною його «провалу»: потужність виявилася занадто великою для тодішніх телефонних ліній. Історія приладу закінчилася у 1916 році, але ідея створення і транслювання електронної музики стала переростати в подальші винаходи [5;7].

Через кілька років, у 1921 році, російський фізик Лев Термен створює перший електромузичний інструмент - терменвокс. А в 1931-му році - «рітмікон» - перший аналоговий синтезатор ритму, тобто першу драм-машину.

Більш вдосконалим приладом, ніж винаходи Термена, став електрофон (Хвилі Мартено). Електронний музичний інструмент, створений у 1928 році французьким віолончелістом і педагогом Морісом Мартено, мав 7-октавну клавіатуру фортепіанного типу, а також нитку з кільцем, завдяки якій можна було видобувати звуки. Ламповий генератор всередині інструменту видавав звуки, якими управляли через клавіатуру або натягуванням нитки до певної позиції і одночасним натисненням спеціальної кнопки, яка виконувала роль смичка. Крім того, інструмент був оснащений перемикачами тембрів і режимів виконання (клавіатура / нитка). Інструмент кілька разів модернізувався: у 70-е з'явилася транзисторна версія, у 90-е, завдяки гурту Radiohead, був випущений

його цифровий аналог. Як і терменвокс, «хвилі Мартено» були не масовим, але популярним інструментом свого часу [6].

1950-1965-ті роки - час розквіту так званої «приватної електронної музики». Її загальною ознакою можна вважати спосіб отримання звуку, синтезованого тільки електронними приладами в музичній студії (генератором, синтезатором). У класичних студіях електронної музики проводилися численні експериментальні дослідження зі створення звукового сигналу («побудови») нових тембрів за допомогою електронного обладнання), його подальшої обробки і відтворення. Першовідкривачем в цій області стала Кельнська студія електронної музики [4].

Устаткування таких приватних студій, при всій їх недосконалості, вже дозволяло ускладнювати форми синтезування і перетворення звукового матеріалу, спрямовані на поступовий відхід від холодності і одноманітності «синтетичних» звуків до моделювання звучання природних джерел, зокрема, традиційних музичних інструментів. У 1960-ті - на початку 1970-х років великого поширення в усьому світі отримала музика, яка використовувала в якості первинних джерел традиційні музичні інструменти, або співочий голос; їх звучання було піддано різноманітним електронним модифікаціям безпосередньо на сцені - в живому виконанні.

Модульні синтезатори, що з'явилися в 1960-і роки, означали якісний стрибок в еволюції електронної музики, після чого її розвиток пішов прискореними темпами. Зусилля музикантів, вчених дослідників концентрувалися на все більш складних формах звукового синтезу, завдання організації звукових процесів в самому тембрі, надання йому властивостей живого звуку. Широкі виконавські можливості нових синтезаторів залучили безліч музикантів. Однак відносна доступність і простота роботи з ними мала чимало негативних рис, адже відтепер процес створення музики нерідко підмінявся створенням звукошумових ефектів, що можна було віднести більшою мірою до «легкої музики» [1].

Виникнення живої електронної музики було історично зумовлено. У ній деякі музиканти побачили, перш за все, вихід на перспективний синтез електронних і акустичних форм, що проявилось в їх взаємозбагаченні і взаємовпливі. Створення перших електронних музичних інструментів, електрифікація звуку і створення приладів для тиражування записаної музики поступово зробило музичне мистецтво доступнішим, масовим. Це стало поштовхом для комерціалізації музики, перетворення мистецтва в засіб заробітку, перетворення музики на бізнес індустрію.

Література

1. Гаврилова Н.А. Історія зарубіжної музики. 20 століття/ Н. Гаврилова. – 2005. – 576 с.
2. Газарян С. У світі музичних інструментів / С. Газарян. – М: Просвіта, 1989. – 192 с. –
3. Досвід дослідження електронної музики [Електронний ресурс] // Москва. – 1994. – Режим доступу до ресурсу: <http://cheloveknauka.com/opyt-issledovaniya-elektronnoy-muzyki>.

4. Історія музики. Навчальний посібник [Електронний ресурс] // Омск. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://window.edu.ru/resource/677/27677/files/05110114.pdf>.

5. Телармоніум [Електронний ресурс] // Digital Music Academy – Режим доступу до ресурсу: <https://digitalmusicacademy.ru/lesson-telharmonium>.

6. Тернистий шлях еволюції синтезаторів [Електронний ресурс] // Хабр. Спільнота ІТ-спеціалістів – Режим доступу до ресурсу: <https://habr.com/ru/company/pult/blog/399411/>.

7. Що таке "телармоніум" та пращуром чого він був? [Електронний ресурс] // Live Journal – Режим доступу до ресурсу: <https://masterok.livejournal.com/1188358.html>.

УДК 257.7

А. А. Бакієва
/ м. Маріуполь /

СВІТОГЛЯДНО - РЕЛІГІЙНІ УЯВЛЕННЯ ДАВНІХ СЛОВ'ЯН

Релігія давніх слов'ян значною мірою вплинула на подальше становлення не тільки національної культури України, але й зберігалася у повсякденності: сучасних традиціях, календарних святах та прикметах. Язичництво слов'ян – це не просто етап в розвитку нашого народу, але історичний пласт, що лежить в основі самобутності і духу держави. Тому актуальність теми обумовлена відтворенням своєї унікальної етнічної культури, її достовірного та цілісного відображення. Адже дані знання дозволяють розглянути історичний процес у всій його повноті, отримати максимально об'єктивну інформацію.

Слов'янське язичництво, на відміну від християнства, є рідною (національною) релігією, яка еволюціонувала протягом тривалого часу. Язичницькі вірування розвивалися протягом багатьох століть і прийшли до зіткнення з християнством вже в високорозвиненому вигляді, з корінням, що йде з кам'яного віку.

«Язичництво», як відомо, – вкрай неоднозначний термін, що виник у церковному богослов'ї для визначення неавраамічних релігій [4]. Цим визначенням іменувалися найрізноманітніші релігійні прояви, такі як: міфологізована релігія античного світу, уявлення первісних племен, і дохристиянські вірування слов'ян, фінів, германців, кельтів або домусульманська релігія татар та інших народів.

Однак, язичництво розглядається істориками всеціло: монументальний вклад у вивченні слов'янського язичництва належить Рибаківу Б.А., який розглядав термін «язичництво» як умовне позначення магії, поклоніння силам природи та померлим предкам. Чималий внесок у вивченні даної теми зробили Костомаров М. І., Маркевич М. А., Воропай О. І, Гнатюк В. М. та ін. Вивченню релігії давніх слов'ян було присвячено багато робіт пострадянського періоду,

до них варто віднести Бородіна О. П., Журавльова В. В., Поповича М. В., Власова В. Г., Нікольського Н. М. та ін.

Слово «релігія» походить від латинського слова *religio*, що означає – зв'язок. Це дві сторони одного і того ж багатовікового взаємовідношення, на одній стороні якого знаходяться переживання і страхи людські, які спонукають людину пояснювати все побачене в навколишньому світі, іншою стороною є відповідь на все незрозуміле і страшне, що є також підсумком нездатності людини привести всі свої уявлення, почуття і емоції до спільного знаменника [2, с.14].

Релігія наших пращурів формувалася протягом довгого періоду в процесі виділення давніх слов'ян з індоєвропейської спільноти народів у II тис. до н.е., але в тісній взаємодії з міфологією і релігією сусідніх племен. У першій половині I тис. н.е. на розвиток давньослов'янської релігії значний вплив справили племена кельтів та степове іраномовне населення, а саме племена скіфів, сарматів, аланів. Також варто зазначити такий важливий фактор у синтезі давньослов'янського світогляду, як процеси етногенезу праслов'ян, які відбувалися у II тис. до н.е. на території Центральної Європи і лісостепової зони Східної Європи. «Колонізація північно-східної Європи здійснювалася як із східної частини земель Празько-Корчакської культури, так і з території північної Польщі» [5, с.7].

Людина минулого уявляла себе невід'ємним, природним та досить уразливим елементом навколишнього світу. Таким чином, помічаючи в природі масу незрозумілих і несхожих явищ, людина створила для себе безліч фатальних і різноманітних образів, первинних богів. Як небезпечні і незрозумілі сили, божества слід задобрювати і почитати, щоб вони проявили прихильність. Світорозуміння в слов'янській міфології описується в дуалістичній формі (через парні протилежності), що визначає просторові, часові, соціальні характеристики світу. Дуалістичний принцип протиставлення приємного і неприємного, сприятливого і несприятливого для людини чи роду реалізовувався через міфологічних персонажів, що мали позитивні або негативні функції, наприклад, доля і недоля, щастя і нещастя» [3]. Таким чином, первинні уявлення давніх слов'ян не тільки створили підґрунтя для подальшого розвитку і становлення пантеону, але і певної ієрархії міфологічних створінь.

Слов'янські боги, як правило, вважалися прародичами народу-носія релігії [1, с. 57]. Вони безпосередньо втручалися в життя людини, знаходилися поряд з ним, допомагали, захищали, оберігали. Люди вважали себе прямими нащадками своїх богів, шанували їх як предків, але не плазували перед ними. Скоріш, слов'янські боги виступали ідеалізованим праобразом людини, тобто тим ідеалом, до якого людина мала прагнути.

Найчастіше слов'яни молилися в природному оточенні: в гаях, лісах, біля джерел та водойм, на пагорбах. Для поклоніння богам вони не будували храмів, храмом виступала сама природа. Об'єктом поклоніння були власноруч зроблені ідоли, яких виготовляли з дерева або каменю. На ідола (або кумира) наносили різьблення дерев'яних голів з реалістичними рисами обличчя. Проте,

і траплялися певні інсталяції з зображенням людей і творин, наприклад Збручанський ідол, знайдений у 1848 р. біля річки Збруч. На думку Бориса Рибаківа, ідол є уособленням трьох сфер дійсності – божої, людської та підземної. У верхній частині знаходяться зображення чотирьох божеств, нижче – зображення людей, а внизу – силует хтонічного божества [6, с. 84].

Ідолів встановлювали на капищах – спеціальних обрядових місцях поклоніння. Самі капища виникали в природному середовищі, однак, зі стрімким розвитком міст, капища почали з'являтися і там. Релігійні обряди проводили жерці – волхви, але згодом приймати участь у проведенні обрядів і виступати в ролі жерців могли і князі.

Розмірковуючи про первинні релігійні уявлення давніх слов'ян, неможливо не акцентувати увагу на міцний зв'язок, єдність з природою, що згодом, у різні періоди свого розвитку, породили витоки тотемізму, фетишизму, анімізму, магії та різноманітних культів. Поступово розвиваючись, релігія слов'ян досягла високого рівня та багатопланового розуміння світобудови [5, с. 24]. З підйомом господарства і розвитком суспільного життя населення відбувся розквіт релігії. Крім рядових божеств у древніх слов'ян існували і головні боги (глобальних природних стихій і явищ). Крім того, були й інші численні боги, різноманітні за походженням і функціями.

Однак згодом, у X ст., в період розквіту слов'янської релігії, багатой духовної та матеріальної культури у вже сформовану та самостійну державу – Київську Русь, почала проникати християнська ідеологія. Княжа влада, підпорядкована Володимиром Святославовичем, потребує зміцнення своїх позицій, приймає нову віру – християнство.

Церква поступово увійшла в число державних інститутів Давньої Русі. Крім усього іншого, християнство принесло на Русь кириличну писемність, кам'яну архітектуру і монастирський уклад життя, що сприяло поширенню досягнень західної культури на Русі, проте майже повністю винищило рідну культуру та релігію.

Таким чином, на основі вищевикладених матеріалів ми прийшли до висновку, що на момент прийняття християнства язичництво знаходилося в найвищій точці свого розвитку і могутності, проте більшість відомостей про це була втрачена або не дійшла до нашого часу. Та не зважаючи на становлення християнства на Русі, воно не змогло повністю асимілюватися. Більшість християнських свят доповнювалися слов'янською обрядовістю, часом від християнського свята залишалося тільки назва, що свідчить про пошану пращурів до своїх традицій та культури.

Література

1. Колодний А. Академічне релігієзнавство. – К: Світ Знань, 2000. – 862 с.
2. Гальковский Н.М. Борьба христианства с остатками язычества в Древней Руси. – Москва : Индрик, 2000. – 376 с.

3. Давні слов'яни та їх культура. Слов'янська міфологія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://sites.google.com/site/seminaru2014/kyltura_slov_an/slov-anska-mifologia
4. Колодний А. Язичництво як релігійний феномен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/>
5. Попович М. В. Нарис історії культури України. – К.: «АртЕк», 1998. — 728 с.
6. Рыбаков Б.А. Язычество Древней Руси – СПб: Наука, 1987. — 790 с.

УДК 070:316.61

О. Р. Баніт
/ м. Дніпро /

РОЛЬ МЕДІА У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ТА СУСПІЛЬСТВА

Інститут засобів масової інформації впливає на формування громадської свідомості та громадської думки, політичної та правової культури, культури мовлення, культурної компетентності, духовності особистості та суспільства і т.д. Органічний зв'язок культури та комунікації, їхній взаємовплив ілюструє вислів Умберто Еко (який досліджував низку сфер комунікації – кіно, живопис, рекламу) «культура – це переважно комунікація». Таке ототожнення може бути пояснене тим, що процес комунікації описується так: певна інформація кодується відправником за допомогою знаків та символів і розкодовується отримувачем. Цей процес передбачає також зворотній зв'язок (реакцію отримувача). Аналогічні дії відбуваються під час написання літературного твору, зйомки фільму тощо [1, с.171-172].

Домінування комунікації у всіх сферах життя суспільства призвело до переходу останнього від індустріального до інформаційного. Людина буквально злилася з медіа, які її оточують, що призвело до появи людини медійної, до позитивних рис якої належить свобода і множинність вибору, нешаблонність мислення та можливість брати участь у створенні медіа повідомлень та оперативно реагувати на них. Цікаве порівняння зробив Маршал Маклюєн, порівнявши рибу в воді та людину, так само оточену засобами масової комунікації з усіх сторін: «Чи може риба усвідомити, що вона мокра? Ні, це можливо, лише коли вода зникне». Розвиток масового виробництва та масової комунікації призвели до виникнення такого явища, як масова культура. Зростання темпу життя та кількості інформації призвело до того, що людина вже не взмозі концентруватися на великих текстових масивах, наприклад, романах. ЗМІ спрощують інформацію, скорочують тексти, збільшують кількість фото та відео, що дозволяє швидше та без особливих інтелектуальних витрат засвоїти повідомлення. Такий підхід призвів до виникнення у сучасної людини так званої «кліпової свідомості»

До характерних рис масової культури науковці відносять: орієнтованість на масове споживання (спрямоване на пасивне сприйняття), повторюваність образів та ідей, розважальність, комерціалізація, короткий строк існування продуктів масової культури, використання іміджів та стереотипів тощо. Ці ознаки реалізуються за допомогою поп-культури (поп- та рок музики), кінематографу, масової художньої літератури, ЗМІ (телебачення, радіо, преси, інтернету, мобільного зв'язку, комп'ютерних ігор і т.д.) тощо. В свою чергу, щоб досягти економічної ефективності, медіа мають потурати інтересам масового споживача – потягу до сенсаційного, вульгарного, доступного для розуміння більшості – які ведуть до тривіальності та грубості [3, с. 142].

З іншого боку, однією з основних функцій ЗМІ, поряд із інформаційною, є культурна, яка межує з освітньою, пропагандистською, функцією контролю та критики та функцією соціалізації. Інколи говорять про таку функцію як культурно-освітня – вона полягає у поширенні та пропаганді культурних цінностей, хоча питання, чи є ЗМІ інститутом культури. Це пояснюється великою кількістю телевізійних, радійних програм та журналів культурної та освітньої спрямованості.

Найважливішого значення культурно-освітня функція набуває у процесі виховання підлітків та формуванні світоглядних і ціннісних пріоритетів молоді. Зокрема різні аспекти впливу ЗМІ на свідомість та розвиток дітей вивчається багатьма вченими: вплив використання електронних засобів на розвиток дитини (Г. Апостолова), використання ЗМІ для профілактики нарко- та алкозалежності підлітків (С.І. Здіорук), соціально-педагогічну роль ЗМІ (Л. Коваль, І. Зверев, С. Хлебнік), вплив перегляду телебачення на розвиток впродовж життя (Л. Хьюсман, Л. Ерн) і т.д.

При цьому одним із найважливіших завдань медіа є популяризація здорового способу життя серед підлітків. Підлітковий вік, як відомо, пов'язаний із бурхливим ростом та гормональною перебудовою організму; пошуком свого місця у житті; стресом, обумовленим складнощами в спілкуванні з дорослими та однолітками, незадоволенням собою, труднощами у навчанні тощо. Водночас паралельно із процесом самоідентифікації підвищується схильність підлітків до саморуйнівної поведінки: алкоголізму, куріння, наркозалежності, раннього початку статевого життя, захворювань на ВІЛ та СНІД, сифіліс тощо.

Вирішальне значення за таких умов має вплив ЗМІ на свідомість підлітків. Дослідження, проведене серед дітей та молоді віком 10-22 роки, показало, що вони переважно отримують інформацію про здоровий спосіб життя переважно з телебачення (60%). Інші медіа розподілилися за позиціями таким чином: радіо (23%), буклети та листівки (17%), газети та журнали, соціальна реклама (4%). Молодь також вважає, що телебачення є ключовим з поміж інших засобів масової інформації, яке поширює інформацію про шкоду наркотичних речовин [5, с. 93-94].

С. Кузіна зазначає, що вплив ЗМІ на молодь може бути як позитивним, так і негативним. Те, яким чином вони впливають на свідомість та поведінку молоді, підкорюється загальним психологічним закономірностям впливу мас

медіа. З іншого боку, на сучасну молоду людину традиційні форми соціального контролю вже не спливають, вона не сприймає інформацію морального спрямування. Негативний вплив медіа на молодь виражається у насадженні гедоністичних моделей поведінки за допомогою механізмів наслідування та прихованого впливу інформації на несформовану психіку [4, с. 55].

Як слушно зауважують О. Гарматій та С. Кісіль, висвітлення культурної тематики у ЗМІ є ресурсом консолідації суспільства та розвитку особистості. При цьому культурний сегмент української журналістики на жаль, не є достатньо ефективним, а культурна тематика висвітлюється недостатньо. Культурна тематика займає невелике місце в новинних програмах, а програм, цілком присвячених цій темі. На відміну від сюжетів про політичні та екстремальні події, культурні теми не отримують великої кількості переглядів. За таких умов позитивний вплив ЗМІ на формування культури молодої людини значно знижується [2, с. 24].

Література

1. Архипенко Л.М. ЗМІ як компонент культури і культурної компетентності. Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского Серия «Филология. Социальная коммуникация». 2008 г. №1. С.171-175.

2. Гарматій О. Тема культури в українських змї: основні тенденції подання. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Журналістські науки. 2018. №896. С. 18–25.

3. Дротянко Л. Г. Масова культура в інформаційному суспільстві. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: зб. наук. праць. К.: Вид-во Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 2009. № 1 (9). С. 141-144.

4. Кузина, С. Роль СМІ в формуванні культурних пріоритетів молоді. Власть. 2007. № 8. С. 53-56.

5. Стець В.І., Копко І.Є. Вплив ЗМІ на формування ціннісно-змістовних понять валеологічної культури підлітків. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2011. № 10. С. 92-96.

УДК 930.85(477)".../19"

А. К. Барсукова
/ м. Маріуполь /

КУЛЬТУРА НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРЕНАХ: ВІД ІСТОРІЇ ДО СУЧАСНОСТІ

Українська культура протягом тривалих періодів своєї історії розвивалася під впливом культури народів Європи та Сходу. У ній велике місце займали фольклор, народні традиції, які додавали їй особливої чарівності і колориту. Особливо яскраво це виявилось в мистецтві – народних думах, піснях, танцях, декоративно-прикладному мистецтві. Саме завдяки

збереженню і продовженню традицій, витоки яких сягають культури Київської Русі, став можливим підйом культури і в XVI – XVII ст., і культурне відродження в XIX ст та нині.

У IX столітті у Східній Європі постала монархічна держава Русь, центром якої став Київ. Основою культури Русі стала самобутня культура східнослов'янських племен. На момент її виникнення у господарському укладі слов'ян давно вже переважало землеробство, важливими промислами стали скотарство, полювання, рибальство і бортництво. Досить високого рівня досягло до X століття і ремесло – виготовлялися вироби з заліза і кольорових металів, розвивалися гончарна справа, ткацтво, вичинка й обробка шкіри, різьблення.

Рубіжною подією стало проникнення християнства, що приходило на зміну язичницьким віруванням руських племен і було офіційно прийнято Володимиром Великим 988 року. Введення християнства значно прискорило розвиток писемності (певний час співіснували кирилиця та глаголиця), а також літератури, давні пам'ятки якої написані церковнослов'янською мовою. Важливими стали впливи Візантійської культури, зокрема поширився візантійський стиль в архітектурі, в музиці поширився знаменний розспів [1].

Татаро-монгольська навала середини XIII століття стала причиною затяжного економічного занепаду. У ряді виробництв спостерігалось падіння або забуття складної техніки, спрощувалася реміснича промисловість. На тривалий час було припинено будівництво. Центром духовної культури залишалися однак православна церква, яка залишалася володарями Орди недоторканою.

Із занепадом Київського і Чернігівського князівств головним осередком розвитку української культури було Галицько-Волинське князівство, що перебувало у сприятливішому геополітичному становищі. Ситуація стала поступово змінюватися із входженням українських земель до складу Великого князівства Литовського. В культурі стає помітним західноєвропейський вплив. Його поєднання з місцевими традиціями визначило культурний зміст епохи. Значних висот досягли наукові знання в гуманітарних галузях: філософії, історії. Розвивалися світські мотиви в літературі. Архітектура храмів набуває рис готичного стилю, поширеного в міському будівництві Європи. Продовжувався розвиток різних жанрів народного мистецтва: декоративно-прикладного, музичного, театрального. Народна творчість збагачувалася героїчними, визвольними мотивами [там само].

У XVI столітті триває стабілізація і пожвавлення економічного життя, зростання міст. На Волині і в Галичині все ширше практикувалося будівництво світських споруд не з дерева, а з каменю і цегли, у XV столітті у Львові було побудовано водопровід.

Із заключенням Люблінської унії у 1569 році українські землі опинилися під володінням Речі Посполитої. Позиція соціальної еліти в нових умовах була неоднозначною. Своєю меценатською діяльністю прославилися князь Костянтин (Василь) Острозький, князь Юрій Слуцький, Єлизавета (Галшка) Гулечівна. Однак більшість українських феодалів, верхівка духовенства в

умовах панування Речі Посполитої віддалялися від національної культури – мови, традицій, православної віри і сприймали польську.

У цій історичній ситуації роль духовного лідера народу взяло на себе козацтво – самобутній суспільний стан, який сформувався в XV–XVI століттях. Саме козацтво підхопило традицію національної державності, виступило захисником православної церкви, української мови.

Величезне значення для остаточного формування української національної мови і становлення української літератури мав дальший розвиток усної народної творчості. Як і в попередні часи, в першій половині XIX ст. у своїх піснях, переказах, легендах, казках народ оспівував своє героїчне минуле, передусім боротьбу проти іноземних загарбників.

У першій половині XIX ст. продовжувалося становлення нової української літератури, яке почалося в другій половині XVIII ст. Від давньої шкільно-церковної літератури через бурлескно-травестійні жанри, елементи сентименталізму, романтизм українська література йшла до реалістичного зображення життя. Розвиваючись на власному ґрунті, вона мала тісні зв'язки й з іншими слов'янськими літературами.

У першій половині XIX ст. в Україні культура розвивалася передусім в умовах національно-культурного відродження українського народу, під впливом антикріпосницького визвольного руху, а також революційних ідей, ідей утопічного соціалізму, романтизму та інших, які йшли з Західної Європи. Саме розвиток української культури був яскравим виявом дальшого формування української нації, відродження самосвідомості українського народу, його прагнення до утвердження себе як самобутнього окремого народу.

Враховуючи унікальність XX ст., його технологічну, екологічну, соціально-політичну та духовну своєрідність, вже зараз можна зробити деякі висновки з приводу того стану культури, в якому опинилося людство на межі III тис. своєї історії.

На перший погляд здається, що расово-етнічна, лінгвістична, соціально-економічна розмаїтість сучасних народів земної кулі не дає підстав для вживання таких категорій, як «світова культура», або «світова цивілізація XX ст.». Проте за зовнішнім проглядається цілісна картина із загальним сюжетом і навіть провідною ідеєю.

Саме в нашому столітті заявили на повен голос про себе інтеграційні процеси. На планеті майже не залишилося культур, які б існували в ізоляції. Чинники зовнішнього впливу на культуру набули загальнопланетарного змісту, що привело до появи універсальних процесів у галузі духовного життя.

Безумовно, універсалістські тенденції виявляються в кожній національній культурі залежно від конкретних складових історичного досвіду народу, його ментальності, соціального устрою та економічного укладу, що створює в кожному конкретному випадку особливу культурну ситуацію. Зокрема, в XX ст. виразно виявилися дві тенденції.

В сучасній Україні культура, як і інші сфери життя, підпадає під опіку держави. Правові засади діяльності у сфері культури «Законом України про

культуру», а культура визначається як «сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти»[2].

Центральним виконавчим органом влади, що опікується сферою культури є Міністерство культури України, на яке покладене завдання формування державної політики у сфері кінематографії, формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах культури та мистецтв, охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, державної мовної політики, а також спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав національних меншин України.

В Україні розвинена базова мережа закладів культури, при цьому частина закладів підпорядковані безпосередньо міністерству культури і фінансується з державного бюджету – вищі навчальні заклади, філармонії, обласні бібліотеки та інші, частина закладів підпорядкована місцевим органам влади і фінансується з місцевих бюджетів, частина – приватної форми власності.

Література

1. Історія української культури (від стародавніх часів до XIX століття): ілюстрована хрестоматія. У 3-х частинах. / За загал. ред. проф. Ю. С. Сабадаш. – Ч. 1. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. – 320 с.

2. Про культуру : Закон України № 2778-VI від 14 грудня 2010 року. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>.

УДК 159.99:37.015.3

І. В. Бахлова
/ м. Маріуполь /

ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ТА НАУЧЕННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Сьогодні особливого значення набуває інтеграційний рух, пов'язаний із входженням України до Європейського простору вищої освіти і науки. Державна політика європейських країн визнає різноманітність завдань вищої освіти – навчання, наукових досліджень, послуг, пов'язаних з культурним розвитком особистості. Заміна традиційної системи підготовки майбутнього спеціаліста є актуальною потребою на сьогоднішній день.

Теорія планомірного формування розумових дій та понять являє собою приклад саме інтегрованого навчання, як втілення діяльнісного підходу. Це одна з найбільш відомих теорій в радянській та російській педагогічній психології, яка була створена Петром Яковичем Гальперініним у середині XX віку. Дана теорія являє собою систему положень про механізми й умови

багатопланових змін, пов'язаних з утворенням у людини нових образів, дій та понять. Як утверджує автор, розумовий розвиток є результатом перенесення зовнішніх матеріальних дій у внутрішній план. Цей процес перенесення називається інтеріоризацією та здійснюється через ряд шести послідовних етапів [1, с. 5; 2, с. 25; 5].

Етапи формування розумових дій й понять:

1. Формування мотиваційної основи дії. Складається відношення суб'єкта до цілей та задач майбутньої дії і до змісту матеріалу, що має бути засвоєний.

2. Складання схеми орієнтовної основи дії. Виділяють системи орієнтирів та вказівки, врахування яких необхідне для виконання дії; під час оволодіння дією ця схема постійно перевіряється та уточнюється.

3. Формування дії в матеріальній формі. Суб'єкт виконує необхідні дії з опорою на зовнішньо представлені зразки дії, а саме – на схему орієнтовної основи дії.

4. Етап формування зовнішньої мови. В результаті багаторазового підкріплення складу дії систематично правильним рішенням різноманітних задач відпадає необхідність безпосереднього використання орієнтовною схемою; її зміст відображається в мові, що виступає як опора для дії, що формується.

5. Етап формування внутрішньої мови. Відбувається поступове зникнення зовнішньої звукової сторони мови.

6. Етап формування розумової дії або інтеріоризації. Відбувається повна відмова від супроводу дії будь-якої форми мови. Дія стає внутрішнім процесом, актом думки, хід здійснення якого закритий, а відомий тільки кінцевий «продукт» цього процесу. Воно завершує автоматизуватися, перетворюючись в навик [1, с. 7; 2, с. 33].

Умовою формування дій є орієнтовна основа дії (ООД). Це система орієнтирів і вказівок, відомостей про всіх компонентах дії (предмет, продукт, засоби, склад і порядок виконання операцій). Таким чином виділяються три типи навчання [1, с. 84; 5, с. 10]:

1. Характеризується неповним складом ОО, орієнтири представлені в приватному вигляді і виділяються самим суб'єктом шляхом сліпих проб. Процес формування дії на такий ОО йде повільно, з великою кількістю помилок.

2. Характеризується наявністю всіх умов, необхідних для правильного виконання дії. Але ці умови даються суб'єкту в готовому вигляді, в приватному вигляді, придатному для орієнтування лише в даному випадку. Формування дії при такій ОО йде швидко й безпомилково. Однак сфера перенесення дії обмежена схожістю конкретних умов його виконання.

3. ОО має повний склад, орієнтири представлені в узагальненому вигляді, характерному для цілого класу явищ. У кожному конкретному випадку ООД складається учнем самостійно за допомогою загального методу, який йому дається.

Поетапне формування розумових дій по цій класифікації типів навчання відповідає третьому типу. Але успішність навчання такого типу обумовлена не тільки повної, узагальненої і самостійно створюваної орієнтовною основою дії, але і відпрацюванням дії на різних рівнях його формування [2, с. 5; 4].

Щодо можливостей застосування даної теорії, то вона покладена в безліч навчальних програм. Процес навчання стає цікавим для студентів, формування знань йде ефективно, час, витрачений на навчання, значно скорочується в порівнянні з традиційною системою навчання. Однією з найбільш помітних особливостей знань, набутих в ході систематичного формування розумових дій і понять, є високий рівень передачі, який свідчить про те, що таке формування сприяє когнітивному розвитку студентів. Але виявляється й деяка обмеженість цієї теорії у чистому виді. Вона полягає в тому, що навчання йде лише одному типу задач та процесів, й вона не може претендувати на універсальність. Ця теорія керування процесом навчання має справу із задачами одного типу, детермінованими, що піддаються алгоритмізації і дозволяють своїм змістом забезпечити повну орієнтовану основу дій, гарантуючи безпомилкове вирішення [3; 4; 5, с. 16].

Література

1. Гальперин П.Я. Общий взгляд на учение о поэтапном формировании умственных действий, представлений и понятий. Москва: Вестник Москва ун-та. Психология. 1998. №2. С. 3-8
2. Гальперин П.Я. Формирование начальных геометрических понятий на основе организованного действия учащихся. Вопросы психологии. 1957. № 1. С. 23–44
3. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения. Москва: Педагогика, 1996. 540 с.
4. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. Москва: Наука, 1984. 490 с.
5. Максименко С.Д. Теорія поетапного формування розумових дій П.Я. Гальперіна. Проблеми сучасної психології. 2018. № 39. С. 7-18

УДК 021.89(477)

К. К. Білик
/ м. Маріуполь /

ДОКУМЕНТАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Будучи базовим елементом культурної, наукової, освітньої, інформаційної інфраструктури держави, бібліотеки України відіграють важливу роль у процесі реалізації права людини на інформацію. Адже згідно з чинним законодавством, головним завданням бібліотеки є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів, а реалізація прав громадян на бібліотечне обслуговування,

забезпечення загальної доступності до інформації та культурних цінностей, що збираються, зберігаються та надаються в тимчасове користування бібліотеками, є основою державної політики у сфері бібліотечної справи [1].

Поняття «бібліотека» визначається як інформаційний, культурний, освітній заклад (установа, організація) або структурний підрозділ, що має упорядкований фонд документів, доступ до інших джерел інформації та головним завданням якого є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки.

Правова організація державної політики України в галузі бібліотечної справи ґрунтується на Конституції України, Законі України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [1], нормативних актах галузі культури [4], міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інших правових актах та галузевих нормативно-методичних документах. На роботу бібліотек в Україні впливають близько 260 нормативних документів, які ухвалені різними законодавчими інституціями

Для більш повного задоволення потреб користувачів бібліотек в інформації, раціонального використання бібліотечних ресурсів органи державної влади та органи місцевого самоврядування стимулюють взаємодію бібліотек і створюють умови для розвитку міжбібліотечного абонементу, зведених каталогів автоматизованих баз даних, депозитаріїв

Наказ Міністерства культури і мистецтв України № 152 від 23 березня 2005 року затверджує інструкцію про організацію та порядок обміну, перерозподілу і розповсюдження документів серед бібліотек України через систему обмінних фондів.

Облік, зберігання та використання документів, що знаходяться в бібліотечних фондах, здійснюються відповідно до Наказу Міністерства культури і туризму України № 22 від 03 квітня 2007 року «Про затвердження Інструкції з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах» [3]

Бібліотеки створюються з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх і виробничих потреб суспільства згідно з соціальними нормативами, встановленими відповідними органами державної влади. Бібліотеки можуть створюватися на основі усіх форм власності, передбачених законами України. Засновниками бібліотек можуть бути органи державної влади, органи місцевого самоврядування, самоврядні організації, фізичні та юридичні особи, у тому числі іноземні, в порядку, передбаченому законом. Бібліотека може не мати статусу юридичної особи та перебувати у складі підприємства, установи або організації.

Нормативну базу для діяльності бібліотеки ВНЗ складають Конституція України, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про національну програму інформатизації», підзаконні нормативно-правові акти, статут і правила внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу та Положення про бібліотеку.

З цього приводу необхідно зазначити, що у більшості європейських держав право на виготовлення в стінах бібліотеки фотокопій у випадках дозволених авторським правом, наприклад, для некомерційного користування

(для проведення власної дослідницької, наукової роботи) є основним і традиційним правом користувача. На жаль, у вітчизняному законодавстві у сфері авторських прав це питання й досі не врегульоване.

І хоча в країні й мали місце деякі негативні процеси, що так чи інакше справляли вплив на розвиток бібліотечної справи, зокрема, економічна криза, розпад системи книговидання і книгопостачання, зростання цін, інфляція, податковий тягар, загроза збереженості фондів, передусім, для невеликих масових бібліотек, все ж перспективи вільного розвитку бібліотечної справи започатковані, власне, саме завдяки прийнятим у незалежній Україні нормативно-правовим документам галузі.

Отже, нормативно-правову базу організації бібліотечної справи складає ціла низка законів та підзаконних актів, проте в багатьох з них відсутні положення, які регулювали б окремі аспекти діяльності бібліотек в сучасному інформаційному просторі. Тобто можна говорити про певні прогалини у сфері правового регулювання окремих напрямків бібліотечної діяльності в Україні. В умовах світової інтеграції бібліотечних документно-інформаційних ресурсів, впровадження новітніх бібліотечно-інформаційних технологій зазначена проблема набуває особливого значення і потребує нагального вирішення шляхом удосконалення чинного законодавства України з урахуванням міжнародних правових стандартів інформаційно-бібліотечної галузі. Невідкладним завданням має стати розробка Міністерством культури України та Українською бібліотечною асоціацією державної концепції розвитку бібліотечної справи. Українські бібліотеки мають жити і розвиватись у правовому полі.

Література

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 16 берез. 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – №23. – Ст.177.
2. Про затвердження Інструкції про організацію та порядок обміну, перерозподілу і розповсюдження документів серед бібліотек України через систему обмінних фондів [Електронний ресурс] : Наказ Мінкультури України від 23.03.2005 № 152. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0347-05>
3. Про затвердження Інструкції з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах [Електронний ресурс]: Наказ Мінкультури України від 03.04.2007 № 22. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0530-07>
4. Про культуру [Електронний ресурс]: Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Вступ. Зміни, що відбуваються в системі функціонування вітчизняних підприємств та системи ведення бізнесу в Україні в цілому створюють велику потребу в нових управлінських знаннях, посилюють інтерес до системи формування персоналу з високими професійно-кваліфікаційними характеристиками, орієнтованої на досягнення цілей і мети організації. За цих умов виникає потреба в переосмисленні сучасної управлінської філософії, а саме посиленні психологічних методів у формуванні кадрової політики на підприємстві.

Мета дослідження. Визначення ролі психологічних методів у формуванні та реалізації кадрової політики на підприємстві.

Результати дослідження. Сучасні підприємства відчувають гостру потребу у кваліфікованих працівниках, що спонукає до здійснення різних заходів для їх підготовки і перепідготовки. При формуванні кадрової політики підприємства за існуючого дефіциту кваліфікованої робочої сили на ринку важливо забезпечити регулювання процесів, навчання та підготовки кадрового резерву для підприємства, у зв'язку з чим особливого значення набувають розробка та реалізація програми управління кадрами на всіх рівнях управління підприємством. Розробка кадрової політики, яка спрямована на розвиток будь-якого підприємства є необхідною умовою підтримання його конкурентоспроможності, яка потребує посилення дієвості проведення ресурсного аналізу досягнення цілей, у процесі якого визначається, наскільки кадровий ресурс підприємства спроможний реалізувати дану політику.

Управління кадровою політикою трактується по-різному, що зумовлюється широким спектром властивостей політики як такої. Через кадрову політику здійснюється реалізація цілей і завдань управління персоналом, тому її вважають ядром системи управління персоналом [1, с. 29].

Нові підходи до управління кадровою політикою передбачають інтеграцію психологічних методів у формування та реалізацію кадрової політики на підприємстві.

Психологічні методи управління – це способи впливу на психіку і настрої людей, які дозволяють з урахуванням дії психологічних законів регулювати взаємозв'язки робітників та керівників, членів колективу. [2, С. 43].

Мета психологічних методів управління – управління психологічною діяльністю особистості, регулювання її поведінки в колективі та створення на цій основі оптимального моральнопсихологічного клімату, який сприяє активізації людського фактора та всебічного розвитку особистості. Відомо, що кожна особистість має різний ступінь здатності чи нездатності до того чи іншого виду діяльності. І завдання фахівців полягає в тому, щоб допомогти

кожній людині вибрати для себе той вид праці, що найбільшою мірою відповідає його професійній здатності. Якщо людина досягає бажаних результатів у праці, їй створені оптимальні умови для роботи, і вона не розчарована у своєму професійному виборі, то такий працівник психологічно і соціально стійкий для роботи в колективі. При вирішенні питання про те, якими якостями повинна володіти людина, що претендує на виконання тієї чи іншої діяльності, завжди виникає необхідність психологічного вивчення самої діяльності. Результатом такого психологічного, чи, по-іншому, професіографічного аналізу трудової діяльності повинна бути професіограма (професіограма – опис і обґрунтування системи вимог, поставлених певною діяльністю, спеціальністю чи професією до людини). [3, С. 183].

Висновки. Отже, психологічні методи відіграють дуже важливу роль в роботі з персоналом, так як вони направлені на конкретну особистість робітника або службовця і, як правило, персоніфіковані і індивідуальні. Головною їх особливістю являється звернення до внутрішнього світу людини, його особистості, інтелекту, почуттів, образів і поведінки з тим, щоб направити внутрішній потенціал людини на вирішення конкретних задач підприємства. Мета цих методів управління – управління психологічною діяльністю особистості, регулювання її поведінки в колективі та створення на цій основі оптимального психологічного клімату, який сприяє активізації людського фактора та всебічного розвитку особистості.

Література

1. Гонська М. Р. Удосконалення кадрової політики торговельних мереж / М. Р. Гонська // Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, 2015. – Т. 20. – Вип. 1.2. – С. 69-74.
2. Цимбалюк І.М. Психологія / І. М. Цимбалюк. – К.: Професіонал, 2006. - 520 с
3. Моргунов Е. Управление персоналом: исследование, оценка, обучение /Е. Моргунов. М., «Бизнес-школа» Интел-Синтез», 2000.-264 с

УДК 378.016:159.9

О. С. Бордун
/ м. Маріуполь /

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПСИХОЛОГІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день існує загальна проблема щодо розвитку творчого мислення в процесі навчання серед студентів. Студенти воліють реалізувати себе чи виявити свої можливості, прагнуть до певного розвитку та вдосконалення, але все ж таки більшість має звичку «пливти за течією». Розвиток творчого мислення є дуже важливою складовою кожного студента як перша сходинка успішності в подальшому житті.

Мета: дослідити розвиток творчого мислення студентів у процесі навчання психології у вищій школі.

Ступінь дослідження проблеми В. Коханович, А. Брушлінський, Л. Виготський, В. Давидов, Л. Занков, А. Зязюна.

Творче мислення - це оригінальність і незвичність висловлюваних ідей, прагнення до інтелектуальної новизни у вирішенні завдання (проблеми), здатність бачити предмет (можливості його використання) під новим кутом зору і продукувати ідеї у невизначеній ситуації (тобто за відсутності передумов для формування нових ідей)[1].

Творче мислення залежить від суб'єктивного розвитку особистості студента.

В теорії Л.М. Веккера при вирішенні складної творчої задачі людина поступово проходить кілька стадій. Спочатку вона намагається застосувати свої готові знання до умов нового завдання. Якщо задача нетворча, то це їй під силу. Творчим є те завдання засобів вирішення якої у людини немає. Як результат наполегливих і безуспішних спроб вирішення творчого завдання суб'єкт переходить на стадію «інкубації ідеї», коли рішення як би поступово визріває в голові. В деяких ефектах настає раптове осяяння, коли людина неочікувано знаходить принцип рішення[2].

Студент потребує теоретичні знання базових понять творчості та інтелекту.

Творчість - продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Здатність до творчості - головна властивість людини, яка відрізняє її від тварин. Бути творцем - головне покликання людини.

Інтелект – це інформаційний потенціал знань конкретної особистості, отриманий в результаті функціонування свідомості, мислення та розуму людини.

Серед психологічних концепцій інтелект ототожнюється з системою розумових дій, з ефективністю індивідуального підходу до ситуацій, що вимагають пізнавальної активності а саме творчого мислення.

Основні методи стимулювання творчої діяльності - це заохочення та покарання, методи які діють найкраще ще з давніх часів. Ще одним відомим методом стимулювання і дуже корисним серед студентів є змагання, яке найкраще розвиває творче мислення[3].

Як відомо, найкращим розвитком творчого мислення студентів у процесі навчання є викладач, а саме його особистий приклад. Для стимулювання творчого пошуку викладача, розвитку здібностей студентів які впливають на творчість, обов'язковим є проведення занять нестандартних за своїм методом. Під нестандартними необхідно розглядати такі, які не включають в себе типових шаблонів, мають загальний початок – елементи індивідуальної або групової ролівої гри. Такого типу заняття мають містити творчі ситуації, які стимулюють і пробуджують до співробітництва і співтворчості[4].

Творчість має вагомим значення у діяльності викладача і виконує дидактичну, формуючу, психологічну, варіативну та показникові функції.

Вона є незамінною умовою для самореалізації особистості викладача. Творчість не є вродженою якістю особистості, але розвивається у безпосередній активній діяльності.

Отже, розвиток творчого мислення студентів у процесі навчання психології у вищій школі залежить від внутрішньої само мотивації яка формується за допомогою особистого прикладу викладача який використовує мотиваційні методики а також стимулює інтелектуальний розвиток кожної особистості. Важливо розвивати творче мислення, це відрізняє професіонала серед інших.

Література

1. Мисленневий експеримент// Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. — Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. — С. 378. — 742 с.

2. Развитие творческой активности студентов в учебной, научно исследовательской деятельности // ред. В.Коханович. - М., 1990. - 172 с.

3. Творчий метод і естетичні категорії: Зб. наук. Праць /Дніпропетровський ун-т ім. 300-річчя воз'єднання України з Росією / ред. кол.: К. П, Фролова (відп. ред. та ін), Дніпропетровськ, 1996. – 95 с.

4. Педагогічна майстерність /За ред. І. А. Зязюна. - К., 1997. – 349 с.

УДК 930.85(477)".../19"

О. О. Бугас
/ м. Маріуполь /

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ «ВЕЛЕСОВОЇ КНИГИ» В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

«Велесова книга» – це унікальна пам'ятка української літератури. Здавня людей хвилювали питання про їх походження та розвиток. І саме у дощечках «Велесової книги» закарбована історія українського народу, його культура, релігійні вірування та світосприйняття. Український народ зображений як миролюбна, культурна спільнота на фоні постійних воєнних сутичок між сусідніми племенами. Навіть можна відшукати згадки про писемність та організований суспільний устрій наших предків. Невідомий автор подає описи обрядів та звичаїв, що мають пізнавальне значення, а сама книга сповнена моральними настановами. Також наскрізним стрижнем у тексті є віра автора в богів та в невмирущість свого народу, що прагне незалежності.

Значення «Велесової книги» дуже велике. Вона є прямим свідченням того, що український народ – державницький народ, він мав власну світоглядну й релігійну філософію, свою писемність, абетку й літературу задовго до запровадження на Русі християнства. Мова книги, описані в ній релігійні уявлення, традиції та звичаї, географічні об'єкти, все говорить про її суто українське походження, і що саме Україна є прямою спадкоємницею Стародавньої Русі. Та більше, якщо раніше наука заявляла, що українці вперше

згадуються у писемних джерелах лише XII ст., то за допомогою «Велесової Книги» ми бачимо себе вже в IX ст. під іменем «окри» [3,с.28].

Сьогодні маємо можливість вивчати власну історію не за іншомовними джерелами, а з перших уст від «нашого літописця» дізнаємося, хто насправді був засновником українського-руського роду, яким богам поклонялися наші предки, як називалися наша перша держава і її столиця. Також ще раз переконаємося, що запорозьке козацтво – це продовження тисячолітніх військових традицій одного народу. Так, наприклад, започаткований руськоланами спосіб забудови міст і військових таборів колом успішно використовувався козаками. Спосіб попередження про прихід ворога димами: «Се дими, піднявшись, течуть до сварги, і те означає тугу велику для отців, дітей, матерів наших [3, с.51]. І то час боротьби прийшов та сигнал до наступу: «крикнули, яко кречет, і той крик до серця нам» теж ідуть від руськоланів [3,с.40, с.51].

Сьогодні окремі вчені схиляються до думки, що підробити, тобто зробити фальшивку «Велесової книги» неможливо. Вони вважають, що «Велесова книга» є унікальною пам'яткою, яка змальовує події міфічної та стародавньої історії слов'ян з кінця II тис. до н.е. – кінця I тис. н.е., що дає нам підстави стверджувати, що батьківщина Богів Гіперборея не містична країна. Це країна дніпровських бореїв – Ніперборея, адже «Велесова Книга» Дніпро називає Ніпером. Твір рясніє прикладами неймовірного героїства, мужності, самовідданості та самопожертви в ім'я роду і незалежності країни: «Великі сніги, холоди, голод мучили наших людей, але стояли твердо. Лишаючись безо всього, вони немало натерпілися, бо незалежність хотіли мати і творили її» [д. 6А]. «Ліпше маємо зникнути, але ніколи не бути в рабстві та жертвувати Богам чужим» [д. 6Г]. «Життя наше на полі бою прекрасне» [д. 8].

«Велесова книга» це не тільки великий духовний спадок українського народу, а й ще ця писемна пам'ятка має світове значення. На її сторінках можна відшукати зав'язки всесвітньої історіографії та історіософії. Книга висвітлює досі невідомі історичні факти не лише про русів, а й про гунів, готів, хазарів, а також не згадуваних у жодному джерелі еліців. З її допомогою дізнаємося про справжнє ім'я повелителя усієї Європи першої половини V ст. гуни Аттили, про що докладно йдеться в коментарях до цього видання.

Донедавна «Велесова книга» була відома лише вузькому колу мовознавців і тільки за часів незалежності актуальність пам'ятки зростає. Жодному іншому рукопису, створеному нашими пращурами на праукраїнських землях, не судилася настільки трагічна, суперечлива і водночас велична доля, як цій книзі. До прискіпливого і політично незаангажованого аналізу «Велесової книги», безумовно, звертатимуться нові покоління як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, зокрема в контексті графіки письма, «прикладання» описуваних подій до конкретної історичної епохи, авторства, етнографії та діалектології, адже це найстаріший на сьогодні літопис дохристиянської Русі-України.

Цей унікальний збірник переказів про язичницькі уявлення давніх українців, про першовитоки нашої культури, записаний алфавітом ранньої

кирилиці невідомим автором на праукраїнських землях ще до прийняття християнства однозначно спонукатиме до відмови від усталених наукових стереотипів, перегляду і переосмислення витоків і розвитку вітчизняної книготворчої історії, історії нашої культури загалом.

Література

1. Асов А. Еще раз о тайнах «Книги Велеса» Наука и религия. – 2000 № 4. – С. 57
2. Велесова книга: Легенди. Міти. Думи. Скрижалі буття українського народу. I тис. до н.д. – I тис. н.д./ Упоряд. Б.І.Яценка. – К.: Індоевропа, 7502 (1994). – 320 с.
3. Велесова книга: ритм. пер. укр. мовою, дослідження та рецензії Б. Яценка; рос. мовою – В. Яценка. – К.: Велес, 2004. – 256 с.
4. Велесова книга: Волховник / Упоряд. Г. Лозко. – К.: Такі справи, 7510 (2002). – 368 с.
5. Велесова книга / пер. и коммент. Валентина и Юлии Гнатюк. – Москва: Амрита-Русь, 2006. – 272 с.
6. Велесова книга / пер. Дан Берест. –2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoslavnu.narod.ru/veles.htm>.
7. Велесова Книга / Упоряд., перек., ком. С.Д. Пашник. – Запоріжжя: Руське Православне Коло, 7528 (2020). – 192 с.

УДК 371.01:1

О. М. Бура
/ м. Маріуполь /

ВПЛИВ ОСВІТИ І КУЛЬТУРИ НА РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА

Актуальність зумовлена принципово якісними соціальними змінами, які зазнало людство на рубежі ХХ–ХХІ століть і які спричинені поширенням глобалізаційних процесів на всі галузі життєдіяльності людини. Вагомим чинником соціальних змін є зростання функціональної ролі освіти і культури в забезпеченні економічного і соціального прогресу суспільства, посилення суттєвого їхнього впливу на людину і суспільство. Перетворення освіти на один з вирішальних соціокультурних чинників інформаційного суспільства – ”суспільства знань”, ”суспільства освіти” потребує відповідних змін як в організуванні системи національної освіти (середньої та вищої), так і в змісті, методах і формах навчального процесу.

Аналіз останніх досліджень. Розвиток людства супроводжується соціальними змінами, які обумовлюють процеси трансформації особистості й вимагають певних перетворень в освітньо-виховній сфері. Ці питання порушуються у роботах В. Андрущенко, В. Баркова, В. Беха, В. Гобаченко, В. Кременя, С. Кримського, Л. Мельник. Вплив сучасного суспільства на розвиток особистості розглядалися у наукових дослідженнях Д. Белла,

З. Бжезинського, Е. Тофлера, А. Давидова, В. Лутая, М. Булатова, В. Князева, С. Кримського, В. Шинкарука.

Виклад основного матеріалу. Освіта й культура залишаються в центрі уваги всього світового співтовариства. Освіта, найчутливіший суспільний феномен, незаперечно виступає основою інтелектуального, духовного, соціального й економічного розвитку суспільства і держави. Від якості освіти залежить, з якими знаннями, світоглядом і громадянськими принципами увійде до нового інформаційного суспільства молоде покоління.

Сучасна освіта має базуватися на засадах майбутнього антропогенного соціокультурного середовища. Її завданням є формування особистості, котра зможе вижити в умовах соціокультурної невизначеності. Тому важливі не самі знання, а їхня творча інтерпретація. Країни з розвиненою економікою постійно нарощують витрати на освіту, оскільки освіта, особливо вища школа, стала важливим чинником реалізації їхньої стратегії економічного зростання. Система освіти загалом, а вищої школи зокрема, в успішних країнах перестала сприйматися як сфера невиробничого споживання й усе більше утверджується як найбільш ефективна інвестиція в людський капітал, який забезпечує країні економічні і соціальні вигоди та стимулює всебічний прогрес [2, с. 23].

Аналіз наукової літератури з означеної проблеми дає змогу, виділити певні фактори, які впливають на освіту і безпосередньо на формування образу людини. Оскільки ж освіту не можна розглядати поза зв'язком із суспільством, то на сьогодні вона повинна давати відповіді на виклики розвитку цивілізації, а саме:

- необхідністю забезпечити високу функціональність людини в умовах, коли зміна ідей, знань і технологій відбувається набагато швидше, ніж зміна поколінь людей;

- здатністю жити і діяти в інтенсивному світі, нести частку відповідальності за нього, бути, по суті, не тільки громадянином країни, а й громадянином світу;

- розумінням того, що людина – це найвища цінність, відповідно до своїх природних здібностей, що лише її здібності зможуть забезпечити високий демократизм суспільства;

- виробити у людини здатність до свідомого й ефективного функціонування в умовах небувалого ускладнення відносин у глобалізованому, інформаційному суспільстві [3, с. 12].

Освіта – соціальний інститут, що виконує економічну, соціальну і культурну функції. Економічна функція передбачає участь особистості в економічному житті суспільства. Соціальна функція полягає в участі у процесах соціалізації особистості, відтворенні соціально-класової і соціально-статусної структури суспільства; культурна – у тому, щоб використовувати раніше накопичену культуру з метою соціалізації індивіда, формує його творчі здібності. Освіта є важливим чинником, який впливає на поведінку особистості, оскільки зростання освітнього рівня населення є важливим показником розвитку суспільства. Освічена, ерудована, культурна людина прагне до постійного розвитку і самовдосконалення. Завдяки тому, що люди

отримують освіту та стають фахівцями в певній галузі, суспільство розвивається [1, с. 16].

Завдання освіти – стиснути зосереджену в культурі інформацію, відібрати в ній головне, сутнісне, важливе, надати їй вигляду, придатного для швидкої та максимально повної міжлюдської трансляції, узгодити природно обмежені потенції конкретної особи та глобальний масив неперервно зростаючої культури з метою забезпечення, відтворення, підтримки і розвитку соціально-культурної форми життя.

Нині світові освітні системи знаходяться в стані радикальних змін. Це і спонтанний розвиток, і цілеспрямовані реформи. Останні найчастіше не призводять до бажаних результатів, тому що між філософським знанням, навчальними дисциплінами, навчально-методичним забезпеченням практики в сфері освіти немає спадкоємного взаємозв'язку, відсутня рефлексія, оскільки не завжди чітко окресленими є інтереси і цінності, що стоять за цілями реформування. Звідси – необхідність виявлення вихідних принципів, ціннісних орієнтирів перетворення і розроблення методології їхнього використання як засад трансформації системо-утворюючих елементів освіти. Виходячи з цього освіта повинна сприяти забезпеченню спадкоємності і відновленню суспільства. В умовах їхньої швидкої еволюції і складності, що зростає, в умовах прискореного накопичення і роздрібнення знань і напрямків їхнього застосування, освіта повинна зберегти людський вимір будь-якого процесу, а також плекати цінності толерантності, солідарності, поваги і розуміння інших [4, с. 7].

Висновок. Освіта та культура є основними чинниками розвитку матеріального та духовного багатства суспільства завдяки своїй унікальній місії щодо зростання інтелектуального капіталу – знань та компетентностей людини, соціальної стабільності та ефективного забезпечення зайнятості населення, збільшення національного доходу, зменшення бідності, зростання рівня культури виробництва і споживання, підвищення якості життя.

Література

1. Андрейко І.В. Особливості впливу освіти та культури на формування особистості в контексті сучасних реалій глобалізації, [w :] Філософія. Психологія. Педагогіка, Випуск 3, 2009, с. 15–18.

2. Меднікова Г.С. Українська і зарубіжна культура ХХ ст., К., 2002, с. 23

3. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, К.: Центр учбової літератури, 2009, с. 12..

4. Швед М.С., Швед М.Б. Освіта і культура як суспільні явища, [w:] Вісник Львівського університету, Серія педагогічна, 2004, Вип. 18, с. 6–7.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ МУЗЫКАЛЬНОЙ МОЛОДЕЖНОЙ СУБКУЛЬТУРЫ К-ПОП

В настоящее время можно наблюдать все большее увлечение молодого поколения различными молодежными субкультурами. Связано это с тем, что с развитием общества появляются новые потребности, цели, мотивы, стимулы, которые объединяют людей, поэтому начались появляться новые социальные группы.

Субкультура (от лат. *sub* – под и культура) – совокупность специфических социально-психологических признаков (норм, ценностей, стереотипов, вкусов и т. п.), влияющих на стиль жизни и мышления определенных номинальных и реальных групп людей и позволяющих им осознать и утвердить себя в качестве «мы», отличного от «они» (остальных представителей социума)» [2, с. 42]. Представители субкультуры имеют ярко выраженные признаки отличия, такие как ценностные ориентации, нормы поведения, особые увлечения, жаргон, мода и т. д. Объектами субкультуры могут быть абсолютно разные сферы деятельности человека – музыка, история, кино, сериалы, спорт, игры, мода, искусство и др.

Если рассматривать музыкальные субкультуры, то их представителей объединяет любовь к определенному музыкальному жанру. Ярким примером современной музыкальной субкультуры является к-поп (аббревиатура от англ. *Korean pop*).

Корейская поп-музыка – сокращенно к-поп – является относительно новым явлением в музыкальном мире. Данное направление стремительно завоевало зарубежные рынки, что привело к его глобальному распространению в мире и, как следствие, повышению интереса не только к музыке, но и к самой корейской культуре, языку, образу жизни.

Первой предпосылкой к формированию этого корейского музыкального направления явилось заметное влияние американской культуры. После корейской войны 1950-1953 года США взяли под опеку южную часть корейского полуострова, вследствие чего многие аспекты американской культуры (в том числе и музыкальные) распространились среди обычных жителей. Молодые люди стали экспериментировать, совмещая западные биты с национальными мотивами, формируя при этом основу для дальнейшего развития своей музыки.

После появления в 80-х годах на мировой арене такого направления как J-поп (японский поп), корейцы стали активно изучать методы создания японской музыки, заимствовать механизмы продвижения, технические аспекты производства клипов, а также почерпнули систему подготовки будущих исполнителей. Основываясь на приобретенном опыте, добавив при этом черты своей культуры, были предприняты успешные попытки создания уже своего направления – к-поп.

Огромную роль в распространении корейской музыки сыграло правительство Южной Кореи. Заметив особый интерес к к-поп среди своих граждан и зарубежных фанатов, власти страны стали финансово помогать развлекательным агентствам в подготовке культурных кадров и развитии данного музыкального направления. В результате предпринятых правительством действий в Южной Корее сформировалась индустрия развлечений, стали открываться агентства талантов, открывшие миру новые группы, такие как H.O.T, Sechs Kies, S.E.S., Fin.K.L, Shinhwa. Именно эти группы принято считать первым поколением «корейской волны», более известной под названием «Халлю».

«Халлю» – это волна увлечения южнокорейской культурой, начиная от музыки и кино и заканчивая внешним видом. Реагируя на интерес к новому музыкальному направлению, правительство Кореи предприняло меры для продвижения собственных культурных продуктов за пределы страны, основываясь на опыте Японии и США. На экспорт шла не только музыка и кино, но и товары корейского производства, что очень благоприятно отразилось на экономике страны.

В настоящее время культурное явление к-поп распространяется в ускоренном темпе, объединяя все больше и больше людей. Чтобы понять, почему люди присоединяются к ней, следует выделить причины популярности корейской музыки.

Во-первых, к-поп – это своеобразное смешение модной западной музыки и высокоэнергетического японского попа с оттенком корейской культуры. Упор на визуальную составляющую, запоминающиеся ритмы и грамотное использование сети интернет в совокупности представляют обществу новый медиаконтент, который привлекает все больше слушателей по всему свету.

Во-вторых, это особая система маркетинга. Изначально она совершенно отличалась от существующей мировой практики. Корейские развлекательные компании позаимствовали европейский и японский опыт в данной сфере и адаптировали его под себя. Выразилось это в развитой системе фан-клубов, тематических заведений и услуг для фанатов, а также активном участии кумиров в общении с поклонниками через социальные сети. Также следует выделить активную поддержку корейской продукции и распространение информации через тематические порталы и видео-ресурсы.

Благодаря сети интернет многие люди смогли познакомиться с корейской культурой и в дальнейшем присоединиться к субкультуре к-поп, имеющей свои признаки в виде своеобразного сленга, стиля, культуры поведения, норм и стандартов, ценностей, увлечений и интересов.

Следует отметить такую особенность музыкальной субкультуры к-поп, как формирование фандомов. Фандом или фэндом (англ. fandom - букв. «фанатство») – неформальное субкультурное сообщество, участники которого объединены единым интересом, связанным с каким-либо произведением искусства или его автором, то есть пристрастием к определенному фильму, сериалу, книге и т.д. [1, с. 126].

Фандомы формируются в ходе общения единомышленников в интернете. Это связано с тем, что население фанатов к-поп географически разнообразно, поклонники часто начинают собираться на онлайн-форумах или формировать чатовые кланы, прежде чем встречаться лично. Онлайн-форумы – специализированные сайты, на которых зарегистрированные фанаты могут общаться с другими фанатами и публиковать любой контент (текст, изображения, видео ссылки), связанный с к-поп. Такого рода взаимодействие в фан-клубах и онлайн-группах показывает, что фанаты относятся друг к другу как к одному сообществу. Именно эти фан-сообщества и называются фандомы.

Помимо регулярной онлайн-коммуникации местных фан-клубов к-поп, их участники также встречаются друг с другом лично на концертах и презентациях альбомов. Большинство фандомов регулярно проводят встречи фанатов, участники которых собираются вместе, просматривая видео своих кумиров.

Исходя из вышеперечисленного, можно сказать, что благодаря особым усилиям со стороны правительства Южной Кореи, использованию коммуникационных и технологических возможностей интернета, к-поп распространился по всему миру, что привело не только к созданию своеобразного бренда корейской нации, но и к формированию мировой музыкальной субкультуры к-поп.

Литература

1. Андрос, М.Н. Субкультурные практики в социальных сетях (на примере к-рор сообщества) / М.Н. Андрос // XLVII Огарёвские чтения: материалы научной конференции. Составитель А.В. Столяров. – Часть 3. – Саранск: ФГБОУ ВО "Национальный исследовательский Мордовский государственный университет им. Н. П. Огарева", 2019. - С. 125-128.

2. Мудрик, А.В. Социально-педагогические проблемы социализации / А.В. Мудрик. – Москва : Московский педагогический государственный университет, 2016. – 310 с.

УДК 316.74:165.9

К. В. Гучок
/ м. Мариуполь /

МІФОЛОГІЯ ЯК АСПЕКТ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

Потреба в міфах завжди існувала в людстві: саме в них людина знаходила чіткий опис і пояснення всієї повноти буття і свого існування. Чітка, непорушна міфологічна структура світу - це основа, на якій виникає і розвивається людська природа. І навпаки, деструктуризація картини світу призводить до катастрофічних результатів - саморуйнування особистості.

Протягом багатьох століть людство жило світосприйняттям, збудованим міфом, мислило його категоріями. Але з розвитком цивілізації, що супроводжується зміною свідомості, специфічний міфологічний світогляд

архаїчної епохи був втрачений. Тому у людей періодично виникає здивування перед феноменом міфу. Чи означає це, що міф як специфічний спосіб мислення зникає разом з примітивною культурою, або він присутній в основі свідомості наступних епох і постархаїчних культур, включаючи сучасну?

Ще століття тому відповідь на це питання було б, швидше за все, негативним: розвиток цивілізацій і тих форм мислення, які стали в них домінуючими, уявлялося як опозиція міфу. При цьому вважалося, що відголосок міфу цивілізації зберігають тільки у вигляді пам'ятників, резервують в фольклорних джерелах, де вони, як і в мистецтві, перероблені в естетичному ключі, у вигляді символів культури і символів несвідомого, які самі по собі вже міфом не є.

Але в ХХ ст. з'являється ряд концепцій, що звертають увагу на міф як на недискурсивну основу світогляду і мислення будь-якої епохи. Все частіше аргументується думка, що міф присутній в основі цивілізаційної свідомості постархаїчних епох. Більш того, міф стає ключовою формою свідомості в сучасній масовій культурі, а в ситуації постмодерну активно проводиться як форма світорозуміння і людського цілепокладання, що витісняє філософію і науку на периферію свідомості.

У різних цивілізаціях уявлення про міфологічну сутність зв'язувалися з існуванням елементів (образів, символів) вищого, божественного буття: «Ме» древніх шумерів, принципово значущі для людської культури принципи і поняття; «Ейдос» Платона, ієрархічно організована реальність вищого світу; руни давніх германців і скандинавів - магичні знаки, які втілюють основні принципи людського існування.

Однак ставлення до міфу, як до окремої сутності буття відбулося лише в епоху секуляризації свідомості, при зниженні ролі релігії і підвищенні ролі раціональних пояснень в житті суспільства. В результаті, в епоху Просвітництва (XVIII) та раціоналізму (XIX століття) уявлення про міф як про сакральне значиме культурне явище було нівельовано. Він став сприйматися як «вигадка, помилка або брехня», і це його значення до сих пір актуально, хоча і не є єдиним.

У кожному епоху виникають сучасні їй міфологічні уявлення про людину та її місце в світі: до сучасної міфології такого роду можна віднести уявлення про самотність або сусідстві людства у Всесвіті, про вплив людської цивілізації на клімат і помста матері-Землі, міф про народи - старших і молодших братів та ін. Макс Вебер говорив про історичну раціоналізацію картини світу, яка призводить до знецінення уявлення про сакральне. Однак розпад однієї міфологічної структури незмінно веде до створення іншої (наприклад - революційні міфи Росії першої третини ХХ століття).

Міфологічне мислення сучасної людини поділяють на усвідомлене і неусвідомлене. До першого відносять поезію, художню творчість, наукові течії, філософію і релігію. До другого - забобони, «міфи уявлень» (наприклад, «всі жінки - погані водії»), ідеологію мас і неврози. Неусвідомлене магичне (міфологічне) мислення відрізняється редуціонізмом (від лат. *reductio* - зведення, приведення назад), в даному випадку, зверненням до минулого

досвіду як поясненню причин справжнього поза послідовного причинно-наслідкового зв'язку. Як правило, це розкриття якогось «знака», який має конкретну інтерпретацію, зазвичай позитивну або негативну. Наприклад, пояснення невдалого шлюбу тим, що на весільну машину забули пов'язати червону стрічку. У той же час, міфологічне мислення усвідомленого типу здатне розкривати те чи інше явище більш багатозначно, наприклад «сидіти за рогом столу» здатне у будівельників означати «отримати свій кут (житло)», а у веселих жінок - наявність «мужика з хорошим кутом», тобто потенційно приємного чоловіка.

Міфологічне мислення характеризується телеологічним компонентом, що обумовлює доцільність явищ, які мають на увазі розумний сенс, духовний заклик або особистісний виклик людині. Інструментом цього процесу часто виявляється розкриття символу, який відрізняється від знака своєю невичерпною багатозначністю і особливим смислом.

З міфологічної матерії народжуються і створюються релігійні міфи, казки, епос, політична ідеологія, соціальні уявлення, національна ідентичність, родові перекази, сімейні легенди.

Основні характеристики:

- Міф буквальний; в ньому немає метафори. Метафора народжується в переході зі світу символів в світ буквального.

- Міфу властива концентрація насиченості сенсом. Тут панує пралогічне мислення і казуальне (причинне) значення будь-яких поєднань.

- Міф - початковий сюжет всіх численних повторень, як розказаних, так і проживаючих.

- Міф амбівалентний: завдяки своїй символічній природі він передбачає полярність поглядів і оцінок.

- Міф створюється. Міфологічна форма твориться людською культурою.

- Міф - це уявлення про світ, яке не потребує доказів, тільки віри і сенсу.

- Міф транслюється індивідом і суспільством назовні. Він може досить добре описувати навколишній світ і його складові за тими чи іншими ознаками; в іншому випадку, не представлені в міфі явища будуть позначені як зовнішній «хаос» в порівнянні з «впорядкованим космосом» міфу.

Поширеними колективними міфами є уявлення, виражені у формулі «Ми хороші, вони погані»: так проявляються націоналістичні уявлення, релігійна нетерпимість, «війна статей», уявлення етапу «підліткового бунту». Цивілізаційним міфом західної культури (як християнської, так і ісламської) є уявлення про своє релігійне знання як «світоча істини» для інших, неосвічених народів. В останні три століття цей месіанський міф видозмінився в ідею про наукову освіту і просуванні демократії відсталим народам і державам.

Спільними індивідуальними міфами на даний момент ми можемо назвати уявлення про фаталізм (все на роду написано, так судилося) і його полярній протилежності - індивідуалізм (свою долю людина робить сама). Крім того, кожна людина несе в собі унікальний симбіоз міфів, тих чи інших аспектів колективних вірувань або типових уявлень, що створює його унікальну міфологічну картину світу.

У вузькому сенсі слова «своїми міфами» ми можемо назвати якісь «важливі історії» і «значимі образи», чие існування принципово для людини, її близьких, суспільства, народу, цивілізації. Так, універсальним символом залишається образ Матері, а значущі і пов'язані з ним історії будуть у чомусь схожі, а у чомусь відрізнятися в різних культурах і в різних індивідуальних історіях. Як різні між собою християнська богоматір Марія, грецька богиня родючості Деметра і скандинавська богиня Дикого Полювання Фрігг, але всі вони переживали смерть своїх дітей і оплакували їх. І для багатьох жінок, їх сімей, цей досвід зрозумілий і значущий.

Сучасна культура набагато більш раціоналістична, самокритична і плюралістична, ніж існуючі раніше типи культур. У ній будь-яка думка і переконання піддається аналізу і можуть бути оскаржені. Вона допускає існування різних поглядів і вірувань, тому мало знайдеться таких міфів, які б наші сучасники одностайно вважали б правдою.

Отже, сучасна міфологія відрізняється від стародавньої: вона не є фундаментом всієї культури; вона менш стійка, багато в ній змінюється під впливом змін у суспільному житті; вона різноманітніша за своїм смисловим змістом, які не настільки образні, як стародавні міфи, хоча, зберігають характерну для міфів наочність, простоту, доступність для буденної свідомості.

УДК 159.922:78

К. В. Гучок
/ м. Маріуполь /

ФАКТОР ВПЛИВУ МУЗИКИ НА ЛЮДИНУ

Найпрекрасніше, що є у більшості живих організмів і людини в тому числі – це сприйняття звуків. Слух – це друге за важливістю почуття для людини, яка допомагає отримувати різноманітну інформацію про навколишній світ.

Протягом життя ми чуємо їх величезну кількість, і всі вони різні – одні ми сприймаємо з захопленням, інші навпаки. За нашою думкою, складно знайти таких людей, які сказали б, що їм не подобаються звуки природи, які ми можемо почути в тих куточках, де немає поблизу людини, будь то ліс або просто луг. З давніх часів людина прислуховувалася до них і намагалася створити подібні звуки у своєму житті, вигадуючи для цього різні музичні інструменти. Так народилася музика.

Не можна забувати й про те, що музика, як і будь-який звук взагалі діють відразу на декількох рівнях: фізичному – тобто як певної частоти коливання; і психологічному – вони містять своєрідний психоемоційний асоціативний ряд.

Звичайно ж, вплив виявляється і на людину. Прикладом впливу різних музичних ладів на настрій людини прийшов до нас глибокої давнини, а саме урочистий настрій створювали за допомогою олександрійського лада,

індійський лад сприяв гармонізації організму і свідомості людини, а фригійський був незамінний у військовій справі.

Активне уважне прослуховування гармонійних музичних творів дозволяє ефективно підняти свідомість, відчутти натхнення і, разом з тим, істотно сприяє нашому здоров'ю. У давні часи певні ритми, співзвуччя використовували як знеболювальний засіб. Зараз цим методом знеболювання користуються в деяких стоматологічних клініках США.

Гарна музика стимулює інтелектуальну діяльність, дарує натхнення, саме багато письменників і поети склали свої твори під час або після прослуховування музики, сьогодні музику так само використовують в медицині.

Музикотерапія – один з найбільш цікавих і поки мало досліджених напрямків традиційної медицини. Терапевтичний ефект цієї методики базується на частотному коливанні музичних звуків, що резонують з окремими органами, системами або всім організмом людини в цілому.

Музикотерапія була офіційно визнана в Європі в ХІХ столітті, коли її стали використовувати у своїй практиці багато передових лікарів. Але розквіт цього напрямку медицини та психотерапії припав вже на ХХ століття.

Виділяють чотири основних напрямки лікувальної дії музикотерапії: емоційне активування в ході вербальної психотерапії; розвиток навичок міжособистісного спілкування, а саме комунікативних функцій і здібностей; регуляційний вплив на психовегетативні процеси; підвищення естетичних потреб.

Як механізми лікувальної дії музикотерапії вказують: емоційну розрядку, регулювання емоційного стану, полегшення усвідомлення власних переживань, конфронтацію з життєвими проблемами, підвищення соціальної активності, придбання нових засобів емоційної експресії, полегшення формування нових відносин і установок. Вона існує у двох основних формах: активній та рецептивній. Активна музикотерапія є терапевтично спрямованою, активною музичною діяльністю: відтворення, фантазування, імпровізація за допомогою людського голосу і вибраних музичних інструментів. Для неї достатньо найпростіших музичних інструментів, тому її можна проводити навіть у домашніх умовах. Як варіант активної музикотерапії можна розглядати хоровий спів [1, 6 с.].

Рецептивна музикотерапія передбачає процес сприйняття музики з терапевтичною метою. У свою чергу рецептивна музикотерапія існує в трьох формах: комунікативна, спільне прослуховування музики, спрямоване на підтримку взаємних контактів взаєморозуміння і довіри; реактивна, спрямована на досягнення катарсису; регулятивна, що сприяє зниженню нервово-психічної напруги [1, 6 с.].

Найчастіше використовується рецептивна музикотерапія. Учасникам музикотерапії пропонують прослухати спеціально підібрані музичні твори, а потім обговорити їх власні переживання, спогади, думки, асоціації, фантазії, що виникають у них в ході прослуховування. На одному занятті вони

прослуховують, як правило, три твори або більш-менш закінчених уривків тривалістю кожного по 10-15 хвилин [1, 6-7 с.].

Сучасна медицина також пройшла довгий шлях дослідження впливу музики на людину. За останні десятиліття проведені сотні експериментів, написано безліч наукових праць, опубліковані тисячі статей в серйозних медичних виданнях. Ось деякі факти зі світу медицини, що підтверджують позитивний вплив музики на здоров'я та організм людини.

Звуки музики народилися одночасно з живими істотами, здатними їх сприймати. З тої пори пройшло багато часу, звуки перетворилися в музику, а музика стала мистецтвом, яке не забуте і в наші дні, продовжує жити з нами, не залишаючи ні на мить. Її почали вивчати як науку і виявили дуже багато властивостей, які знаходять все більше застосування в повсякденній діяльності.

Література

1. Щедролосєва К.О. Музикотерапія та її лікувально-педагогічні можливості. Режим

доступу: <http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/%D0%A9%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%81%D1%94%D0%B2%D0%B0%20%D0%9A.%D0%9E.doc?id=8bf2bf6c-2fb4-4923-bb68-8e6e7cfaa723>

UDC 378(438)

A. Dabło
/ Kraków, Polska /

SZKOLNICTWO WYŻSZE W POLSCE: DOŚWIADCZENIA I PERSPEKTYWY WYŻSZEJ SZKOŁY ZARZĄDZANIA I BANKOWOŚCI W KRAKOWIE

W dzisiejszych czasach na Ukrainie następuje transformacja rozwoju społecznego, gdzie pierwsze miejsce zajmuje obszar edukacyjny, który jest w permanentnym stanie reform i poszukuje nowoczesnych podejść do szkolenia specjalistów nowej jakości. Takie specjaliści potrafią myśleć twórczo, szybko poruszać się w dzisiejszej bogatej przestrzeni informacyjnej, podejmować niestandardowe decyzje, uczyć się i rozwijać się przez całe życie. Zamiast tego edukacja w sąsiednich krajach jest już ugruntowana i bardziej postępową, co daje zagranicznym studentom duże szanse na uzyskanie wyższego wykształcenia według standardów europejskich.

I tak, na przykład, Polska ułatwiła, w porównaniu z Ukrainą, procedurę przyjmowania studentów zagranicznych na studia wyższe - wystarczy tylko uczyć się języka polskiego na poziomie B1 lub B2 i mieć świadectwo ukończenia szkoły średniej. Kształcenie licencjackie trwa trzy lata, co umożliwia szybsze uzyskanie dyplomu, gdy na Ukrainie studia trwają cztery lata. Dodatkowo jednym z czynników, który przyciąga do edukacji w Polsce jest możliwość bycia konkurencyjnym, bo taki dyplom otwiera europejski «rynek» kariery i daje możliwości zatrudnienia w

europijskich firmach. Ponadto proces studiów w Polsce ma swoje zalety: możliwość podjęcia pracy w Polsce i odwiedzenia innych krajów europejskich w strefie Schengen, możliwość uzyskania pełnej wizej Schengen lub zaproszenia krewnego na studia w trakcie studiów (student ma do tego prawo). W ciągu ostatnich trzech lat, według Polskiego Instytutu Spraw Publicznych, liczba studentów z Ukrainy w Polsce wzrosła z prawie 10 000 do 35 584.

Jedną z najbardziej atrakcyjnych uczelni dla Ukraińców w Polsce jest Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości w Krakowie. Sama edukacja w akademickim Krakowie dla zagranicznych studentów już teraz daje niepowtarzalną szansę kontaktu z wielką kulturą i nauką w jednym z najpiękniejszych miast Europy. Dodatkowo studenci mają okazję spotkać się z kolegami z 34 uczelni w mieście. Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości powstała w 1995 roku i oferuje następujące kierunki studiów: informatyka; finanse i księgowość; zarządzanie. Uczelnia zapewnia także możliwość odbycia studiów podyplomowych, odbycia kursów i studiów w ramach programów Akademii CISCO i Microsoft AATP. Placówka edukacyjna posiada własne duże zaplecze metodyczne i wielu młodych badaczy. Studenci mają możliwość realizacji swoich hobby i zainteresowań, a wykładowcy - warunki prowadzenia badań.

Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości otrzymała certyfikat jakości wydany przez Izbę Przemysłowo-Handlową, który potwierdza jakość wiedzy, jaką otrzymują studenci podczas studiów. W zarządzaniu procesem kształcenia uczelnia kieruje się zasadami TQM (zarządzanie jakością). Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości zajmuje czołowe miejsca w rankingach «Polityka», «Wprost», «Rzeczpospolita», «Perspektywy».

Szkoła jest autoryzowanym centrum egzaminacyjnym Pearson VUE, dzięki czemu studenci mają również możliwość zdobycia prestiżowych międzynarodowych certyfikatów z zakresu IT. Tutaj jest również możliwość przystąpienia do egzaminów językowych TELC (European Certificate in German) i FCE (First Cambridge Certificate).

Biorąc pod uwagę, że uczelnia jest uczestnikiem programu ERASMUS, studenci mogą wyjechać na kilka semestrów, aby studiować na innych uniwersytetach w Europie, które są partnerami w projekcie. Najczęściej są to prestiżowe uczelnie zagraniczne.

Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości aktywnie motywuje studentów do studiowania. Studenci mają możliwość otrzymania stypendium, które jest finansowane przez samą uczelnię. W szczególności jest to stypendium motywacyjne rektora, które jest przyznawane najaktywniejszym studentom, którzy współpracują z wydziałem informatyki, pracują w redakcji czasopisma «MultisMultum», uczestniczą w samorządzie studenckim, naukowym kółku, kółku sportowym itp. Wysokość takiego stypendium wynosi około 900 zł na semestr. Możliwe jest również otrzymywanie stypendiów z budżetu państwa: stypendium socjalne, stypendium rektora dla najlepszych studentów, stypendium dla osób niepełnosprawnych.

Studenci uczelni mają swobodny dostęp do dobrze wyposażonych sal metodycznych z nowoczesnym sprzętem komputerowym i multimedialnym. Ale

jednym z nieoczekiwanych wyzwań w dzisiejszej edukacji dla całego świata stał się COVID-19. Jednak, jak pokazuje praktyka WSZiB, kwarantanna nie kolidowała z jakością kształcenia. Przykładowo, wszystkie zajęcia odbywają się na platformie MS Teams, a dodatkowe materiały studenci mogą znaleźć na informacyjnych platformach internetowych SUSZI (Sieciowy Uczelniany System Zarządzania Informacją) oraz SAKE (Sieciowy Akademicki Kurier Elearningowy), co umożliwia udostępnianie materiałów dydaktycznych i szybkiej komunikacji studentów z wykładowcami i administracją.

Tak więc, studiując w Europie, możesz nie tylko dołączyć do jej bogatego dziedzictwa kulturowego, krajów, które są częścią zjednoczonej Europy, imponować ich wieloma tradycjami i tożsamością, ale także zdobyć nieocenione doświadczenie w komunikowaniu się z ludźmi o różnej mentalności, narodowości i religii, a także są to warunki niezbędne do rozwoju osobistego i budowania udanej kariery na międzynarodowym rynku pracy. A dyplomy uczelni europejskich to wysoki poziom wykształcenia absolwenta oraz gwarancja jakości wiedzy i umiejętności zdobytych na uczelni.

УДК 371(477)"157/161"

В. В. Деліман
/ м. Маріуполь /

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І ЛІТЕРАТУРИ В УКРАЇНІ ДОБИ ПІЗНЬОГО РЕНЕСАНСУ

У доповіді розглядається проблема української національно-духовної складової в освіті і літературі останньої чверті XVI–початку XVII ст.

Історіографію питання склали праці М. Грушевського [1], І. Огієнка (Митрополита Іларіона) [3], В. Микитася [2], М. Поповича [4], З. Хижняк [5], Н. Яковенко [6].

Освітньо-культурна ситуація в Україні останньої чверті XVI–початку XVII ст. хронологічно і творчими здобутками співпадає з розвитком Ренесансу. Він був своєрідним і не збігався з італійським або західноєвропейським Відродженням. Ренесанс почав торувати свій шлях в українських землях вже на початку XVI ст. Однак лише в другій половині XVI ст. та в перші роки XVII ст. прояви Ренесансу стали досить помітними. Причина такого відставання була насамперед пов'язана із занепадом однієї з найрозвинутіших держав Середньовіччя – Київської Русі внаслідок монголо-татарської навали. На українських землях була на довгий час загальмована культурна еволюція. Були знищені головні культурні центри, втрачена культурна еліта.

Упродовж усього XV ст., коли в Західній Європі розквітав Ренесанс, українська культура із заходу зазнавала католицької експансії, зі сходу – московської асиміляції, а з півдня – жорстокого ісламського геноциду. Проте слід відзначити і позитивний вплив ідей західноєвропейського Відродження в землях України, що були в той час у складі Речі Посполитої. Спільними

здобутками тут можна вважати формування нових рис гуманістичної шляхетської культури, досягнення в галузях містобудування, архітектури, скульптури, живопису. Водночас специфічна ренесансність української культури кінця XVI–початку XVII ст. полягала саме у прагненні звільнитись від польської «культурної опіки», у формуванні культури національного відродження, що так яскраво виявилось у діяльності братств, у розвитку православної освіти і літератури, у т. ч. полемічної [1, с. 422–423].

Поширенню Ренесансу в українських землях сприяв розвиток освіти. Наприкінці XV–XVI ст. зростає прошарок українців, що здобули освіту в кращих західноєвропейських університетах – Краківському, Празькому, Болонському та ін. У списках студентів Краківського університету того часу виявлено понад сто імен вихідців з України. Деякі з них були провідниками загальноєвропейського Ренесансу. Зачинателями гуманістичної культури в Україні і визначними гуманістами XV–XVI ст. вважаються Юрій Дрогобич (1450–1494), Павло Русин (1470–1517) та Станіслав Оріховський (1513–1566) [2, с. 31–48].

Наприкінці XVI–початку XVII ст. освіта стає одним з важливих засобів у боротьбі проти полонізації і окатоличення, за збереження національно-культурної єдності України. Активну діяльність розгорнули братства – незалежні від соціального стану, світські організації, що створювались навколо православної церкви, сприяючи національно-культурному відродженню. Вони активно відстоювали релігійні, політичні, національні, культурні права українців. Їм належала заслуга у справі збереження української православної традиції, становленні громадянського суспільства, його національній консолідації, підвищенні рівня освіти і культури [4, с. 175–178].

Об'єднуючи освічених міщан та шляхтичів, братства сприяли розвитку національної освіти, науки й літератури і залучали до своїх установ діячів культури з різних частин України. Саме при братствах почали свою діяльність видатні представники української культури кінця XVI–початку XVII ст. Стефан і Лаврентій Зизанії, Кирило Транквіліон Ставровецький, Іов Борецький та ін. Усі вони, як і тогочасні керівники братств, були типовими представниками Відродження. Це яскраві, багатогранні індивідуальності, водночас – провідники національно-суспільного руху та культурні діячі широкого діапазону – вчителі, вчені, письменники.

Відомим в Україні та за її межами було Львівське Успенське братство, розквіт діяльності якого припадає на 80-ті роки XVI ст. У школі означеного братства навчальна програма відповідає вимогам закладу освіти вищого типу. Вона передбачала викладання предметів класичного тривіуму (Граматики, Риторика, Діалектика) і квадрівіуму (Арифметика, Геометрія, Астрономія, Музика); квадрівіум йшов за тривіумом. Значна увага надавалася вивченню слов'янської граматики, грецької мови та латини. Знання останньої давало учням змогу ознайомлюватися з досягненнями західноєвропейської науки та літератури.

Слідом за Львівською братською школою почали з'являтися навчальні заклади і в інших містах західноукраїнських земель та Правобережжя. Міщани

розуміли потребу ґрунтовної освіти, тим більше, що в XVI ст. з-поміж них були вже високоосвічені люди. Луцьке братство Чесного Хреста (1617) також створило школу вищого типу, що стала культурним осередком усієї Волині. За зразками Львівської та Луцької шкіл діяли братські школи в Галичі, Рогатині, Комарному, Перемишлі, Ярославі, Межибожі, Холмі [2, с. 50–51].

Сприятливі умови для розвитку української освіти створилися в Києві, оскільки школи тут були під захистом українського реєстрового і низового козацтва. Київська братська школа, заснована близько 1615–1616 рр., почала діяти одночасно із організацією Київського Богоявленського братства; це говорить про те, що для фундаторів братства і школи головним було саме створення школи. Вона перебувала під постійною опікою видатних політичних і культурних діячів України – Петра Сагайдачного, Петра Могили, Івана Борецького, митрополита Йова Борецького, Мелетія Смотрицького, Касіяна Саковича та інших просвітителів, які взяли активну участь у її реформуванні у 1632 р. у колегіум, що за своєю навчальною програмою був близьким до західноєвропейських університетів. Київський колегіум (пізніше – Києво-Могилянський) у першій половині XVII ст. став центром згуртування найкращих національних сил в освіті, науці, літературі, філософії [5, с. 42–56].

Наприкінці XVI ст. українська шляхта, подібно до італійської та польської верхівки, почала широко займатись меценатською діяльністю, створюючи в своїх маєтках центри освіти і мистецтва, збираючи навколо себе інтелектуальну еліту. Зразком таких інституцій була академія в Замості, куди перемістився центр освіти з Кракова. Культурно-освітні центри створювались у маєтках волинського воєводи Олександра Чарторийського, житомирського старости Костянтина Вишневецького, брацлавського воєводи князя Романа Сангушка. Найбільшим і впливовим в Україні був культурно-освітній центр в місті Острозі, створений у 1576 р. під патронатом князя Костянтина-Василя Костянтиновича Острозького (1526–1608) –авторитетного магната Речі Посполитої, відомого мецената, нащадка Володимира Святославича Великого. Центр складався з «триязичного ліцею» – слов'яно-греко-латинського колегіуму, друкарні та науково-літературного гуртка [3, с. 112–120].

Офіційно Острозький колегіум був навчальним закладом середнього типу, хоча у навчальний процес він впроваджував курси академічного (університетського) рівня. Практика іменування академією за відсутності формальних підстав була досить поширеною в Європі. За тих умов, що склалися в Україні, навіть впливовий магнат К.-В. Острозький не зміг би добитися для свого колегіуму, антикатолицького за спрямуванням, статусу академії (університету), яке надавав сейм, або король Речі Посполитої. Однак формальна невизначеність статусу колегіуму, його приватний характер сприяли започаткуванню в Україні світської публічної освіти, незалежної від держави і церкви.

Розвиток друкарської справи в Україні є найкращим підтвердженням благотворного впливу ренесансної культури. Наприкінці XVI–початку XVII ст. більшість братських друкарень видавали літературу переважно духовного і

світського спрямування. Поширення освіти спричинило великий попит на навчальну і наукову літературу.

В українській літературі, що знаходилась під впливом європейського гуманізму і візантійського ісихазму (відмова від світського життя) виділилось два напрями. Представники візантійської традиції – Іван Вишенський, Йов Княгицький, Йов Почаївський, Ісайя Копинський, орієнтували українське суспільство на візантійську православну культуру, прославляли християнську громаду з її орієнтацією на аскетизм та загальну рівність. Це віддаляло людину від реального життя, заглиблювало в світ релігійно-містичних почуттів. Представники ренесансного антропоцентризму та християнського гуманізму – Юрій Рогатинець, Мелетій Смотрицький, Захарія Копистенський, Дем'ян Наливайко, Стефан і Ліврентій Зізанії –звеличували активну діяльну особистість, а захоплення вченням Арістотеля сприяло розриву з візантинізмом, наближуючи суспільство до європейського ідеалу .

Напередодні Нового часу українські письменники–полемісти протистояли духовному наступу католицизму на український народ. Полеміка між православними і католиками досягла своєї кульмінації в період підготовки і підписання Брестської Унії 1596 р., результатом якої було утворення греко-католицької церкви, підпорядкованої Ватикану. Питання літургії в цій полеміці були другорядними, на перший план виходило відстоювання права українців на свою віру, мову, освіту, культуру. Полемісти звинувачували верхівку православного духовенства, що перейшла до нової церкви, в зраді національних інтересів народу, моральному занепаді, багато уваги в своїх творах приділяли розвитку духовності, народної освіти, вихованню [6, с. 133–136]. Герасим Смотрицький у книзі «Ключ царства небесного» (1587), пронизаний ідеями суспільної рівності, свободи віросповідання та патріотизму, дав відсіч претензіям ідеології католицизму на духовне панування над українським народом.

Полеміст і прибічник протестантизму Христофор Філарет, у полемічному творі «Апокрисисі», дав ідеологічне обґрунтування права українців на власну віру і культуру. У надісланому в Україну з Афону «Посланні єпископам-відступникам від православ'я» Іван Вишенський – український релігійний діяч і яскравий письменник-полеміст – звинувачував верхівку православної церкви і українську шляхту за знущання над простим народом. Він одним з перших виступив проти кріпацтва.

Поряд з полемічною літературою розвивається поезія. У кращих поетичних творах, що належать Памво Беринді, Касіяну Саковичу, Мелетію Смотрицькому, Транквіліону Ставровецькому, передається краса людських почуттів, з великою силою звучать українські національно-патріотичні мотиви.

Література

1. Грушевський М. С. Історія України-Русі: у 11 т. 12 кн. Т.6 / М. С. Грушевський. – К.: Наукова думка, 1996. – 680 с.
2. Микитась Василь. Давньоукраїнські студенти і професори / Василь Микитась. – К.: Абрис, 1994. – 288 с.: іл.

3. Митрополит Іларіон. Князь Костянтин Острозький і його культурна праця. Історична монографія / Іларіон Митрополит (І. І. Огієнко). – Луцьк: МП «Світязь», 1992. – 216 с.

4. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. – К.: «АртЕк», 1998. – 728 с.: іл.

5. Хижняк З. И. Киево-Могилянская академия / З. И. Хижняк. – Вища школа, 1980. – 268 с.: ил.

6. Яковенко Н. М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст.: Навч. посібник для учнів гуманіст. гімназій, ліцеїв, студентів іст. фак. вузів., вчителів / Н. М. Яковенко. – К.: Генеза, 1997. – 312 с.

УДК 316.73(477)

В. В. Деліман
/ м. Маріуполь /

РОЗВИТОК КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Доповідь присвячено визначенню культурології як наукової галузі в Україні у загальнодержавному і регіональному вимірах.

Після проголошення незалежності України трансформація суспільно-економічного та культурно-політичного життя суттєво вплинула на різні сфери соціального буття, спонукала до пошуку нових сутнісно-змістовних властивостей культурного розвитку, відмінного від попереднього періоду історичного розвитку країни. Розгортання культурних явищ в Україні в останні три десятиліття здобули свій вияв у стрімкому нарощуванні інноваційних процесів, зумовлених загальним рухом суспільства до національно-духовного відродження. На цьому етапі державотворення спостерігається значна активізація культурологічних досліджень.

Інституалізація культурології як науки відбувається в ситуації, коли динаміка складних, суперечливих, не завжди однозначних суспільних процесів на межі ХХ–ХХІ ст. призводить до глобальних змін в усіх сферах економічної, політичної, культурної життєдіяльності людства. Багато сучасних вітчизняних вчених, зокрема, І. Дзюба, М. Попович, М. Жулинський, С. Безклубенко, Ю. Афанасьєв, В. Виткалов, С. Виткалов, С. Волков, П. Герчанівська, І. Петрова, Ю. Сабадаш, В. Шейко та інші одним із пріоритетних завдань культурологічної науки вважають дослідження різних аспектів художньо-естетичної прогностики, пов'язуючи її з проблемами державотворення у незалежній Україні.

Сьогодні культурологічні питання входять до сфери наукових інтересів таких інституцій як Інституту проблем сучасного мистецтва та Інституту культурології Академії мистецтв України, наукових підрозділів університетів, вищих мистецьких навчальних закладів, наукових інститутів і центрів системи, підпорядкованої Міністерству культури України (Український центр культурних досліджень, Науково-дослідний інститут пам'ятко-охоронних

досліджень, Державний центр театрального мистецтва ім. Леся Курбаса). Інтеграція культурології у вузівському науковому середовищі стала наслідком певної диверсифікації проблематики наукових досліджень. В останні роки навчальні та наукові підрозділи, які презентують себе як осередки культурології, утворено в багатьох університетах. Не став виключенням і Маріупольський державний університет (МДУ), де у 2015 р. була відкрита спеціальність «Культурологія», єдина у Південно-Східному регіоні України.

Значний обсяг теоретичних і практичних досліджень культури України знайшов відображення у сфері дослідження теорії та історії культури, розгляді культурної творчості як об'єкта культурознавчого аналізу. Значне місце у проведенні культурологічних досліджень належить інституціям Національної академії наук України. Водночас утворюються нові установи, які опановують цю галузь знань. Культурологічні дослідження Харківської державної академії культури, Національного університету «Києво-Могилянська академія» спрямовано на вивчення проблеми «культура – цивілізація». Кафедра культурології та інформаційної діяльності МДУ сприяла підготовці і виданню колективної монографії відомих культурологів України «Сучасна культурологія: актуалізація теоретико-практичних вимірів: колективна монографія» [4].

Соціологічний напрям у культурології широко представлено дослідженнями Харківського та Львівського національних університетів. Сфера лінгвокультурології опановується в Одеському національному університеті і як навчальна дисципліна викладається у МДУ. Проблематику прикладної культурології представлено у працях науковців Українського центру культурних досліджень, Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ), Київського національного університету культури і мистецтв. Провідні заклади вищої освіти мистецтва, зокрема Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, розглядають культурологію у мистецтвознавчому вимірі.

Найбільшу кількість наукових праць присвячено питанням розвитку та вивчення тенденцій культурного процесу, який є характерними для території всієї України. Водночас регіональний аспект вітчизняного культурознавства залишається й найменш розробленим. Це зумовлено передусім суспільно-політичними обставинами: жорстка централізація управління в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства протягом майже всього ХХ ст., політика русифікації створили в суспільстві погляд на українську культуру, як таку, що «Не допускає жодних ідей про регіональне мистецьке розмаїття України. До того ж драматична доля національного державотворення зумовила ряд суттєвих деформацій у площині гуманітарних знань, позбавила їх цілісності та збалансованості» [3, с. 28].

Саме тому гуманітарна думка у незалежній Україні так швидко розвивається в напрямі відновлення цілісності бачення соціокультурних процесів, інтеграції різних галузей знань і, особливо, пошуку специфічних і спільних ознак у культурному розвитку регіонів. Поступово відходить у минуле уявлення про другорядну роль периферійних центрів в історії, теорії і

практиці національної культури; на зміну йому йде нова методологія дослідження культурних процесів – методологія регіональної культурології, згідно з якою кожне історичне, культурне, мистецьке явище регіону повинно розглядатися як цілісний самодостатній феномен у специфічності його регіональних проявів і як вагома складова національної культури в її зв'язках із досягненнями й здобутками інших регіонів.

Регіональною культурологією напрацьовано й системні показники, за якими можна визначити специфічні культурні особливості та рівень культурного розвитку того чи того регіону. Це, зокрема, такі показники, як географічне розташування, соціальна база регіону, історико-культурний ландшафт та основні види культурної діяльності в регіоні, а також ментально-світоглядні особливості населення регіону.

Інтенсифікація культурологічних досліджень у регіональному аспекті виявила ще одну виразну тенденцію в цій площині, а саме: нерівномірність наукового осмислення культурних здобутків різних регіонів України. Значну увагу науковців приділено в останньому десятиріччі дослідженню музичного життя західних регіонів України – Галичини, Волині, Прикарпаття, Закарпаття; розвиток різних сфер культури розглянуто в історичному контексті та в еволюції музичних зв'язків західних областей України з країнами Центральної і Західної Європи. Так, приміром, доведено, що культурний розвиток західноукраїнських земель впливав на громадсько-суспільні процеси в Україні і був спрямований виключно на відродження національно-визвольної боротьби українців та формування національної свідомості, у тому числі й засобами культури, особливо у період Помаранчевої революції (2004) та Революції Гідності (2013–2014).

У поле зору вчених потрапляють як окремі музичні жанри (фольклор, церковний спів тощо), так і цілісний комплекс різноманітних форм музичного життя від ранніх проявів періоду Київської Русі до розвинутих практик сімейного музикування та професійної концертно-виконавської діяльності в другій половині XIX ст. на Київщині, Полтавщині, Чернігівщині, Одещині, Запоріжжі, на Поділлі і Поліссі.

Окрема низка праць висвітлює культурницьке життя Києва як важливий етап в історії української культури, пов'язаний з переходом від аматорської до професійної культури в 60-х роках XIX ст. коли в умовах постійних національних і соціальних утисків закладалися основи професіоналізму в національній культурі. В спеціальних дослідженнях докладно проаналізовано розвиток культури Харківщини, наприклад, через розкриття закономірностей побутування пісенної культури усної традиції і жанрово-стилістичних особливостей музичного діалекту регіону. Що стосується інших регіонів України, то дослідження культурних процесів в них за роки незалежності активно розвивається. Прикладом слугує Рівненська область [1; 2].

Розвідки ретроспективних тенденцій сучасної української культури в умовах нової соціокультурної динаміки повертають нас до вивчення окремих підсистем культури, які разом з іншими підсистемами культурного простору створюють єдину художню картину України.

Однією з них є система культурологічної освіти, пов'язана з функціонуванням професійно спрямованих навчальних закладів. Саме через них реалізуються актуальні завдання збереження духовного багатства українства, формується естетична культура нації і особистості – здатність сприйняття, розуміння й оцінки прекрасного.

Серйозною перешкодою на цьому шляху стала обмежена кількість ґрунтовних досліджень щодо впливу окремих культуро-створювальних систем таких, як скажімо, система професійних навчальних закладів культурологічного спрямування, хоча їхній вплив на динаміку культурного розвитку країни у ХХІ ст. беззаперечний.

В Україні культурологічна освіта складалася протягом кількох століть і на початок ХХІ ст. становила дієву систему дитячих позашкільних мистецьких навчальних закладів (дитячих музичних і художніх шкіл), місцевих і державних вищих навчальних закладів мистецтва і культури, загальнодержавних і місцевих органів управління культури. Наприкінці ХХ–на початку ХХІ ст. означені заклади отримали певну свободу щодо змісту та організації виховання кадрів мистецтва і культури, забезпечуючи водночас систему єдиних критеріїв оцінки якості підготовки молоді у взаємодії з практиками. Традиційно, від самого початку свого існування навчальні заклади галузі культури ставали і залишаються у сьогоденні важливими осередками щодо збереження культурної спадщини українського народу.

Виховуючи естетичні смаки нових поколінь української молоді на здобутках, що стали надбанням світової культури, навчальні заклади культури і мистецтва у сьогоденні формують духовні потреби українського соціуму. Чинним законодавством України в галузях освіти і культури передбачено, що умовою відкриття спеціальних закладів вищої освіти або спеціальностей культурологічного спрямування є існування у регіонах розвинутої мережі бібліотек, музеїв, театральних-концертних організацій, які були б не тільки осередком збереження культурних надбань, а й їх носіями. В сучасних умовах національно-духовного будівництва в Україні, не тільки великі культурні центри задовольняють естетичні смаки населення, а й регіональні, створюючи нові взаємодіючі системи. Прикладом ефективності означеної системи слугує діяльність Департаменту культури та громадського розвитку Маріупольської міської ради.

Галузь культури в Україні складається з численної мережі театрів і концертних установ, культурно-просвітницьких закладів, бібліотек, музеїв, творчих аматорських об'єднань тощо. Між цими закладами функціонує цілісна й розгалужена система професійних зв'язків. Інституалізуючись протягом не одного десятиліття вони створюють системи з більш складними взаємозв'язками, чинниками, які породжують нові інституції. Будь-яка з цих систем, що слугує налагодженню комунікації між індивідами і суспільством, може стати об'єктом дослідження культурології. До такої думки приводить огляд наукових студій, в яких простежується рух у напрямі до прикладної науки. Культурологічні дослідження в Україні цілком адекватно відображають особливість сучасного стану наукової практики – полідисциплінарність, що

значно розширює її можливості для гнучкого усвідомлення культурних практик.

Література

1. Виткалов С. В. Культурно-мистецька Україна в регіональних вимірах: митці, художні колективи та організатори культурно-мистецького життя краю: Монографія / С. В. Виткалов. – Рівне: Дятлик М., 2014. – 362 с.: іл.
2. Виткалов С. В. Рівненщина: Культурно-мистецький потенціал в парадигмах сучасності: монографія. / С. В. Виткалов. – Рівне: ПП ДМ, 2012. – 416 с.: іл.
3. Дзюба І. Між культурою і політикою / І. Дзюба. – К.: Сфера, 1998. – 372 с.
4. Сучасна культурологія: актуалізація теоретико-практичних вимірів: колективна монографія / За загал. ред. проф. Ю. С. Сабадаш; редактори-укладачі: проф. Ю. С. Сабадаш, проф. І. В. Петрова. К.: Видавництво Ліра-К, 2019. – 308 с.

УДК 002.1:005.5

М. Р. Іваницький
/ м. Маріуполь /

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ ДОКУМЕНТІВ

Дослідження класифікацій управлінських документів в теорії документознавства досі залишається дискусійним, проте відзначимо значний внесок українських дослідників С.Г. Кулешова [2] та В.В. Бездрабко [1], які подають бачення на теорію класифікації управлінських документів у контексті, що узгоджується з нормативними документами України та відповідними державними стандартами. Потреба в поділі документів на окремі групи та системи документації були розглядається в документознавстві у нерозривному зв'язку з діловодними процесами: складанням номенклатури справ та організацією пошуку документів.

Для побудови систем документації за основу обирається вид документа як об'єктивно існуюча група документів, що характеризується єдністю функцій в соціальному середовищі, єдністю номіналу та єдністю часу, в якому він існує. Ця система реалізована певною мірою в Державному класифікаторі управлінської документації (надалі ДКУД) [3].

ДКУД містить класифікацію документів, розроблену для практичного використання під час роботи з документами, а саме при заповненні уніфікованих форм документів. Кожному виду номіналу управлінського документа надається кодове позначення, завдяки чому конкретний документ в умовах реалізації автоматизованої інформаційної системи може бути швидко розшуканий за цією інформаційно-пошуковою ознакою.

В ДКУД використано три рівні класифікації: клас УСД (клас документації) – підклас УСД (підклас документації) – УФД (вид номіналу документа). На рівні конкретного документа, тобто УФД, виду номіналу, його цифровий код складається із семи знаків; два знаки – код класу УСД, ще два знаки – код підкласу УСД і три знаки – відповідний реєстраційний номер УФД.

Отже, перелік класів УСД в ДКУД – це не тільки види управлінської документації (чи їхні сукупності видів номіналів), які створюються і функціонують в кожній установі, а й специфічні види документації, що розглядаються як управлінська у загальнодержавному масштабі і створюються у профільних установах [2, с. 25].

Професор С.Г. Кулешов є засновником управлінського документознавства в Україні. У своїх публікаціях вчений наголошує, що сукупність управлінських документів, що циркулюють в установі, можна диференціювати за певними їх ознаками. Ця процедура здійснюється, як правило, виходячи з потреб практичної роботи з документами чи під час вирішення документознавчих дослідницьких завдань [2]. Можливі різні будови класифікацій управлінських документів. Існують прості класифікації, що не мають більше одного рівня поділу, тобто в яких відсутні класифікаційні ряди. Процес диференціації тут можна назвати групуванням, а його результатом - виокремлення груп документів.

Управлінські документи можна групувати за такими ознаками: за послідовністю створення: оригінал, дублікат, копія, витяг з документа (оригінал - примірник службового документа, що першим набуває юридичної сили; дублікат - повторно оформлений службовий документ, замість втраченого чи пошкодженого оригіналу, що має таку ж юридичну силу; копія - документ, що містить точне знакове відтворення змісту чи документної інформації іншого документа і в окремих випадках - деяких його зовнішніх ознак; витяг з документа - засвідчена копія частини тексту службового документа); за рівнем доступу: загальнодоступні в установі, для службового користування (документи, що містять конфіденційну інформацію), секретні (документи, що містять таємну інформацію); за юридичною силою: що мають юридичну силу і що не мають юридичної сили (ще не набули, не можуть мати, втратили юридичну силу). При класифікуванні управлінських документів установи можна побудувати і дворівневі класифікації, де вже групи (класи) документів поділяють на підгрупи (підкласи) та види документів [2, с. 19].

Саме тематика документів є однією з первинних засад для групування документів під час формування їх у справи в діловодстві установи.

Таким чином, наведені засади класифікації управлінських документів сприяють підвищенню оперативності роботи системи управління організацій, установ та підприємств.

Література

1. Бездрабко В.В. Управлінське документознавство / В. В. Бездрабко ; Київський національний ун-т культури і мистецтв, Інститут держ. управління і права. - К., 2006. - 208 с.

2. Кулешов С. Г. Управлінське документознавство : навч. посіб. для вищ. навч. закл. культури і мистецтв / С. Г. Кулешов ; Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв. - К. : ДАКККіМ, 2003. - 58 с.

3. Державний класифікатор управлінської документації. ДК 010-98 / упор. С.М. Бугай. – Вид. офіц. – К. : Держстандарт України, 1999. – 53 с.

УДК 023.4

Ю. П. Калюжна
/ м. Маріуполь /

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ В ГАЛУЗІ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ ЗА ДОБИ МЕРЕЖЕВОЇ КУЛЬТУРИ

Сьогодні, в століття Інтернету і комп'ютерних технологій, кожен сам для себе є «бібліотекарем» і може знайти будь-яку необхідну інформацію. І все-таки бібліотеки і бібліотекарі існують, розвиваються і виходять на новий формат.

Характерна особливість сьогодення – бібліотекар повинен постійно вчитися, щоб встигнути за змінами.

Традиційно бібліотекар мав справу з документами на паперових носіях, але тепер працює з аудіо та відеоматеріалами, компакт-дисками, флеш-накопичувачами, електронними виданнями, а також з різною технікою. Бібліотекарі спеціалізуються також в області електронної видавничої діяльності, проведення навчання (тренінгів) з Інтернет для співробітників і користувачів бібліотек, займаються відеоконференціями.

Інформатизація – один з головних векторів змін у професії бібліотекаря. Працюючи в інформаційних мережах, бібліотекар у своїх можливостях прирівнюється до всіх користувачів цих мереж. Відтак, феномен сучасного світу має розглядатися через призму мережевої культури. Мережева культура – це специфічна форма комунікації та взаємодії, збереження та забезпечення культурного спадку за допомогою цифрових технологій. Віртуальні, аналогові образи та спілкування є основними об'єктами мережевої культури. У той час як традиційна культура бібліотечної справи засновується на культурі читання текстів і уявленні. Тому мережева культура потребує особливої фахової підготовки в області бібліотечної справи. Так само на зміну бібліотечної професії впливає соціальна орієнтація багатьох бібліотек, яка зумовила появу в бібліотеках таких спеціальностей, як бібліотекар – психолог; бібліотекар з обслуговування соціально незахищених груп населення; педагог - бібліотекар.

Інша складова трансформації іпотечної справи полягає в необхідності співпраці із аудиторією. Тож в останні роки бібліотекарам доводиться проводити соціологічні, маркетингові дослідження, що викликало до життя такі спеціальності, як бібліотекар – маркетолог, бібліотекар – соціолог, бібліотекар – дослідник. Таким чином, бібліотекар нового покоління це:

Аналітик, який вміє не тільки здійснювати пошук, а й оцінювати якість інформаційних ресурсів з урахуванням потреб і запитів користувачів;

Інформаційний навігатор і посередник в системі документних комунікацій, в тому числі електронних;

Інструктор з освоєння інформаційної культури;

Менеджер і маркетолог в інформаційно-бібліотечній сфері;

Агент книговидавничого та книготоргового ринку.

Крім того, він повинен залучати користувачів до вдосконалення бібліотечних сервісів; охоплювати якомога більшу кількість відвідувачів, враховуючи принцип «лонг тейл» (довгий хвіст), наприклад, обслуговувати не тільки дітей, але і їх батьків; з'єднувати людей, техніку та інформацію.

Справжній бібліотекар повинен вміти перемикатися з однієї справи на іншу, вирішувати одночасно кілька питань, проявляти ініціативу. Обслуговування читачів вимагає від бібліотекаря граничної коректності і делікатності.

Не можна не помітити, що бібліотека і бібліотекарі стали більш відкриті суспільству. Велика увага, яку сьогодні бібліотеки приділяють проведенню соціокультурних заходів, зв'язкам з громадськістю (у тому числі, з владними структурами, ЗМІ, правовими, соціальними та іншими установами, населенням). Відкритість, вихід на широку аудиторію вимагають від бібліотекаря більш високої культури, в тому числі мовної та етичної, знання етикету, стеження за своїм іміджем.

Бібліотечна діяльність ускладнюється, стає багатогранною, оперує все більшим числом об'єктів, пов'язаної з широким колом суспільних явищ, залежною від численних факторів.

При цьому бібліотекар залишається хранителем документальної пам'яті та гуманістичних традицій суспільства, служителем Книги як культурного феномену, знавцем художньої, наукової та науково-популярної літератури, вихователем культури читання, організатором культурно - дозвіллевої діяльності.

Бібліотекар – це професія необмежених можливостей. Його діяльність широка і багатогранна. На мій погляд, бібліотекар нового формату універсальний: і літературознавець, і педагог, і мовознавець, і психолог, і політик, і економіст. Як писав один з учених початку ХХ століття: «Професору досить бути людиною своєї науки, бібліотекарю належить бути людиною науки взагалі, вченим-енциклопедистом, здатним зрозуміти дух всього сучасного знання і орієнтувати в його незліченних і складних проявах. Бібліотекар повинен перебувати на одному рівні з професорами-фахівцями в їх загальному науковому розвитку»

Отже, щоб встигнути за змінами в епоху мережевої культури бібліотекар має постійно вчитися, а, відтак, форми навчання упродовж життя мають бути застосовані для підготовки фахівців в області бібліотечної справи. Від його професійного рівня залежить не тільки якими будуть бібліотеки в майбутньому, чи будуть вони взагалі.

ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК НЕОБХІДНОГО ЕЛЕМЕНТУ У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗЕЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Людина незалежно від того, де вона народилася і живе, повинна знати історію свого населеного пункту. Бо саме із невеликих сіл і містечок починається історія нашої держави України. Такими провідниками, комунікаторами на сьогодні є музеї. В Україні їх тисячі – Національні і державні, міські і районні, сільські, шкільні, громадські та ін.. До другої половини ХХ століття музеї були установами, основними обов'язками яких були зберігання і демонстрація власної колекції. Вони бувають різного профілю, який визначається основним змістом фондів музею і зв'язком з тією чи іншою галуззю науки, мистецтва або виробництва. У Законі України "Про музеї та музейну справу" від 29.06.95 р. № 249/95-ВР, ст. 5 подається така класифікація музеїв за видами: "За своїм профілем музеї поділяються на такі види: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, мистецькі, етнографічні, технічні, галузеві тощо [5].

В Україні на законодавчому рівні з поняттям «музей» визначились ще в 1995 р. Стаття 1 Закону України "Про музеї та музейну справу" визначає музей, як "науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини" [5].

Деяка інша ситуація склалася в міжнародному музейному середовищі. Нові виклики, на які реагує міжнародна спільнота ставить за необхідне переглянути поняття «музей». Міжнародне музейне співтовариство доволі часто переглядало свою відповідь на питання «що таке музей?» Першу дефініцію музею ІСОМ прийняв у рік свого створення: у 1946 році, тоді, Міжнародна музейна рада визначила «музей» як колекцію; у 1951 року – як установу, а в 1961 році – як постійну інституцію. Остання, шоста, версія визначення була прийнята у Відні у 2007 році і включила в себе частину про матеріальну та нематеріальну спадщину. Міжнародна рада музеїв (ІСОМ) дає наступне формулювання: "музей - це неприбуткова постійно діюча інституція, яка служить суспільству та його розвитку, і для цього збирає, зберігає, досліджує, популяризує та експонує матеріальну і нематеріальну спадщину людства, а також об'єкти довкілля, з метою вивчення, навчання та для естетичного задоволення" [1, с. 16]. В 2019 р. в Кіото було запропоновано нове визначення музею, але голосування з прийняття такої термінології було відкладено на рік. Воно включало в собі таке визначення як «постійна інституція має вмістити в себе демократизацію, інклюзію, поліфонічний простір для критичних діалогів про минуле та різні майбутні» [6]. Тобто на

сьогодні на питання «Що таке музей?» світова музейна спільнота не відповість однозначно.

За останні кілька десятиліть ситуація змінилася, музеї набувають нові функції, стають платформами для соціальної взаємодії експертів з різних наукових областей, поступово перетворюються в простір для експериментів, відкриттів і нововведень. Тому і сталася така ситуація в світовій музейній спільноті з переосмисленням терміну «музей».

В цих процесах, дуже важливих для музейного середовища України, поступово та все більше залучаються музейники України. Вони обмінюються досвідом, вчаться, спілкуються, налагоджують контакти, а потім, як амбасадори музейної справи, діляться цим досвідом з музейниками в регіонах України. Так, в Україні вже понад 12 років діє Український національний комітет Міжнародної ради музеїв (ІКОМ України) [3]. ICOM виконує частину музейної програми ЮНЕСКО, його штаб-квартира ICOM розташована в Парижі, там же знаходиться секретаріат та музейний інформаційний центр UNESCO-ICOM. Офіційними робочими мовами ICOM є англійська, іспанська та французька [2]. Тобто, для того, щоб брати участь в міжнародних конференціях подібного рівня мало бути досвідченим музейником, вільне знання робочих іноземних мов стає необхідною умовою.

Сьогодні набуває обертів культурна дипломатія. Україна не залишилась осторонь від цього процесу. У 2017 р. був створений Український інститут - державна установа України, яка представляє українську культуру у світі та формує позитивний імідж України за кордоном, має за ціль побудувати українську модель публічної дипломатії [4]. Інститут щороку реалізує понад 200 проєктів культурного напрямку [7; с. 64]. Діяльність інституту надає можливість різним установам, в тому числі музейним, реалізовувати спільні проєкти, які б стали тільки на користь розвитку музейної справи в Україні. І знову стає питання про необхідність підготовки музейних кадрів, для яких при спілкуванні з іноземними партнерами та грантодавцями немає мовних бар'єрів.

На сьогодні багато музеїв України потребують змін та осучаснення експозиції, музейної інфраструктури, переосмислення підходів до відвідувача. Музей все більш несе в собі соціальну функцію, від єднає людей, рефлексує події, змушує замислюватись. Соціальні функції музею впливають із самого поняття "музей". Саме тут особлива увага приділяється комунікативній функції музею, його взаємодії з різними аудиторіями, в центрі музейної проблематики стає комунікація з відвідувачем. Саме вони сьогодні стають більш вимогливими, крім основної цінності музею - унікальних експонатів, вони припускають побачити в музеях високий рівень надання споживчих послуг та доступність до них.

Особливо гострим стає питання: «А саме як музей має стати доступним для всіх?» Що означає «доступним»? До сучасного музею має можливість потрапити і батьки з дітьми, і людина з інвалідністю. І іноземець не повинен відчувати себе в самому звичайному українському музеї так, нібито про нього всі забули, а він блукає по музею майже наосліп, бо не має можливості

дізнатися про той чи інший музейний предмет або взагалі відсутня музейна навігація.

Українські музеї для іноземців дуже цікаві своєю деталізованістю експозиції та різноманіттям музейних предметів. На сьогодні досить велика кількість поодиноких відвідувачів-іноземців та цілих делегацій різного рівня ставить перед собою нову вимогу українським музеям – надавати музейну послугу на такому рівні, щоб вона була зрозуміла іноземному відвідувачеві та викликала гордість за українську культурну спадщину, подивитись на яку вони саме приїхали здалеку в будь-який музей України. Тобто, якщо регіональний український музей хоче бути зрозумілим для іноземного відвідувача, яких з'являється все більше, то кожен музейний предмет має містити етикетаж англійською мовою (як мови міжнародного спілкування), а відвідувач – можливість екскурсійного очного або аудіо- супроводу.

Крім того, робота сучасного українського музею потребує співробітництва з міжнародними організаціями, центрами для активізації виставкової роботи, впровадження інноваційних підходів у музейному менеджменті, а також видання проспектів та буклетів.

Тобто на сьогодні необхідність в спеціалістах-музейниках, що володіють іноземними мовами стало майже обов'язковим. Крім того, в музеях стають затребувані спеціалісти-перекладачі з іноземної мови, яких готують в вузах України, в тому числі, в МДУ. Від формування етикетажу, екскурсійного обслуговування до співробітництва з міжнародними організаціями, участі в міжнародних грантових проектах, міжмузейного обміну для отримання передового музейного досвіду – саме такий спектр охоплення музейної діяльності неможливий без постійного використання іноземної мови в сучасному музейному просторі. Все це є елементом формування української музейної культури, що наближує Україну до світового музейного середовища.

Література

1. Аартс Г. Що таке музей? / Герман Аартс // Музей: менеджмент і освітня діяльність. Львів: Літопис, 2009. С.16-22.

2. ICOM. URL: <https://icom.museum/en/about-us/history-of-icom> (останнє відвідування 19.11.2020).

3. ICOM – UKRAINE.. URL: <http://icom.in.ua/pro-isom-ukrayini/sklad-kerivnictva-isom-ukrayini> (останнє відвідування 18.11.2020).

4. Програмні напрями Українського інституту. URL: <https://ui.org.ua/programs>.

5. Про музеї та музейну справу. Закон України від 29 черв. 1995 р. №249/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-вр#Text>

6. Steven Engelsman. What is a museum? And why did ICOM fail to answer the question in Kyoto...//MUSEUMPEIL. – Gepubliceerd: 7 oktober 2019 om 19:16. URL: https://www.museumpeil.eu/what-is-a-museum-and-why-did-icom-fail-to-answer-the-question-in-kyoto/?fbclid=IwAR2XeyvREMnheFDN7aW17NA_A1nHUE-vOYgnUUvUgNE5iKDX8tjiq8JDz4U (останнє відвідування 19.11.2020).

7. Трофименко М.В. Становлення публічної дипломатії України // Україна в світовому історичному просторі: зб.матеріалів Всеукр.наук-практ.конференції, м. Маріуполь, 26 квітня 2019 р./під аг.ред.К.В.Балабанова. – Маріуполь:МДУ, 2019. – С.60-64.

УДК 378.018.43

О. О. Карплюк
/ м. Маріуполь /

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА – ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Перспективна система освіти повинна бути здатна не тільки озброювати знаннями учня, а й, внаслідок постійного і швидкого оновлення знань в нашу епоху, формувати потребу в безперервному самостійному оволодінні ними, вміння і навички самоосвіти, а також самостійний і творчий підхід до знань протягом всієї активної життя людини. Освіта повинна в підсумку стати таким соціальним інститутом, який був би здатний надавати людині різноманітні набори освітніх послуг, що дозволяють навчатися безперервно, забезпечувати широким масам можливість отримання після вузівської та додаткової освіти.

Відповідно до сучасного законодавства навчальний процес з використанням дистанційних освітніх технологій - це надання учням можливості освоєння основних і додаткових професійних освітніх програм професійної освіти безпосередньо за місцем проживання або тимчасового перебування з використанням індивідуальної освітньої траєкторії [1, с. 14].

Дистанційна освіта (ДО) - це також комплекс освітніх послуг, що надаються широким верствам населення в країні і за кордоном за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, що базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані (супутникове телебачення, комп'ютерний зв'язок і т.п.) [2, с. 7]. Дистанційна освіта є однією з форм безперервної освіти, яка покликана реалізувати права людини на освіту і отримання інформації.

Дистанційна освіта може бути реалізовано на основі кейсових або мережевих технологій. Кейсова технологія реалізується за допомогою спеціального набору («кейса») навчально-методичних матеріалів, скомплектованого згідно освітній програмі дисципліни і переданого учню для самостійного вивчення. Мережева технологія базується на використанні мережі Інтернет для забезпечення студентів доступом до інформаційних і навчально- методичних матеріалів, для інтерактивної взаємодії між викладачем і учнями і проведення атестаційних заходів [3, с. 73].

Для дистанційної освіти характерні всі складові навчального процесу: теоретичні заняття (лекції, семінари), практичні заняття, самостійна робота, контрольні заходи щодо визначення рівня знань і умінь. Однак специфіка дистанційних освітніх технологій проявляється в інструментарії для

організації навчального процесу. Так, читання лекцій може проходити з використанням сучасних ІКТ (відеоконференція, ЧАТ, форум); лабораторні заняття організуються за допомогою автоматизованого лабораторного практикуму з віддаленим доступом (АЛП УД) або віртуального лабораторного практикуму (ВЛП) в мережі Інтернет або з застосуванням ВЛП для кейсових технологій. Практичні заняття та консультації можуть проходити в режимі offline (електронна пошта, форуми на сайтах навчальних підрозділів) або online (відеоконференції).

Необхідно зауважити, що на сьогоднішній день саме мережа Інтернет виходить на передній план як засіб доставки освітнього контенту. При цьому необхідно розглядати всесвітню павутину не тільки як транспортну складову дистанційної освіти, а й як освітньо - інформаційне середовище.

Стійка тенденція збільшення частки студентів, які поєднують навчання з трудовою діяльністю, супроводжується швидким розвитком і широким застосуванням різноманітних інформаційних, комп'ютерних та технічних засобів. Багато абітурієнтів свідомо обирають дистанційне навчання, керуючись і чисто фінансовими міркуваннями - навчання без відриву від основної діяльності.

Якщо порівнювати витрати на навчання за традиційними формами освіти і витрати на дистанційне навчання, то можна прийти до висновку, що дистанційне навчання має низку переваг. Так, наприклад, із загальних витрат на навчання можна відняти витрати на проїзд до центру навчання та проживання на період навчання. Крім того, час для вивчення матеріалу вибирається студентом самостійно, що дозволяє людині більш гнучко використовувати свій час, значно економити його для інших важливих справ. І, нарешті, собівартість дистанційного навчання істотно нижче, оскільки головним фактором собівартості є оплата праці викладачів, яка залежить від співвідношення «кількість студентів на одного викладача».

Однак, з іншого боку, дистанційне навчання вимагає серйозних фінансових затрат, спрямованих на створення навчальних матеріалів та інформаційної інфраструктури.

При дистанційному навчанні студент не обмежений територіально тим місцем, де він повинен отримувати освіту. Існує одне обмеження - можливість доступу до середовища передачі інформації і середовищі взаємодії. Електронні курси і тести на базі Інтернет-технологій можна вивчати в будь-якому місці, де є доступ до мережі Інтернет. Книги та навчально-методичні матеріали можуть бути отримані студентом за звичайною поштою в будь-якому доступному поштовому закладі.

У дистанційному навчанні студент може мати можливість самостійно вибрати, яким способом він вивчатиме ту чи іншу дисципліну. Можливо, хтось спочатку захоче познайомитися з відео матеріалами, потім вивчити теорію, закріпивши тестом на практиці, а хтось все зробить навпаки, почне з тренувального тесту, щоб усвідомити обсяг необхідних знань, потім вивчить ці знання на основі теоретичних матеріалів, а потім перегляне практичні приклади на відео. Така різноманітність середовищ передачі інформації при

дистанційній освіті дозволяє студенту самостійно вибирати найбільш зручні і територіально доступні для нього засоби доступу до цих середовищ. Студентам, які навчаються за дистанційними програмами, доводиться мати справу з новітніми технологіями подання та обробки інформації, такими як комп'ютерні технології,

Студент, який отримує освіту класичним способом або ж працівник якоїсь компанії може бути зацікавлений в паралельному вивченні певних курсів, дисциплін, програм в іншому навчальному закладі. Технологія дистанційної освіти дозволяє йому досягти такої мети і паралельно вивчати кілька дисциплін в різних навчальних закладах.

Важливе значення мають засоби організації спільної роботи і колективного взаємодії (groupware). Вони інтегрують в собі різноманітні мережеві засоби спілкування для організації дистанційної спільної групової роботи. Крім цього, засоби groupware дозволяють вести покрокове керівництво з ведення проекту, що включає такі стадії, як початок проекту, призначення керівника проекту, визначення командної мети, визначення необхідних матеріальних ресурсів, контрольних точок. Всі ці можливості дозволяють організувати спільну навчальну та науково-дослідну роботу в розподіленому режимі.

Лекційні заняття дистанційної освіти, на відміну від традиційних аудиторних, зазвичай є асинхронними і виключають живе спілкування з викладачем. Однак при необхідності можна використовувати аудіо- і відеоконференції для проведення "живих" уроків.

Практичні заняття дистанційної освіти, припускають використання коштів колективної взаємодії, які повинні підтримувати інтенсивна взаємодія між учасниками групи. При необхідності учні можуть використовувати допоміжні програмні засоби, які дозволяють автоматизувати процес виконання завдань [4, с. 28].

Консультації дистанційної освіти є однією з форм керівництва роботою учнів і надання їм допомоги в самостійному вивченні дисципліни. У дистанційному навчанні найчастіше для консультацій використовується телефон і електронна пошта, рідше - електронні дискусії. Електронні дискусії можуть виявитися корисними, якщо консультації проводяться в груповому режимі, а не індивідуальному. Консультації допомагають педагогові оцінити особисті якості учня: інтелект, увагу, пам'ять, уяву і мислення.

Важливою складовою дистанційної освіти є самостійна робота. Якщо самостійна робота є індивідуальною, то ніяких засобів спілкування для цієї організаційної форми не треба. Якщо ж самостійна робота проводиться в груповому режимі, то тут можуть використовуватися ті ж засоби що для консультацій. Крім цього, може виявитися корисним використання синхронних засобів (текстового і графічного форумів) для полегшення взаєморозуміння в ході виконання спільної роботи.

З розвитком дистанційного навчання пов'язується надія на вирішення низки соціально-економічних проблем: підвищення загальноосвітнього рівня населення; розширення доступу до вищих рівнів освіти; задоволення потреб у

вищій освіті; організація регулярного підвищення кваліфікації фахівців різних напрямків.

Система дистанційного навчання повинна орієнтуватися на забезпечення населення різних регіонів можливістю отримання сучасної освіти. Це вимагає детального опрацювання нормативного, навчально-методичного та організаційного забезпечення. В умовах охоплення значних територій доводиться вирішувати масу складних технологічних завдань щодо забезпечення функціонування розгалуженої мережі навчальних центрів, контролю якості організації навчального процесу, підготовки викладацького складу і масу інших проблем. Але, якщо така система буде створена, вона зумовить умови появи унікальної освітньої середовища, що забезпечує можливість навчання в провідному вузі населення з усіх регіонів країни.

Література

1. Гогіцаєва О. У., Кочіс В.К., Тимошкина Н.В. Використання дистанційних освітніх технологій у вищому навчальному закладі // Світ наукових відкриттів. 2014. № 11 (59). С. 143-160.

2. Анисимов А.М. Работа в системе дистанционного обучения Moodle. Учебное пособие. 2-е изд. испр. и дополн. - Харьков, ХНАГХ, 209. - С. 292.

3. Тахохов Б. А. Про самостійної роботи студентів // Современ-ний вуз: студент, освіта, наука: Матеріали регіональної науч-но-практичної конференції. 2011. С. 242-246.

4. Хаблієва С.Р., Каргієва З.К. Формування навичок виконання в освітньому процесі сучасних засобів навчання і електронних освітніх ресурсів з урахуванням вимог ФГОС // Інформатика й освіту. 2013. № 10 (249).

УДК 378.091.32

Ю. Коновалова
/ м. Маріуполь /

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ – ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У публікації окреслюється сутність семінарського заняття, як форми організації навчання у навчальних закладах вищої освіти. Подаються перелік етапів підготовки до семінарського заняття та види семінарів.

The publication outlines the essence of the seminar as a form of organization of education in higher education. The list of stages of preparation for a seminar and types of seminars is given.

Ключові слова: семінар, семінарське заняття, форма організації навчання.

Форма організації навчання являється структурною, організаційною та управлінською конструкцією навчального заняття залежно від дидактичних цілей, змісту та особливостей діяльності суб'єктів й об'єктів навчання.

Форми організації навчання впорядковують навчальний процес. Провідною ознакою класифікації впорядкування є дидактичні цілі.

Зазвичай виокремлюють чотири групи організаційних форм у дидактичному процесі:

- навчальні заняття;
- практична підготовка;
- самостійна робота;
- контрольні заходи [3, с. 197].

До першої групи належать: лекція, семінар, лабораторне заняття, практичне заняття, індивідуальне заняття, навчальна конференція, консультація, навчальна гра – ці організаційні форми навчання мають певні особливості за допомогою яких відбувається оптимізація процесу навчання [3, с. 197-198].

Однією з важливих організаційних форм навчання є семінар. Семінарські заняття «seminarium» в перекладі з латинської мови означають «розсадник».

Основною метою семінарських занять є сприяння поглибленого засвоєння здобувачами вищої освіти найскладніших питань навчального курсу, спонукання студентів до колективного та творчого обговорення, практичне застосування наукових методів аналізу явищ та проблематики, активізація до самостійного вивчення наукової та методичної літератури, а також формування навичок самоосвіти. Під час семінару поглиблюються й систематизуються знання, які здобув студент в результаті самостійної позааудиторної роботи над першоджерелами, документами та додатковою літературою.

Особливістю семінару є активна участь здобувачів вищої освіти у з'ясуванні проблем, запропонованих до розгляду. Семінарські заняття сприяють поглибленому засвоєнню теоретичного матеріалу, формуванню навичок ораторського мистецтва, вмінню аргументувати свої судження, вести наукову полеміку та дискусію відстоюючи свою думку, а також вчать толерантності.

Питання плану семінарського заняття зазвичай охоплюють основний матеріал теми, вони короткі, чіткі та лаконічні. У більшості випадків на семінарські заняття виносять не більше 4-6 запитань.

Підготовка до семінарського заняття передбачає такий порядок етапів:

- опрацювання джерел інформації;
- конспектування основних тез, вказуючи посилання на джерела;
- групування здобутого матеріалу за питаннями;
- поглиблення та розширення наявних знань;
- доповнення й виправлення записів, фіксування питань, що виникають;
- підготовка плану відповіді на питання;
- концентрація уваги на головному аспекті питання;
- консультування у викладача.

Залежно від способу проведення виокремлюють такі види семінарів:

- семінар-бесіда (найпростіша форма семінару, побудована на основі евристичної бесіди; дискусія проявляється як вищий рівень евристичної бесіди; розглядаються питання у вигляді невеликих доповідей здобувачів вищої освіти та подальшого обговорення учасниками семінару) [1, с. 53];

- семінар-доповідь (повідомлення) (семінар потребує ґрунтовної підготовки із використанням багатьох джерел інформації; доповідач послідовно викладає свої судження, аргументуючи їх фактами та ілюструючи прикладами) [1, с. 55];

- семінар-прес-конференція (кілька студентів готують доповіді з питань, які передбачені планом семінарського заняття; після виступу доповідачеві ставлять запитання, які часто можуть призвести до дискусії) [1, с. 56];

- семінар-«мозковий штурм» (має на меті ініціювати максимум ідей для розв'язання проблеми; успіх такого семінару залежить від дотримання певних умов: недопущення критики суджень, пропозицій, тез у момент генерування ідей; стимулювання генерування великої кількості ідей за короткий проміжок часу («ланцюгова реакція»); чітка, зрозуміла всім постановка задачі) [1, с. 56];

- інноваційний семінар (проблемний) (складна форма організації спільної діяльності студентів, викладачів та фахівців із застосуванням системного аналізу, технології групового розв'язання проблем та різноманітних технік мислення) [1, с. 56-57].

Отже, використання різних форм і видів навчання, зокрема навчального семінарського заняття сприяє формуванню високоосвічених, самоорганізованих, мобільних та конкурентоспроможних фахівців, які готові входити в інноваційний глобалізований світ та відкритий інформаційний простір інформаційного суспільства.

Література

1. Григораш В. В. Особливості проведення семінарських занять у системі післядипломної освіти / В. В. Григораш // Модернізація освітнього процесу в Інституті підвищення кваліфікації, перепідготовки : матеріали методолог. семінару / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди ; за заг. ред. проф. Р. І. Черновол-Ткаченко. – Харків : Щедра садиба плюс, 2016. – С. 47–65.

2. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії: навч. посіб. / Г. М. Мешко. – Київ: Академвидав, 2010. – 200 с.

3. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

УДК 7.01(477)

Ю. М. Конько

/ м. Рівне /

АРХЕТИПНА СЕМАНТИКА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

У сучасних наукових дослідженнях мистецтвознавці активно звертають увагу на несвідомі психічні структури, так звані необхідні елементи у нашому житті, які порівнюють із точкою відліку часу. Йдеться про архетипи – засоби відображення дійсності у символах. Така схема не має власного змісту, вона наповнюється змістом поточного матеріалу. Важливо зазначити, що досить

часто поняття «праобраз» чи «прообраз» порівнюють з архетипом, що вважається помилкою, оскільки образ має форму, яка не властива архетипу [1, с. 264]. Будучи на субстратному (основа) рівні, архетип має право претендувати на вищі рівні народного твору. Таким чином, ми маємо архетипні «шаблони» образів, які особливо виразно проявляють себе в архаїчних формах творчості: міфології, казках, традиціях, мистецтві, літературі тощо [1, с. 266].

Згадки про архетипи були зафіксовані в працях філософів Платона, Плотіна, Аврелія Августина, Тома Аквінського, Іммануїла Канта, Еміля Дюркгайма, Філона Олександрійського, Іринія, Діонісія Ареопагіта, Карла Юнга. Останній вважав, що людині притаманне вроджене колективне позасвідоме (психологічний архетип). Це означає, що саме мотиви, уявлення є надбанням наших предків, а не особисте індивіда [7, с. 57]. Особливу увагу Карл Юнг приділяв декільком фундаментальним типам у психічній структурі людини : Его, Персона, Душа, Тінь, Самість, Аніма, Анімус, Матір, Батько тощо.

Крім психологічних архетипів, як одного із основних елементів людського роду, існують також культурні архетипи. Основною відмінністю їх є те, що вони існують на основі історично-культурного досвіду, які залишилися в пам'яті народу завдяки традиціям, обрядам, казкам тощо. Саме вони допомагають розкрити ментальність місцевого населення. Нам відома низка культурних архетипів : Вода, Небо, Сонце, Вогонь, Земля, Життя, Смерть, Трійця, Мудрець, Богоматір та інші.

Етнокультурний архетип – це соціальна пам'ять, де першообрази не є поверненням в минуле, а розвитком, нашаруванням смислових забарвлень [8, с. 126]. Це певні уявлення етносу про себе і навколишній світ. Національні архетипи еволюційно народжуються із загальнолюдських культурних категорій. Семантика праобразів, яка перейняла культуру і мистецтво давніх племен, що проживали на певній історичній території, відокремлює одну націю від іншої. Завдяки архетипу сучасні науковці можуть відтворити унікальність кожної культури на певному етапі розвитку людства. До семантичних образів української культури відносяться Дім, Поле, Матір, Світло, Час, Герой тощо.

Відтак, можемо стверджувати що, архетипи відомі не тільки як психологічні структури позасвідомого, але й як феномен колективної пам'яті етносу. В умовах розвитку культури, ці так звані матриці приймають форму символу або образу в художній творчості. Завдяки сучасним культурним та мистецьким просторам ми можемо розпізнати архетипи. Кожен представник мистецької діяльності звертається до тієї архаїчної смислообразності, яку задає сучасність [3, 93].

Національна архетипна семантика простежується в сьогоденні. Пройшовши значні етапи культурно-історичного розвитку, українські архетипні образи і мотиви яскраво відображені саме в мистецтві. Звернення сучасних митців у своїй творчості до архаїчної підсвідомості людства сприяє національній ідентифікації. У сучасному розумінні, мистецтво – це не тільки переосмислення уявлень в інтерактивному середовищі, але й налагодження модерної діалогічності з глядачем.

Особливо вдало архетип проявляє себе в літературі, через посередність фольклору як потужного джерела національних архетипів. Українському менталітету притаманний тип інтроверта, тобто коли людина знаходиться в постійних внутрішніх роздумах, самокопанні [6, с. 374]. Для літературознавців архетип являється витокom буття, який складає вічні теми для роздумів. Український народний твір ніколи не бере початок з індивідуального підсвідомого автора, ці так звані вічні архетипні мотиви закладені в його голові як колективне вроджене. Основну увагу письменники приділяли природним архетипам : Русалка, Злий Дух, Нявка, Відьма тощо [5, с. 154].

Художники доби постмодерну у своїй творчості звертаються до архетипів з метою наповнення своїх робіт більш смисловим змістом. Більшої успішності досягають роботи тих митців, які активно та ретельно досліджують архетипну семантику власної етнокультури. Одним із давніх та найбільш вживаним художниками архетипом є Вогонь (символ національної ідентифікації).

На зламі ХХ – ХХІ ст. активно використовує у своїх роботах національні символи культури український художній текстиль. Митці даного виду декоративно-прикладного мистецтва проявляють власну зацікавленість. Їхня мета – нове сучасне переосмислення архетипних сакральних орнаментів, образів, мотивів.

Первісні міфообрази вкорінені у народному мистецтві, як символи, саме у виробах з текстильного полотна (сорочка, рушник, елементи одягу) [4, с. 20]. Тією «точкою відліку» являється нитка, за допомогою якої маємо змогу відстежити життя наших предків.

Серед текстильних сакральних орнаментів найбільш вживаними й до сьогодні є коло (символ вічності, завершеності), ромб (порівнюють з плодючою землею), квадрат (матеріальний світ з чотирма сторонами світу), спіраль (символізує нове життя), які були притаманні українському народу. До вічних архетипів належать : лінія, хвиля, смуга, штрих, крапка, які простежуються в первісних печерних зображеннях, і мали означення води, горизонту, дощу тощо. Проте не всі текстильники дотримуються точних геометричних композицій, деякі роблять акцент на фактурі, кольорі, об'ємі, формі тощо. Також завдяки появі сучасних різноманітних текстильних технологій і технік розвивається так званий «авторський текстиль», в якому давнє поняття «архетип» розглядається під інакшим кутом.

Особливу увагу текстильники приділяють навколишньому середовищу, а саме «архетипу ставлення до природи» [1, с. 272]. Українському народу характерна риса антеїзму, тобто відчуття єдності з «рідною», «невтомною», «плодючою» Землею, яка здатна забезпечити життя [9, с. 84]. В історичних джерелах ми прослідковуємо паралельне зображення людини з життям природи, такий собі зв'язок соціального та органічного [2, с. 75]. Образ природи та її елементів присутні в кожному виді мистецтва.

Серед представників сучасного художнього текстилю, що активізують увагу до архаїчної смислообразності, виділяємо Михайла Біласа, Ірину Винницьку, Лесю Крип'якевич, Наталку Паук, Іванну Токар, Тетяну

Лукашенко, Ольгу Побережну, Ганну Гідору, Анатолія Криволапа, Павла Бенедюка, Оксану Галайчук, Алевтину Кляповську, Ольгу Паруту-Вітрук та ін.

Отже, у сучасному українському мистецтві актуалізується питання звернення митців до архетипних образів і мотивів. Головна їхня мета при цьому полягає не тільки у створенні складної формотворчої композиції, але й наповненні її давніми смослообразами наших предків. Це, в свою чергу, виступає одним із засобів формування і збереження національної ідентичності.

Література

1. Дух і літера : збірник наукових праць. №7-8 / Наук. рада: О. Андрієвська, П. Аснер, В. Брюховецький та ін. Київ : Задруга, 2001. 517 с.

2. Ковальчук Н. Д. «Дім»-«Поле»-«Храм» як екзистенціали української культури // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія» / Редкол.: С. М. Ніколаєнко (відп. ред) та ін. Київ: Міленіум, 2016. Вип. 253. С. 397.

3. Міщенко М. М. Українські національні архетипи: від колективного несвідомого до усвідомленої національної ідентичності (до актуальності методології архетипичного аналізу) // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії». Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. № 1130 (51). С. 90-94.

4. Молчанова Л.А. Мифопластика проектного творчества: человек-костюм-среда: Учебное пособие. Ижевск. Издательский центр «Удмуртский университет», 2019. 62 с.

5. Переломова О. С. Український пандемоніум: філософсько-світоглядні особливості художньої реальності // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2009. Вип. 38. С. 150-157.

6. Процик І. В. Архетип і символ: проблеми визначення та взаємодії // Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія «Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст.». 2011. Вип. XXIV, ч. 2. С. 368-377.

7. Процик І. В. Поняття архетипу в науковій літературі: генетико-теоретичний аспект // Вісник Запорізького національного університету. Серія «Філологічні науки». Запоріжжя : Запорізький національний університет. 2009. № 2. С. 56–67.

8. Северинова М. Ю. Значення та роль архетипів у етнонаціональній культурі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2013. № 2. С. 124-128.

9. Шевель А. О. Ментальність українців крізь призму природи // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Серія «Політологія». 2012. Т. 204. Вип. 192. С. 83-86.

ПРИМЕНЕНИЕ ПОИСКОВЫХ МЕТОДОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ПРАКТИЧЕСКИХ ПСИХОЛОГОВ

Сегодня политика Украины в сфере образования определяет основные направления обновления содержания образования в высшей школе, среди которых важное место занимает практическая направленность содержания образования, его ориентация на развитие самостоятельности студентов, их самосовершенствование.

Монография П. Юцявичене «Теория и практика модульного обучения» посвящена всестороннему рассмотрению проблемы модульного обучения, в том числе вопросам применения методов обучения.

П. Юцявичене определяет метод обучения как способ управления познавательной деятельностью обучаемого. Каждый метод состоит из определенных приемов деятельности педагога и обучаемого. Отдельно можно анализировать методы учения как способы самоуправления своей познавательной деятельностью. (с.144)

Поисковые методы обучения применяются для формирования и развития умений и навыков конкретной продуктивной деятельности в нетиповых или даже непредвиденных ситуациях. [1, с. 156].

Использование поисковых методов при обучении практических психологов во многом решают задачи применения усвоенных знаний, раскрытия творческого потенциала студента. Решают проблему повышения эмоциональности обучения, освоение практических навыков, самопроектирования профессионального становления будущего специалиста.

Рассматривая проблему применения поисковых методов при обучении практических психологов, можно согласиться с П. Юцявиченев том, что поисковые методы обучения могут быть эффективным способом передачи и усвоения знаний только в том случае, если студент достиг такого уровня усвоения знаний, при котором он может их не только воспроизводить, но и применять на практике. Так как поисковые методы обучения предполагают групповую форму организации занятий, возникает проблема однородности подготовленности всей группы в целом, а не отдельных студентов.

Применение такого активизирующего метода обучения, как деловая игра, может оказаться пустой тратой времени, если знания обучающихся в соответствующей сфере деятельности характеризуются нулевым уровнем усвоения [1, С.178].

Здесь можно говорить также и о других поисковых методах.

На наш взгляд, опираясь на положения В. С. Выготского о зоне ближайшего развития, можно регулировать уровень сложности предъявляемых проблем при применении поисковых методов обучения.

Проблема диагностики уровня знаний в контексте применения поисковых методов обучения также является актуальной. С одной стороны диагностика необходима для понимания уровня знаний студенто для эффективного применения поисковых методов.

В то же время, реализация поисковых методов обучения может стать хорошим диагностическим инструментом определения уровня знаний будущих практических психологов, посредством которого преподаватель может управлять познавательной деятельностью студентов. Здесь же можно говорить о самоуправлении студентом своей познавательной деятельностью, о самопроектировании профессионального становления.

Следует отметить также, что при подготовке практических психологов возникает проблема соотношения теоретических и практических занятий.

Увеличение количества практических занятий в рамках отведенных аудиторных часов возможно при высокой готовности будущих специалистов к самоуправлению своей познавательной деятельностью, самоконтроля и саморазвития.

Также организация и проведение поисковых методов обучения предполагает готовность преподавателя к переходу от авторитарного стиля преподавания к более демократичному, к субъект- субъектным, партнерским отношениям со студентами.

Поисковые методы обучения предполагают активное участие каждого студента. При применении в обучении студентов – психологов поисковых методов, неизбежно влияние на субъектов процесса таких социально-психологических механизмов как социальная фасилитация и ингибция. Здесь важной задачей педагога есть минимизация этого влияния через умелое руководство процессом обучения (распределение ролей, формирование подгрупп).

На активность студентов могут также влиять их личностные и индивидуальные особенности (темперамент, характер, личное негативное отношение к проблеме др В то же время современное образование должно быть ориентировано на выявление и развитие потенциальных возможностей каждого студента.

Таким образом, поисковые методы обучения являются необходимым дидактическим инструментом педагога в обучении практических психологов. В то же время, их применение требует от педагога и, в первую очередь от студентов, определенного уровня теоретической подготовки и личностной готовности

Литература

1. Юцявичене П. Теория и практика модульного обучения: монография. Каунас: Швиеса, 1989. 271с

ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ» СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ДОШКІЛЬНА ОСВІТА»

Актуальність дослідження. В сучасній Україні відбувається потужний процес реформування освіти. Вища освіта – це невід'ємна складова освіти. Програма підготовки бакалаврів і магістрів за спеціальністю «Дошкільна освіта» дає можливість майбутнім вихователям установ дошкільної освіти отримати спеціалізацію з наступного переліку: логопед ЗДО, керівник гуртка з іноземної мови, гувернер дітей дошкільного віку, інструктор з фізичної культури дітей дошкільного віку, а також практичний психолог в закладах дошкільної освіти. Саме на останній спеціалізації ми і робимо акцент в дослідженні, оскільки її забезпечення здійснюється не тільки кафедрою дошкільної освіти, а й кафедрою практичної психології і важливо знати наскільки ґрунтовною є практична сторона підготовки.

Мета дослідження. З'ясувати особливості організації практичної підготовки за спеціалізацією «Практична психологія» спеціальності «Дошкільна освіта»; уточнити, скільки часу відведено в освітньо-професійній програмі на підготовку практичних психологів.

Ступінь спрацьованості: А.Алексюк, Б. Бадмаєв, В. Карандашев.

Виклад основного матеріалу. У процесі підготовки до професійної діяльності було здійснено:

- закріплення теоретичних знань на практиці;
- засвоєння умінь дослідницької роботи;
- засвоєння умінь практичної психологічної роботи;
- застосування теоретичних знань для вирішення практичних завдань;
- самопізнання і саморозвиток студента.

Як лабораторні, так і практичні заняття з психології переслідують свої певні цілі. Так, дидактичною метою лабораторних робіт є експериментальна перевірка певних теоретичних положень, в той час як практичні заняття сприяють формуванню практичних умінь - професійних або навчальних.

Важливо відзначити особливості організації та проведення практичних занять у процесі вивчення дисципліни «Методика викладання дитячої психології», де автор курсу детально описав на що варто звернути увагу при підготовці до проведення практичних і лабораторних занять. Так, при проведенні названих занять навчальна група ділиться на підгрупи, що дає перевагу в організації занять; заняття можуть проводитися як в спеціально обладнаній аудиторії, так і звичайної аудиторії, в залежності від завдань поставлених перед педагогом і студентами. Практичні і лабораторні заняття можуть носити репродуктивний, частково-пошуковий і пошуковий характер. Репродуктивні заняття відрізняються тим, що при їх проведенні студенти

користуються докладними інструкціями, в які входять мета роботи, пояснення, обладнання та матеріали, порядок виконання роботи, тип висновків, контрольні питання, література. Роботи, що носять частково-пошуковий характер, відрізняються від попереднього типу відсутністю детальних інструкцій, такі роботи вимагають від студентів самостійного підбору матеріалу, методик і вибору способів виконання. У роботах, пошукового характеру, студенти повинні вирішити нову для них проблему, спираючись на вже наявні у них теоретичні знання.

У своєму навчальному посібнику Б.Ц.Бадмаєв виділяє наступні форми практичних занять:

- семінари-практикуми - на них відбувається обговорення різних варіантів вирішення практичних ситуаційних завдань, висуваючи як аргументи психологічні положення;

- семінари-дискусії, на яких відбувається обговорення різних методик психологічного дослідження стосовно потреб практики, в процесі чого студенти усвідомлюють для себе прийоми і методи вивчення психологічних особливостей конкретних людей (дітей і дорослих), з якими їм доведеться працювати;

- власне практичні заняття мають на меті навчити студентів рішенням специфічних завдань за профілем їх спеціалізації [1, С118]

Аналіз ОПП показав, що в цілому на підготовку практичних психологів виділено 12 кредитів на освітньому ступені «Бакалавр» і 12 кредитів на ОС «Магістр». У кожній дисципліні окреслені години на відпрацювання практичних умінь. Також програмою підготовки передбачено проходження практики за спеціалізацією (4,5 кредиту) і студенти мають можливість вживу попрацювати з дітьми і отримати перший досвід роботи практичним психологом дітей дошкільного віку.

Висновки. Аналіз теоретичного та практичного матеріалу показав, що навчальна діяльність в підготовці майбутніх практичних психологів має велике значення. Залежно від мети і завдань поставлених педагогом, виділяються різні форми проведення практичних занять. Програмами підготовки бакалаврів і магістрів спеціальності «Дошкільна освіта» окреслено не лише теоретичне засвоєння отриманих студентами знань, а й проходження практики за спеціалізацією «Практичний психолог дітей дошкільного віку» для їх відпрацювання. Все це приводить нас до висновку, що практична діяльність є одним з ключових аспектів підготовки висококваліфікованих фахівців.

Література

1. Бадмаєв Б. Ц. Методика преподавания психологии: Учеб. --метод, пособие для преподават. и аспирантов вузов. / Б. Ц. Бадмаев. – М: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 304 с.

2. Карандашев В. Н. Методика преподавания психологии: Учебное пособие / В. Н. Карандашев. – СПб: Питер, 2009. – 250 с.

3. Освітньо-професійна програма "Дошкільна освіта" [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://mdu.in.ua/Ucheb/OPP/mag/doshkilina_osvita.pdf.

К ПРОБЛЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ НА МАТЕРИАЛЕ «МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ПСИХОЛОГИИ»

Актуальность нашего рассмотрения заключается в том, что в Украине осуществляется реформирование всех сфер жизнедеятельности. Одной из самых важных, на наш взгляд, является система просвещения.

Отечественный и международный опыт показывает, что преподавание психологии осуществляется как психологами, так и педагогами. В первом случае актуальной становится задача педагогической подготовки психологов, а во втором – психологической подготовки педагогов.

Целью нашего исследования является возможность раскрыть роль преподавателя психологии, как активного участника пед. процесса и показать значимость его профессиональной подготовки для его будущей деятельности.

Задачи, которые мы поставили перед собой:

- Раскрыть значение роли преподавателя в ВШ;
- Обозначить особенности работы преподавателя психологии;
- Раскрыть значимость профессиональной подготовки преподавателя психологии в ВУЗе

Деятельность преподавателей предполагает выполнение нескольких функций: *обучающей, воспитательной, организаторской и исследовательской* [3];

В.И. Гинецинский отмечает, что методика преподавания психологии есть психология, обращённая на саму себя. Б.Ц. Бадмаев считает, что методика преподавания психологии – «это наука не о том, как учить студентов, а о том, как заинтересовать учёбой, увлечь ею и научить учиться самостоятельно и творчески» [3].

Важную роль по нашему мнению в преподавании психологии для самого преподавателя играет личностные взаимосвязи, построенные с его близким окружением. От того как он ведёт лекцию или общается с коллегами зависит многое.

Оптимальный тип отношения преподавателя к студентам можно выразить известным педагогическим принципом, который А. С. Макаренко сформулировал следующим образом: «Максимум требования к личности и максимум уважения к ней» [1].

Для преподавания психологии в высших учебных заведениях важно иметь базовое психологическое образование, которое определяет содержание и уровень профессиональной подготовки преподавателя. Учёная степень кандидата или доктора наук определяет степень научной квалификации преподавателя [1].

Функции, которые выполняет преподаватель во время учебной деятельности подобны функциям которые выполняет воспитатель в детском

саду, а именно: обучающую, воспитательную, организаторскую и исследовательскую. Заблаговременно это отражено в годовых планах работы преподавателя. На практике, доминирующей может быть только одна функция и соответствующий её вид деятельности. По мнению многих учёных главной является исследовательская функция, которая с профессиональными обязанностями преподавателей средних учебных заведений обычно не связана. Также одну из главных позиций занимают функции обучения и воспитания.

В высших учебных заведениях, существует необходимость организаторской деятельности, которая занимает особое место в работе преподавателей на административных должностях. Преподаватель становится менеджером в своей собственной профессии. Кто как не преподаватель психологии может дать качественную оценку своей деятельности, работе аудитории.

Одной из трудностей начала преподавательской деятельности для молодых преподавателей – в недавнем прошлом студентов-выпускников – является переход в роль педагога. Новая роль часто требует более уверенного поведения и предоставляет возможность проверить себя на предмет наличия преподавательских качеств и умений.

В.Н. Карандашев отмечает что переход к педагогической деятельности предполагает адаптацию к новым ролям: [1]

От роли

Подчиненного
Реагирующего
Слушателя
Ведомого
Низкой ответственности
Члена группы
Мотивируемого
Отвечающего
Оцениваемого
Учащегося

К роли

Руководителя
Инициатора
Говорящего
Лидера
Высокой ответственности
Лидера группы
Мотиватора
Спрашивающего
Оценивающего
Обучающего

Профессия преподавателя психологии имеет свою специфику в отличие от профессии психолога-учёного и психолога-практика. Преподаватель должен не только иметь психологические знания, но и уметь передавать их студентам. С этой точки зрения умения, личностные качества и способности преподавателя психологии сродни другим преподавательским профессиям [2].

В то же время естественно полагать, что уровень требовательности должен быть оптимальным, т. е. должен сочетаться с реальными возможностями студентов. В этой связи не вполне правомерной представляется позиция педагога, когда он заявляет: «а это меня не касается» (например, когда в библиотеке есть в наличии один экземпляр книги, а две студенческие группы должны за несколько дней подготовиться к занятию). Предъявляя требования, преподаватель должен учитывать реальность учебной ситуации [2].

Личностные отношения преподавателя и студента не должны выходить из конкретных рамок, поставленных пред ними. Преподаватель психологии не может ответить грубо на критику студента в свой адрес. В тоже время сам студент не имеет права переходить на личные темы во время беседы с преподавателем.

Переходя от роли которую применяет к себе преподаватель в университете следуют вспомнить о качественной подготовке любого преподавателя, а в вашем случаи преподавателя психологии к своей педагогической и учебной деятельности. В век глобализации и информационных технологий роль преподавателя как человека передающего знания теряет свои границы. Самым главным в таком случаи является умение общаться с аудиторией и преподавать новую тему иным, современным способом. С помощью аудио, видео носителей обычная лекция может пройти в более интерактивном формате.

Определённые требования к преподавателю объясняются самой спецификой психологии. Преподаватель обязан рассказать студентам про существующие в обществе этические нормы и правила, психологические явления, конфликтные ситуации, пути их разрешения, об особенностях человеческой психики, существующих отклонениях и т.д. В данном случае речь идёт, как правило, про непрофессиональную аудиторию, поэтому очень важно уметь понизить степень сложности материала, убрать ненужные подробности и термины [3].

В заключении можем сказать, что в процессе преподавания психологии необходимо учитывать профессиональные особенности аудитории. Роль педагога уметь донести и дать возможность усвоить материал. Преподаватель психологии обязан чётко понимать границы своих возможностей и выходить за них. Научить быть психологом за короткий срок обучения невозможно. Поэтому преподаватель психологии имеет возможность привить студентам любовь к предмету и понимание его значимости.

Глубокое изучение предмета важно только для студентов, которые в будущем станут психологами, но в таком случае каждый преподаватель ведёт свой предмет и упрощение материала неактуально. Когда же преподаватель работает со студентами самых разных специальностей, для которых психология является общеобразовательным предметом, ему нужно сделать так, чтобы материал хорошо усвоился и запомнился, помог в будущем, ориентация на каждый отдельный курс должна завесить от уровня значимости этого предмета для конкретной группы, а также от уровня их знаний.

Література

1. Карандашев В. Н. Методика викладання психології: Навчальний посібник [Електронний ресурс] / В.Н. Карандашев // Пітер. – 2005. - Режим доступу до ресурсу: http://pedlib.ru/Books/2/0162/2_0162-293.shtml#book_page_top.

2. Корнієнко А.Ф. проблеми у викладанні психології у вузі [Електронний ресурс] / А. Ф. Корнієнко // Казанський педагогічний журнал. – 2009. - Режим

доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-v-prepodavanii-psihologii-v-vuze>.

3. Методи викладання психології в системі вищої освіти [Електронний ресурс]. – 2019. - Режим доступу до ресурсу: https://studopedia.net/2_49417_metodi-prepodavaniya-psihologii-v-sisteme-visshego-obrazovaniya.html.

УДК 37.091.313

К. Г. Латишева
/ м. Маріуполь /

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Активні методи навчання – це способи активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, які спонукують їх до активної розумової й практичної діяльності в процесі оволодіння навчальним матеріалом.

Головним в концепціях навчання виділяють [1]:

а) вчення в його організованих формах є активна діяльність самого учня - навчальна діяльність, де учитель (викладач) виступає в ролі організатора цієї діяльності;

б) предметом і результатом навчальної діяльності є сам суб'єкт діяльності (учень), який піддається (Як предмет) перетворенню завдяки діяльності і який в кінці навчання постає в зміненому вигляді (як результат навчальної діяльності);

в) основним показником успішної навчальної діяльності, її результатом є вміння учня мислити, творчо вирішувати пізнавальні та практичні завдання, вільно і самостійно орієнтуватися в наукових і практичних проблемах, а знання при цьому служать матеріалом і засобом мислення;

г) одиницею (кліткою) навчальної діяльності є навчальна задача, що відрізняється від всіх інших виникають в житті задач тим, що її рішення спрямоване не на зміну предмета, а на зміну самого діючого суб'єкта - на оволодіння їм перш за все способами розумових дій;

д) процес навчальної діяльності є дії учня по вирішення навчальних завдань у зовнішньому предметному плані з поступовим перенесенням (переходом) цих дій у внутрішній, розумовий план (інтеріоризація), т. е. перетворення їх в його власні знання, вміння і навички;

е) засвоєні знання, вміння і навички - це розумові дії, які відбуваються індивідом у внутрішньому плані свідомості (в умі), без опори на зовнішні засоби (предметні орієнтири або словесні підказки), і являють собою перетворені в результаті навчальної діяльності «колишні» зовнішні предметні дії.

Активні методи навчання є відповіддю дидактики на потребу природних законів засвоєння знань, відкритих психічною наукою, і саме вони забезпечують утвердження системи розвиваючого навчання в вузі.

В психології виділяють три групи методів, які використовуються для управління формуванням мислення [1]. Автором класифікації є В.Я. Ляудіс. Він виділяє: 1) методи програмованого навчання, 2) методи проблемного навчання, 3) методи інтерактивного (комунікативного) навчання.

Істотний вплив на розвиток принципів програмованого навчання надали ідеї проблемного навчання [3]. У найпростішому, широко розповсюдженій у даний час і цілком дієвий разі діалогове взаємодія реалізується через метод "меню", коли учень в режимі "іспиту" дає двійковий відповідь "так" або "ні" на поставлене питання, і в залежності від правильності своєї відповіді надсилається до відповідної частини навчального матеріалу.

В даний час існують два варіанти систем програмованого навчання. Лінійний варіант реалізує так зване "управління без помилок", коли індивідуалізація розробок навчальних матеріалів орієнтується на найбільш "слабких" учнів. Розгалужений варіант реалізує навчання на основі типових помилок "середніх" учнів. Сама сутність методології програмованого навчання передбачає особливу побудову навчального матеріалу, що полягає у виділенні спеціальних одиниць, відповідних кроці засвоєння. Проблема виділення таких одиниць кроку представляється надзвичайно складним і буде додатково розглянуто далі.

Проблемне навчання в даний час має кілька різновидів, залежно від того, яка мета виділяється педагогом як основна [2]. Це може бути засвоєння учнями знань, умінь і навичок – тоді педагог керує і спрямовує процес створення проблемних ситуацій, і за рахунок збільшення самостійності отримуваних знань вони більше засвоюються учнями, ніж при пояснювально-ілюстративних і репродуктивних методах, а навчальний процес активізується за рахунок зростання інтересу з боку учнів – проблемне навчання сприяє удосконаленню методики викладання і структури навчального матеріалу.

Рисами проблемного навчання є: технологія вільного виховання (розвиток самостійності, виховання самомотивації учнів); гуманно-особистісна технологія (пошана до дитини, оптимістична віра в її потенціал, усебічна підтримка розвитку особистості); технологія співпраці (партнерство, рівність, співпраця і співтворчість учителя й учня при створенні проблемних ситуацій високого рівня).

Інтерактивне навчання — це діалогове навчання, яке заперечує домінування як одного виступаючого, так і однієї думки над іншою [4].

Інтерактивне навчання має на меті:

- створення умов для залучення всіх слухачів до процесу пізнання;
- надання можливості кожному слухачеві розуміти і рефлексувати з приводу того, що він знає і думає;
- вироблення життєвих цінностей;
- створення атмосфери співпраці, взаємодії;
- розвиток комунікативних якостей і здібностей;
- створення комфортних умов навчання, які б викликали у кожного слухача відчуття своєї успішності, інтелектуальної спроможності, захищеності, неповторності, значущості.

Таким чином, ми бачимо, що в психології виділяють три групи методів активного навчання, кожен з яких має свої особливості та потребує своєчасного втручання в навчальний процес.

Література

1. Бадмаев Б.Ц. Методика преподавания психологии: Учеб.-метод, пособие для преподават. и аспирантов вузов. Москва: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. 304 с.

2. Короткий курс лекцій з дисципліни «Психологія і педагогіка» [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://studme.com.ua/15431216/psihologiya/psihologiya_i_pedagogika.htm

3. Павленко В. В. Методи проблемного навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.zu.edu.ua/13197/1/1.pdf>

4. Христос С. М. Інтерактивні методи навчання. Актуальність, суть та мета інтерактивного навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://sites.google.com/site/nmcmk/naukova-dialnist/interaktivni-metodi-navcanna>.

УДК 930.25:004

Я. В. Левченко
/ м. Маріуполь /

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АРХІВНИХ УСТАНОВ

Основне завдання діяльності архівів полягає не лише в обліку та зберіганні архівних документів, але – в розповсюдженні ретроспективної, поточної інформації в просторі й часі. Архіви, постійно здійснюючи інформаційну діяльність з метою забезпечення суспільства ретроспективною інформацією, створюють і забезпечують умови для всебічного використання відомостей, що містяться в документах Національного архівного фонду.

Головною функцією архівної справи є посередництво між утворювачами і споживачами ретроспективної документної інформації [14]. Тому основними процесами в архівній справі є фізичне збереження архівних документів, облік та забезпечення доступу до них.

Інформаційна діяльність архівів потребує уваги, оскільки суспільство бажає одержувати достовірні інформаційні послуги. Значимість інформаційної діяльності, види, класифікація висловили науковці в своїх працях О.В. Матвієнко [5], К. Т. Селіверстова [12]. Поважне місце в наукових дослідженнях посідає проблема доступу до інформаційних ресурсів суспільства, яке розглядалося такими вченими як В.М.Горовий [2], Г.В. Боряк [1], О.С. Онищенко [7]. Визначення поняття науково-інформаційної діяльності державних архівів ґрунтовно висвітлено в працях О.Г.Мітюкова [6].

Основними нормативно-правовими документами, що регулюють основні напрями діяльності архівних установ є Закони України «Про

Національний архівний фонд та архівні установи» [9], «Про інформацію» [8], «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [10] та ДСТУ 2732:2004. «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення» [3].

Розглянемо основні види інформаційно-аналітичної діяльності в архівних установах на прикладі Укрдержархіву.

Державна архівна служба України (скорочено Укрдержархів) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого забезпечує реалізацію державної політики у сфері архівної справи, діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації, а також міжгалузеву координацію з питань, що належить до її компетенції.

Доступ до документів Національного архівного фонду можна прослідкувати як шлях одержання інформації. Ціллю формування НАФ є пошук, відбір і збереження архівних документів.

Головною метою діяльності Державної архівної служби України є доступ до інформаційних ресурсів суспільства, зокрема, архівних інформаційних ресурсів, а також надання якісних та комплексних архівних (інформаційних) послуг. Інформаційну діяльність Укрдержархіву встановлюють різні аспекти використання та розповсюдження архівної інформації. Наприклад, її використання як діяльність, пов'язана із задоволенням інформаційних потреб фізичних та юридичних осіб і держави.

Ще одним різновидом інформаційної діяльності Укрдержархіву є науково-дослідна та методична робота. Наукові дослідження здійснюються державними архівами з метою зростання, вдосконалення архівної справи, покращення організації документів у діловодстві та раціоналізації праці архівістів. Науково-дослідна робота визнана Законом України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [9].

Вміти описати архівний документ є одним із головних професійних обов'язків архівіста. Створення системи наукових довідників зробили умови доступу до архівних документів та інформації, що в них відображена, легшими і простішими. Отже, архівне описування забезпечує згідно з певними правилами та умовами доступ до архівних документів [12]. Архівний опис як довідник забезпечує повну інформацію про склад і зміст документів певного документального комплексу (фонду, його структурної частини, об'єднаного архівного фонду, колекції) на рівні одиниці зберігання.

Широке оприлюднення, ефективне використання документної інформації, і взагалі – актуалізація інформаційних ресурсів Національного архівного фонду України реалізуються через систему довідкового апарату до документів державних архівів, тобто комплексу взаємопов'язаних, створених на єдиних методологічних і методичних засадах архівних довідників, зокрема електронних. Довідковий апарат – сукупність архівних описань, поданих у вигляді взаємопов'язаних і створених на єдиних методичних та методологічних засадах архівних довідників і баз даних, що призначений для пошуку архівних документів та розкриття їхнього змісту.

Систему довідкового апарату побудовано відповідно до структури Національного архівного фонду. Архівні довідники містять відомості про склад і зміст документів на рівні:

- НАФ України в цілому (центральний фондний каталог, загальнодержавні міжархівні довідники про склад і зміст документів НАФ);
- державного архіву (путівник, фондний каталог, систематичний каталог, міжфондовий покажчик, тематичний огляд);
- архівного фонду (опис, огляд фонду, каталог);
- одиниці зберігання (каталог).

Невідривною складовою інформаційно-аналітичної діяльності Укрдержархіву є наявність офіційного веб-сайту. Взагалі можна виокремити чотири фундаментальні форми представлення інформаційних ресурсів на веб-сайті архіву:

1. Інформативні сторінки веб-сайту – огляди фондів архіву, описи каталогів, картотек і покажчиків, які є в архіві.
2. Електронні довідники різноманітних жанрів і видів.
3. Цифрові зображення документів – у вигляді електронних виставок (виставок он-лайн).
4. Власна науково-інформаційна «продукція» працівників архіву – наукові публікації, дослідження, методичні розробки тощо.

Підсумовуючи вищесказане можна зробити висновок, що архівні установи не тільки забезпечують зберігання документів, а й виконують поглиблену аналітичну роботу з фондом, проводять обробку, залучають до наукового та культурного обороту.

Література

1. Боряк Г.В. Документальні архівні та інформаційні системи: до проблеми інтеграції / Г.В. Боряк //Актуальні проблеми розвитку архівної справи в Україні : доповіді та повідомлення наук. конф. (Київ, 15-16 березня 1996 р.) / Т.П.Прись (упоряд.), І.Д.Лепша (ред.) ; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, Центральна наукова бібліотека ім. В.І. Вернадського НАН України. – К., 1996. – 208 с. – С. 33-42.

2. Горовий В.М. Особливості розвитку соціальних інформаційних баз сучасного українського суспільства / В.М. Горовий. – К. : НБУВ, 2005. – 300 с.

3. ДСТУ 2732:2004. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення. – Введ. 2004-05-28. – К. : Держспоживстандарт України, 2005. – 32 с.

4. Державна архівна служба України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://archives.gov.ua>

5. Матвієнко О.В. Основи інформаційного менеджменту : навч. посіб. / О.В.Матвієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 128 с.

6. Мітюков О.Г. Науково-інформаційна діяльність державних архівів України / О.Г. Мітюков //Український історичний журнал. – 1983. – № 9 (260). – С. 28-36.

7. Онищенко О. Документально-інформаційні ресурси архівів та бібліотек – спільна база для розвитку науки, освіти, культури / О. Онищенко

// Архівознавство. Археографія. Джерелознавство : міжвід. зб. наук. праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. – К., 2001. – Вип. 4. Студії на пошану Руслана Пирого. – С. 163-173.

8. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

9. Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24 грудня 1993 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text>.

10. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 09.01.2007 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>.

11. Про Основні правила роботи державних архівів України : Рішення Колегії державного комітету архівів України від 03.02.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Law-base/>

12. Селіверстова К. Т. Архівне описування / К. Т. Селіверстова // Архівознавство : підручник для студентів іст. ф-тів вищ. навч. закладів України / за заг. ред. Я. С. Калакури та І. Б. Матяш. — К., 2002. — Розділ 9. — С. 181.

13. Христова Н. М. Довідковий апарат до документів Національного архівного фонду / Н. М. Христова // Архівознавство : підручник для студентів іст. ф-тів вищ. навч. закладів України / за заг. ред. Я. С. Калакури та І. Б. Матяш. — К., 2002. — Розділ 11. — с. 217.

14. Українська архівна енциклопедія / голова ред. кол. І. Б. Матяш. – К., 2008. – 881 с.

УДК 004.93:78.08

Я. В. Левченко
/ м. Маріуполь /

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБРОБКИ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Програмне забезпечення – загальне поняття, що вказує на набір кодованих інструкцій для керування процесором комп'ютера, який зчитує такі кодовані інструкції та виконує їх. Виконання програмного забезпечення комп'ютером полягає у маніпулюванні інформацією та керуванні апаратними компонентами комп'ютера.

Комп'ютер складається з двох рівних за значенням компонентів: апаратного і програмного забезпечення. Програмне забезпечення поділяють на: системне, прикладне та інструментальне. До системного програмного забезпечення відносяться драйвери, операційні системи та програми в складі ОС. Прикладне – забезпечує виконання конкретних завдань на комп'ютері: захисту від вірусів, наукових, розважальних та інших. Інструментальне – призначене для використання в ході створення архітектури, розробки, оновлення та інсталяції програм.

Спеціальне програмне забезпечення як один із важливих чинників, які впливають на якість мистецької освіти розглядав О. М. Бордюк.

Розглядом сфери використання програмного забезпечення в процесі навчання музиці досліджували вітчизняні науковці В.В.Мазепус і В.М.Цеханський. Методична складова процесу введення комп'ютерних технологій в практику викладання музики стала предметом досліджень Т.Д.Крошипіної, О.Н.Піксаєвої, О.І.Полякової, Л.П.Робустової.

На сучасному ринку програмного забезпечення кількість музичних програмних засобів зростає. Програми постійно ускладнюються, а їх можливості весь час розширюються. Серед великої кількості програмного забезпечення для роботи з музичною інформацією можна виділити універсальні інструменти: аудіо редактори (звукові редактори), віртуальні студії (секвенсори), автоаранжувальники та нотні редактори.

Програми для роботи зі звуком можна умовно розділити на дві великі групи: програми-секвенсери і програми, орієнтовані на цифрові технології запису звуку – аудіоредактори. Аудіоредактори пропонують стандартний набір операцій редагування звуку – копіювання, вирізання, вставку, спеціальну вставку, видалення фрагмента, обрізання файлу по краях виділеного фрагмента, заглушення фрагмента тощо. Програма забезпечує також виконання складніших операцій – спектральної, динамічної, тимчасової обробки звукового сигналу.

Програма Sound Forge є багатофункціональним аудіо редактором цифрового звуку, який містить інструменти і ефекти для запису та редагування аудіо файлів. Це один з найкращих і популярних редакторів, в якій поєднуються зручний інтерфейс, функціональність та якісні алгоритми обробки звуку. Програма дозволяє здійснювати моно- та стереозапис, однак не розрахована на мультитрековий запис.

Sound Forge може здійснювати наступні завдання: запис високоякісного цифрового звуку (музика, голос і звукові ефекти) на комп'ютері; візуальне відбиття звукового сигналу; створення необробленого запису матеріалу; редагування цифрового звуку на основі шаблону; виправлення помилок, видалення шумів або зниження їх рівня; відновлення старих записів з аналогової плівки, вінілових платівок та інших носіїв; архівування аудіо-матеріалів; конвертація файлів; використання не деструктивних ефектів і процесів; підтримка додаткових модулів обробки звуку (DirectX та VST-плагінів); запис майстер-дисків; велика кількість стандартних схем обробки звуку; підтримка управління за допомогою MIDI; редагування музики у самому відео; конвертація в популярні Web-формати [7].

Важливим у Sound Forge є конфігуровані панелі інструментів, які можливо висунути на головний екран і розташувати їх у зручному для себе місці. Програма містить два компоненти: Batch Converter, який об'єднує групу файлів в один загальний файл і Spectrum Analysis, який показує картину всього файлу або виділеної ділянки. Також програма підтримує сучасні звукові формати. Sound Forge – це висока якість, швидкість виконання і точність

алгоритмів обробки звуку. Програма має функцію синтеза складних звуків на основі базових хвильових форм.

Програма має зручний інтерфейс з доступом до всіх функцій через налаштування панелі інструментів, якісне графічне зображення хвильової форми. Sound Forge редагує звукові доріжки AVI-файлів, це, в свою чергу, дозволяє відкривати відеоролики, додавати і редагувати звукову доріжку, синхронізувати звук із зображенням.

Adobe Audition – програма призначена для професійної та любительської обробки аудіо файлів, створення і редагування музичних файлів. Програма Adobe Audition володіє самими широкими можливостями для запису звуку, аудіо-мікшування, редагування, мультитрекового монтажу. Для цього в аудіоредакторі існують три програмні модулі: Edit (Правка), Multitrack (Мультітрек) і CD.

Програма надає користувачу такі можливості: редагування окремих аудіофайлів, створення циклів, імпорт вбудованих і зовнішніх аудіоефектів, мікшування до 128 звукових треків; мультитрековий режим дозволяє з окремих фрагментів змонтувати оркестровий твір; у режимі Multitrack за допомогою вбудованої панелі Sequencer можна створювати власний музичний твір; обробка аудіодоріжки відеофільмів формату AVI; експорт та імпорт аудіотреків; відновлення старих записів з вінілових платівок, аналогової плівки та інших носіїв; набір інструментальних засобів роботи з інтерфейсом MIDI дозволяє створення музичних композицій у мультитрековому режимі; підтримуються засоби інтеграції з програмами Adobe Premiere і After Effects [6].

Adobe Audition має простий інтерфейс та зручну панель інструментів. У програмі є широкі можливості організації ефективного виконання всіх операцій як з окремими файлами, так і з групами файлів. Аудіоредактор допускає записувати звук, використовуючи звукову карту, за допомогою мікрофона, CD-програвача або іншого джерела, зчитувати і записувати файли в популярному форматі MP-3, редагувати отримані звукові файли і додавати в них різноманітні ефекти. Також в Adobe Audition можливо використовувати такі ефекти, як ревербератор, хорус, еквалайзер, компресор, шумозаглушення тощо. Завдяки цій програмі можливо здійснювати процес створення багатоголосого інструментального твору, змішувати ефекти і звуки, монтувати WAV- і MIDI-файли.

Оволодіння програмами для обробки музичних творів надає можливість користувачам створювати, обробляти, конвертувати, зберігати музичну інформацію та створювати власні композиції. Обробка звуку та написання музики – це не тільки творчий процес, а й скрупульозний аналіз даних та здійснення пошуку помилок.

Література

1. Sound Forge [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.softportal.com/software-2463-sound-forge.html>.

2. Adobe Audition [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://soft.mydiv.net/win/download-Adobe-Audition.html>.

3. Adobe Audition [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://guitarprofi.ru/muzykalnyj-soft/adobe-audition.html>.

УДК 791(100)

З. С. Малиновська
/ м. Маріуполь /

СВІТОВЕ КІНОМИСТЕЦТВО: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Суспільство на сучасному етапі розвитку не мислить своє життя без такого виду мистецтва як кіно, тому в сучасному світі є незаперечним факт значної ролі кінематографа в житті людей. Мистецтво кіно – це цілий світ. Він увібрав традиції всіх відомих до нього мистецтв і при цьому виробив власну систему виразних засобів, свою мову. Звісно, кіно надає потужний вплив на серця і уми людей. Перш за все, кіно відрізняється від інших видів мистецтва (зокрема, від театру) тим, що воно виходить далеко за межі художнього кола. Якщо театр, умовно кажучи, тримає себе у вузьких рамках мистецтва, то кіно охоплює своїм впливом буквально все, від духовних ідеалів до етикету та моди. Кінематограф є своєрідним мотивом, спонукальною дією до активного втручання в своє життя і зміни її на краще.

Для того, щоб став можливим процес зйомки і відтворення руху, вимагалось, щоб фотографування могло відбуватися з короткими витримками. Те, що нас сьогодні здається очевидним, винахідники і піонери кінематографа зрозуміли далеко не відразу. Були зроблені десятки спроб створити системи запису і відтворення рухомих зображень, в яких навіть брав участь знаменитий Едісон, але і його система виявилася незручною, розрахованою лише на індивідуальний перегляд, що і не дозволило Едісону домогтися успіху. В результаті, визнаними винахідниками кінематографа стали французи, брати Луї і Огюст Люм'єри [3]. Протягом першого десятиліття ХХ ст. тривалість і різноманітність сценаріїв кінофільмів поступово і неухильно збільшувалися. Ставлення в суспільстві до кіно змінювалося – від сприйняття його лише як виду розваги до сприйняття його як виду мистецтва. Історія екранної комунікації від винаходу кінематографа до поширення мультимедіа технологій – яскраве свідчення взаємного запліднення технічної та художньої творчості [1, с. 277]. Цифрові технології стали для кінематографа ковтком свіжого повітря. Великі студії отримали можливість реалізовувати масштабні і зухвалі проекти з використанням комп'ютерної графіки. Взагалі, кіно – з якої точки зору ми його не розглядали б — явище двоїсте. Його двоїста природа витікає з тієї обставини, що це творчість і виробництво одночасно. Виробництво, тому що фільм не може бути створеним без кінотехніки, кіноплівки, кіноосвітлювальної, звукозаписувальної та монтажною апаратури, без обладнання для друку копій – і це далеко не повний перелік того, що необхідне [1, с. 6]. Кіно – це вид мистецтва, який доступний всім, незалежно від освіти

та грамотності. Кіно – найсучасніший вид мистецтва, в процесі виробництва якого сьогодні використовуються величезна кількість наукових відкриттів [5].

Безумовно вплив кінематографу на культуру є незаперечним. Навіть існує припущення про значимість впливу кінематографа на політику і економіку. У багатьох країнах кіноіндустрія є значущою галуззю економіки. Виробництво кінофільмів зосереджено на кіностудіях. Фільми демонструються в кінотеатрах, по телебаченню, поширюються «на відео» в формі відеокасет і відеодисків.

На початку ХХІ ст., з розвитком цифрових технологій запису зображення, з'явилося поняття «цифровий кінематограф» або «цифрове відео». Під цим терміном розуміють новий вид кінозйомки, коли кадри записуються за допомогою цифрової камери прямо на цифровий носій даних [2, с. 55]. Кіноплівка для зйомок стає непотрібною, а кінопроектор замінюється цифровим проектором. Сучасні цифрові камери забезпечують дуже високий дозвіл зображення, хорошу передачу кольору і найширший, недоступний до недавнього часу, спектр маніпуляцій з колірною гамою зображення.

Жоден інший вид мистецтва не розвивається так швидко, як це робить кінематограф. Він буквально змінюється на очах. Спецефекти все частіше стали використовуватися в кінематографі і на телебаченні, і ми вже перестаємо їм дивуватися, а деколи навіть не помічаємо їх, приймаючи за дійсність [4]. З розвитком технологій сучасне кіно стало більш яскравим, захоплюючим, а застосування комп'ютерної графіки і різних спецефектів наповнили фільми приголомшливою динамікою [3]. Також не останню роль у фільмі грають звукові ефекти і якість зображення. Але, жоден сучасний фільм не можна порівнювати з першими чорно-білими німими кінострічками, в яких емоції відображалися завдяки міміці, а не майстерності красиво говорити. Тому німе кіно це найчастіша форма всього кінематографа.

На сьогодні можна впевнено стверджувати, що кінематограф – це великий винахід людства, який впливає на формування світогляду людини.

Література

1. Брюховецька Л.І. Кіномистецтво: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Логос, 2011.– 391 с.

2. Зубавіна І. Б. Екранна культура: засоби моделювання художньої реальності (час і простір у кінематографі): монографія. – К., 2006. –272 с.

3. Кино история // Энциклопедия Кругосвет. Универсальная научно-популярная энциклопедия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.krugosvet.ru/enc/teatr-i-kino/kino-istoriya#part-34>.

4. Автономова У. Дивитися іншими очима. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kunsht.com.ua/divitisya-inshimi-ochima/>

5. Куделина Е. Новые тенденции в современном кинематографе // Научная статья по специальности "СМИ (медиа) и массовые коммуникации". М.: 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/novye-tendentsii-v-sovremennom-kinematografe>

МИСТЕЦТВО МОЗАЇКИ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

У доповіді розглядаються теоретичні та практичні аспекти розвитку мистецтва мозаїки в культурі Київської Русі. Джерельну базу проблеми склав «Літопис руський» [5], а історіографію – праці Ю. Асеєва [1], М. Кресального [2], В. Лазарева [3], Г. Колпакової [6], О. Шавнюк [7],

Виникнення мозаїки пов'язане із поширенням будівництва кам'яних культових споруд – церков і монастирів – інтер'єри яких необхідно було відповідним чином оздоблювати. Одним із способів такого оздоблення й була мозаїка. Мозаїка вирізняється розкішшю й ошатністю. Складена зі смальти або невеликих модулів кольорового скла, вона практично не піддана впливу часу, на відміну від фрески, і не втрачає первісної свіжості кольорів.

Давній мозаїці в культурі України, що ґрунтується на застосуванні головного мальовничого матеріалу – кольорових смальт – передувала високорозвинена в Київській Русі техніка склоробства, яка існувала не тільки в центрі дежави – Києві, але й у Чернігові, і Галичі.

Перші зразки мозаїчної смальти привозилися до Києва із Візантії. Пізніше, виробництво скляної смальти було налагоджене й у самій столиці Київської Русі. Завдяки розвиненій техніці виробництва скла в XI–XII ст. змогли розвинутися на його базі і досягти виключно високого рівня майстерності як в технічному, так і в художньому відношенні суміжні з ним виробництва: емальєрне, мозаїчно – смальтовие та декоративно – керамічне. Здобутий київськими майстрами виключно високий рівень технічної і художньої майстерності у справі емальєрної та декоративно – керамічної справи був настільки високий, що не тільки перевершував у багатьох відношеннях той рівень, якого до цього часу досягли ці види майстерності в Західній Європі, але і служив їм зразком для подальшого вдосконалення в цій області.

Давньоруський мозаїчний живопис X–XII ст. може бути розділений на два види: високохудожні мозаїки на підлозі, які фрагментарно збереглися до наших днів у ряді храмів цієї епохи в Києві, Чернігові та інших давньоруських містах Київської Русі, а також в Новгороді Великому, і мозаїчний живопис, що прикрашав стіни, склепіння і куполи давньоруських храмів X–XII ст. і дійшов до нас у вигляді ансамблю мозаїк київського Софійського собору (1037, 1061, 1067), фрагментів мозаїк Золотоверхого собору Михайловського монастиря в Києві (60-ті рр. XI ст.) і фрагментів мозаїчного розпису новгородського Софійського собору (1048–1050), а також що не дійшли до нас мозаїки Спаського собору в Чернігові (перша половина XI ст.), мозаїки Успенського собору Києво – Печерської лаври (1073–1078) і Благівіщенського собору в Чернігові (1186).

Найкраще стародавні київські мозаїки збереглися в Софійському соборі – з 640 квадратних метрів площі собору, оздобленої цим видом монументального мистецтва, збереглося 260 кв. м. У конхі апсиди головного храму Київської Софії знаходиться величезне зображення «Богоматері – Оранти», зване «Нерушимою стіною». Нижче її розташований фриз, на якому знаходиться мозаїка «Причастя», а під фризом йде пояс мозаїчних зображень батьків церкви в зріст. У куполі, в колі, знаходиться погрудне зображення Вседержителя, підтримуваного чотирма архангелами, з яких зберігся лише один. У вітрилах, під куполом, знаходиться зображення євангеліста Марка, а в простінках вікон – фрагментарно збереглися фігури апостолів.

На західному пілястрі східних стовпів збереглося зображення «Благовіщення». У підпружних арках є кілька музичних медальйонів з погрудними зображеннями Христа і святих, що належать до циклу сорока мучеників. Крім того, в ряді місць собору збереглися мозаїчні декоративні прикраси у вигляді орнаментів. Цим і вичерпуються всі мозаїки, що збереглися від колись найбагатшого декоративного мозаїчного оздоблення Софійського собору.

Мозаїчний живопис київського Софійського собору був набраний місцевими київськими художниками – мозаїстами по створеним ними оригінальним малюнкам, за замовленням будівельника собору київського князя Ярослава Мудрого.

У наборі мозаїк використано переважно смальту, однак зустрічаються також шматочки природного каменю. Кубики смальти (розмір яких у середньому 1 кубічний сантиметр) безпосередньо вдавлювалися на стіні в сиру штукатурку. Ґрунт для мозаїки готувався дуже ретельно. Мур укривали трьома шарами штукатурки, і на верхньому з них художник малював кольоровими водяними фарбами той чи інший образ або орнамент. Відтак підбирали потрібну смальту, і вапняні проміжки таким чином зливалися з кольоровими мозаїками.

Третина всієї площі мозаїк – це золоте тло, яке нараховує 25 відтінків. На ньому виконано зображення переважно у синіх, сіро – білих і пурпурових тонах. Кожен колір має також низку відтінків. Наприклад, у смальті синього ультрамаринового кольору можна розрізнити 9 відтінків – від темно – синього до блакитного. У смальті синього кобальтового кольору їх п'ять, а синій колір індиго має сім відтінків. Група зелених кольорів нараховує тридцять п'ять відтінків! Червоні смальти поділяються на тридцять одну групу. У жовтій «сім'ї» смальт – сорок чотири відтінки.

Але майстерність – не лише в кольорах. У Софії Київській одні мозаїки розташовані ближче до глядача, інші – далі. Одні освітлені яскравіше, інші знаходяться у менш освітлених місцях. Одні на рівненьких площинах, інші – на кривизнах. Все це мозаїсти мусили враховувати. Чим віддаленішим було зображення, тим більшими кубиками смальти воно викладалося.

Мозаїки Софії Київської відносяться до пізнього Македонському стилю. Македонським стилем (Македонським ренесансом) узагальнено називають візантійське мистецтво періоду правління Македонської імператорської

династії (867–1056). Це був період глобального відродження церковного мистецтва після періоду іконоборства.

Мозаїчний живопис, який вкривав стіни і склепіння Золотоверхого собору Михайлівського монастиря в Києві, був виконаний місцевими київськими художниками-мозаїстами в 60-ті рр. XI ст. на замовлення будівельника храму київського князя Ізяслава. Мозаїчна набір був виконаний зі смальти, яка була приготована також київськими майстр – рами – смальтоварами. Техніка набору була прямою, і смальти зміцнювалися в двошаровому вапняно – цегельному ґрунті. Палітра смальти майже не відрізнялася від палітри київського Софійського собору.

Смальта, що застосовувалася в мозаїчному живописі київських храмів XI ст., налічувала 72 різних види смальти, в число якої входило 8 видів кубиків, що представляли собою натуральні природні мінерали.

Серед частково вцілілих розписів раннього періоду у XII ст. важливе місце посідають мозаїки Михайлівського Золотоверхого собору (який був зведений у 1108 р., розписаний близько 1113 р.), зняті зі стін і вивезені з Києва у 1936 р.

Традиційно мозаїки в патрональному храмі Святополка Ізяславича (1050–1113) прикрашали найбільш значимі в сакральному сенсі частини собору: апсиду і, ймовірно, купол. Існує припущення, яке, проте, дискутується і здебільшого сприймається критично, що мозаїчні композиції могли бути і в рукавах центрального хреста. Над мозаїками Михайлівського собору, як вважається, працювали здебільшого митці з Київської Русі і тим не менше серед них були і запрошені майстри Візантії. Практика запрошувати константино – польських висококваліфікованих мозаїстів для нагляду – супроводу робіт в Русі, Італії була доволі поширеною на той час. Основу артлі мозаїстів становили київські майстри, які в Михайлівському Золотоверхому реалізу – вали новий стилістичний підхід, який різнить його ансамбль від радніших комплексів, передусім Софії Київської. Їм властива лінеарність і тяжіння до більш площинного трактування форми, зображення стають тоншими, не такими тілесними, їм властива вишуканість та елегантність.

Серед найбільш композиційно вивірених – сцена Євхаристії, яку чи не вперше осмислено як складну цілість: замість дзеркальної симетрії домінує принцип контракції, використання якого передбачає згущення зображення по краях і розрідження по центру. Виникає переконавання у послідовності фаз руху, сприйнятого в динаміці часового розвитку. До того ж, розміщення фігур відповідає ступеню усвідомлення апостолами внутрішнього глибинного сенсу сакрального дійства. Невипадково в центрі, перед фігурою Христа, рух зупиняється – сакральний центр композиції оповитий аурую порожнього простору.

Фігури апостолів нетипово видовжені, рухаються вони вільно і розкуто. Важливу роль відіграють тонко продумані і ретельно вивірені інтервали між фігурами апостолів – то зближеними, то віддаленими одна від одної, а також майстри уникають буквальності в організації ритмічного ладу композиції. Ритм, гнучкий, еластичний, рухливий, розташування фігур, використання

S – подібних силуетів в окресленні їхніх форм, складна гра драпірувань – це ті риси, які найповніше характеризують стилістичне звучання сцени Євхаристії.

Зображена матерія втрачає колишню надоб'ємність, жорсткість поєднання з поверхнею стіни. Форма осмислена не як маса, а як структурний кістяк, а сама її побудова обумовлена законами тонкої і одухотвореної тектоніки. Вона вибудовується пропорційно і гармонійно, за законами геометрії, що ґрунтується на використанні ідеальних форм – трекутників, овалів, парабол і еліпсів. Осі внутрішньої структури ніколи не бувають паралельними до поверхні зображення, а розташовуються під кутом до неї. Завдяки цьому виникає ефект глибини ніші зображення і руху просторового середовища, пов'язаного з ледь вловимим плином золотого тла. Драпірування одягу мають складний і багатий рисунок, утворені вони поєднанням крупних параболічних узорів і структурно дрібних складок, які сприймаються зовсім не статично через вмале використання гри тонів, світла й тіні.

Підсумовуючи треба зазначити, що мозаїчний живопис на стінах храмів Київської Русі був потрібний не тільки для того, щоб примножувати їх пишність, але і як важливий аспект православної духовності. У подальшому – мистецтво мозаїки розвинулось в українській культурі доби Ренесансу, Бароко і Класици. Збереглося воно і в образотворчому мистецтві українського культурного сьогодення.

Література

1. Асеев Ю. С. Джерела. Мистецтво Київської Русі / Ю. С. Асеев. – К: Мистецтво, 1980. – 213 с.
2. Кресальний М. Й. Софія Київська – пам'ятник архітектури XI–XVIII ст. / М. Й. Кресальний – 4 доп., вид. – К.: «Будівельник», 1967. – 95 с.
3. Лазарев В. Н. Мозаики Софии Киевской / В. Н. Лазарев – М.: Искусство, 1980. — 213 с.
5. Літопис Руський / Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця. – К.: Дніпр, 1989. – 591 с.
6. Колпакова Г. Искусство Древней Руси. Домонгольский период / Г. Колпакова — Спб.: «Азбука-Классика», 2007. — 598 с.
7. Шевнюк О. Л. Історичні передумови розвитку мозаїчного мистецтва в Київській Русі / О. Л. Шевнюк // «Молодий вчений» № 11 (51) листопад, 2017 р., [Електронний ресурс]; Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/169.pdf>

УДК 728(477.54)"179/181"

Ю. Ф. Матей
/ м. Маріуполь /

САДИБИ ДВОРЯН ХАРКІВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ЯК СКЛАДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА МЕЖІ XVIII – XIX СТ.

В умовах соціокультурних перетворень, що відбуваються в Україні, постала проблема необхідності популяризації культурної спадщини, яка

забезпечує духовний взаємозв'язок поколінь українського народу і впливає на формування етнокультурної та національної свідомості.

Неможливо зі сторінок історії української культури кінця XVIII – початку XIX ст. викреслити таке соціокультурне явище, як дворянська садиба, з її побутовим ладом, в якому вдало поєднуються краса української природи та надзвичайний архітектурний ансамбль, пишні багатолюдні святкування і близькі родинні вечори, інтелектуальні заняття і господарські клопоти. Садибна культура II пол. XVIII – початку XIX ст. відображає повний спектр тих неповторних особливостей, які були притаманні саме дворянській епісі української історії. Отже, тема дворянських садиб XVIII–XIX ст. в контексті європейської культури – одна з найцікавіших тем як в українській, так і закордонній соціогуманітарній науці, в першу чергу, в історії та мистецтвознавстві.

Історіографія обраної теми представлена незначною кількістю досліджень. Висвітлення окремих аспектів тематики садибної культури дворян Харківської губернії знайшло своє відображення у працях таких істориків як О.Ю. Бір'ова [1], М.М. Будзар, Б.В. Кравченко, М.В. Луценко [2, 3], А.Ф. Парамонов [4], С.І. Побожий [5], Н.М. Товстоляк [6].

У другій половині XVIII ст. на Слобожанщині спостерігається ріст садибного будівництва. Дворяни переважно селилися у своїх заміських маєтках, що спричинило появу неймовірних палацово-паркових ансамблів та будинків.

Садиби дворян Харківської губернії – неповторний історико-культурний центр, явище, що об'єднувало в собі деталі як російської, так і загальноєвропейської культури на межі XVIII–XIX ст. Духовна та традиційна культура, література, філософія епохи Просвітництва зробили вагомий внесок в модернізацію садибного середовища дворян. Садиби Харківської губернії, які сформувалися під впливом просвітницьких ідей, були вже культурним та естетично організованим простором, а не тільки хазяйським маєтком.

Садибний простір дворян-поміщиків Харківської губернії – це вдале поєднання різнопланових культур: масової та елітарної, духовної та світської, української та європейської, селянської та міської. Безумовно це впливало на всі сторони життя представників дворянських родин: переймання європейських культурних традицій, спілкування іноземними мовами у буденному житті, запрошення гувернанток, здобуття освіти у Європі, захоплення європейською літературою, живописом, архітектурою, музикою тощо.

Рукотворний ландшафт садиб Харківської губернії представляє значний інтерес з позиції культурологічного підходу, тому що його вигляд повністю залежав від творчого замислу власників. Знаковою з точки зору вдалого синтезу мальовничої природи та архітектурно-ландшафтного ансамблю є готична садиба у селищі Шарівка. Господарем садиби був Леопольд Кеніг. Німецький барон сумував за батьківщиною і створив у Шарівці архітектурно-парковий ансамбль, який зберіг і українську автентичність і перейняв німецькі архітектурні тенденції.

Композиційна модель дворянських садиб Харківської губернії включає в себе палац з декількома флігелями, кухню, приміщення для гостей та прислуги, альтанки, ротонди, грот, павільйони, тераси, балюстради, оранжереї тощо.

Наприклад, садибний комплекс «Старий Мерчик» (с. Старий Мерчик, Валківський район), який вважається найстарішим та найвишуканішим палацово-парковим комплексом епохи Катерини II у Харківській губернії, побудований у стилі французького королівського палацу Тюїльрі. Простір цього маєтку складається з двоповерхового кам'яного будинку, який одним боком був повернений у двір, де розташовувалися клумби з екзотичними видами квітів та кам'яні флігелі, в яких розміщувалась прислуга, а іншим – на дерев'яні сходи, які вели до озера, в якому плавали лебеді. В середині будинку було декілька просторих та світлих кімнат і пишна бальна зала для зустрічі важливих гостей. Поруч була кухня, у двох бічних флігелях - кімнати для гостей і бібліотека. У саду - кам'яний манеж, альтанка, ротонда, де для гостей завжди лунала музика.

Цілісний ландшафтно-архітектурний образ садиб дворянських родин Харківської губернії складається з комплексу показників: орнаментальне оздоблення фасадів з урахуванням суспільних, економічних факторів та функціонального призначення будівлі (житлова або господарська будівля), а також особливості панівних європейських стилістичних напрямів та кольорових рішень. Разом з тим на архітектуру впливали філософські течії та світоглядні погляди тієї епохи.

Дворянські садиби Харківської губернії кінця XVIII – початку XIX ст. відіграють не лише архітектурно-композиційну, а й культурну роль. Дворяни дбайливо ставились і до облаштування інтер'єрів маєтків. Стіни житлових приміщень прикрашали картини митців українського живопису та європейських художників, які багаті поміщики купували переважно у Франції та Італії. Іноді під картинну галерею відводилась ціла зала, яка була гордістю господаря.

У дворянських садибах Харківської губернії знаходились різноманітні колекції фамільних портретів. Зокрема, у дворянському маєтку Михайлівка Лебединського повіту розташовувалась одна з найбільших картинних галерей, стіни якої прикрашали дивовижні портрети багатьох поколінь роду графів Капністів: Іваненків, Полуботків, Коробовських. Вони були написані у стилі європейського класицизму та обрамлені в позолочені рами.

Портрети предків налічувалися і в зібранні картин дворянської родини Квіток (палац Квіток в слободі Основа). Неперевершена колекція предметів художньої культури В. А. Квітки містить портрет Федора Івановича Квітки, написаний відомим художником-портретистом В. Л. Боровиковським у 1794 році. На цій картині був зображений дід колекціонера, який був одним із відомих маршалів шляхти Харківської губернії.

Окрім портретів, колекції образотворчої культури харківського дворянства налічували роботи європейських художників епохи Ренесансу та Бароко, а також російських та українських портретистів та живописців. Так,

наприклад, велика кількість картин голландських та італійських художників перебували в колекції дворян родини Щербініних (селище Бабаї).

Роботи голландських художників, датовані XVII ст., також прикрашали стіни маєтку Кекино, хазяїном якого був В. Д. фон Лоренц-Еблін. Італійський живопис знаходився в наступних дворянських маєтках: Боброве (родина Анненкових), Стара Водолага (садиба А.Д. Голіцина), Графське (родинний маєток Гендрикових).

У багатьох маєтках дворян Харківської губернії окрім картинних галерей знаходились великі бібліотеки, під які також виділяли окремі приміщення. В садибах накопичувались численні колекції художньої та наукової літератури, а бібліотеки характеризували внутрішній світ їх господарів. Для зберігання книг власники відводили не лише окрему кімнату або робочий кабінет, а шафи з книгами нерідко розташовувались у вітальнях і обов'язково в дитячих кімнатах.

Таким чином, дворянські садиби протягом кінця XVIII – початку XIX століття стали осередками духовного та культурного життя, зберігали родинні традиції, підтримували дружні стосунки з іншими дворянськими родинами. Там нерідко влаштувалися аматорські сімейні вистави, гостювали відомі петербурзькі та московські літератори, обговорювалися політичні та економічні проекти.

Однак, наприкінці XIX ст. на території Слобожанщини внаслідок модернізаційної політики Російської імперії відбувається руйнація садибно-паркової культури. Частина з них занепадає, а інші - переходять у власність нових господарів. Проте деякі з них знаходяться поряд з нами і є осередком духовності, гордості за історичне минуле українського народу, дозволяють отримати естетичне задоволення від споглядання творів талановитих архітекторів, художників, скульпторів – всіх тих, хто створив художній світ садиб. Це насамперед Графське – графа Гендрикова, Основа – Квіток, Старий Мерчик – Шидловського, Шаровка – Ольховського, Бабаї – Щербініних тощо.

Література

1. Бірвова О. Ю. Поміщицькі садиби Харківської губернії (перша половина XVIII – початок XX століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / О. Ю. Бірвова. – Харків, 2009. – 20 с.

2. Луценко М.В. Садиби козацької старшини Слобідсько-Української губернії (XVIII – перша половина XIX ст.) / М.В. Луценко // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: Збірник наукових праць.- К., 2011. Випуск 51 (9). – С. 16 – 18.

3. Луценко М.В. Феномен садибного життя дворянства Слобідсько-Української губернії в умовах мультикультурного простору/ М.В. Луценко // ХНПУ ім. Г.С. Сковороди: зб. наук. праць – Харків: Майдан, 2017. – Вип. 54; сер. «Історія та географія». – С. 17-19.

4. Парамонов А. Ф. Усадьбы Шидловских в Изюмском уезде Кунье и Богуславское / А. Ф. Парамонов // Харьковский исторический альманах.

Сборник тезисов и докладов международной конференции. — Х.: Райдер, 2003. — Прил. 4. — С. 32–39.

5. Побожий С. И. Усадебные и частные художественные коллекции Слобожанщины XVIII-XX вв. / С. И. Побожий // Усадьбы Харьковской губернии: сохранение и перспективы использования: [сб. тезисов и доклад. междунар. конф.] – Х.: ИД Райдер, 2003. – С.62-66.

6. Товстоляк Н. М. Актуальні проблеми краєзнавчого дослідження українських дворянських садиб / Н. М. Товстоляк // ХНПУ ім. Г.С. Сковороди : зб. наук. праць. – Харків: Майдан, 2008. – Вип. 29–30 ; сер. «Історія та географія». – С.194–197.

УДК 050:002

Т. С. Михайличенко
/ м. Маріуполь /

ФАХОВІ ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Нині в Україні існує ряд фахових періодичних журналів, які присвячені проблемам документознавства. На їх сторінках відображається теоретичний і практичний внесок вчених у розвиток документознавчої науки. Розглянемо основні професійні видання такі як «Бібліотечний вісник» [1], «Студії з архівної справи та документознавства» [2], «Вісник Книжкової палати» [3], «Вісник Харківської державної академії культури» [4] та «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» [5].

В результаті розвитку українського документознавства відбулося накопичення напрацьованого дослідниками теоретичного та практичного матеріалу, що зумовило виникнення фахових видань з питань документознавства.

Журнал «Бібліотечний вісник» – періодичне фахове науково-теоретичне та практичне видання, в якому висвітлюються актуальні проблеми бібліотечно-інформаційної діяльності, бібліографознавства, книгознавства, соціальних комунікацій та, зокрема, документознавства. Журнал «Бібліотечний вісник» заснований у 1993 році Національною академією наук України та Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського (НБУВ). Перший номер журналу вийшов до 75-річчя НАН України та НБУВ. В опублікованому у ньому зверненні редакційної колегії до колег і читачів, зокрема, зазначено, що «Бібліотечний вісник», перший фаховий журнал бібліотечних працівників України, ставить собі за мету стати спадкоємцем «Бібліологічних вістей» 20–30-х років, бути трибуною бібліотекознавчої і книгознавчої думки. Тематична спрямованість журналу дає уявлення про основні напрями та тенденції розвитку бібліотечної справи. У журналі публікуються дослідження з бібліотекознавчої тематики, а також проблеми бібліографознавства; національної бібліографії; бібліографічна діяльність бібліотек; питання

біобібліографії та біографістики. Значна увага приділяється питанням книгознавства, історії книги, вивченню книжкової та рукописної спадщини, дослідженню фондів бібліотек, історії видавничої справи та ін. Багато публікацій у «Бібліотечному віснику» є результатом досліджень питань, спільних для бібліотечних та фахівців суміжних галузей: дослідження фондів архівів і бібліотек, збереження фондів пам'яток культури, питання державної реєстрації документальних пам'яток (книжкової та архівної спадщини України) та документознавчі студії [1].

У 1996 році Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства розпочав випуск фахового часопису «Студії з архівної справи та документознавства». Це видання є піонером документознавчої періодики в Україні. Предметом вивчення дослідників став документ як об'єкт дослідження документознавців, архівістів та істориків. Серед рубрик часопису одна присвячена питанням документознавства - «Документознавство: історія, теорія, практика». Її активним дописувачем став С.Г. Кулешов. Ним були розглянуті питання сучасного стану та розвитку українського документознавства, перспективні напрями наукових досліджень у спеціальному документознавстві, документології як навчального курсу та наукової дисципліни, проблеми загального документознавства тощо. Структуру документознавства, його об'єкт і предмет, місце серед суміжних наукових дисциплін у своїх статтях розкрила Г.В. Швецова-Водка [2].

З серпня 1996 року Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова» розпочала випуск щомісячного науково-практичного журналу «Вісник Книжкової палати». У виданні висвітлюються проблеми книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, документознавства, видавничої діяльності, нормативно-правового забезпечення книговидавання та книгорозповсюдження, подаються аналітично-статистичні огляди випуску видань в Україні. Щодо статей з документознавчої тематики, то вони розміщуються у рубриках «Інформаційні ресурси», «Підготовка кадрів», «Рецензії». Постійним дописувачем рубрики «Інформаційні ресурси» є Г.Г. Асєєв, який у своїх публікаціях розглядає питання електронних документів, їх зберігання, обробки, використання. Проблематику підготовки компетентних фахівців з документознавства досліджують представники профільних вузів В. В. Варенко та Л. Я. Філіпова. Високим професіоналізмом відрізняються статті В.В. Добровольської щодо керування документацією в органах управління культурою. Свій доробок вивчення документально-інформаційного потоку з документознавчої професіології на сторінках журналу представила О.А. Політова. Вивченню управлінських документів присвячена робота О.М. Збанацької. Отже, «Вісник Книжкової палати» має різнопланову спрямованість та дозволяє оприлюднити результати досліджень науковцям з усієї України [3].

«Вісник Харківської державної академії культури» було засновано у 1999 році. Це видання присвячено методологічним, теоретичним, історичним, методичним та організаційним проблемам культурологічної, інформаційної, бібліотечної діяльності; сучасним тенденціям розвитку культурології,

педагогіки, інформатики, книгознавства, документознавства, бібліотекознавства та інших наук документально-комунікаційного циклу. Головний редактор - В.М. Шейко, доктор історичних наук, професор. До складу редколегії увійшли такі відомі вчені як Н.М. Кушнарєнко, Л.Я. Дубровіна, М.С. Слободяник, В.О. Ільганаєва та інші. Видання виходить двічі на рік. З 1999 по 2012 роки вийшли друком 38 випусків. Матеріал у виданні розподілено за такими розділами: «Теорія та історія культури», «Бібліотекознавство. Книгознавство. Інформатика» (з 2009 року «Соціальні комунікації»), «Педагогіка». Матеріали, що стосуються документознавчих питань друкуються у другому розділі та відрізняються як теоретичною, так і практичною спрямованістю [4].

В системі професійних документознавчих комунікацій журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» займає одне з найвагоміших місць. Він був заснований у лютому 2004 року в Державній академії керівних кадрів культури і мистецтв. На його сторінках знайшли відображення актуальні питання бібліотекознавства, документознавства, інформології та суміжних галузей знань. Журнал виходить щоквартально. Матеріал у журналі розподіляється згідно змістового наповнення по таким розділам та рубрикам: «Документознавство. Архівознавство», «Безперервна професійна освіта», «Трибуна молодого дослідника», «Рецензії», «Професійна освіта», «Морально-етичні проблеми науки», «Теорія і практика соціальних комунікацій» [5].

Таким чином, розглянувши ряд фаховим документознавчих видань можна зробити висновок, що на даному етапі розвитку в Україні сформувалась система професійної періодики, яка висвітлює практичні та теоретичні аспекти документознавства.

Література

1. Бібліотечний вісник [Електронний ресурс] : науково-теоретичний та практичний журнал з проблем бібліотекознавства, бібліографознавства, документознавства, книгознавства та інформаційної діяльності. – Режим доступу: <http://bv.nbuv.gov.ua/>.

2. Студії з архівної справи та документознавства [Електронний ресурс]: Збірник наукових праць УНДІАСД. – Режим доступу: <https://undiasd.archives.gov.ua/studii/index.htm>.

3. Вісник Книжкової палати [Електронний ресурс]: науково-практичний журнал. – Режим доступу: <http://www.ukrbook.net/visnyk.htm>.

4. Вісник Харківської державної академії культури [Електронний ресурс] : збірник наукових праць. – Режим доступу: <http://v-khsac.in.ua/>.

5. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія [Електронний ресурс]: наук. журн. / Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистецтв. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/bdi>.

ГРАВЮРА І ОФОРТ У МИСТЕЦЬКІЙ СПАДЩИНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

У доповіді аналізується творчість Т. Шевченка як видатного майстра гравюри. У процесі роботи над доповіддю були використані праці В. Бородіна, В. Горленка, Є. Кузьміна, Н. Павлюка, Л. Русакової, В. Шубравського та Інтернет-журнали «NV.ua» і «Svoboda.fm».

На початку доповіді необхідно визначити зміст термінів «гравірування», «гравюра», «офорт».

Гравірування, ритування, гравіювання – метод отримання зображення, як правило на металевих поверхнях шляхом зняття поверхневого шару матеріалу. Розрізняють два методи гравіювання:

- механічне гравіювання за допомогою фрези, штихеля або пуасона (інструмент, що нагадує за формою цвях, використовується при гравіруванні пунктирною лінією з точок різної величини і глибини);

- травлення кислотами або міцним спиртовим розчином.

Гравюра (фр. *graveure*) або ритина – вид образотворчого мистецтва, створення тиражованих зображень шляхом контрастного друку з рельєфних поверхонь або через трафарет. Кожен відбиток з друкарської форми вважається авторським твором.

Офорт, іноді аквафорта (фр. *eau-forte*, італ. *aqua-forte* буквально – «міцна вода»; азотна кислота або міцний спиртовий розчин) – різновид гравюри на металі, який дозволяє отримувати відтиски з друкарських форм, які попередньо оброблені кислотами.

Щоб дослідити Т. Г. Шевченка як гравірувальника, варто приділити увагу тому, як митець зростав, як отримував навички у малюванні, який життєвий шлях пройшов. Для цього треба висвітлити такі аспекти, як – навчання у Академії мистецтв, творчість у роки навчання, а також, після повернення із заслання. Це розкриє сторінки життя Т. Шевченка, які є основою до розуміння того, чому він відчув у собі потяг до гравірування, і як він прийшов до почесного і заслуженого ним звання академіка.

Вже у дитинстві Т. Шевченко почав виказувати пристрась до малювання, особливо його захоплювали книжки з гравюрами [1, с. 62]. Ймовірно, останнє вплинуло на появу у ньому, в майбутньому, жвавого інтересу до гравіювання як мистецтва, особливо до офортів [6, с. 116–118].

Під час навчання у Академії мистецтв Т. Шевченко виступає як ілюстратор книжкових видань, що сприяє набуття ним навичок художника-гравірувальника. Початок поклав малюнок «Католицький чернець» до оповідання М. Надеждіна «Сила волі». Потім був малюнок «Знахар» з ілюстрованого видання О. Башуцького «Наши, списанные с натуры русскими». В. Семененко-Крамаревський залучив митця до ілюстрування виданої ним книжки – «История князя италийского графа Суворова»

Рымникского, генералиссимуса российских войск. Сочинение Н. Полевого». Т. Шевченко був автором жанрових сюжетів, що разом — склали 32 ілюстрації. Також було замовлення на ілюстрування книги М. Полевого «Русские полководцы». У цьому виданні Т. Шевченку належать портрети: Петра І, Шереметьєва, Меншикова, Мініха, Румянцева, Потьомкіна, Суворова, Кутузова, Баркляя де Толлі, Вітгенштейна, Дибича та Паскевича. У новій техніці гальванокаустики виконав Т. Шевченко створив ілюстрацію до російського видання книжки Ф. Кобеля «Гальванография, или Способ производить гальванически медные доски для печатания кистью работанных рисунков» [3; 4].

Значна віха, це 1843 рік – початок творчих подорожей до України. Це був новий етап в мистецькому житті Т. Шевченка – широке звертання до природи: українських пейзажів, портретів українців, жанрових сюжетів.

Вершиною його таланту художника-патріота стала «Живописна Україна» – серія малюнків виконаних у техніці офорту у 1844 р. Офорт – спосіб гравіювання, при якому поглиблені друковані елементи досягаються шляхом багатоступеневого травлення металу азотною кислотою. Це був альбом, куди ввійшло 6 естампів: «У Києві», «Видубицький монастир» , «Судна рада», «Старости», «Казка», «Дари в Чигирині». Він отримав схвальні відгуки у критики і художників-професіоналів. Митець прагнув оформити свої твори, як художнє періодичне видання про історичне минуле, народний побут, звичаї і фольклор, природу й історичні та культурні пам'ятки України. Т. Шевченко особисто працює над виготовленням гравюр [2, с. 80–82].

Здобуті навички з гравіювання, митець проніс через усе життя, і після повернення з заслання, у червні 1858 року він, оселившись в Академії мистецтв, вирішив удосконалюватися в гравірувальному мистецтві. Копіював твори видатних майстрів минулого, і працював над власними гравюрами в техніці офорту. Щоб зайнятися гравюрою у великій будівлі Академії мистецтв, йому була відведена маленька з одним вікном, майстерня з антресолями замість ліжка. Гравірувальним класом в Академії мистецтв керували тоді заслужений професор Н. Уткін і талановитий гравер, професор і академік – хранитель естампів в Ермітажі, Ф. Йордан, до порад яких прислухався Т. Шевченко. Протягом 1859–1861 рр. Він плідно працює в техніці гравюри: малював і гравірував копії з офортів Рембрандта, відтворював картини російської живописної школи, був і портретистом. З усіх видів гравіювання йому припала до душі техніка на міді. Майже всі гравюри Т. Шевченка цього періоду виконані означеним способом.

Першими граверними роботами, виконаними в Академії, були: 5 копій з гравюр Рембрандта – «Виноградари», «Сцена в купецької конторі» і інші. У квітні 1859 р., Т. Шевченко звернувся до ради Академії з офіційним проханням удостоїти його звання академіка, або ж дати йому програму для отримання цього звання і представив на її розгляд свої офорти: «Притча про робітників на винограднику» (за твором Рембрандта) і «Приятелі» – з картини російського художника І. Соколова. Рада постановила визнати його «призначеним в академіки і задати програму на звання академіка з гравіювання на міді». На

щорічну академічну виставку 1860 р. від Т. Шевченка були представлені п'ять офортів: «Вірсавія» – з картини 1832 р. К. Брюллова, «Дуб» и – з малюнка 1860 р. російського художника А. Мещерського, «Вечір в Альбано поблизу Рима (Ліс)» – з пейзажу 1836 р. російського художника М. Лебедева, автопортрет і етюд, а також написаний маслом автопортрет. Отримати академічне звання експоненту тодішніх виставок, було нелегко. На виставці 1860 р. було виставлено 370 творів з живопису, акварелі, скульптури, гравірування та архітектури. Роботи всіх конкурентів розглядалися і оцінювалися комісією у складі знаних у Європі художників, скульпторів та архітекторів К. Тона, Ф. Бруні, П. Васіна, А. Маркова, Т. Неффа, Б. Віллевальде, С. Воробйова, П. К. Клодта, П. Уткіна, Н. Піменова, Ф. Йордана та інших. У попередньому засіданні академічної ради від 2 вересня 1860 р., Т. Шевченко, був визнаний академіком гравірування «в повагу мистецтва і знань в мистецтві» [5 с. 66].

4 вересня 1860 р. урочисте щорічне зібрання Академії мистецтв присвоїло Т. Шевченку звання академіка. Імена Т. Шевченка та інших, новообраних членів Академії, «Повідомлялося у пресі, проголошені були під сурми і літаври на загальному річному урочистому зібранні Академії конференц-секретарем Ф. Ф. Львовим» [5 с. 66–67].

Диплом академіка був підписаний 31 жовтня 1860 р., у ньому зазначалося, що «С.-Петербурзька імператорська Академія мистецтв, за мистецтво і пізнання в гравірувальному мистецтві, визнає і шанує художника Тараса Шевченка своїм академіком, з правами і перевагами у встановленні Академії, запропонованими. Даний в С.-Петербурзі, за підписанням президента і з додатком друку 1860 року жовтня 31 дня» [5 с. 67].

Серед офортів художника 60-х рр. привертає до себе увагу його автопортрет зі свічкою за малюнком, виконаним ще у 1845 році, в якому митець майстерно передав ефект освітлення – боротьбу світла з темрявою, внаслідок чого твір набув символічного звучання. В цьому автопортреті, густим плетивом різної сили штрихів, підкреслених і об'єднаних шаром акватинта, Т. Шевченко показав, як морок відступає перед переможною силою світла. Обличчя змодельоване прозорими перехресними штрихами, а одяг зображений сіткою паралельних ліній, які імітують класичну гравюру, виконану різцем.

Вітчизняні і зарубіжні митці та мистецтвознавці, сучасники Т. Шевченка та їхні наступники одноголосно стверджували і продовжують стверджувати його визначальну роль у світовому розвитку гравюри та офорту.

Література

1. Воспоминания о Тарасе Шевченко / Составл. и примеч. В. С. Бородина и Н. Н. Павлюка, предисл. В. Е. Шубравского. – К.: Днипро, 1988. – 606 с.

2. Горленко В. Картины, рисунки и офорты Шевченка / В. Горленко // Киевская старина. — 1888. — Т. 21. Июнь. — С. 80–82. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=4230>

3. Інтернет-журнал «NV.ua», стаття «Шевченко назавжди. Історія Кобзаря від петербурзького денді до української ікони і героя поп-арту» [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<https://nv.ua/ukr/ukraine/events/shevchenko-nazavzhd-i-istoriya-kobzarya-vid-peterburzkogo-dendi-do-ukrajinskoji-ikoni-i-geroya-pop-artu-50009536.html>

4. Интернет-журнал «Svoboda.fm», стаття «Унікальна виставка: Т. Г. Шевченко глазами выдающихся художников» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://svoboda.fm/culture/Culture/229012.html?language=ru>

5. Кузьмин Е. Т. Г. Шевченко как живописец и гравер / Е. Кузьмин // Искусство и художественная промышленность. – 1900. – № 3. – С. 61–75.

6. Русакова Л. І. Мистецький дар Тараса Шевченка та його вплив на сучасні підходи до формування техніки малювання у вищій художній школі / Л. І. Русакова // Психологія і суспільство. – 2014. – 5–6 березня. – С. 116–118.

УДК 021.7

А. Є. Мішенюк
/ м. Київ /

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК

Створення позитивного іміджу у сучасних бібліотеках України є завданням бібліотечного PR, провідними принципами якого виступають широта і сталість інформування цільових аудиторій про діяльність бібліотеки і ті можливості, які вона надає. Завдання PR можна умовно розділити на 2 групи:

- інформування читачів про події в бібліотеці: заходи, виставки, нові надходження до фонду;

- вплив на громадську думку з метою формування або зміни іміджу бібліотеки [1].

Формування системи ефективної комунікації і можливість поліпшити імідж бібліотеки, не привертаючи додаткових фінансових ресурсів, стає однією з найбільш пріоритетних завдань. PR-технології, виражені у взаємодії організації із суспільством і різних способах впливу на громадську думку, допомагають установам культури, зокрема бібліотекам [2].

Однією з основних цілей PR-діяльності бібліотеки виступає створення іміджу бібліотеки як сучасної, соціально значущої, відкритої і зрозумілої для громадян, доброзичливої і динамічної організації, що забезпечується завдяки постійній присутності в інформаційному просторі.

Існує безліч визначень PR, однак в контексті бібліотечної діяльності, ми вважаємо найбільш доречним визначення, запропоноване Б. Ашервудом, де PR – це «ефективне управління зв'язками між якою-небудь організацією і відповідними групами, засноване на вивченні громадської думки» [3]. Таким чином, бібліотечний PR, в першу чергу, служить засобом формування позитивного і довірливого ставлення до бібліотеки, її діяльності. Адже якщо не вибудувувати імідж цілеспрямовано, то він сформується спонтанно, а це небезпечно для діяльності будь-якої організації.

PR-діяльність сприяє формуванню іміджу за допомогою заходів, які встановлюють комунікативний зв'язок бібліотеки з населенням, органами влади, ЗМІ та іншими організаціями. PR дозволяє сформуванню розуміння особливої ролі бібліотеки в суспільстві.

Оскільки створення і збереження позитивного іміджу піддається впливу ряду важко прогнозованих і некерованих факторів, для мінімізації цього впливу необхідно підходити до іміджу як об'єкту системних управлінських дій. Таким чином, в роботі з іміджем бібліотеки слід використовувати стратегічний підхід. Саме він дозволяє бібліотеці ефективно функціонувати, розвиватися, отримувати бажані результати. [4].

Отже, бібліотечний формат Public Relations можна визначити як засіб формування довірчого і поважного ставлення до бібліотеки з боку користувачів і широких мас громадськості, а також як мистецтво і науку створення ділового іміджу організації на основі правової, офіційної, подієвої та іншої оперативної інформації. PR може бути спрямований на реальних і потенційних читачів, фінансові інститути та місцеві органи влади.

Важливим аспектом в бібліотечній PR-діяльності є формування системи ефективної комунікації для створення позитивного іміджу. Всі комунікаційні можливості бібліотек спрямовуються на формування її іміджу. В очах суспільства бібліотека повинна стати не тільки міцним і перспективним діловим партнером. Заявляючи про себе як про інституцію культури, яка завжди прагне брати участь в реалізації інноваційних програм, бібліотека створює собі хорошу репутацію і підвищує статус. Так бібліотека зміцнює свою роль в економічному і соціальному розвитку міста, району.

З метою підвищення уваги до роботи бібліотеки PR-фахівцям необхідно сформуванню систему зв'язків, заснованих на довірі. Вона виступає головним аспектом в стратегії просування культурного продукту, встановлення довгострокових відносин із зовнішніми організаціями підвищує ефективність роботи бібліотеки, тому що взаємозв'язок з реальними і потенційними партнерами дозволяє залучати до реалізації бібліотечних проектів нові ресурси – фінансові, інформаційні, кадрові тощо.

Система довіри в сфері бібліотечного PR будується за чотирма напрямками:

– «бібліотека – влада» - включає в себе взаємозв'язок бібліотеки з владними структурами державного і регіонального рівня; покликана мотивувати до лобювання її інтересів; може носити різний характер: від фінансування міністерствами проектів бібліотеки до організаційної підтримки і участі представників органів влади в заходах бібліотеки;

– «бібліотека - ЗМІ» - забезпечує поширення в цільових ЗМІ інформаційних та рекламно-іміджевих матеріалів; в значній мірі формують імідж організації; співпраця зі ЗМІ дає можливість взаємодії з масовою аудиторією, адже використання традиційних форм роботи не дає бібліотеці такий масштабний сегмент суспільства як в результаті роботи ЗМІ; є найбільш ефективним інструментом для просування своїх ідей, створення репутації

бібліотеки, а також для встановлення і підтримки зв'язків з різними організаціями;

– «бібліотека – бізнес» - побудова та розвиток взаємин між бібліотекою і організаціями комерційного характеру, що надають фінансову підтримку та спільну організацію заходів;

– «бібліотека – суспільство» - полягає у відстеженні всіх позитивних і негативних тенденцій в середовищі потенційних споживачів та відвідувачів бібліотеки; напрям покликаний зруйнувати стереотипи про нудного і нецікавого бібліотекаря, запрошуючи читачів до участі в заходах [5],[6].

PR-діяльність виступає ефективним засобом управління інформацією і організації громадської думки. Правильне і грамотно сплановане використання PR-засобів дозволить бібліотеці оперативно підтримати зв'язок з усіма жителями, а також ЗМІ, розширювати свій вплив, робити внесок в удосконалення системи керування інформаційними потоками всієї організації.

Сфера надання послуг, в яку входить і діяльність бібліотеки, має істотну відмінність від сфери матеріального виробництва в галузі просування продуктів/послуг, які в свою чергу впливають на маркетингову політику організації. Відзначимо, що на відміну від рекламної діяльності, використання бібліотекою PR-інструментів і технологій ще не досить широко розвинене. І, на жаль, в більшості бібліотек PR не носить комплексного, концептуального характеру або відсутні спеціальні структурні підрозділи, що займаються PR. Саме тому така форма діяльності на сьогоднішній день стає для бібліотеки найбільш важливою. Однак PR-технології вже встигли успішно зарекомендувати себе в сучасних бібліотеках як ефективний засіб управління інформацією і організації громадської думки. Отже, можна виділити 5 ключових сучасних напрямів PR-діяльності бібліотек:

1. Робота із засобами масової інформації. Це ключовий напрям PR-діяльності, оскільки він безпосередньо пов'язаний із залученням уваги до роботи бібліотеки, а, отже, формує позитивний образ і підвищує впізнаваність бібліотеки і її діяльності. Для ЗМІ інтерес представляє не сам факт бібліотечної новини, а його значення для суспільства, тому новини культури і освіти не є «топовими» для ЗМІ. У більшості випадків публікація новин з культурно-освітньої сфери, зокрема бібліотек, не є для журналістів пріоритетною.

Головним завданням бібліотеки стає формування якісного інформаційного приводу – підстави для звернення в ЗМІ та широкої аудиторії фахівця зі зв'язків з громадськістю [7], причому тут мова йде не тільки про його змістовне наповнення (тобто про цікавинки власне проекту або події, про які повідомляється), але і про коректне формулювання повідомлення. Крім того, інформація про бібліотеку має більше шансів бути опублікованою, якщо вона якимось пов'язана з напрямками і тенденціями, позначеними першими особами держави та / або регіону, і представляє значення для всього суспільства.

2. Традиційні форми самопрезентації та залучення читачів (екскурсії, виставки, масові заходи), які і є основними формами масової роботи бібліотек. Такий напрям може бути представлений не тільки у вигляді форми внутрішньої роботи, але і як спосіб утвердження бібліотеки в зовнішньому середовищі.

Наприклад, участь в форумах регіонального та державного рівня, представляючи там свою виставку. Ці бібліотечні заходи мають «подвійний ефект»: з одного боку вони відносяться до групи масових заходів і є послугами бібліотеки, а з іншого – рівень проведення цих заходів відбивається на іміджі бібліотеки-організатора.

3. Випуск і поширення інформаційно-рекламної продукції. Це напрямки PR-діяльності включає в себе буклети, брошури, закладки, календарі. Як і попередній напрямок, ця форма роботи є традиційною. Одна з основних її переваг – це можливість звернення відразу до широкої аудиторії. Плакати, листівки, закладки, буклети, проспекти про ресурси бібліотеки і багато іншого можуть використовуватися читачами досить довгий час. Слід тільки подбати, щоб в цих виданнях не була присутня «одноденна» інформація при розумінні того, що вона повинна існувати як частина цілого, пов'язаного загальними ідеями, а не брати до уваги інформаційно-рекламну продукцію окремою одиницею PR-кампанії. Відзначимо, що поширення даних матеріалів повинно носити комплексний і регулярний характер з метою залучення конкретної групи користувачів [8].

4. Електронні та інтерактивні проекти. На сьогоднішній день використання цих потенційно ефективних форм роботи стає найбільш дієвим в рамках PR-напрямків, тому що робота з цифровими носіями позбавить від необхідності тиражування безлічі копій потрібного матеріалу. У зв'язку зі зміною структури інформаційного простору розміщення інформації на сайті бібліотеки істотно полегшить всю діяльність організації [9].

Офіційний веб-сайт бібліотеки – це найбільш ефективно і затребуване джерело інформації про неї, це візитна картка бібліотеки в глобальному інформаційному просторі. Робота офіційного сайту бібліотеки говорить про достатньо сформовану систему PR. Відсутність сайту, навпаки, показує про втрачену можливість з просування свого іміджу. Такий напрям в PR-діяльності особливо значимо для молодіжного сегмента читачів, адже комп'ютер для них залишається ключовим джерелом інформації, адже найбільш перспективними стають ті напрямки, які свій акцент роблять на мобільні форми роботи з аудиторією.

Працівники бібліотечної сфери повинні це розуміти і вибудовувати свою діяльність відповідно до цих змін у структурі дозвіллевого часу людей, адже використання інтерактивних проектів здатне не тільки підняти статус бібліотеки в очах її читачів, а й стати авторитетніше для професійних співтовариств і владних структур. Проекти, в яких застосовуються нові технології, самі по собі є гідним інформаційним приводом для представників ЗМІ.

5. Форми, в яких задіяний механізм зворотного зв'язку (звіти і соціологічні дослідження). Звіти перед населенням демонструють відкритість і прозорість в діяльності бібліотеки. Звіти можуть бути представлені за конкретним напрямком роботи бібліотеки або ж відбивати її діяльність в суспільному житті міста / регіону. З їх допомогою фахівці можуть відстежити реакцію аудиторії (зворотний зв'язок) безпосередньо в даних момент. Крім

того, така форма діяльності може послужити цінним інформаційним приводом. Соціальні дослідження можна віднести до науково-дослідницької діяльності бібліотек. Вони в залежності від своїх цілей і завдань можуть вивчати ефективність роботи бібліотеки, характер її сприйняття аудиторією і багато іншого.

Отже, формування ефективної комунікації, створення та поліпшення іміджу бібліотеки, як соціально значущої, відкритої, зрозумілої, інноваційної, динамічної організації, не привертаючи додаткових фінансових ресурсів є одним з пріоритетних завдань сучасної бібліотеки.

З метою підвищення уваги до роботи бібліотеки PR-фахівцям необхідно сформуванати систему зв'язків, заснованих на довірі. Вона виступає головним аспектом в стратегії просування культурного продукту, встановлення довгострокових відносин із зовнішніми організаціями підвищує ефективність роботи бібліотеки, тому що взаємозв'язок з реальними і потенційними партнерами дозволяє залучати до реалізації бібліотечних проектів нові ресурси – фінансові, інформаційні, кадрові тощо. Система довіри в сфері бібліотечного PR будується за чотирма напрямками: «бібліотека – влада», «бібліотека - ЗМІ», «бібліотека – бізнес», «бібліотека – суспільство». Можна виділити 5 ключових сучасних напрямів PR-діяльності бібліотек: робота зі ЗМІ, традиційні форми роботи (екскурсії, виставки, масові заходи), випуск і поширення інформаційно-рекламної продукції, електронні та інтерактивні проекти, форми, в яких задіяний механізм зворотного зв'язку (звіти і соціологічні дослідження).

Література

1. Горюхов В. Бібліотеки оновлюваного суспільства: деякі тенденції та особливості розвитку. Бібліотечна планета. 2016. № 3. С. 27–30.

2. Білоус В.С. Проектна діяльність – важлива складова розвитку бібліотеки та професійного зростання бібліотекарів: методичні рекомендації. Вінниця, 2014. 80 с.

3. Воскобойнікова-Гузева О. Соціальне партнерство як чинник розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України. Бібл. вісн. 2014. № 4. С. 3–7.

4. Історія бібліотечної справи та бібліографії в Україні: ретросп. бібліогр. покажч. публікацій середини XVIII – початку XXI ст.: у 2 т. / НПБ України; [авт.-уклад. С. Л. Зворський]. – Київ, 2013. – Т. 1: (1 – 4160). – 255 с.; Т. 2: (4161 – 7286). – 239 с.;

5. Ігнатко В.С. Еволюція «життєвого простору» людини від періоду науковотехнічного прогресу до епохи інформаційної революції. Мультиверсум: філос. альм. 2016. Вип. 12. С. 103–115

6. Колесникова Т.О. Цифрові сервіси бібліотек ВНЗ із забезпечення розвитку науки. Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства: матер. Всеукр. наук. Інтернет-конференція, 6–10 червня 2017 р., м. Харків / НБ ХНУРЕ практ. конф., Ів.-Франківськ, 16-19 червня 2015 р. Івано-Франківськ: НТБ ІФНТУНГ, 2015. С. 147–160.

7. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практичний посібник / автори-укладачі: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко; Українська бібліотечна асоціація. Київ: ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2020. 104 с.

8. Волян Н. Сучасні бібліотеки змінюють життя: успішні практики бібліотек Рівненщини: За матеріалами Четвертого обласного фестивалю-конкурсу інноваційного бібліотечного досвіду «Бібліофест». Бібліотечна планета. 2015. №2. С. 27-29.

9. Вергунов В. Інноваційна діяльність – запорука успішного розвитку вітчизняних наукових сільськогосподарських бібліотек. Бібліотечний вісник. 2014. №1. С. 3-7

УДК 316.342.2-055.2(477)"08/11"

О. Непекло
/ м. Маріуполь /

СТАТУС ЖІНКИ ЗА ЧАСІВ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Словом «Русь» спершу називали варягів, потім – землі полян у Центральній Україні, а згодом – політичне утворення Київська (Давня) Русь. (Слово Україна вперше з'являється в літописах у 1187 р.)

Церква забороняла укладення шлюбів з представниками інших конфесій. Однак, ці заборони не поширювалися на великокнязівські родини, члени яких досить часто укладали шлюбні угоди з представниками правлячих династій зарубіжних країн. Особисті стосунки в сім'ї, а отже й статус жінки, безпосередньо залежали від форми укладення шлюбу. Так, при викраденні нареченої до неї ставилися як до власності, а от при шлюбі-угоді між родичами наречених, коли за дівчиною давалося придане, стосунки набували рівноправного характеру. [1].

За часів Київської Русі шлюбний вік (мінімальний вік вступу до шлюбу) зорієнтований був на візантійське законодавство й становив для дівчат – 12-13 років, а для юнаків – 14-15 років. Але ці норми застосовувалися у середовищі привілейованих верств населення. У сільській громаді узвичаєним був шлюбний вік для дівчат – 16-17 років, а для хлопців – 18-19 років. Існувало правило свободи обрання наречених, але більш прийнятним у суспільстві було одружуватися за дозволом батьків. Саме домовленість між батьками молодих про намір одружити дітей була тією базою, на основі якої складалися всі подальші договірні-зобов'язальні відносини [2].

Під час укладання шлюбного договору вже остаточно встановлювався посаг нареченої та віно, що вносив наречений. Посаг – майно, яке видавали батьки дочці. Віно – майно, яке приносив у шлюб чоловік. Посаг складали рухомі речі, які у свою чергу поділялись на дві групи. Першу групу складали гроші, золото, срібло, перли, дорогоцінне каміння; другу – жіночий одяг,

білизна, коні та інші рухомі речі. Віно – третина нерухомого майна, яким забезпечувався посаг дружини.

У Київській Русі взаємини між чоловіком і дружиною здійснювалися на принципах рівноправності, духовності, гуманізму і справедливості. Правове становище жінки в сім'ї було, як для того часу, на високому рівні, її права охороняла держава.

У Київській Русі жінка була наділена цивільною дієздатністю і за життя чоловіка зберігала своє окреме майно, яке й після його смерті не входило до спільної спадщини, а вона ставала повноправним головою сім'ї [3].

Церква закріпила за собою насамперед монопольне право на утвердження шлюбу. Незважаючи на високі розміри грошових стягнень, що накладалися за недотримання церковної форми шлюбу, це нововведення дуже повільно приживалося серед населення Київської Русі.

Норми християнської моралі, які активно впроваджувала у світське життя церква, забороняли брати шлюб з родичами по прямій лінії споріднення аж до шостого коліна. Засуджувалися також шлюби з іновірцями.

Ранньофеодальна руська історія дає немало прикладів, коли знаходячись при владі жінки були ініціаторами реформ. В їх числі перш за все велика княгиня Ольга, яка вирішила прилучити Київську Русь до християнської віри і тим самим зрівняти її з іншими великими державами Європи.

Ольга – одна з найяскравіших жінок Давньої Русі. Після смерті чоловіка вона взяла в свої руки кермо влади великою державою і виховання спадкоємця. Не дарма церква зарахувала її до лику святих.

Ольга – перша руська княгиня, яка прийняла християнство. Подія сталася у ніч з 17 на 18 жовтня 957 року. Її хрещення зміцнило міжнародне становище Київської Русі.

Структура індивідуальної сім'ї в епоху середньовіччя і її внутрішня організація складалися під впливом християнства, і тому розвиток сімейно-шлюбних відносин і статус жінки в сім'ї регулювався в значній мірі нормами християнської моралі. Основу церковної концепції сім'ї складала теза про святість шлюбу. Впровадження моральних основ в сімейне життя давньоруської людини виходило з принципів, які проголошувалися церквою. Жінка в ідеальному подружжі малювалася церковниками «покірною», «тихою», «мовчазною».

Один раз на рік дівчата та жінки мали право брикатися, тобто змушувати чоловіків робити всю жіночу роботу і щоб ті виконували їхні найдивовижніші побажання і витребеньки. Таке свято було у червні і називалося воно «Свято брикси». В цей день чоловіки возили дівчат та жінок на візках, частували їх цукерками, горіхами, різними ласощами. Жінки могли й кататися верхи на чоловіках. Можна було побачити, як чоловіки у ночвах несли гарну молодицю, а вона поганяла їх деркачем.

Церковні повчання вимагали від дітей поваги до матері. Пошана до матері оголошувалася справою «богоугодною», а зневага і забуття пам'яті батьків різко засуджувалася. Церковники пропонували матері систему

покарань дітей з ціллю добитися від них покірності і поваги до старших в сім'ї. Але і від самих вихователів збірники вимагали розумної суворості.

Проаналізувавши історичні джерела, можна побачити, що жінка у патріархальному феодальному суспільстві не мала рівних із чоловіком громадянських прав, однак у народній звичаєво-правовій культурі, котра еволюціонувала, взаємодіючи з державним правом, утверджувались і розвивались ті традиційні норми жіночого права, які засвідчують високий статус давньоруської жінки – дівчини, дружини, матері.

Отже, становище жінки в Київській Русі залежало, в першу чергу, від станової приналежності: якщо проста жінка повністю перебувала в патріархальних відносинах, то князівни мали змогу отримувати освіту, займатися науковими студіями й активною громадською діяльністю. І все ж, порівняно із Західною Європою, жінка на Русі володіла значно більшими правами, в першу чергу, майновими.

Література

1. Іванов В. Укладення шлюбу за українським звичаєвим правом / В. Іванов, В. Озель. – К.: Персонал. – 2007. – № 5.

2. Матвієнко М. Історичний розвиток правового регулювання сімейних відносин та правового режиму майна подружжя / Київський студентський журнал міжнародного права. – 2006. – № 3. – 97-106 с.

3. Бойко І. Й. Правове регулювання цивільних відносин в Україні (ІХ – ХХ) : навч. посіб. / І. Й. Бойко – Львів. нац. ун-т. ім. Франка – К.: Атіка, 2013. – 347 с.

УДК 78.03(436)"17"

Т. Параскева
/ м. Маріуполь /

ОСНОВНІ РИСИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВІДЕНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ ШКОЛИ

Музика в Австрії XVIII століття займала домінуюче становище в низці інших видів мистецтва. Для всього світу Відень став осередком найвищої музичної культури [1, 165].

З віденською класикою пов'язаний початок розквіту симфонічної музики. Найбільшими представниками цієї школи стали Гайдн, Моцарт і Бетховен. Їхня творчість стала вищою сходинкою розвитку класицизму. Вони також прагнули до цілісності художнього твору, досконалості форми й чітким пропорціям його частин. Але в їхніх творах ця єдність і закінченість досягалися в русі, дії, боротьбі протилежностей. Вираженням такого розвитку в музиці є принцип симфонізму. Саме симфонізм став головним завоюванням віденських класиків, і саме він відкрив для музичного мистецтва нові шляхи.

В Австрії набуло розвитку мистецтво оркестрового виконавства, пов'язане із чеськими та німецькими традиціями: перші представники власне

віденської скрипкової школи були, передусім, оркестровими скрипачами. Крім того, у Відні надзвичайно популярне і квартетне музикування: у квартетах грали кращі музиканти того часу Й. Гайдн, К. Діттерсдорф, В. А. Моцарт та ін. Діяльність цих музикантів, кожен з яких був неабияким диригентом, скрипалем, композитором, багато в чому визначила подальший розвиток віденського скрипкового мистецтва.

У цих сферах музичного мистецтва високий рівень виконавства був досягнутий на базі синтезу традицій різних народів, що населяли імперію. У грі віденських скрипачів, як професіоналів, так і талановитих аматорів, природно поєднувалися виразність італійської кантилени, віртуозний блиск скрипкової техніки, фольклорні (угорське, румунське, циганське, слов'янське) мелодійне ритмічне своєрідне коріння, що викристалізувалося в практиці народних скрипачів Чехії, Моравії, а також поліфонічні прийоми скрипкової гри, характерні для мистецтва німецьких народних музикантів XVII–XVIII ст. [2, 21].

Творчий геній великих австрійських композиторів, таких, як Моцарт, Глюк, Гайдн, пройшов крізь сторіччя в ореолі слави, на якій не відбилася зміна музичних історичних епох і художніх смаків. Протягом століть історичне значення їх творчості для долі музичного мистецтва не зазнало сумніву. Глюк, приміром, завжди залишався *persona grata* і на оперній сцені, і як творча особистість. Його оперні твори стали класичними вже наприкінці XVIII століття [2, 22].

Глюк відомий насамперед своїми реформаторськими досягненнями в контексті оперної естетики середини XVIII сторіччя. Яскрава діяльність Глюка в області музичного театру обумовлювалася відразу декількома спонукальними ознаками: і назрілим новим етапом розвитку музичної драми, і настійними вимогами естетики Просвіти, і особливим хистом самого Глюка, його особистими якостями, якими звичайно наділені обранці долі.

Глюк почав свій шлях у період швидкого розвитку музичного театру. Йому було й безмірно важко, і надзвичайно легко здійснювати свої ідеї. Труднощі полягали в тому, що доводилося долати часом неймовірно сильну традицію опери-видовища, музичного спектаклю з міцно устояним поділом поезії й музики, з відстаючою від часу драматургією, що спирається на теорію афектів. Головним союзником Глюка в боротьбі за реформу був сам час, у який він жив, – епоха назріваючих змін і великих надій.

Роки реформи (1760-1780) були відзначені в країнах Європи підйомом національної й соціальної самосвідомості, відбитого в найвищих досягненнях драматургії, літератури, естетики, музичного мистецтва [1, 165].

Але навіть у цю епоху, реформа Глюка не могла б відбудуватися як акт особистої ініціативи, незважаючи на всю енергію й цілеспрямованість реформатора. Головною й найціннішою якістю його реформаторських опер було возз'єднання сценічного, поетичного й музичного при активній драматичній функції музики. Глюк змусив музику «працювати» на драму не в окремий момент спектаклю, що часто зустрічалося в сучасній йому опері, а на всьому його протязі. Оркестрові засоби набули дієвості, таємний зміст. Глюк

вніс в оперний жанр риси психологічної драми, що дала підставу багатьом дослідникам бачити в опері Глюка ранні ознаки романтичного світосприймання [1, 165].

Інше нововведення постало в створенні музичного синтезу драми. Мова йде про інтонаційне вираження класицистського конфлікту (протиставлення почуття й обов'язку), що становить основний зміст кращих створінь Глюка.

Однак головне полягало не в жанрових перетвореннях, не в естетичних критеріях, що змінилися професійних, оперного спектаклю, не в реформі засобів його вживання, а в тій меті, заради якої здійснювалася ця реформа – заради того, щоб «сама музика перейшла в дію» [2, 23].

Доля великих австрійських композиторів складалася непросто, Глюк, що почав реформи опери й балету у Відні (опери «Орфей і Еврідіка», «Альцеста», «Паріс і Олена», балет «Дон-Жуан»), не зустрів тут підтримки й змушений був перенести свою діяльність у Париж. Гайдн майже 30 років працював капельмейстером у віденського магната Естергазі й страждав через своє підневільне становище, кращі свої симфонії він створив у Парижі й Лондоні. В Англії Гайдн розробив новий ораторіальний стиль. Музика Гайдна була безпосередньо пов'язана з народною творчістю. У ній використані мелодії, інтонації, ритми народних пісень і танців різних національностей австрійської монархії. Гайдн підняв симфонію, а також найважливіші жанри камерної музики (квартети, тріо, сонати), на вищій щабель класичного мистецтва й одночасно демократизував їх, зробивши загальнодоступними.

Також важко переоцінити значення творчості Моцарта не тільки для австрійської, але й для загальноєвропейської й світової культури. Моцарта називають творцем кращих симфоній XVIII століття. Він являється основоположником фортепіанного концерту сучасного типу. На основі колишніх типів комічної, серйозної й казкової опери Моцарт створив нові оперні жанри реалістичного стилю – оперу-комедію, оперу-драму й філософську оперу-казку.

В XVIII ст. самим популярним музичним жанром, безперечно, була італійська опера. Зокрема, Моцарту довелося користуватися для більшості своїх опер, у тому числі для «Весілля Фігаро» і «Дон-Жуана» італійськими лібрето. Однак Моцарт мріяв про створення національного оперного театру. «І як би любили б мене, якщо б я допоміг піднятися німецькій національній сцені в області музики!» – говорив композитор в одному зі своїх листів батькові [1, 167].

Чимале місце в духовному житті Австрії займав театр. Слід зазначити, що в XVII ст. театр і драматична література перебували під впливом єзуїтів, але з початку нового сторіччя в театральному мистецтві й драматургії підсилюються реалістичні тенденції, головним чином під впливом народного театру.

В 1712 р. трупа Йозефа Антона Страницького стала першим національним народним театром Відня. В 1748 р. у Відні відкрився Бургтеатр, у якому поряд з іноземними трупами почали виступати австрійські драматичні актори.

Отже, в розвитку віденського музичного мистецтва XVIII ст. простежуються три основні напрями, що по-різному увиразнюють основи, естетичні засади та стильові ознаки, характерні для того періоду:

- фольклорно-побутовий, що ґрунтується переважно на традиціях виконавства віденських скрипалів міських танцювальних капел;
- класичний, започаткований композиторами-класиками;
- віртуозно-романтичний, з ознаками певної салонності, зумовленої специфічно віденським аристократичним впливом.

У концертному житті Відня провідна роль першої скрипки в «живому» звучанні квартетної музики була спробою пошуку політембровості струнного ансамблю, його традиції багато в чому зумовили подальший розвиток семантично-структурних та тембрових особливостей цього жанру виконавського мистецтва у всій Європі.

Першим композитором-класиком, котрий реалізував концепцію внутрішнього конфлікту, психологічного напрямку в ансамблевій музиці, став А. Моцарт. Опановуючи скрипку він добре вивчив скрипкову творчість композиторів свого часу, глибоко збагнув природу інструмента та його виражальні засоби.

Таким чином, епоха реформ в Австрії ознаменувалася підйомом досягнень в області мистецтв, особливо музичного. В 1778 р. був заснований «Національний зінгшпіль», де виконувалися музичні п'єси типу комічної опери. Однак саме італійська опера була господаркою театральних сцен Відня. Італійська опера являла собою пишній декоративний музичний спектакль у стилі бароко на міфологічний сюжет. Саме цей тип театральної вистави став зразком для всіх європейських придворних оперних сцен XVIII ст.

Література

1. Всемирная история: Эпоха Просвещения / А.Бадак, И.Войнич, Н.Волчек и др. – Мн.: Харвест, 2000. – 512 с.

2. Вольдман Я. И. Венское скрипичное искусство XVIII-XIX вв.: учеб. пособие / Я.И.Вольдман, Н. Н. Токина. – Саратов : Изд-во СГУ, 1978. – 58 с.

УДК 791(477)"20"

С. В. Перепелиця
/ м. Маріуполь /

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬОГО КІНЕМАТОГРАФУ В УКРАЇНІ У СЬОГОДЕННІ

У доповіді розглядається проблема розвитку художнього кінематографу в незалежній Україні.

Український кінематограф зараз активно відроджується та щороку тішить глядачів новими шедеврами. Однак ще якихось кілька десятків років тому українських режисерів знали і поважали у всьому світі, а вітчизняний кінематограф називали класикою кіно.

Довженко, Параджанов, Ілленко, Осика – ці прізвища приходять на думку, коли говоримо про українське кіно світового рівня. Їх фільми і через десятки років залишаються класикою кінематографу. Але час йде, і глядач потребує нових історій, сюжетів і героїв.

Нині, світовий кінематограф має на меті зацікавити глядача яскравою картинкою, вірусним сюжетом, високотехнічними спецефектами. Та кожна розумна, патріотично вихована особистість знає, що кіно, на ряду з іншими видами мистецтва є ще й потужною зброєю для пробудження національної свідомості нації, формування й проявлення державної позиції громадянина.

Плідною опорою для відродження українського кіномистецтва на межі ХХ–ХХІ століть стало осмислення історичного шляху української спільноти (у стрічках Ю. Ілленка, М. Мащенко, О. Саніна, О. Янчука). Тема значущості духовних цінностей та згубності їх втрати – провідна у фільмах В.Тихого, А. Бенкендорфа, Є. Нейман, І. Волошина. Осмисленню реалій сучасного життя присвячено стрічки О. Кірієнка та О. Шатро. Жанрове розмаїття стрічок (Р. Балаяна, О. Кірієнка та ін.), глибина та масштабність осягнення сучасних суспільних проблем продемонстрували, що українське кіно долає кризові явища. Значні досягнення вітчизняного кінематографу, зокрема короткометражного, засвідчують іноземні нагороди українських кіномитців (зокрема, К. Муратовой С. Лозниці).

Різноманітність творчих пошуків у останні роки відбивають фільми М. Вроди, С. Буковського, К. Муратовой М. Кондратьєвої. Доробок української анімації поповнили фільми О. Педана, С. Ковалю, Е. Кірича. Творча біографія українського кіно – це постійний духовний пошук, художній відкриття, боротьба за право вільно творити.

Одним з перших повнометражних багатобюджетних національних фільмів стала експериментальна стрічка «Молитва за гетьмана Мазепу», знята на Київській кіностудії ім. Довженка в 2001 році режисером Юрієм Ілленком. В основі сюжету – діалог «на ножах» історичних антагоністів – Петра І, що плюндрує Іванів саркофаг, та гетьмана Івана, який встає з могили, щоб оповісти своє життя, передусім таке, що пов'язане з боротьбою двох державців [22]. Картина була представлена на кінофестивалі в Берліні, викликавши гучні дискусії на тему антиросійської і націоналістичної спрямованості стрічки. Це була чи не перша українська стрічка, що дозволила поглянути на історичні події під кутом, що відрізняється від офіційного. Разом з тим, фільми українських митців Ю. Ілленка, «Штольна» (2006) Л. Кобильчука, «У тумані» (2012) С. Лозниці, «Поводир» (2013)

Номінований на премію Оскар кінофільм С. Лозниці «Донбас», знятий у 2018 р. Він присвячений драматичним подіям на Сході України у сьогоднішні. Картина «Донбас» – спільний проект восьми країн, першою з яких є сама Україна (в особі вітчизняного Держкіно та продюсерської компанії «Артхауз Трафік»). Біля 100 акторів (серед них Тамара Яценко, Людмила Смородіна, Олеся Жураківська, Георгій Делієв, Ніна Васильєва), десь зо 30 професійних, біля 1500 масовки.

Основні зйомки відбувалися у Кривому Розі та його околицях. Картину відзначено призом за кращу режисуру в програмі «Особливий погляд» цьогорічного Каннського кінофестивалю.

Межа ХХ–ХХІ століть – якісно новий етап у розвитку національного мистецтва, який характеризується: збереженням традицій, осмисленням значущості художньої спадщини; потягом до експерименталізму, оновлення мови мистецтва, його тематичного, жанрового та образного кола; насиченням репертуару світовою класикою та сучасним художнім надбанням; орієнтацією на нові, мобільні, ідеологічно вільні форми організації художнього життя (фестивалі) та створення нових колективів митців (об'єднання, студії, антрепризи та ін.); насиченням новими явищами (перформанс, хепенінг, інсталяції та ін.); прагненням «входження» у світовий художній контекст, але при повному збереженні національної неповторності.

За останні роки вітчизняний кінематограф почав подавати ознаки життя: українські стрічки займають не останні місця на міжнародних фестивалях, їх починають показувати в прокаті.

Не потрапили до переліку ще багато українських режисерів, які теж доклали чимало зусиль для розвитку українського кінематографу.

Серед них: Марина Врода – лауреатка нагороди «Золота пальмова гілка за короткометражний фільм» Канського фестивалю; Любомир Левицький – режисер перших українських жахастиків «Штольня» і «Тіні забутих предків»; Ігор Стрембіцький – перший українець, що отримав найвищу нагороду Канського фестивалю – «Золоту пальмову гілку» за стрічку «Подорожні»; Вадим Перельман – номінований на премію Оскар за стрічку «Будинок з піску і туману»; Олександр Янчук – відомий за свої постановки історичних патріотичних стрічок на теми, заборонені у радянські часи [1, с. 10].

Але, під час Революції Гідності українські кінематографісти були у центрі подій і детально фіксували реальність під різними кутами. Буремні події, людські долі, обличчя революції, вчинки окремих простих людей, буденне життя на Майдані, найгарячіші моменти спротиву, трагічні кіносвідчення злочинів та терактів знайшли відображення в багатьох, насамперед, документальних українських стрічках: «Зима, що нас змінила» (творче об'єднання «Вавілон'13»), «Майдан» Сергія Лозниці, «Все палає» Олександра Течинського, Олексія Солодунова і Дмитра Стойкова, «Зима у вогні» Євгена Афінеєвського, «Переломний момент» Олеся Саніна. Енергія різних режисерів об'єдналась і створила колективний портрет про сильний, незламний український народ, який відстоював свої права на гідне майбутнє у власній країні. Зростання національної самосвідомості, прояви інтересу до історії призвело до появи у вітчизняному кінематографі мужнього героя-переможця, сильної особистості: «Кіборги», «Позивний «Бандерас», «Чужа молитва», «Легенда Карпат», «Червоний».

До 2015 року прем'єри українських фільмів у вітчизняному прокаті були швидше винятком, ніж тенденцією. Останні три роки характеризуються позитивно динамікою зростання вітчизняного кіновиробництва. Проте успішність процесу фільмотворення визначається ступенем інтересу до

результатів творчої діяльності з боку глядачів, що чималою мірою залежить від прокату. Зараз на різних стадіях виробництва перебувають більш ніж 50 фільмів.

Суттєвим досягненням 2017 року став «повноцінний осінній прем'єрний сезон українського кіно в прокаті» [5]. Вихід у національний прокат одного українського релізу на два тижні протягом цього періоду свідчить про вітчизняне кіновиробництво як системне явище. На тлі мінімальної кількості екранів і кіновідвідувань на одного глядача пріоритетним питанням стає «дати українському кіно шанс» у широкому прокаті [6, с. 271].

У офіційному звіті Держкіно зазначено, що у 2017 році підтримано «вихід в прокат 14 національних фільмів» [3]. За словами керівника Держкіно Пилипа Ілленка, «нині ми підтримуємо, в основному, жанрові фільми, орієнтовані на широку глядацьку аудиторію» [2]. Але більшість художніх повнометражних фільмів, створених за держпідтримкою у 2017 році, – це патріотичні бойовики («Червоний», «Кіборги»), історична драма («Чужа молитва»), соціальна драма «Стрімголов», трагікомедія «Мир вашому дому!».

Важлива зміна, яка відбулася в українському кіновиробництві останнім часом, пов'язана із його переорієнтацією на взаємодію із європейськими партнерами для створення спільних кінопроектів.

За останні роки у копродукції за участі України було створено чимало помітних (і помічених не лише в Україні) фільмів. Серед них: кримінальна драма «Межа» Петера Беб'яка, «Іній» Шарунаса Бартаса, «Ізі» Андреа Маньяні (Україна, Італія), «Січень — березень» Юрія Речинського (Україна, Австрія) «Брама» Володимира Тихого (Україна, США) [4].

Можливості співпраці України і Європи у виробництві кіно постійно висвітлюються на семінарах, особливих подіях і тематичних показах на єдиному в Україні міжнародному фестивалі «Молодість», офіційно визнаному Всесвітньою асоціацією кінопродюсерів, а також Одеському міжнародному кінофестивалі. Основні напрямки подальшої співпраці: фінансування кіновиробництва, постпродакшн, промоція та дистрибуція кінопроектів, участь в міжнародних кінофестивалях і професійних дискусіях.

Останнім часом все більше зарубіжних продакшн-студій обирають Україну для зйомок своїх фільмів, кліпів, реклами. На думку іноземних представників кіноіндустрії, на розподіл коштів і терміни кіновиробництва поки що значно впливає бюрократичне ставлення різних ланок керівництва [7, с. 393].

Крім того, потенційні кіно-партнери України відзначають як 191 негативний фактор концентрацію системи кіновиробництва і основних подій кіногалузі у Києві, для професійної діяльності поза столицею немає належної розвиненої інфраструктури. Наприклад, колись потужна Одеська кіностудія нині працює як рентал-майданчик.

Українське незалежне художнє кіно успішно конкурує з голлівудськими блокбастерами в Чехії, Польщі, Туреччині, Італії, Ізраїлі. Досвід міжнародних партнерів дозволяє інтегрувати український кінематограф у європейський і світовий контекст. Поки українське кіновиробництво динамічно зростає і

успішно інтегрується у світовий кіно-процес, важливо знайти визнання й підтримку у власному кіно-просторі.

Література

1. Пашенко А. Українське поетичне кіно як зразок національного кінематографа / А. Пашенко // Кіно-театр. – 2012. – № 2. – С. 7–12.

2. Роман К. Пилип Ілленко: Якщо українських фільмів немає у прокаті, то свідомість українців формує хтось інший // РБК-Україна. URL: <https://daily.rbc.ua/ukr/show/filipp-ilenko-ukrainskih-filmov-prokate-soznanie1501509763.html>. (дата звернення: 21.02.2018).

3. Результати діяльності 2017 // Державне агентство України з питань кіно. URL: <http://dergkino.gov.ua/media/text/presentation.pdf>. (дата звернення: 21.02.2018).

4. Семашко О. Соціокультурні виміри сучасного кінопроцесу в Україні [Електронний ресурс] / О. Семашко // Кіно театр. – 2003. – № 4. – Режим доступу: <http://www.ktm.ukma.kiev.ua>

5. Федюра Я. Пилип Ілленко: Новий український герой не плаче, а вбиває ворога // Вголос. URL: http://vgholos.com.ua/articles/pylyp-illyenkonovyj-ukrayinskyj-geroj-ne-plache-a-vbyvaye-voroga_295351.html (дата звернення: 24.01.2018).

6. Черкасова Н. О. Особливості прокату національного фільму в Україні // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конф. (23–24 листоп. 2017 р.) / Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України, Ін-т культурології. Харків, 2017. С. 271–272

7. Черкасова Н. Нове українське кіно з німецьким акцентом як засіб розвитку міжкультурного діалогу // Ukrainische Wissenschaft im Europäischen Kontext. Deutsch-Ukrainische Wissenschaftsbeziehungen = Українська наука в європейському контексті. Німецько-українські наукові зв'язки : зб. наук. пр. / Нім.-укр. наук. об-ня ім. проф. Ю. Бойка-Блохіна. Мюнхен, 2016. Т. 9. С. 390–394.

УДК 005.921:004.63

С. С. Петкевич
/ м. Маріуполь /

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ ЯК ОБ'ЄКТ ДОКУМЕНТОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Стрімкий процес комп'ютеризації світової спільноти значно вплинув на зріст кількості осіб, що застосовують різноманітні електронні прилади, автоматизовані системи, призначені для реалізації, переробки та передачі документованої інформації. На зміну «старим технологіям» прибувають так звані «без паперові», побудовані на використанні електрозв'язку та електронно

обчислювальної техніки, одним з джерел якого є електронні документи, які почали широко використовувати в багатьох галузях людської діяльності.

Нині не просто знайти людину, яка не чула хоча б одну з перерахованих речей: SMS-повідомлення, електронна пошта, електронний переказ коштів, електронні сторінки в Інтернеті, електронна записна книжка, електронний цифровий підпис, база даних, на додачу цифрова фотозйомка, відео- та аудіо-запис.

Існує вельми багато позицій до пояснення та визначення терміна «електронний документ». Закон України «Про електронні документи й електронний документообіг» вказує, що це документ, в якому інформація записана у вигляді електронних даних, в тому числі обов'язкові реквізити документа. Він може бути створений, переданий, оброблений і перетворений електронними засобами у візуальну форму, якою є подання електронного документа з відтворенням даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для розуміння та сприймання його змісту людиною [1]. Тобто, за необхідності, даний вид документа може бути перетворений й в паперову форму.

З появою в 80-х роках мікрокомп'ютерів і першого графічного інтерфейсу користувача, з'явилася концепція «новітнього документа», тобто електронного. Дані документи дозволяють перемістити центр ваги комп'ютерної технології із загальноприйнятих упорядкованих алфавітно-цифрових даних на потоки даних, доповнені більшими обсягами неструктурованого тексту, різноманітних графічних зображень, відео та звуку.

При електронному документообігу документи створюють за допомогою комп'ютерів або мобільних пристроїв, підписують електронним підписом і обробляють за допомогою необхідного комп'ютерного обладнання [2]. Впровадження електронного документообігу може бути здійснено як на невеликих підприємствах, так і в великих з диференційованою структурою і численними філіями.

Безсумнівно, кожне явище має свої переваги і недоліки, «без паперові» документи не є винятком. Важлива перевага «новітнього» документообігу над паперовим – це оптимізація усіх документознавчих процесів. Тобто, узгодити, підписати і відправити документи можна за кілька секунд. При цьому звична схема роботи в компанії не змінюється. Співробітники, які раніше працювали з паперами, продовжують це робити, але тільки в електронному форматі. Також чимало важливою перевагою є те, що всі структури компанії можуть працювати в єдиному інформаційному просторі – це дозволяє прискорити узгодження документів і прийняття рішень [3].

Однак, електронне діловодство має і недоліки. Зокрема, збереження документів в електронному вигляді - це питання, яке варто розглянути та приділити особливу увагу. Комп'ютер може бути атакований вірусом або виникнуть неполадки в системі збереження документів.

До мінусів електронного документообігу відносять великі витрати на придбання і впровадження програмного забезпечення. Співробітникам, до того

ж, необхідно буде час, щоб навчитися і звикнути до системи. Втім, ці недоліки будуть тимчасовим явищем.

Найбільш важливим недоліком є нестабільність робочих процесів – у разі відключення електрики, взаємодія з документами буде призупинено, також в разі технічних неполадок, робочі процеси також зупиняться.

Отже, електронний документообіг в майбутньому може стати невід'ємною частиною великого підприємства з безліччю підрозділів, однак зараз в цій системі залишаються недоліки, які потребують технологічної та законодавчої доопрацювання.

Література

1. Швецова-Водка Г.М. Документознавство: навч. посіб. / Г.М.Швецова-Водка. – К.: Знання, 2007. – 398 с.

2. Ковтанюк Ю.С. Класифікація документів із електронними носіями інформації / Ю.С. Ковтанюк // Статті та повідомлення. – К., 2012. – С. 45-69.

3. Курташова І.В. Електронний документообіг і його особливості / І.В. Курташова // Актуальні проблеми економіки.– 2009. – №3. – С. 231-237.

УДК 930.85(395)

А. І. Петрачкова
/ м. Маріуполь /

КУЛЬТУРА СКІФІЇ

Доповідь присвячена особливостям скіфської культури. До сьогодення відомі багато аспектів життя скіфського суспільства. Крім пам'яток матеріальної культури скіфів, отриманих шляхом археологічних досліджень протягом двох століть, у розпорядженні вчених є свідчення Геродота, Страбона, Діодора та інших античних авторів. Це дозволяє дати більш точну оцінку ролі окремих елементів скіфської культури, зокрема антропоморфної пластики [1, с. 56-70].

Разом з тим скіфи вже в VII-VI ст. до н. е. мали розвинені міфологічні і релігійні уявлення про структуру світобудови і пантеоні богів, що знайшло відображення не тільки в творах Геродота, але і у скіфському образотворчому мистецтві. Воно представлено двома групами яскравих і своєрідних пам'яток: торевтикою, де в бронзі і золоті втілено скіфський звіриний стиль з алегоричними зображеннями різних тварин, і й згаданими антропоморфними кам'яними статуями, що втілювали образи скіфського соціуму.

Скіфські антропоморфні статуї існували протягом багатьох століть і являли собою канонічний образ, який, однак, зазнавав суттєвих змін з плином часу. Всі ці пам'ятки були пов'язані з поховальним обрядом вождів і встановлювалися на вершинах курганів. Вони являють собою узагальнений тип воїна-героя, який характеризується сталим атрибутом іконографічних ознак. Силует їх стовпоподібний; рідше у вигляді пласкої стели. Риси обличчя, елементи вбрання, руки, зброя, ритони опрацьовані у рельєфі [2, с. 50-53].

Б. Н. Граков вбачав у цих статуях героїзованих померлих. Н. Р. Єлагіна звернула увагу на збіг символіки на них зі скіфською міфологією, описаною Геродотом і уособлює сакральність влади: лук зі стрілами, сокира, меч. Дослідниця вважала, що ці своєрідні статуї відтворювали образ померлого царя з регаліями, що були обожнені як символ влади царя. Е. В. Попова вважала такі статуї зображеннями племінних вождів. М. В. Артамонов трактував їх як втілення не конкретної людини, а міфологічного персонажа, обожненого героя-предка скіфів. А. В. Мелюкова інтерпретувала їх як зображення божеств війни Арея або Акінака. П. Н. Шульц намагався примирити різні точки зору на означену проблему і запропонував розглядати ранні статуї VI ст. до н. е. Як пластичні образи героїв-родоначальників, а більш пізні – образи воєначальників-басилеїв. С. С. Безсонова висловила думку про те, що такі пам'ятки ставилися скіфам високого соціального рангу, але не царям (у похованих царів всі атрибути влади були виготовлені з золота і знаходились поруч з покійним. Крім того, ці статуї могли бути охоронними знаками території, які стверджують право власності на неї.

Д. С. Раєвський вперше звернув увагу на те, що втілені у скіфських статуях персонажі (швидше за все, це Таргітай-Геракл, прабатько скіфів і їх перший цар) є одночасно і космічними втіленнями. У них добре помітна підкреслена трьохчленність поділу світу: голова відділена гривнею від тулуба; останнє ділиться на дві частини поясом (вгорі емблеми сакральної влади, внизу – військової). Нижня частина завжди заривалася в землю і її хтонічний характер очевидний. Таким чином, скіфські статуї являють собою, крім усього іншого, модель світобудови [2, с. 50-53].

Переходячи до характеристики зброї, представленої на скіфських антропоморфних статуях, зазначимо наступне. У скіфів зброя була не тільки невід'ємною частиною військового спорядження, але і символом військової влади, будучи пов'язано з культом героїв і вождів. Існує припущення, що у скіфів міг існувати звичай ритуального пограбування могил після поховання померлих з метою вилучення особливо цінних речей і повернути їх роду. Для скіфів такими предметами передусім могла бути зброя [2, с. 5053].

Найчастіше асортимент зброї представлений сокирою, луком, мечем або кинджалом. Рідше зустрічається батіг. Всі зброєю розміщувалося в нижній частині статуї, під поясом, у сфері земного буття. Розглянемо символіку кожного предмета озброєння.

Лук у скіфів – один з головних видів зброї. Легким луком з тугою тятивою вони користувалися і в кінному, і в пішому строю. Навіть у похованнях рядових скіфів завжди містився лук зі стрілами. Він вказував на приналежність до військового стану. Разом з тим лук був також символом царя переможця і його військової могутності, виступаючи в якості однієї з інсигній царської влади. Слід також зауважити, що натягування лука вважалося проявом божественного героїзму і влади, що знайшло відображення в уже згадуваній Геродотом скіфській легендарній традиції. А сам лук був атрибутом богів і навіть міг уособлювати собою вертикальну модель світу. Він розміщувався на лівому боці воїнів як це зображено на статуях [3, с. 106].

Звернемося тепер до питання про походження традиції зображення предметів озброєння на стелах і статуях. Антропоморфні пам'ятники з'явилися в Північному Причорномор'ї та в Криму ще у II тис. до н. е. Подібні пам'ятники є також на Близькому Сході та в Малій Азії (Троя). Маючи антропоморфні абрис, вони є носіями гендерних ознак, виражених в пропорціях фігур і дітородних органах. Цілком можливо, що вони належали до скіфських і навіть до кіммерійських культур порівняно осілого землеробського населення і були уособленням ідеї родючості. Парність фігур (чоловік-жінка) ще більшою мірою посилювала цю ідею. Вони не містять зображення зброї або символів влади.

Серед художніх виробів, знайдених у похованнях скіфів, найбільш цікаві предмети, оформлені у звіриному стилі: обклашки колчанів і піхов, руків'я мечів, деталі уздечного набору, бляшки (використовувалися для прикраси кінської зброї, сагайдаків, панцирів, а також в якості жіночих прикрас), ручки дзеркал, пряжки, браслети, гривні тощо. Поряд з зображеннями фігур тварин (оленя, лося, козла, хижих птахів, фантастичних тварин і т. д.) на них зустрічаються сцени боротьби звірів (найчастіше орла або іншого хижака, що вбиває травоядну тварину). Зображення виконувалися в невисокому рельєфі за допомогою кування, карбування, лиття, тиснення і різьблення, найчастіше із золота, срібла, заліза і бронзи. Висхідні до образів тотемних предків, в скіфський час вони представляли різних духів і відігравали роль магичних амулетів; крім того, вони, можливо, символізували силу, спритність і хоробрість воїна.

Безсумнівна ознака скіфської приналежності того чи іншого виробу – особливий спосіб зображення тварин, так званий скіфський звіриний стиль. Тварини завжди зображуються в русі і збоку, але з оберненою у бік глядача головою.

Коли ми говоримо про якусь культуру, то зазвичай користуємося інформацією, зібраною або зовнішнім по відношенню до неї спостерігачем, або інформацією, що склалася в середовищі самих носіїв цієї культури. Але і той і інший джерела не здатні проявити культурний феномен досить повно, так як зовнішній спостерігач піддається впливу стереотипів своєї культури, через які він розглядає іншу культуру, а її носій може і не враховувати якісь важливі складові своєї культури в силу їх буденності для нього. Тому, розглядаючи культурні феномени, нам необхідно брати до уваги сукупність усіх текстів, у яких ця культура розкривається і само реалізується [1, с. 56—70].

У описах картин скіфського життя, що дійшли до нас і виявлені археологами унікальних артефактах, простежується наявність у скіфів добре структурованого міфологічного, світоглядного пласта, фіксованого текстами усної традиції, так і візуальної інформації. Так як писемність у скіфів була відсутня, то важлива частина сюжетного фонду скіфської міфології відображалася предметами скіфської матеріальної культури. Мова такого образотворчого оповідання може розглядатися як другий з мов скіфської культури, що служили для передачі міфологічної інформації, тобто параметрів їх давньої картини світу. За визначенням О. М. Фрейденберга, «це чиста

умовність, що ми називаємо міфом, тільки словесно виражений розповідь. Насправді, таким же міфом служать і дієства, і річ, і мова, і «побут» первісної людини, тобто всі його свідомість і все те, на що спрямоване це свідомість». Тому міфологічні тексти на образотворчому мові можна виявити в системі декору різних предметів скіфської культури: судин, зброї, одягу, ритуальних предметів, кінського убору [3, с. 148].

Багаті поховання скіфських вождів у так званих Царських курганах на Півдні України вражають уяву. Золото, лита бронза, майстерно прикрашену зброю, обладунки. Дослідники повсюдно відзначають своєрідність скіфської культури, візитною карткою якої є так званий звіриний стиль. При цьому в науковому середовищі точаться суперечки про те, звідки і під чий впливом він з'явився, як трансформувався в скіфське середовище і що позначав. Провідні фахівці з скіфської культури (Д. С. Раєвський, Е. Е. Кузьміна, С. С. Безсонова, Н. О. Гаврилюк, В. Ю. Мурзін та інші) не тільки відкрили нам таємниці більшості сюжетів звіриного стилю, а й дозволили зазирнути у давню духовну ідеологію, яка впливала на всі аспекти життя скіфського суспільства. Вчені припускають, що зооморфні образи функціонували як засіб моделювання світу в культурі праскіфов задовго до формування мистецтва звіриного стилю, але не мали образотворчого втілення внаслідок іншого відображення своєї культури. Коли ж об'єктивні причини породили необхідність втілення цієї давньої моделі світу в образотворчих пам'ятках, найбільш придатним для цього прислужився саме зооморфний код [2, с. 50-53].

Література

1. Агбунов М. В. Путешествие в загадочную Скифию. / М. В. Агбунов. — М.: Наука 1989. — 108 с.
2. Раевский Д. С. Скифские каменные изваяния в системе религиозно-мифологических представлений ираноязычных народов евразийских степей / Д. С. Раевский // Средняя Азия, Кавказ и зарубежный Восток в древности. — М.: Наука, 1983. — С. 50-53.
3. Мурзин В. Ю. Скифия: история, хозяйство, быт, религия, искусство, военное дело / В. Ю. Мурзин, Н. А. Гаврилюк, С. С. Бессонова и др. — Николаев: «Возможности Киммерии», 2004. — 148 с.

УДК 614

Ю. С. Пефті
/ м. Маріуполь /

ЗВОРОТНЯ СТОРОНА ЗВИЧАЙНОГО ЛІКУВАННЯ

Тіло неймовірно сильне – меридіани енергополів, потужні м'язи, високошвидкісні імпульси реакції. Біоскафандр є настільки геніальним, що «знести» його за один раз – не така ж, проста задача, як здається. Та коли, знести його все-таки вийшло, люди звертаються до лікарів, де просять медикаментозного втручання у свою біосистему. Зсилаючись на статистику

2018 року, 20% від усіх пацієнтів - отримують неправильний/неточний діагноз, логічно, що й лікування. [1, с.23] Це не завжди, показує некомпетентність лікаря, просто іноді, корені етіології знаходяться за межами симптомів.

На сьогодні, це одне з найактуальніших питань медицини. Адже з цієї сторони ми, медики, розглядаємо хворобий стан пацієнта не лише з фізичного недомагання та аналізів, а й засновуючи психологічне навантаження пацієнта. «Навіщо мені таке життя?» - думає душа. – Якщо в ній не має місце кохання та щастю, якщо все про що я лише мрію, – неможливе, а все, що я хочу, - заборонено. Чому я постійно маю бути усім щось винна, а мені – ніхто?». Саме так починається найпечальніша історія самообману. Тривожні думки та розчарування стають нашими постійними супутниками, формують над нашою головою сіре поле. Закривають канали інтуїції, надихання, енергії. Майбутні пацієнти скаржаться на втомленість. зриваються на близьких, вибирають сльозоточиві фільми та пісні, стікаючи жалістю до самих себе. [2] Поступово це невидимі спалахи болю набувають щільність, вибираючи для себе зручні потайні місця наших душ та тіл. Думка трансформується в емоцію – зароджується хвороба. І тут підключається розум – вижити будь-якою ціною! Особи починають самовіддано конкурувати з хворобою, не усвідомлюючи, що навіть тимчасова перемога нічого не змінить, поки ми не зрозуміємо, що саме таїть в собі недуг. Хвороба – це спроба вашої душі вийти на діалог. Коли усі дитячі мрії забуваючі, коли всі сльози проковтнуті, а бажання заблоковані, ваше «Я» оголошує революцію. Хочете здоров'я? Починайте переговори! Хвороба – інформаційна помилка, вірус, некоректна задача. Не обманюйте себе. Люди – унікальна біопроект, скафандр для душі. Наше тіло – не для хвороб. Проте воно чітко та вірно слугує наказам розуму. Варто зазначити клінічний приклад. N-на родина мала сина, який страждав від болісного дерматиту. Дитина була довгоочікувана, нескінченно улюблена для своїх батьків, які контролювали кожен його крок. Логічно, що єдиною волею дитини стало одне – розчісувати, роздирати шкіру, давати вихід хворобливій енергії. Узяв усі рекомендації, батьки з небажанням наважилися відправити сина у гості до дідуся і бабусі на період літнього сезону. Назад вони отримали повністю здорову дитину. Як? Дитина стала елементарно забувати, що вона хворіє. Ніхто не тиснув на нього повчаннями, ніхто не контролював. Хлопець нарешті, відчув шукане щастя життя – задоволення, яке здатне зцілити наше тіло. Варто назавжди прояснити ситуацію. Лінощі – це відсутність мотивації. Брехня – це захисний механізм. Ця солодка парочка приходить в наше життя, коли нам стає сумно і боязко. Тому і лікування подібної «прокази» вельми логічно – зупинити себе гвалтувати тим, що не лежить до душі. Заробляючи гроші на не улюбленій роботі, люди витрачають їх на неправильний сенс життя. Змушуючи себе відносинами через страх самотності, пізніше ці години відсиджують в чергах до ендокринологів, кардіологів, гінекологів. Відстрілюйте родових установлених «гусей», що пролітають на північ: нехай летять на північ, а ви на південь. До моря, щастя, радості. Бо, хвороба – сигнал втручання в архітектуру світу. Намагання контролювати все і всіх щільно вшите у наші виховальні програми. У глобальному сенсі ніхто нічого не контролює в цьому житті.

Знаходячись в ілюзії «контролера», люди в першу чергу ризикують постійно розчаровуватися та лікуватися. Все, що залежить від нас, - це відчуття правди та вибору тут і зараз. Постійно нав'язуючи Всесвіту свою волю, ви порушуєте його межі. Тіло – частина світу – відповідає тим самим. Як же бути? Кожного дня вибирати щастя!

Підсумовуючи, варто зазначити, що в сучасному світі лікар має ґрунтувати свої дії не лише на фізичному стані пацієнта, але й соціальному, психологічному.

Література

1. Врачебные ошибки, их характер, причины возникновения, Г.Б.Федосеев - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: DOI: <http://congress-ph.ru/common/htdocs/upload/fm/botkin/18/prez/004.pdf>

2. Как нас меняет процесс терапии, С. С. Сафарова - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: DOI: <https://www.psychologies.ru/articles/kak-nas-menyaet-protsess-terapii/>

УДК 378.014.543.3

О. Підтикан
/ м. Маріуполь /

ГРАНТОВІ ПРОГРАМИ: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Гранти – це сукупність фінансових засобів, які безповоротно надаються визначеним некомерційним установам або ж фізичним особам для реалізації соціального проекту, благодійної програми, проведення наукових досліджень, навчання або ж підвищення кваліфікації та інших суспільно корисних цілей з обов'язковим етапом звітування щодо їх використання на визначені цілі [1].

Важливою умовою реалізації грантових коштів є не лише потреба в розумінні специфіки певної проблеми, але і запропоновані варіанти її перспективного вирішення, очікувані результати та обґрунтування потреби в коштах.

Гранти є найпоширенішим інструментом фінансування проектів через донорські організації. Грантова допомога надається за результатами спеціалізованих грантових програм-конкурсів, що за процедурою оголошуються для неприбуткових організацій, вході яких заявники повинні пройти декілька етапів складної процедури подання заявки щодо отримання гранту. Лише за умови перемоги в конкурсі – заявник може отримати запроповану допомогу.

Грантові програми поділяють на відкриті (до участі у конкурсі допускаються всі заявники, які відповідають чітким вимогам організації-донора), або ж закритими (коли допуск до конкурсу мають лише ті учасники, які відповідають певним особливим умовам в залежності від гранту).

Отримання грантової допомоги дозволяє зосередити в процесі виконання проекту достатньо велику суму коштів для його реалізації. При цьому, за умови

успішного налагодження продуктивної взаємодії з грантодавцями, виникає основа до продовження співпраці через їхню схильність до продовження фінансування інших ваших проектів або ж проектів вашої організації.

Будь-який фонд при оголошенні конкурсу має свої чітко встановлені пріоритети до реалізації, які в ході процесу можуть довільно змінюватись. Подібним чином здійснюється коригування часу на прийняття рішення щодо кінцевого реципієнта коштів. При цьому, грантові ресурси можуть надходити до отримувача як поетапно, так і повною сумою, в залежності від умов гранту. Так само у багатьох ситуаціях умовами гранту не передбачено покриття кінцевих експлуатаційних або ж накладних витрат.

Кошти, що було одержано у формі гранту, мають бути реалізовані та безпосередньо зосереджені на виконання передбачених цілей запропонованого проекту. Не варто забувати, що витрата фінансів потребує вкрай ґрунтової і детальної звітності, оскільки якщо звіт виглядатиме непереконливим, або ж непрофесійним, отримувача коштів можуть запідозрити у нецільовому використанні грантової підтримки, сповістивши про даний факт правоохоронні органи.

Література

1. Марченко О. В., Сушко Д. О. Методичні рекомендації щодо участі у грантових програмах та конкурсах. Дніпро : ДДУВС, 2018. 68 с.

2. Основи грантрайтингу та управління проектами в публічній сфері: методичні рекомендації / за ред. О. В. Кулініча. Харків : Золоті сторінки, 2017. 148 с.

3. Співпраця Україна-Європа: 12 кроків до успішного партнерства (методика написання грантових проектів та міжнародний франдрейзинг / за ред. А. І. Сочинського. Житомир :ЖОАФСС, 2014. 105 с.

4. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво (від 04.07.2002). Верховна Рада України. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_194.

УДК 7.034.7:72(477)"16/17"

А. Д. Попова
/ м. Маріуполь /

БАРОКО В САКРАЛЬНІЙ АРХІТЕКТУРІ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ

У доповіді аналізуються особливості культової архітектури Слобідської України як складової української барокової культури.

Культура Слобожанщини на усіх етапах свого розвитку доповнювала і прикрашала культурні традиції України, тим самим збагачуючи національну культуру. Означене у повній мірі стосується й архітектурного мистецтва, зокрема культового.

У своєму розвитку культова архітектура Слобідської України повторювала багато закономірностей, притаманних культурі України і

підтримувала її функціонування у багатьох сферах. Вона проходила крізь постійне оновлення хоча і не поривала зі спадкоємністю. В періоди своїх якісних змін, у даному випадку у другій половині XVIII ст., культова архітектура Слобідської України в тій чи іншій мірі використовувала надбання минулого та спиралася на його спадщину – слобожанську школу Бароко [4, с. 151–152].

Розвиток творчої системи культової архітектури Слобідської України кінця XVII–XVIII ст. можна розділити на два етапи. Перший етап знаменується формуванням своєрідного типу слобожанського храму. Його архітектура обумовлена цілим рядом факторів, серед яких: історичний. Велику роль в становленні самобутнього типу слобожанського храму мало синтезування художнього образу українського традиційного і козацького типу соборів. Ще однією важливою деталлю стало використання конструктивних та композиційних схем дерев'яного культового зодчества. Неабиякий вплив на становлення образу слобожанського храму мали народні традиції, які виразилися в будівництві «по прикладу», будівництві без проекту, коли творцем храму була ціла громада [3, с. 269-270].

Взірцями є Свято-Преображенський собор у місті Ізюм, Собор Покрова Пресвятої Богородиці в Харкові і Свято-Покровський кафедральний собор в Охтирці.

На другому етапі будівництва храмів, який об'єднує XVIII ст., розвиток розгортається в іншому напрямі. Велике значення набув соціально-економічний фактор, що формувався рядом передумов, серед яких найбільш важливими були: укріплення інституту шляхетства – провідника загальноєвропейських стилів, поява архітектора-професіонала, будівництво по проекту та «на заказ» з використанням альбомів «зразкових проектів».

Великий вплив на трансформацію слобожанського типу храму мали також політичні умови, які зазначались в колонізаторській політиці Святейшого Синоду Російської імперії, яка знайшла підтримку в імператорському указі щодо категоричної заборони будівництва «в малоросійському вкусі».

Значну роль в формуванні нового типу храму відіграв архітектурно-художній розвиток регіону, який обумовив: формування слобожанської архітектури у руслі загальноєвропейських стилів, що забезпечило новітні принципи формоутворення та утворення відповідного стилю.

Глибина проблеми становлення художнього образу слобожанського барокового храму обумовлена протиріччями між його історичним корінням і формами, обумовленими залежністю від архітектури Нового часу, яка починаючи з другої половини XVIII ст. розповсюдилась по всій території України, як підросійської, так і підпольської, а після поділів Речі Посполитої у 1772, 1793, 1795 рр. – півдавстрійської. Тому для розуміння цієї проблеми необхідно простежити еволюцію слобожанського мурованого храму за часів його виникнення.

Аналіз розвитку храмового будівництва Слобідської України кінця XVII–третьої чверті XVIII ст. стверджує розповсюдження наступних типів храмів:

- тридільні одно- і трьохбанні;
- п'ятидільні одно- і п'ятибанні з хрестовою та тетраконховою формою планів;
- дев'ятидільні одно-, трьох- та п'ятибанні: з хрестовою та тетраконховою формою планів.

Усі ці типи мурованих храмів увібрали в себе традиції та прийоми побудови дерев'яних церков. Вони мають характерні композиційні ознаки та принципи побудови:

- провідною архітектурно-композиційною формою храму цього періоду є восьмикутник у різних варіаціях, що надає багатство світлотіньових ефектів;
- об'ємно-просторова композиція має центрично-вертикальну направленість та багатоярусні верхи;
- у деяких слобожанських церквах XVII–XVIII ст. частково введені елементи північно-східної архітектури (підкліть, декоративні деталі).

Одночасно з храмами, збудованими у стилі «слобожанське бароко», набули розповсюдження храми, аналоги яких зустрічаються в Києві та в Гетьманщині [2, с. 185–191]. Відмінність полягала в тому, що в них відсутня яскраво виражена висотність (багатозаломність верхів). Спільна риса — пірамідальність та характерний силует завершень.

Велику групу в регіоні склали тетраконхові храми, які будувалися в Україні протягом півсторіччя (з середини по кінець XVIII ст.) [1, с. 384]. Треба відзначити, що тетраконхи на Слобожанщині поділяються на два основних типи: прості тетраконхи, що характеризуються рівномірністю композиційної структури, та квадрифолієві баштоподібні тетраконхи, що характеризуються пірамідальністю силуету.

Слід підкреслити, що, незважаючи на різноманіття просторових рішень культових споруд цього періоду, його можна охарактеризувати як період «слобожанського бароко», – завдяки неповторним рисам сформованого стилю храму та стійкістю його існування.

Наступна етап розвитку слобожанського храму припадає на період другої половини XVIII ст., коли мову можна вести тільки про еволюцію планувальної структури, оскільки сталося відторгнення архітектурно художнього образу пізнього барокового слобожанського храму і вироблено новий пріоритет, увібравши у себе форми загальноєвропейського стилю, що звертався до античних форм.

У період розвитку означеного напрямку в архітектурі Слобожанщини набули розвитку декілька типів об'ємно-планувальної структури храмів:

- однокупольна церква-ротонда з хрестовим планом та тридільного типу;
- однокупольна церква хрестового типу з кубічним центральним об'ємом та круглим барабаном з півциркульною, п'ятигранною або прямокутною абсидою;
- однокупольна церква хрестового типу з кубічним барабаном;
- однокупольна церква прямокутного типу;

- однокупольна церква тридільного типу;
- п'ятикупольна церква кубічного типу з планом, наближеним до квадрату.

Характерні композиційні ознаки культових споруд цього періоду обумовлені протиріччям між різноманітністю типів об'ємно-планувальної структури і чітко окресленим художнім образом храму, що має задані форми в межах художньої мови, яка побудована на використанні ордерних систем. Стильова і композиційна спільність архітектури культових споруд періоду завершення Бароко і появи класицизму обумовлювалася спорудженням храмів переважно за зразковими проектами, а також за проектами місцевих губернських і єпархіальних архітекторів, які переробляли типові схеми. Важливою подією, яка мала велике значення в налагодженні проектної справи на Слобожанщині, стало у 1802 р. на підросійській Україні губернських креслярень на чолі з губернаторським архітектором; у Харкові їм став П. Ярославський.

Спільною ознакою слобожанських храмів є виражена пірамідальність, яка була результатом творчої переробки місцевими майстрами напрямків архітектури Лівобережної України і Києва епохи Бароко. Характерним є звертання до українських зразків. На основі вперше виявлених в архівах фіксаційних креслень церков XVIII ст. простежено широке розповсюдження (з 1762 по 1792) у Слобожанщині на перехідному етапі від Бароко до класицизму храмів тетраконхової форми, як основного об'ємно-планувального типу парафіяльного храму. Різновидами тетраконхів в Слобідській Україні були:

- прості тетраконхи: чотирипелюстковий план, центральний підкупольний квадрат не виділено ані в плані, ані в загальних формах (однокупольний, п'ятикупольний);
- квадрифолієві баштоподібні тетраконхи: центральний висотний четверик увінчано світловою баштою, прилеглі чотири екседри значно нижчі й вужчі (однокупольні).

Отже, Бароко в сакральній архітектурі Слобідської України – тема настільки захоплююча, наскільки й невичерпна. Адже бароковий пафос цього регіону нашої держави – це не тільки симфонія у камені чи дереві, а й частка української національної історії та культури, яка потребує збереження і подальшого вивчення.

Література

1. Історія української культури: В 5 т. / Ред. В. А. Смолій. – К.: Наук. думка, 2001–2003. – Т. 3: Українська культура другої половини XVII–XVIII століть. – 2003. – 1246 с.
2. Макаров А. М. Світло українського бароко / А. М. Макаров. – К.: Мистецтво, 1994. – 288 с.
3. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. — К.: «АртЕк», 1998. – 728 с.
4. Уманцев Ф. С. Мистецтво давньої України: історичний нарис / Ф. С. Уманцев. – К.: Либідь, 2002. – 328 с.

ТЕХНОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УСТАНОВАХ

Інформаційно-аналітична діяльність представляє собою особливий напрям інформаційної діяльності, пов'язаний з виявленням, опрацюванням, збереженням та поширенням інформації у сфері управління, політики, економіки тощо. Інструментальний зміст інформаційно-аналітичної діяльності в державному управлінні уточнюється через визначення змісту інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. [3, с. 5]

Актуальність теми визначена тим, що ускладнення, спеціалізація та диференціація соціальних відносин у сучасному світі супроводжуються збільшенням потоків управлінської інформації, обробка та аналіз якої потребують дедалі більше часу та людських ресурсів.

Об'єктом дослідження є технології обробки інформації у сфері інформаційно-аналітичної діяльності.

Завданням є розгляд технологій інформаційно-аналітичної діяльності в установах, їх видів, особливостей та основних методів.

Аналіз останніх досліджень із зазначеної теми свідчить про інтерес відомих науковців до неї. Науковими дослідженнями у сфері інформаційно-аналітичної діяльності та безпосередньо технологій інформаційно-аналітичної діяльності в установах та органах управління займалися такі вчені: І. В. Захарова та Л. Я. Філіпова, В. М. Варенко, С. О. Телешун, І. В. Рейтерович та інші.

Інформаційно-аналітичні технології у сфері управління – це сукупність методів збору та обробки інформації про дослідні процеси, специфічні процеси діагностики, аналізу і синтезу, а також оцінки наслідків прийняття різноманітних варіантів рішень.

Існують різні варіанти класифікації інформаційно-аналітичних технологій, але найбільш доцільною, на думку провідних фахівців, є типологізація за чотирма базовими ознаками:

1. За методом збору інформації: масові опитування (анкетування респондентів), спеціалізовані опитування (інтерв'ювання експертів), опитування свідків чи тестування учасників, контент-аналіз матеріалів ЗМІ чи офіційних документів, сукупність усіх способів збору інформації.

2. За способом обробки інформації: ручна обробка інформації, автоматизована обробка інформації, автоматизована обробка інформації (без участі людини).

3. За ступенем пристосування до вирішення різноманітних завдань: застосовується при вирішенні різних завдань; широкого профілю; спеціалізована, яка реалізує конкретне завдання.

4. За ступенем довершеності технології: яка реалізує один технологічний цикл; Яка пов'язує між собою незалежні технологічні ділянки. [2, с. 59]

Розрізняють моніторингові, ініційовані і кумулятивні аналітичні дослідження. Моніторингові дослідження призначені для довготермінового аналітичного спостереження за розвитком певної ситуації з метою забезпечення можливості апріорного синтезу управлінських рішень, які мають профілактичний або застережний характер. Технологія особливо добре може бути розроблена для моніторингових досліджень, тому що в них достатньо чітко регламентуються окремі етапи обробки інформації.

Ініційовані аналітичні дослідження проводяться за раніше незапланованими дорученнями керівництва або в результаті виявлення при проведенні моніторингових досліджень нових проблемних ситуацій.

Кумулятивні дослідження характеризуються високими вимогами до оперативності їх проведення (включаючи початок і завершення), застосуванням спеціалізованих методів обробки експертної інформації.

Для всіх видів дослідження передбачається проведення багатостороннього аналізу ситуації, що вивчається з урахуванням історії її розвитку, результатів досліджень схожих ситуацій, а також використання широкого спектра адекватних теоретичних підходів і евристичних проблем.

Моніторингові дослідження передбачають одержання статистичних або змістовних показників, які характеризують об'єкт спостереження і які можна виміряти. Моніторинг ґрунтується на спостереженні типових рис у поведінці об'єктів спостереження і на своєчасній фіксації на їх фоні різних відхилень від норми.

Беручи до уваги, що в аналітичних службах одночасно ведеться декілька моніторингових досліджень, а джерел інформації може бути достатньо багато, технологію організації її збору і аналітичної обробки можна представити поетапно.

На перших етапах в аналітичній службі здійснюють прийом, реєстрацію і первинну обробку інформації, що надійшла. Ці етапи, як правило, поєднуються з традиційним процесом прийому кореспонденції за допомогою засобів автоматизації діловодства. Вхідні документи реєструються, в базу даних вводяться їх основні характеристики, включаючи назву і анотацію. Важливо, щоб анотація була змістовно орієнтована на тематику досліджень, що проводяться аналітичною службою. Далі необхідно забезпечити прив'язку повних текстів документів, що поступили в електронному вигляді, до реєстраційних даних і автоматично завантажити їх в інформаційно-пошукову систему, що дозволяє в подальшому оперативно знайти необхідні фрагменти текстів документів не лише за реєстраційними даними, але і за змістом. Для цього повинні використовуватися програмно-технічні засоби, що забезпечують високоякісний пошук інформації, представленої в текстовому, графічному або в табличному вигляді.

Якщо документи надходять на паперовому носії, то доцільно перетворити їх в електронний вигляд за допомогою сканера.

На наступному етапі аналітичних досліджень додатково виявляється тематична або проблемна орієнтація інформації, що надійшла, проводиться її розподіл по відповідних рубриках. Вона пов'язана із змістовним осмисленням інформації, що надійшла, і визначенням необхідності її використання в тому або іншому дослідженні. Головне тут - забезпечити максимальну повноту відбору інформації по кожній вирішуваній в аналітичній службі проблемі.

Ініційовані дослідження відрізняються від моніторингових істотно великим впливом чинників невизначеності цілей і суб'єктивності критеріїв оцінки рішень, що ухвалюються, необхідності підтримки інформаційно-аналітичною технологією процесу постановки задачі.

Розглянемо ініціацію моніторингового процесу. Для виявлення і формулювання характеристик досліджуваної ситуації доцільно використовувати технології підтримки ухвалення рішень, що допомагають структурувати проблему, забезпечити необхідний аналіз і оцінку альтернативних характеристик ситуації з урахуванням їх суб'єктивно-інтуїтивних оцінок експертами-аналітиками.

У результаті ініціації або виходить деякий закінчений аналітичний результат по структуризації проблеми, вибору її рішення, або починається розглянутий вище моніторинговий аналітичний процес, або проводиться кумулятивне аналітичне дослідження.

Кумулятивні дослідження, як говорилося вище, виділені в окремий вид, оскільки вони характеризуються високими вимогами до оперативності їх проведення (один день, тиждень - не більше), дефіцитом наявної інформації, необхідністю використання спеціалізованих методів обробки результатів її експертної оцінки. Специфіка цих досліджень полягає в тому, що вони проводяться на основі дорадчо-ситуативної автоматизованої обробки інформації групами керівників і/або експертів-аналітиків. [2, с. 59-60]

Інформаційно-аналітичні технології надають можливість оформлення інформаційних фрагментів у системному вигляді, що дозволяє:

- створити цілісну картину того, що відбувається;
- спрогнозувати майбутню діяльність різних структур, сил, груп інтересів тощо.

Тому процес інформаційно-аналітичної діяльності повинен бути системним та при його здійсненні необхідно дотримуватись такого алгоритму:

1. Аналіз цілей та завдань
2. Збір інформації
3. Адаптивне управління процесом накопичення
4. Верифікація отриманої інформації
5. Побудова модельного ряду
6. Планування модельних експериментів
7. Передбачення результатів
8. Доведення результату аналітичного дослідження до замовника. [1, с. 4]

Таким чином, сучасний стан та тенденції розвитку інформаційно-аналітичної діяльності свідчать про те, що вона є важливою передумовою ефективного державного управління загалом та конкретно кожної установи.

Інформаційно-аналітична діяльність є невід'ємною складовою управління в різних установах і надає оброблені та адаптовані для управлінських рішень дані, які передусім становлять основу для здійснення планування, прогнозування та в подальшому використовуються для аналізу. Технології інформаційно-аналітичної діяльності або інформаційно-аналітичні технології розрізняються за різними ознаками на окремі типи та методи, серед яких розповсюдженими визнаються такі, як: моніторинг та інформаційно-аналітичний моніторинг. Засобами таких технологій здійснюються відповідні аналітичні дослідження, серед яких виділяють: моніторингові, ініційовані і кумулятивні.

Література

1. Дяченко Н. П. Методологічне забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування / Н. П. Дяченко // Теорія та практика державного управління. - 2013. - Вип. 4. - С. 194-199. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2013_4_32
2. Захарова І. В. Основи інформаційно-аналітичної діяльності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. В. Захарова, Л. Я. Філіпова. - К. : Центр учбової літератури, 2013. - 335 с.
3. Телешун С.О. Інформаційно-аналітична діяльність в державному управлінні: навч.-метод. матеріали / С.О. Телешун, І.В. Рейтерович. – К.: НАДУ, 2013. – 36 с.

УДК 780.7:004.9

А. Ф. Попова
/ м. Маріуполь /

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМИ SOUNDTRAP ДЛЯ СТВОРЕННЯ ЗВУКОВИХ ТВОРІВ

Створення музики, ще тридцять років назад потребувало звукову студію, цілий набір інструментів та вміння грати на інструментах. Сьогодні для цього немає необхідності, а твір музики став доступний кожному бажаючому, бо на сучасному ринку програмного забезпечення кількість музичних програмних засобів зростає відповідно до збільшення потужності комп'ютерів. Програми постійно ускладнюються, а їх можливості весь час розширюються [2, с.68].

Аналіз останніх досліджень із зазначеної теми свідчить про інтерес відомих науковців до неї. Науковими дослідженнями у сфері використання програм для обробки музичних творів займалися такі вчені: О.М. Бордюк, Б.Є. Матвійчук, О.М. Павленко, М.О. Сова та інші.

Аудіоредактор – програма, яка містить набір інструментів для редагування звукових файлів. В основі роботи такого програмного забезпечення – принцип графічного відображення звукової інформації, яка відповідає амплітуді аудіосигналу. Звукові редактори призначені для запису та монтажу музичних композицій, підготовки фонограм для радіо та телебачення,

озвучування фільмів і комп'ютерних ігор, реставрації старих записів. Завдяки зручності інтерфейсу та доступності сучасних аудіоредакторів, це програмне забезпечення можуть ефективно використовувати не тільки професійні звукорежисери, а й усі користувачі персональних комп'ютерів.

Звуковий редактор – це потужний інструмент, який може використовуватися учителем музичного мистецтва в навчальній та виховній діяльності, у роботі з художніми колективами, при підготовці до виховних та мистецьких заходів. Незважаючи на суттєві відмінності між різними програмними продуктами, будь-який аудіоредактор має стандартний набір функцій для монтажу звукових файлів – копіювання, вставку, вирізання, видалення, збереження окремих фрагментів тощо. Використання таких базових інструментів дозволяє виокремлювати фрагменти музичних композицій, поєднувати їх та зберігати в різних форматах. Застосовуючи функції монтажу та редагування динаміки, учитель музики може створити звукове оформлення мистецького заходу чи концертного номеру, якісний супровід для мультимедійної презентації.

Особливо корисними є функції зміни висоти тону та темпу, які дозволяють адаптувати фонограму до вокальних можливостей художньо-творчих колективів та окремих учнів. Крім того, за допомогою більшості звукових редакторів можна видалити з пісні вокальну партію та залишити лише інструментальний супровід, який є придатним для використання на заняттях музичного мистецтва та виховних заходах.

На сучасному ринку програмного забезпечення представлена велика кількість аудіоредакторів, кожен з яких має свої особливості, специфічні функції та призначення. Найпростіші з них мають обмежені можливості редагування звукових файлів та підтримують мінімальну кількість аудіоформатів, а професійні програмні пакети можуть містити функції багатоканального запису, спектральної обробки аудіосигналу, синхронізації звуку та відео. Розглянемо декілька популярних програмних продуктів, які можуть використовуватися в професійній діяльності вчителя музичного мистецтва [2, с.68].

Зразком потужного багатфункціонального аудіоредактору є програма Soundtrap – онлайн сервіс який надає реальну можливість відчувати себе справжнім композитором, складати приголомшливі мелодії, робити аранжування, і все це безкоштовно і не виходячи з дому. При цьому не потрібно нічого завантажувати і встановлювати на комп'ютер – досить усього лише браузера.

До основних можливостей Soundtrap відноситься: створення музики з використанням великого набору високоякісних професійних звуків, ритмів і мелодій; запис і вставка вокалу, електро-, бас- і акустичної гітари, синтезатора тощо; використання великого числа професійних звукових ефектів; онлайн гра на встановлених музичних інструментах: піаніно, орган, синтезатор, барабани; збереження записів в хмарі; спільна робота з друзями над проектом; можливість ділитися і навіть продавати свою музику на таких майданчиках як iTunes, Deezer, Spotify, Rhapsody і Google Play.

Перед початком користування Soundtrap, необхідно авторизуватися за допомогою облікового запису однієї з соцмереж (Google, Facebook), Office 365 або пройти стандартну реєстрацію за допомогою поштової скриньки. Після реєстрації користувач переміщується безпосередньо в музичний редактор для створення музичні композиції онлайн.

Працювати в редакторі Soundtrap абсолютно нескладно і інтуїтивно, користувач просто перетягує на робочий стіл редактора потрібні звуки і ритми в потрібні місця тимчасової шкали.

Всі створені мелодії можна завантажити на комп'ютер і/або поділитися ними за допомогою посилання з друзями засобами соціальних мереж [1].

Таким чином, Soundtrap є однією із найзручніших програм для онлайн-користування. Цю програму можна використовувати як у на ПК, так і планшети та телефоні. Вона працює на всіх пристроях та підтримує платформи Windows, Mac, Linux, Android. Soundtrap дає змогу створювати музику разом з друзями в режимі реального часу засобами мережі Інтернет, використовуючи чат у студії.

Література

1. Soundtrap – почувствуй себя композитором [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://webtous.ru/audio/soundtrap-pochuvstvuj-sebya-kompozitorom.html>

2. Матвійчук Б. Є. Використання музичного програмного забезпечення в професійній діяльності вчителя музичного мистецтва / Б. Є. Матвійчук // ScienceRise. Педагогічна освіта. - 2015. - № 10(5). - С. 67-71. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2015_10%285%29_15

УДК 930.85:394]"04/14"

Д. О. Радченко
/ м. Київ /

РОЗВАЖАЛЬНИКИ ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ СВЯТКОВОЇ КУЛЬТУРИ

Досліджуючи святкову культури певної історичної епохи, науковець має враховувати ті світоглядні особливості, які характеризують історичний період. Епоха Середньовіччя не є виключенням. З одного боку, Середньовіччя характеризують як добу страхів й поневірянь; добу верховенства церкви, побожності, релігійності, голоду, бідності, хвороб та воєн. З іншого боку, епоха Середньовіччя подарувала світу безліч культурних пам'яток, історичних споруд, готичний стиль, який знайшов своє відображення в образотворчому мистецтві та будівництві, куртуазну літературу й, звичайно ж, розважальників. Талановитим майстрам розваг вдалося урізноманітнити середньовічне повсякдення святами та яскравими подіями.

Розважальники, яких називали по-різному, подорожували по всій середньовічній Європі. Наприклад, у Київській Русі розважальників називали скоморохами, в Німеччині - шпільманами, у Франції - жонглерами, в Іспанії -

хугларами тощо. В епоху Середньовіччя організаторами святкувань ставали вихідці із незаможних сімей, бідні студенти і люди, які вимушено або за бажанням переїжджали з міста до міста та від села до села в пошуках заробітку. Життя жонглерів було неймовірно тяжким. Вони вели мандрівний спосіб життя, тому в теплі пори року ночували просто неба, а в холодні місяці зупинялися в шинках при дорозі, оплачуючи ночівлю і харчі своїми виступами. «Доля жонглера – вічне кочування «по землям далеким»» [2, с. 71]. Під час подорожей артисти доби середньовіччя часто потерпали від крадіжок та побоїв. Жонглерам неодноразово загрожувало відлучення від церкви, тому що в їх діяльності суспільство вбачало чаклунство й наближеність до злих сил. Щоправда, невеликий відсоток розважальників все таки мав певні привілеї, які гарантували їм відносну безпеку в соціумі (придворні артисти, менестрелі).

Середньовічні розважальники над удосконаленням своїх вмінь та навичок працювали протягом усього життя. Схожість в їх діяльності була обумовлена тим, що всі розважальники спочатку оволодівали майстерністю гістріона (танці, співи, жарти), а вже потім обирали для себе конкретну творчу галузь, в якій удосконалювали свою майстерність. Ось чому найменування «жонглер» могли застосувати до блазня, фокусника або ж дресирувальника. Окрім галузевого поділу, жонглерів класифікували на «низових» (виступали, переважно, перед бідними селянами) та привілейованих (виступали перед заможними). Проте цей поділ вважався формальністю, тому що для істинних майстрів свята не існувало ніяких перешкод і обмежень. «Між жонглерами, які догоджали «черні», і тими, хто розважав лицарське суспільство, не було непрохідних кордонів. Ворота замку не зачинялись перед акробатами, поводитирами медведів і ляльковиками, а виконавці ліро-епічних поем, які засвоїли тонкощі куртуазної етикетності, виступали і перед людьми низького стану» [2, с. 19]. Розважальники не відділяли себе від суспільства, вони в будь-який момент були готові виступити і для селян, і для вельмож, лицарів та церковнослужителів. Навіть придворні артисти охоче виступали для простолюду. В епоху Середньовіччя розважальники вміли співати, танцювати, писати поеми, грати на музичних інструментах, демонструвати фокуси, пародіювати, балансувати предметами у повітрі, миттєво змінювати сценічні образи «і навіть наслідувати спів птахів (можливо, тому жонглер Раймбаута Оранського отримав прізвисько «Соловей»). Це придворний блазень, який грає своїм тілом, своїм голосом, своїм обличчям; він будує гримаси або надягає маску і виступає в ній» [1, с. 113]. Розважальників об'єднувало їх спільне професійне начало, а кардинально відрізняло тільки одне – прагнення реалізувати себе в одній з творчих галузей.

Відповідно до обраної галузі діяльності розважальники підбирали для себе спеціальну атрибутику й сценічне вбрання. Наприклад, жонглери у своїх виступах використовували тарілки, скляні кульки, м'ячики з тканини й шкіри, об'ємні кільця, ножі, килимок; акробати та еквілібристи виступали на підвищеннях і канаті, використовуючи мечі, списи, колеса і тарілки; фокусники маневрували стаканчиками, кулями, гральними кубиками та магічною паличкою; лялькарі всюди носили з собою ляльки та альтернативну

сцену для ляльок, яку споруджували безпосередньо перед виступом. Доволі часто жонглери виступали разом з дресированими тваринами або ж птахами. Сценічне вбрання виконавця відповідало його виду зайнятості, соціальному статусу і фінансовій спроможності. Найяскравіші вбрання носили блазні, підкреслюючи унікальність свого ремесла.

Виступали жонглери в людних місцях (мости, ярмарки, майдани), замках феодалів, церквах і монастирях, будинках містян, селян, священників. Їх запрошували на народні, релігійні й світські свята, а також події державного значення. Жонглерів чекали на родинях, хрестинах й весіллях; на посвятах у лицарі чи церковних літургіях; на турнірах, іграх, бенкетах, карнавалах тощо.

Жонглери виступали поодиночі, в парах, разом з родиною або в групах. Згодом, майстри свята об'єднуються в акторські групи – так з часом зароджуються аматорські театри. У час, коли будь-які розваги піддавалися осуду, вуличним жонглерам і трубадурам вдалося розвинути дух театру та привити народу любов до театрального мистецтва. Тобто, можна стверджувати, що саме середньовічні розважальники зробили неабиякий внесок у зародження театру та акторської майстерності. У театральних сценках жонглери висміювали церковнослужителів, феодалів, представників влади тощо. Вищезазначеним особам не імпонували подібні вистави, тому вони намагалися всіма способами заборонити жонглерам виступати, присвоївши їм звання волоцюг і злочинців, але розважальники не припинили свою діяльність, продовжуючи дарувати чисельному натовпу глядачів, котрі на мить ставали для них близькими друзями, радість святкування. Серед знаті та служителів церкви було прийнято відвідувати театралізовані богослужіння – містерії, у постановці яких розважальники брали активну участь.

Середньовічні розважальники вплинули й на становлення балету. Влаштуваючи яскраві танцювальні виступи, розважальники не здогадувалися, що їх творчість сприятиме формуванню балету, який зародився в епоху Відродження.

В епоху середньовіччя зазнала розквіту галузь дресирування. Дресирувальники підбирали різні методи дресирування, проводили з тваринами багато вільного часу та довго репетирували. Виступаючи на майданчиках, тварини пародіювали звички, рухи та міміку людей. Номери з тваринами і птахами були схожі на справжнє шоу, що в майбутньому трансформується у циркове мистецтво.

У добу Середньовіччя жонглери виконували не тільки розважальну функцію, а й інформаційну. Вони подорожували із країни до країни, від міста до міста, переповідаючи новини, спілкуючись тощо. Розважальники читали слухачам поеми (середньовічні люди, переважно, ні писати, ні читати не вміли). «Жонглери – хранителі колективної пам'яті народу, носії художнього слова для тих, хто не вмів читати, але любив слухати» [2, с. 84]. Вони поширювали й зберігали культурні та літературні здобутки всіх країн і народів Європи, відкривши християнам доступ не лише до розваг, а й до самоосвіти. Деякі майстри свята обирали шлях літератора, щоб самостійно писати повісті

та пісні. Більшість сприймала жонглерів як розважальників та своєрідних лідерів думок.

Отже, розважальники популяризували культуру різних країн та народів світу, розвивали її, доповнювали літературу авторськими творами, піснями тощо. Вони ділилися з людьми знаннями із різних галузей життя та дали поштовх для подальшого розвитку таких видів мистецтва як театр, балет і цирк. Розважальники зробили певний внесок у культурний спадок для майбутніх поколінь й довели, що доба Середньовіччя була не лише добою обмежень, але й можливостей.

Література

1. Брюнель-Лобрішон Ж., Дюамель-Амадо К. Повсякденне життя за часів трубадурів XII-XIII ст. Москва : Молода Гвардія, 2003. 416 с.

2. Даркевич В. П. Народна культура середньовіччя: світське святкове життя в мистецтві IX-XVI ст. : монографія. Москва : Наука, 1988. 344 с.

УДК 373.2.018

К. В. Радченко
/ м. Маріуполь /

АКТИВНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ДИТЯЧОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Актуальність нашого дослідження обумовлена тим, що в Україні здійснюється процес реформування вищої школи. Нас цікавлять проблеми викладання вікової та педагогічної психології як прикладної галузі психологічної науки, що служить як для пояснення конкретних психологічних фактів в області своєї наукової компетенції, так і для її перетворення. Це означає, що студентам потрібно опанувати методами викладання вікової психології з метою їх пояснення. Крім цього студент повинен уміти застосовувати увесь арсенал методів.

Мета розглядання: активні методи викладання дитячої психології.

Ступінь дослідження. Дослідження Алексюка А.М., Бадмаєва Б.Ц., Карандашева В.Н., Юцявичене П. [1, 2, 3, 4]. Основа психологічної теорії навчання – це активна пізнавальна діяльність самого учня, що приводить до формування уміння творчо мислити, використовуючи придбані в процесі діяльності знання, навички та вміння.

Методика викладання може бути дієвою тоді, коли вона будується на методах і прийомах, які активізують діяльність самого учня, перш за все розумову, і служить розумовому розвитку особистості. Саме активні методи навчання і є відповідь дидактики на потребу природних законів засвоєння знань, відкритих психологічною наукою, і саме вони забезпечують затверджені системи розвивального навчання у вузі.

З точки зору психології їх можна розділити на «три групи методів»:

- Методи програмованого навчання;
- Методи проблемного навчання;

- Методи інтерактивного (комунікативного) навчання.

Основними методологічними засобами програмованого навчання, організованого у відповідності з теорією поетапного формування розумових дій, є:

1) схема орієнтовної основи дії (ООД), що дозволяє учню безпомилково (правильно, по суті і в потрібній послідовності) виконувати освоювані дії (і діяльності в цілому);

2) набір навчальних завдань, що моделюють найрізноманітніші ситуації, складаються в реальній дійсності при виконанні даної діяльності. Студент вирішує ці завдання, спираючись на схему ООД. Всі навчальні завдання можна розділити умовно на три типи: предметні, логічні і психологічні.

До проблемного навчання відносяться:

Проблемна задача – це дидактичне поняття, що означає навчальну проблему з чіткими умовами, що задаються викладачем або виявленими і сформульованими ким-небудь з учнів.

Проблемне питання – входить до складу проблемної задачі або окремо взяте навчальне питання, яке потребує відповіді на нього за допомогою мислення. Всі питання починаються з таких слів, як «чому», «як це розуміти», «як довести».

Проблемне завдання – це навчальне завдання, складене викладачем у формі проблемного завдання або проблемного питання з метою постановки учнів в проблемну ситуацію.

Проблемність як принцип навчання – це дидактичний принцип, який тільки починає затверджуватися в практичній методикою навчання.

Інтерактивним називається таке навчання, яке засноване на психології людських взаємин і взаємодій.

При інтерактивних методах навчання спільна навчальна діяльність студентів, завдяки участі самого викладача в дискусіях з нею хіба що на рівних, перетворюється на якусь модель соціального спілкування особистостей в реальній творчій діяльності, а не просто відбувається взаємодія діяльностей.

До методів інтерактивного навчання можуть бути віднесені наступні:

- Евристична бесіда. Метод отримав назву від висхідного до Сократа методу навчання «евристика» (гр. - знаходжу, відкриваю, відшукую) [4, с.147].

- дискусія представляє собою спеціально запрограмоване вільне обговорення теоретичних питань навчальної програми, яке зазвичай починається з постановки питання і розгортається спочатку як евристична бесіда. Те, що вона поступово переходить у дискусію, - нормальний хід заняття.

- метод «мозкового штурму» як метод навчання ще не встиг прижитися в практиці вузівського викладання. Він особливо широко застосовується в економічній управлінській діяльності, менеджменті [4, с.149].

- метод круглого столу був запозичений педагогікою зі сфери політики і науки. Він організується зазвичай для обговорення якої-небудь проблеми представниками різних політичних партій і наукових напрямів [3, с. 201].

- метод ділової гри спочатку виник не в системі освіти, а в практичній сфері управління. Зараз ділові ігри застосовуються в самих різних областях практики.

- одним з порівняно нових методів є тренінг. Отже, ми прийшли до висновку, що багато хто може стверджувати, що тренінг нагадує метод ділової гри, але відмінність цих методів навчання досить явне: одні з них служать навчання практичного застосування теорії, а інший - практичного навчання самої теорії.

Література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. – Підручник для студентів, аспірантів та молодих викладачів вищих навчальних закладів. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.

2. Бадмаев Б.Ц. Методика преподавания психологии: Учебно–методическое пособие для преподавателей и аспирантов вузов. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 304 с.

3. Карандашев В.Н. Методика преподавания психологии: Учеб. пособие – СПб.: Питер, 2005. – 250 с.

4. Юцявичене П. Теория и практика модульного обучения.– Каунас: Швиеса, 1989.– 272 с.

УДК 7.037.3

Ю. М. Савонік

/ м. Рівне /

ХУДОЖНЯ КОНЦЕПЦІЯ ФУТУРИЗМУ: ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТИ

Футуризм – авангардний напрям у мистецтві, який розвинувся на початку ХХ ст. Він став одним із найрадикальніших художніх напрямів, який, по суті й окреслив особливості нової (авангардної) моделі мистецтва. Ідеї футуризму набули широкого розголосу й суттєво вплинули на світове мистецтво, проголосивши не лише його оновлення, а й нову концепцію культури, взаємодії мистецтва з життям та самого життя.

Футуризм, що був заснований в Італії 1909 р., починається зі скандалу, заперечення всього класичного й академічного. Його витoki дослідники пов'язують із публікацією у французькій газеті «Ле Фігаро» маніфесту, автором якого був Філіппо Томмазо Маринетті. Текст цього маніфесту був насичений тезами про майбутнє, яке поставало урбаністичним, індустріалізованим, впевнено заперечуючи традиції минулого, висуваючи свої «нові» образи. Л. Магаротто зазначив, що футуризм поширювався як «рух із чіткою структурою», як група, «заснована на духовній близькості її членів», де «ідеї вільно рухаються і відкриття переходять з одної художньої сфери в іншу», маючи при тому спільний «стилістичний фундамент» [3, с. 17]. Футуризм упровадив позицію художника як бійця та агітатора, для якого головним

завданням у творчості постають боротьба та пропаганда. Знана російська дослідниця футуризму Є. Бобринська твердить, що «про створення особливого світогляду, що диктував свої закони мистецтву, знайдено шляхи естетизації ідеології, політики, масової свідомості, зробивши їх новими інструментами для створення авангардного мистецтва». Саме тому футуризм умовно поділяють на два основні етапи. Перший – деструктивний, руйнівний і хаотичний. Він мав абстрактний характер і був реакцією на переосмислення часу, динаміки й швидкості. Другий – обрав курс на злиття з режимом, політикою конструктивізму й побудовою нової держави [2, с. 192].

Модель світлого майбутнього ґрунтувалась на утопічній надії впорядкувати, гармонізувати, перебудувати людську свідомість (а отже, й зовнішні умови життя) засобами авангардної культури. Не криваві катаклізми, а переконлива сила мистецтва повинна була звільнити людину з полону одноманітності, відкрити їй нові світи, привчити до образного, абстрактного, парадоксального мислення. Відмова від реалістичного зображення не була випадковою. Художники почали виробляти власні прийоми, розвиваючи поняття художньої волі, характеризуючи його як нову філософію історії та людського духу.

Футуристи гостро відчували наступ глобальної кризи в традиційній культурі, що мала вияви в тогочасних науково-технічних і соціально-політичних революційних процесах. Митці із захопленням прийняли їх і, відчувши, що вони ведуть до сутнісних змін у психо-сенсориці й менталітеті людини, спробували знайти їм художні аналоги. У революційно-техногенній дійсності їх найбільше приваблювали рух, швидкість, енергетика, революційні пориви у всьому. Красу бачили у всіх новаціях технічного прогресу, в революціях і війнах, а тому прагнули висловити її в живописі шляхом створення напружених динамічних напів-абстрактних полотен. Футуристів надихав шум нової техніки (гудок паровозу, рев мотору), і вони пробували його передати зоровими засобами, використовуючи ефект синестезії. Низка робіт італійських футуристів носив яскраво виражені космогонічні риси.

Однак футуризм в Україні істотно відрізнявся від італійського. Особливістю розгортання футуризму в Україні було те, що він формувався два шляхами – буделянством групи «Гілея» на чолі з Д. Бурлюком та започаткованим М. Семенком футуристичним рухом, діяльність якого фактично проіснувала до 1930 р., пережила значну еволюцію, зміни складу учасників та певні «перекодування» ідейно-мистецьких спрямувань. І якщо творчий напрям та образні візії першої з них були пов'язані із загальноросійськими культурно-світоглядними проблемами, до яких «українська складова» лише додавала певного «колериту», то група М. Семенка вперше окреслила саме українські авангардні виміри, наповнила їх суто національним змістом.

Про «Гілею» та її учасників написано дуже багато. Склад групи був досить різнорідним, головними членами були – В. Хлебніков, Д. та В. Бурлюки, В. Маяковський, О. Гуро, О. Кручених, В. Каменський, Б. Лівшиць. Ця творча група була заснована приблизно 1910 р. у маєтку графа Мордвинова в

с. Чорнянка на Херсонщині. На відміну від італійських футуристів, що програмно заперечували традиції в мистецтві та культурі, ідеї «Гілеї» значною мірою були спрямовані саме на відкриття того досі «невідомого минулого», яке могло б стати основою нового мистецтва та свідомості.

У політичній позиції «гілейців» дослідники відзначають тяжіння до анархії, що виражала загальне прагнення свободи в різних її проявах і спрямуваннях, зокрема, внутрішньої свободи особистості та творчості. Саме тому, на відміну від італійців, що програмно вибудували своє мистецтво як суспільно-організуючий елемент, тут мова йшла про свободу «від метафізичної раціональності», від будь-якого канону, визначеної моделі чи уявлення про світ [2, с. 383].

Таким чином, прослідковуються певні відмінності між художньою концепцією західноєвропейського футуризму та творчим методом українських представників цієї мистецької течії. Так, якщо італійський футуризм був програмно урбаністичним, то це не вповні узгоджувалося із загальноросійськими, а також й українськими реаліями величезної й загалом селянської країни. «Проект» будетлян спирався саме на цей ґрунт – імперську загальноросійську культуру, що на початку століття вимагала оновлення, переосмислення своїх традицій та перспектив. Футуризм в українському мистецтві відіграв неабияку роль. Його ідеї не обмежувалися змінами художньої мови, а висували свою, нову модель бачення розвитку українського мистецтва, що поставало сучасним, динамічним, відкритим до новацій світового досвіду. У колізіях розвитку футуризму в Україні віддзеркалилися глибинні проблеми її культури, де поряд зі шляхами інтеграції в європейський простір і відбувався процес національного самовизначення, пошук нових версій українського мистецтва [4, с. 80].

Література

1. Бобринская К. Футуризм. Москва : Галарт. 1999. 242 с.
2. Бурлюк Д. Фрагменти зі спогадів футуриста. Листи, поезії. Санкт-Петербург : фонд Пушкіна, 1994. 423 с.
3. Магаротто Л. Замітки про італійський футуризм і російський кубофутуризм. Російський кубофутуризм. Санкт-Петербург : Дмитро Буланін, 2002. 170 с.
4. Складенко Г. Футуризм в Україні: етапи та спрямування. URL: <http://sm.etnolog.org.ua/zmist/2017/2/63.pdf>

УДК 792.077

А. В. Садовська
/ м. Маріуполь /

АМАТОРСЬКЕ ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ

Аматорське мистецтво – конкретно-історичне явище світової культури, невід’ємна складова частина духовного розвитку людства. Не змінюючись

суттєво, в кожен історичну добу, воно мало свої форми вияву та жанрово-видовий склад.

Традиційно аматорське театральне мистецтво містить у собі зародок універсальних відносин між людиною та культурою і належить до народної художньої творчості і його суб'єктом виступає не майстер сцени – митець-професіонал, а актор-любитель, що творить у вільний від основної діяльності час. Слід зазначити, що сучасне аматорське театральне мистецтво є суттєвим внеском в історію української культури. Воно відіграло і відіграє значну роль у поширенні української мови, формуванні національної свідомості, в утвердженні демократичних ідеалів та істотно впливає на процес національної ідентифікації.

Історіографії проблеми була присвячена доповідь на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Феномен бібліотек у сучасному світі», яка відбулася у Маріупольського державного університеті 30 вересня 2020 року.

Аматорське театральне мистецтво з'явилося в Україні у вигляді вертепу і шкільної драми, заклавши основу майбутнього національного професійного театру. З історії театру в Україні відомо, що аматорські вистави було започатковано у садибах місцевої шляхти з початку XIX ст., де на свята ставились вистави з репертуаром, який складався з творів античної та західноєвропейської драматургії Середньовіччя та Нового часу. В домашніх театрах акторами, найчастіше, були кріпаки.

Український аматорський театр активно виявляв себе протягом усього XIX ст., і на початку XX ст., навіть в еміграції, за сприяння осередків товариства «Просвіта» при читальнях під керівництвом учителів і священників. В їхньому репертуарі була українська класика та зарубіжна драматургія.

Сучасна соціокультурна ситуація в Україні має великий вплив на театральне мистецтво. Аматорські театральні колективи вже не є здобутком обмеженого кола любителів, вони виступають провідником у світ мистецтва, розкривають своїм глядачам особливості театральних вистав, поєднують у собі комунікативні та естетико-виховні функції.

На початку XXI ст. в Україні плідно працюють та створюються нові театральні аматорські колективи, їх діяльність стає значно багатограннішою, представницькою, розкривається жанрове розмаїття вистав. Відбувається як подолання стереотипів, так і пошук нових мистецьких, театральних форм і засобів. Усе це відчутно впливає на вибір репертуару, на ті художні й драматургічні твори, які втілюються на аматорських сценічних майданчиках. Нові тенденції, що формуються в українському аматорському театрі, віддзеркалюють орієнтацію на оновлення духовної культури українців. Прийшли глядачі, які прагнуть як і повернення до традиційних духовних цінностей українського народу, так і небайдужі до новацій та загального духу оновлення культури.

В Україні відбувається справжній бум аматорських театрів. Так, тільки у Києві, на 28 професійних театрів, існує більше ста аматорських. У кожного колективу своє творче обличчя. Наприклад, «Театр переселенця» – документальний театр, – в основі сюжетів його постановок – реальні історії

переселенців з тимчасово окупованих територій Луганської і Донецької областей, які особисто беруть участь не тільки у створенні спектаклів, а й безпосередньо грають на сцені [3]. Одним із перших проектів театру стали вистави режисерки Н. Ворожбит «Миколаївка» та «Де Схід?». В першому спектаклі діти розповідають про свої враження від пережитого: про загиблих родичів і друзів, про тугу за рідною домівкою, про особисті проблеми. У спектаклі «Де Схід?» – історія переселенців, які зараз живуть в одній із західних областей України. Автор вистави не зробила її похмурою. Вона вважає, що попри те, що переселення – це трагедія, водночас це шанс на початок нового життя, де мирне небо і нові друзі, які не залишать у біді.

PostPlay Театр (м. Київ) працює у жанрі перформансу. Ключові вистави PostPlay Театру: «Сіра Зона» (реж. Г. Джикаєва), присвячена проблемам переселенців зі сходу України та Криму; «Більше, ніж жінка» (куратор проекту Н. Ходорівська) – перша в Україні вистава, присвячена темі гендеру та трансгендерності; «50 перших днів війни» (реж. Д. Гумений) – театралізоване дійство за щоденниками журналістки Н. Казенної, яка змушена була залишити рідний Донецьк у зв'язку з початком військових дій; «Чорний сніг» (постановка Ден та Яна Гуменні), присвячена боротьбі за існування чотирьох міст: Нагасакі, Сараєво, Донецька та Алеппо. За допомогою драматургії і сценічного дійства у спектаклі розкривається прагнення людей до життя в умовах надзвичайних ситуацій.

Одним з найпопулярніших аматорських театрів став Київський «Дикий театр» (заснований у 2016 р.). Його вистави збирають аншлаги, хоча вони говорять на непрості теми: про гендерну нерівність, стереотипи, байдужість і навіть про світовий тероризм.

У грудні 2009 р. відновив свою діяльність Центр мистецтв «Новий український театр» (м. Київ). Власне, тут два театри в одному. Перший – дитячий, під назвою «Божа Корівка», у репертуарі якого: «Івасик-Телесик», «Як левеня і черепаха пісню співали» та ін. Другий – «Новий український театр» з дорослими, ґрунтовно продуманими, драматичними творами. Позиція театру така, що репертуар складається наполовину з сучасної драматургії, а наполовину – з класики [1]. Тому, якщо у театрі з'являється вистава за класичним твором: І. Карпенко-Карого «Ото була весна» (за п'єсою «Безталанна»), за мотивами творів О. Кобилянської («В неділю рано зілля копала», «Природа») – «Інстинкт», В. Шекспіра «Карнавал гріхів» (Шекспірада), то наступна прем'єра обов'язково буде за текстом сучасного драматурга: Р. Горбик комедія-гротеск «Невинасімі люди», М. Смілянець «Мій домашній дикий лис».

Тяжіння до синтезу різних видів мистецтв відображає діяльність Київського малого експериментального театру «Дах», який за задумом режисера В. Троїцького, було створено як «готель мистецтв». Це спрямованість на єднання різних видів мистецтв і створення нової художньої цілісності на основі фольклору. Наприклад, у 2002 р. ним разом із фольклорною групою «Древо» здійснено постановку фольклорної,

фантазмагоричної, феєричної опери «Кам'яне коло» й виставу «В пошуках втраченого часу» разом з ансамблем автентичної української пісні «Божичі».

Любов до гри є особливістю аматорів, адже їхнє захоплення передається глядачеві. Так, театр «Прекрасні Квіти» – єдиний в Харкові аматорський театр, що працює в безсловесному жанрі, а також в естетиці пантоміми і мімодрами. Колектив театру спрямований на підняття театрального мистецтва міста та країни на високий рівень, шляхом гармонійного злиття старих і нових театральних форм і технік. Серед найбільш резонансних робіт театру: «Щур» (реж. А. Бусик) – абсурдний спектакль без слів, в жанрі комедійного детективу.

«Запорізька нова драма» – молодий аматорський театр, який популяризує сучасну українську драматургію. Театром вже поставлено чотири п'єси та проведено більше ніж 20 читань нової української драми. Цікаво, що ряд читань проходять у форматі фестивалю «Дні української драми», а інші в рамках вечірок електронної музики.

Активним є альтернативний театральний рух у Полтаві. Так, ще у 2011 р. драматург І. Гарець створила Полтавську Театральну Лабораторію «ПолТеЛа». Команда знайомила полтавців з новою сучасною драматургією, працюючи у форматі читок. У 2015 р. актори «ПолТеЛа» разом з представниками інших аматорських театрів утворили проектний документальний театр – «Театр Сучасного Діалогу» (ТСД). Основна його ідея – методами мистецтва змінювати суспільство на краще. У постановках театру немає вигаданих історій. Увесь матеріал – це інтерв'ю реальних людей, статті, рефлексії акторів, наукові факти. Постановки складаються з двох частин: безпосередньо демонстрація вистави та подальше обговорення з глядачами порушених у ній тем. Єдиного складу трупі немає: перед створенням нової роботи оголошується набір. Стати актором або просто попрацювати з темою вистави може кожен охочий.

За результатами дослідження репертуару народних аматорських театрів Житомирщини можна зазначити, що чільне місце у ньому посідає українська класика. Зокрема, найчастіше аматори представляють на сцені вистави за творами І. Карпенка-Карого, Г. Квітки-Основ'яненка, М. Старицького, Т. Шевченка, М. Гоголя. Ці аматори беруть в роботу твори за тематикою близькою і доступною мешканцям сільської місцевості. Увагою глядачів користуються п'єси, де наявний одвічний конфлікт поколінь, зокрема «Кайдашева сім'я» І. Нечуй-Левицького, «На перші гулі» С. Васильченка, твори Лесі Українки також привертають увагу її земляків [2]. І все вищезгадане сприяє популяризації української культури.

В Маріуполі плідно працюють аматорські театральні колективи. У 2018 р. стартував всеукраїнський відкритий фестиваль дитячих та юнацьких аматорських театрів «Маски Мельпомени». А у вересні 2019 р. пройшов перший фестиваль «Театральна брама». Дитячий оперний театр «Щедрик» спеціалізується на постановках української національної дитячої опери. На сцені театру постійно присутні вистави українського композитора-класика – М. Лисенка: «Коза Дереза», за яку отримали диплом I ступеня Всеукраїнського фестивалю, та «Зима і весна». В репертуарі «Щедрика» й опера «Наталка-

Полтавка» (М. Лисенка), й рок-опери маріупольського композитора В. Захарченко «Вовки і семеро козенят», «Снігова королева». Цим постановкам аплодували на сценах не лише України, а й Німеччини, Угорщини, Греції та Болгарії. Слід наголосити на тому, що кількість аматорських театральних колективів Маріуполя зростає і з кожним роком ці колективи все більше і більше представляють цікавих акторських та режисерських робіт.

Цього року вперше на Україні проводиться Міжнародний Дистанційний Фестиваль-конкурс дитячих, молодіжних, аматорських і професійних театральних колективів «Чарівний світ Театру і Кіно». Аматорські театральні колективи мають необмежені можливості донести через потужну силу мистецтва, свій вплив на формування світогляду людей.

Аматорські театри, всупереч відсутності сприятливих умов, успішно розвиваються. І за цим процесом дуже цікаво спостерігати. Бо, попри унікальність та своєрідність кожного з аматорських театрів, усе ж є те, що їх об'єднує: бажання донести до людей свої думки, свої погляди, своє бачення ситуації. На початок 2021 р. очікується створення єдиної театральної веб-бази даних для повноцінного розуміння всіх процесів, що відбуваються в театральній сфері.

Аматорське театральне мистецтво є суттєвим внеском в історію української культури, відіграє значну роль у поширенні української мови, формуванні національної свідомості, в утвердженні демократичних ідеалів та істотно впливає на процес національної ідентифікації. Україна має великий потенціал, тут чимало талановитих, енергійних і люблячих театр людей. І вже зараз є всі передумови для того, щоб новий, по-європейськи налаштований, сучасний аматорський театр великою перевагою увійшов в український культурний контекст.

Література

1. Бурнашов І. Ю. Бум незалежних театрів: (оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованими документами 2017–2018 рр.) [Електронний ресурс] / І. Ю. Бурнашов // ДЗК. – 2018. – Вип. 7/4. – Режим доступу:

https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2018/teatr18.pdf.

2. Соболевська С. О. Значення репертуару театру у розвитку культури (на матеріалі народних аматорських театрів Житомирщини 1990–2000-х років) [Електронний ресурс] / С. О. Соболевська // Мистецтвознавчі записки. – 2018. – Вип. 33. – С. 382–389. – Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/149893-324141-1-SM.pdf>.

3. У Києві більше сотні недержавних театрів – Гільдія незалежних театрів України [Електронний ресурс] // Прес-центр УКМЦ. – 2018. – Режим доступу: <https://uacrisis.org/uk/65064-gildiya-nezaleznyh-teatriv-ukrayiny>.

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ВІЙСЬКОВИХ КОЛЕКТИВАХ

*Справжня управлінська майстерність
видається настільки простою і
природною поведінкою, що не схожа на
жодне інше мистецтво.*

Володимир Тарасов

Стан національної безпеки України означає «захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам».[1]. Від рівня національної безпеки залежить саме існування та розвиток людини, суспільства, держави. Створення ефективної системи забезпечення національної безпеки України основне завдання Служби безпеки України.

В сучасних умовах виконання завдань оперативними співробітниками та слідчими СБУ, характеризуються підвищеним рівнем стресу та ризику, існує безліч ситуацій, котрі можна вважати загрозливими як для життя і фізичного здоров'я співробітників, так і для їх особистісної цілісності. Втрата емоційної і фізичної енергії, підвищений рівень тривожності, емоційне і розумове виснаження, зниження задоволеності в виконуваний роботі обов'язково призводять до професійних стресів. Наростання почуття незадоволеності професією веде до зниження рівня кваліфікації і сприяє розвитку процесу емоційного вигорання і зростання чисельності багатьох захворювань.

В екстремальних умовах оперативно-службової діяльності потреба в безпеці є рівноцінним пріоритетом разом із результатами діяльності. Установка на виживання і збереження фізичного і психічного здоров'я забезпечує успішне виконання професійних завдань. В цих умовах велика роль покладається на керівника, його стиль управління.

Актуальність дослідження обумовлена, потребами розвитку науки про управління та використання психологічних знань для вирішення сучасних практичних проблем, особливо в військових колективах, де ці питання стають першочерговими на сучасному етапі.

Мета: проаналізувати психологію управлінської діяльності в військових колективах в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблеми психології управління як умови ефективної професійної діяльності військових колективів було зроблено військовими вченими М. Й. Варій, О.А. Хижняк, Є.М. Подтергера, Р.А. Калениченко [2,3,4], а також кандидатом психологічних наук, доцентом Розовим В.І

Виклад основного матеріалу. Психологія управління порівняно молода галузь психології, яка вивчає психологічні закономірності управлінської діяльності. Ідеї психології управління виникли в надрах філософії, соціології, в теорії управління та у сфері психології. Древні філософи Конфуцій, Мен-Цзи, Сократ, Арістотель, Плутарх вважали, що причиною бідності суспільства як правило є відсутність потрібного управління і нехтування певними правилами. В сучасному суспільстві в психології управління широко використовуються поняття «менеджер», «керівник», «лідер». Ми хочемо звернути увагу на два поняття: «керівник» і «лідер», з погляду на психологію управління в військових колективах.

«Керівник»- особа, на яку офіційно покладено функції управління установою та організацією її діяльності. [5],

«Лідер» - член групи, всі учасники якої визнають його авторитет, покладаються на нього у прийнятті найбільш серйозних рішень і вирішенні ключових проблем.

Безумовно, управлінська діяльність керівника будь якого структурного підрозділу СБУ повинна будуватися відповідно до принципів психології управління, серед яких виділяють такі, як:

- принцип функціональної рівності;
- принцип переваги, право на прийняття рішення в межах своєї компетенції, єдність цілей, право на помилку, право на критику;
- принцип «підігріву» і принцип мінімального контролю. [5]

Розглядаючи перераховані принципи, слід зазначити, що принцип функціональної рівності полягає в тому, що значимість, цінність і істинність ідей і пропозицій оцінюються незалежно від того, ким вони висловлені. Ідея повинна оцінюватися тільки по її відношенню до задачі, а не до звання або посади того, хто її висловив. Аналіз спостережень свідчить, що не всі керівники дотримуються цього принципу. Найчастіше такі керівники самі усвідомлюють виграшне становище ідей, висловлених опонентами, але вважають за краще «не ризикувати» або підтримувати деяких людей.

У процесі управлінської діяльності керівник виробляє певні способи, важелі та механізми впливу на підлеглих, використовує певний тип поведінки, що в сукупності формують стиль керівництва.

Специфіка оперативно-службової діяльності висуває підвищені вимоги до комунікативних властивостей оперативного співробітника СБ України та має низку важливих особливостей: [6]

- Неухильне дотримання законності та моральних правил гідності і честі.
- Оперативно-розшукова і контр ¬ розвідувальна діяльність нерідко пов'язана з використанням примусових заходів і обмеженням прав особистості. У цих випадках спілкування може носити прихований конфліктний характер з підвищеною стресовою напругою й переважанням негативних емоцій.
- При взаємодії із громадянами з обов'язку служби співробітники нерідко відчують приховану (а іноді й відкритую) неприязнь, протидію,

агресію і не мають права відмовитися від подібного спілкування, повинні продовжувати виконувати власні повноваження.

У процесі управлінської діяльності керівник - лідер, який не тільки виконує покладені на нього функції управління, а й має авторитет серед підлеглих, на нього покладаються у прийнятті найбільш серйозних рішень і вирішенні ключових проблем, виробляє певні способи, важелі та механізми впливу на підлеглих, використовує певний тип поведінки, що в сукупності формують стиль керівництва.

Психологія управління, покликана досліджувати психологічні особливості суб'єкта управління – керівника (прийоми та методи здійснення управлінської діяльності, характеристики його особистості тощо) та об'єкта управління (персоналу організацій), які мають бути враховані в процесі реалізації управлінських відносин.

Психологія управління зосереджується саме на психологічних аспектах управлінської діяльності та сприятиме дотриманню наступних умов:

- постійна і надійний зв'язок з особовим складом; регулярне інформування про поточні події; попередня робота з підготовки колективу до певного впливу громадської думки; розвиток гласності та культури дискусій; умілий вибір найбільш доцільних форм впливу на свідомість і почуття воїнів - збори, друк, групові та індивідуальні бесіди;
- доведення до особового складу правдивої інформації, хто і як служить, виконує свої обов'язки, відноситься до товаришів і командирам;
- доведення до колективу його власної думки щодо найважливіших питань служби і побуту, його значущості для зміцнення дисципліни та підвищення боєздатності;
- забезпечення педагогічного такту і чуйності в роботі з військовослужбовцями, які слабо знають російську мову і сліпо виконують національні звичаї;
- підтримання статутних взаємин і активна боротьба з відхиленнями від норм моралі.

Висновки: Таким чином, ми прийшли до висновку, застосування психології управління в військових колективах має забезпечити:

- усвідомлення того, що управлінська діяльність ґрунтується на знанні та вмілому використанні психологічних чинників як основи цієї діяльності;
- використання основних закономірностей загальної та соціальної психології у реалізації таких функцій управлінської діяльності, як прийняття рішення, поділ праці, формування стосунків, створення іміджу, успіх у діяльності тощо;
- створення позитивного психологічного клімату, спрямованого на зміцнення згуртованості колективу, зростання задоволення його членів своєю діяльністю.

Приступаючи до реалізації своїх управлінських функцій, керівник повинен стимулювати роботу колективу, творчо підходити до підбору тих із них, які найбільш повно відповідають конкретним умовам оперативно-службової діяльності.

Література

1. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 р. // Уряд. кур'єр. – 2003. – 30 лип.
2. Варій М. Й. Основи соціальної психології військового колективу: підруч. / М.Й. Варій. – Львів: Військ. ін-т при Держ. ун-ті «Львівська політехніка», 2000. – 249 с.
3. Військова психологія і педагогіка: підруч. / О.А. Хижняк, Є.М. Подтергера, Е.І. Сарафанюк, К.П. Аветисян, О.Ю. Булгакова; за заг. ред. Л.А. Снігура. – К.: НУ ім. Т. Шевченка, 2010. – 198 с.
4. Калениченко Р.А. Соціально-психологічний клімат у військовому колективі // Психологія. Зб. наук. праць. НПУ ім. М.П.Драгоманова. – Вип.12. – Київ, 2001. – С. 423-428.
5. Кукуленко-Лук'янець І.В. навчально-методичний посібник, / Психологія управління.- Черкаси, 2012. – С. 22-29,
6. Розов В. І. Комуникативна складова особистісної безпеки співробітників СБ України
http://www.academy.ssu.gov.ua/ua/page/page_1581344023.htm

УДК 159.99:005

О. О. Свіріна
/ м. Маріуполь /

ДО ПРОБЛЕМИ ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЧАСУ МЕНЕДЖЕРА І РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЇ

Вступ. У сучасній науці під «менеджментом» розуміється процес керівництва або управління працівником, робочою групою, колективом, організацією, декількома організаціями, що діють в умовах ринкової економіки. У зв'язку з цим, великого значення набувають індивідуально-психологічні характеристики самого менеджера. В якості останніх в психології можуть розглядати такі характеристики, як «тимчасова перцепція», «тимчасова перспектива», «целеобразование», «полезалежність - полenezависимость», «антиципація» і ін. [4, с. 36]. Дані психологічні характеристики можуть розглядатися з урахуванням особливостей функціональних асиметрій і індивідуальних профілів латеральності. В останні роки в психології був виконаний цілий ряд робіт, спрямованих на пошук зв'язку ознак і показників асиметрії людини з його індивідуальними характеристиками [3, с. 29].

Методи. Дослідження спрямовано на виявлення відмінностей в особливостях переживання психологічного часу менеджерами з урахуванням індивідуальних функціональних асиметрій. Експериментальна група була представлена праворукими менеджерами середньої ланки у віці 25-35 років, з вищою освітою (N = 30). Дослідження індивідуальних особливостей міжпівкульна асиметрії менеджерів проводилося з урахуванням показників

проби А.Р. Лурія «перехрещення рук» [2, с. 42], які відображають домінування контрлатеральний лобових відділів мозку [3; 4]. За показником проби «перехрест рук» (ПППР) вибірка була розділена на дві підгрупи: випробовувані з правим показником (ППППР) - 15 осіб і з лівим показником (ЛПППР) - 15 осіб. Особливості переживання часу вивчалися за допомогою методики «Тимчасової семантичний диференціал» [1, с. 18]. Переживання часу розглядається ними як трьохфакторною структура - «континуальність - дискретність часу», «напруженість часу», «емоційне ставлення до діапазону часу» [1, с. 45]. Для статистичної обробки отриманих даних використовувалася програма STADIA.

Результати. За даними методики «Тимчасової семантичний диференціал» достовірні відмінності були виявлені лише за шкалою «напруженість часу», значення по якій в групі менеджерів з правим ПППР склали 19,4 б, що було більше, ніж в групі менеджерів з лівим ПППР - 14,5 б ($p < 0,001$).

Обговорення. Результати узгоджуються з підсумками дослідження піддослідних-чоловіків, що мають правий показник проби «перехрест рук» [3; 4]. Чоловіки з правим показником в пробі «перехрест рук» (домінування лівої лобної ділянки) більш раціональні, автономні і незалежні, а також більш стійкі в обрані програми поведінки. Для індивідів з лівим показником проби «перехрест рук» характерні нижчі показники по ряду шкал, що свідчить про більшої емоційності, егоцентричності, полезалежності, схильності до стресів і меншою стійкості обраних програм поведінки. Результати дослідження також дозволили говорити про більш високих показниках розвитку вербального інтелекту, емоційної стійкості, домінантності і самоконтролю, полenezалежності, здатності до прогнозування (антиципації), загальної інтернальності і здатності до самоорганізації. Наші результати узгоджуються з вищевикладеними і свідчать про те, що менеджери з переважним домінуванням лівої півкулі схильні сприймати і оцінювати час як більш напружений (в порівнянні з менеджерами з домінуванням правої півкулі), що дозволяє також припускати у них і більш високі рівні самоорганізації, самоконтролю та антиципації. Однак, це положення потребує додаткового експериментального підтвердження.

Висновки. Дані можуть бути використані при диференціальній діагностики в менеджменті, а також з метою профвідбору та профорієнтації.

Література

1. Головаха Є.І., Кронік А.А. Психологічний час особистості. К. : Наукова думка, 1984.
2. Лурія А.Р. Основи нейропсихології. М. : Изд-во МГУ, 1973.
3. Москвін В.А., Москвіна Н.В. Міжпівкульні асиметрії і індивідуальні відмінності людини. М. : Сенс, 2011 року.
4. Москвін В.А., Москвіна Н.В. Психофізіологія індивідуальних відмінностей в спорті. М. : Изд-во НДІ спорту РГУФКСМіТ, 2013.

ПСИХОЛОГІЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Усвідомлені дії та поведінка людини здійснюються на основі обсмислених і прийнятих рішень. Рішення про характер, напрямок, інтенсивність дії залежить від розуміння і врахування ситуації. Це, в свою чергу, залежить від рівня інтелектуального розвитку і соціального досвіду.

Безпосередня причина людських дій – це мотив або система мотивів. Система мотивів поведінки людини в різних ситуаціях діяльності, спілкування, пізнання, визначається його світоглядом (сукупністю ідей, інтересів, переконань).

У стандартних ситуаціях людина з певним сформованим світоглядом поводить певним чином відповідно до принципів взаємодії з оточуючими, які не суперечать його світогляду.

Однак життя повне невизначених ситуацій. Особливо сучасна дійсність рясніє невизначеністю, непередбачуваністю результатів людської діяльності. В таких умовах прийняття рішення стає складною психологічною проблемою [1].

На сьогоднішній день на передових підприємствах розвинених країн найважливіше місце в реалізації управлінського впливу займає психологія, що дозволяє максимально ефективно взаємодіяти між керівниками і підлеглими, організувати роботу так, щоб співробітники були максимально задоволені не тільки винагородою, а й трудовим процесом. Для цього необхідно було наповнити управлінську роботу усвідомленим психологічним змістом, облік якого є не просто добрим побажанням, а обов'язковою вимогою для керівників усіх рангів.

У рамках системи підготовки менеджерів практично всіх спеціальностей розроблено спеціальні освітні стандарти, що визначають необхідний обсяг знань, які повинні отримати майбутні менеджери, адже ефективність їх роботи багато в чому залежить, з одного боку, від уміння правильно оцінювати підлеглих, виявляти мотиви їхньої поведінки, знати їх особистість, а з іншого боку, від уміння правильно організувати власну роботу з психологічної точки зору.

Прийняття рішень багатьма психологами визнається як центральна точка управління. Саме за цим критерієм і розподіляються головні ролі в трудовому процесі: керівник і підлеглий.

Ухвалення рішення - це складний розумовий процес, який включає в себе розуміння проблеми, постановку адекватної мети і виділення коштів для її досягнення. Нажаль, цей процес часто відбувається спонтанно, під дією зовнішніх обставин та/або тиску керівництва. Саме тому його реалізація така складна [3].

Знання, інтереси та світогляд людини інтегруються у процесі прийняття рішень. І не лише однієї людини. Найважливішою особливістю цього процесу є його вольовий характер як здатність протистояти людям та обставинам.

Зазвичай класифікують рішення за різними ознаками:

- з точки зору охоплення (загального та конкретного);
- за тривалістю та ступенем впливу на майбутнє рішення (оперативне, тактичне та стратегічне);
- за функціональною ознакою (рішення, спрямовані на вдосконалення планування, організації, мотивації, контролю);
- за змістом (політичним, технічним, технологічним);
- за ступенем новизни (рутинна, стандартна, креативна, унікальна);
- за рівнем визначеності проблем, які ці рішення покликані вирішувати (рішення, прийняті в умовах визначеності, в умовах ризику, тобто імовірнісної визначеності, та в умовах невизначеності);
- відповідно до звернення до інтелектуальної чи емоційно-вольової сфери особистості (інтелектуальної, вольової, емоційної) [5].

У рішеннях реалізуються інтуїтивний, прагматичний і раціональний підходи.

Інтуїтивне рішення приймається виходячи з відчуття його правильності, без аналізу всіх позитивних та негативних аспектів.

Прагматично орієнтоване рішення, засноване на знаннях і досвіді, - це вибір, заснований на знаннях і накопиченому досвіді. В першу чергу такий підхід характерний для технологічних рішень.

Раціональне рішення не залежить від минулого досвіду, воно обґрунтоване аналітично. Такий підхід повинен мати вирішальне значення при прийнятті стратегічних рішень.

Насправді в процесі прийняття задіяні всі три підходи, один з яких є переважаючим. Причому в різних ситуаціях лідер діє по-різному.

Лідер також може залучити команду для пошуку оптимального рішення, яке або у відкритому обговоренні, або у процедурі «мозкового штурму» забезпечує всебічне і глибоке вивчення запропонованих рішень. В цьому випадку ефективність взаємодії між різними частинами організації значно підвищується, покращується соціально-психологічний клімат, збільшується задоволеність роботою в результаті самореалізації особистості в її процесі, а також розподіляється відповідальність за прийняття рішення. Багато психологів, зокрема К. Левін, вважають груповий процес прийняття рішень найбільш ефективним [4].

Американські психологи В. Врум і Ф. Йетті виділяють шість основних факторів, що впливають на поведінку лідера при прийнятті рішень:

1. Індивідуально-психологічні особливості особистості лідера (темперамент, характер, здібності), життєвий досвід, ціннісні орієнтири.

2. Властивість самого рішення, зокрема, ступінь структурованості проблеми.

3. Індивідуальні обмеження. Бувають ситуації, коли керівнику потрібна додаткова інформація, яку, якщо вона не належить співробітникам організації, потрібно отримувати на стороні. Менеджер повинен вирішити, який об'єм інформації йому потрібен, скільки це коштує і чи варто її отримувати.

4. Середовище прийняття рішень, тобто чи було рішення прийняте в умовах певності, ризику або невизначеності. Час прийняття рішення також важливий.

5. Взаємозв'язаність рішень. В організації всі рішення так чи інакше пов'язані між собою. Ухвалення одного важливого рішення може вимагати сотень невеликих рішень. Серйозні рішення мають серйозні наслідки. Отже, наприклад, якщо компанія вирішує купити нове, більш продуктивне обладнання, вона повинна знайти спосіб збільшити продажі своєї продукції.

6. Ставлення підлеглих до ухвалених рішень. Тут важлива ступінь підготовленості колективу, ступінь його професійної зрілості, соціально-психологічний клімат, мотивація підлеглих, ймовірність розбіжностей у запропонованому варіанті рішення.

До цього можна додати, що часто те чи інше рішення проблеми може вплинути на долю конкретної людини, наприклад, звільнення або підвищення по службі, перехід на іншу посаду або в іншу команду і т. д. Тому потрібно також враховувати, що інші люди (підлеглі, партнери і т. д.) очікують від керівника певних рішень, намагаються активно на них впливати, нагадують про негативний або позитивний досвід, який був раніше в тій чи іншій організації [2]. Таким чином, незалежність суджень в процесі прийняття рішень стає дуже проблематичною.

Як ми можемо бачити, управлінські завдання впливають не тільки на розумовий процес, але і на особистість лідера. Тому необхідною передумовою для вибору правильного методу є усвідомлення важливих аспектів, а також спроби включити їх у певні відносини. Але людина не тільки свідомо приймає рішення, часто її дії визначаються не планами, а проблемами, глибоко вкоріненими в підсвідомості.

Складний процес прийняття рішень забезпечується не тільки розумовою діяльністю, а й особистістю людини, з її знаннями, вміннями, життєвим досвідом, а також міжособистісними відносинами, в які вона залучена.

Підводячи підсумки, можна з упевненістю сказати, що кожен керівник повинен в тій чи іншій мірі бути психологом, адже правильний стиль керівництва, сприятливе робоче середовище, культура управлінської роботи сприяють підвищенню якості та ефективності роботи, мають вирішальний вплив на результативність команди. Поведінка керівника, його вміння управляти підлеглими, здоровий психологічний клімат в колективі сприяють продуктивності, розвитку творчої ініціативи співробітників і в кінцевому підсумку дають не менше продуктивний ефект, ніж механізація і автоматизація. Повсякденна практика вчить, що менеджери, які зуміли налагодити здорові стосунки в команді, які встановили міцні контакти і відносини між співробітниками, досягають кращих результатів у своїй роботі.

Література

1. Алексеева Л.Ф. Психологические особенности принятия решения и реализации инноваций в области образования / Научные материалы международного форума и школы молодых ученых ИП РАН. Раздел 3. Актуальные проблемы современной российской психологии, 2019.

2. Бодалев А. А. Личность и общение. М., 1983
3. Дорофеев В.Д., Шмелева А.Н., Шестопалов Н.Ю. Менеджмент: Учеб.пособие.- М.: ИНФРА-М, 2008.- 440с.- (Высшее образование)
4. Розанова В. А. Психология управления: учебное пособие. М., 2000.
5. Чередниченко И. П., Тельных Н. В. Психология управления / Серия «Учебники для высшей школы». — Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. — 608 с.

УДК 378.018.43

Д. С. Сивак
/ м. Маріуполь /

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дистанційна освіта – це можливість навчатися та отримувати необхідні знання віддалено від навчального закладу в будь який зручний час. Положення про дистанційну освіту та Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні регулює права та обов'язки учасників навчального процесу [1].

Серед моделей навчання виділяють: класичну або традиційну, активну і інтерактивну, в джерелах інтерактивну модель не відокремлюють від активної. Особливостями традиційної моделі є те, що той хто навчається засвоюють матеріал зі слів того хто навчається (а саме робота з підручником, чи надання матеріалу вчителем), при цьому ті хто навчаються не приймають участь в обговоренні. При теоретичному ж опитуванні тими хто навчає з теми заняття ті хто навчаються демонструють тільки репродуктивні знання.

Для стимулювання пізнавальної діяльності і самостійності учнів використовується активна форма. До даного методу відносять: бесіди, відкритий мікрофон, пошук інформації, виконання індивідуальних творчих проектів, вікторини, рішення кросвордів, захист творчої роботи тощо.

Інтерактивна форма – здібність взаємодіяти чи знаходитися у режимі бесіди, діалогу с чимось або с кимось. Вона передбачає організацію комфортних умов учіння, при якій всі активно взаємодіють між собою і вчителем, використовуючи моделювання життєвих і професійних ситуацій, ролеві ігри та методи, що дають змогу створити ситуації пошуку, співпереживання, суперечностей, ризику, сумніву, переконання, задоволення, аналізу та самооцінки своїх дій, спільне розв'язання проблем [3].

Для організація інтерактивної взаємодії у процесі дистанційного навчання використовують форми онлайн-комунікації (відеоконференції, форуми, блоги, чати тощо) та веб-ресурси (платформи Moodle, Google Classroom, Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, Skype тощо). Для створювання інтерактивних вправ – Classtime та LearningApps.org. Padlet.com використовується для віртуальних дошок. Онлайн опитування можливо за допомогою інтерактивних сервісів миттєвого опитування За допомогою цифрових інструментів можна організувати швидкі опитування, причому як

задля з'ясування рівня оволодіння певною темою, так і для «заміру» ставлення учнів до певного питання. Такі опитування відбуваються в режимі реального часу і допомагають урізноманітнити онлайн-уроки. Відповіді учнів можуть відобразитись різними способами: рейтингом, хмаркою слів, рухомим рядком, діаграмами, графіками, списком, кластерами тощо. Зазвичай учням подобається те, що їхні відповіді одразу відображаються на спільному екрані, вони можуть побачити власний внесок у загальний підсумок. Такі сервіси можна використовувати для формувального оцінювання, за якого учень/учениця не стільки отримує оцінку за відповідь, скільки зворотний зв'язок щодо того, наскільки ця відповідь є правильною [2].

При підготовці до уроку учителю не тільки потрібно збалансовано поєднувати цифрові завдання, роботу з підручником та робочим зошитом, а й особливу увагу приділити практичним завданням. Саме вірно підібрані вчителем практичні завдання, в яких не передбачається користування електронними ресурсами, стимулюють учнів до пізнавальної і самостійної діяльності.

Література

1. Дистанційна освіта. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/distancijna-osvita>.
2. Організація дистанційного навчання в школі. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf>.
3. Ягоднікова В. В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі. В. В. Ягоднікова. Режим доступу : http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/inter_formy.pdf.

УДК 378.091.3

Г. О. Сизоненко
/ м. Маріуполь /

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Однією з головних ознак сучасного суспільства є його розвиток на основі інновацій. Цей процес повною мірою реалізовується й в освітній галузі, оскільки саме ця сфера визначає поступальний рух економіки кожної держави. Традиційна для минулого освіта як система, спрямована на пасивне отримання та відтворення знань, відстає на сьогодні від реальних вимог ринку праці. Вимога переходу до інноваційної освіти, зокрема у вищій школі, зумовлена викликами сьогодення і належить до пріоритетних напрямів державної політики в Україні в контексті інтеграції вітчизняної освітньої галузі до європейського та світового освітнього простору.

Сучасніш соціально-економічний розвиток суспільства вимагає використовувати нові інноваційні методи та технології навчання студентів у

зкладах вищої освіти, які дозволять майбутнім фахівцям бути більш конкурентоспроможними на ринку праці.

На думку, Бистрова Ю.В., поняттям «інноваційні методики викладання» є полкомпонентним, оскільки об'єднує всі ті нові й ефективні способи освітнього процесу (здобуття, передачі й продукування знань), які, власне, сприяють інтенсифікації та модернізації навчання, розвивають творчий підхід і особистісний потенціал здобувачів вищої освіти [1, с. 28].

Зараз перед закладами вищої освіти стоїть завдання постійного підвищення якості освіти, модернізації її змісту, розробка й упровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій, створення умов для підготовки фахівця, придатного «для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності» [14, с. 30].

Для забезпечення виконання цього завдання в Україні розроблена Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)», Національна доктрина розвитку освіти (2002), прийнятий у 2014 році Закон України «Про вищу освіту», підготовлені та знаходяться на громадському обговоренні проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років та проект Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. Всі зазначені документи передбачають докорінне реформування освітньої галузі з метою формування творчого професіонала з глибокими знаннями, міцними вміннями та навичками через «навчання здобувачів вищої освіти сучасним науковим знанням з використанням новітніх навчально-інформаційних технологій» [16, с. 8].

На сучасному етапі розвитку суспільства виникає необхідність у формуванні фахівця, який досконало володіє теоретичними знаннями і здатен успішно застосовувати їх на практиці, а також законослухняного громадянина із системою морально-етичних цінностей, який дбає про суспільні і загальнонаціональні інтереси. Організуючи діяльність, спрямовану на отримання прибутку, підприємець-патріот несе особисту відповідальність за наслідки своєї діяльності перед державою, суспільством, споживачами, довілцям, конкурентами, перед партнерами і співробітниками

Головний вектор сучасного розвитку вищої освіти в Україні визначається загальним спрямуванням вітчизняної вищої школи на входження в загальноєвропейський і світовий освітній простір, гармонізацію національних і міжнародних стандартів вищої освіти в контексті Болонського процесу та кредитно-трансферної системи навчання. В умовах сьогодення вища освіта вимагає від науково-педагогічних працівників опанування і впровадження інноваційних методів навчання й викладання, заснованих на мультимедійних, інформаційних програмах, системах передання знань. В аналітичній доповіді ЮНЕСКО «Сталий розвиток після 2015 р.» зазначено, що у нову інформаційну епоху саме вища освіта має стати основоположним елементом прогресу, а інновації у різних сферах суспільної діяльності повинні містити в собі високий динамізм, швидку зміну знань, інформації, технологій [1]. Отже, підвищується соціальне значення держави у забезпеченні доступу до якісної освіти, високого рівня знань, можливості набуття відповідних вмінь, компетенцій! через надання

вишам академічної мобільності й свободи. Закон України «Про вищу освіту» серед основних завдань

Сьогодні інновації в галузі освіти поділяють на:

- психолого-педагогічні - нововведення в навчальний, виховний, управлінський процес;
- науково-виробничі - комп'ютерні та мультимедійні технології;
- соціально-економічні - правові, юридичні та економічні нововведення.

В свою чергу інноваційні технології у вищому навчальному закладі характеризують, як технології, засновані на нововведеннях: організаційних (пов'язаних із оптимізацією умов освітньої діяльності), методичних (спрямованих на оновлення змісту освіти та підвищення її якості); які дозволяють:

- студентам: ефективно використовувати навчально-методичну літературу та матеріали; засвоювати професійні знання; розвивати проблемно-пошукове мислення; формувати професійне міркування; активувати науково-дослідницьку роботу; розширювати можливості самоконтролю отриманих знань;
- викладачам: оперативно оновлювати навчально-методичну літературу; впроваджувати модульні технології навчання; використовувати імітаційні технології навчання; розширювати можливості контролю знань студентів [2, с. 269].

Аналіз характеристик інноваційних методів навчання показав, що вище наведені методи можуть бути ефективно використані у навчальному процесі кожний окремо, але на нашу думку більш ефективний результат можливо отримати від комплексного та системного використання деяких методів, наприклад, модульне навчання можна поєднати з проблемним навчанням.

Сьогодні найбільш популярними інноваційними методами навчання, які дозволяють використовувати нові технології викладання є: контекстне навчання, імітаційне навчання, проблемне навчання, модульне повне засвоєння знань, дистанційне навчання.

Розглянемо вище наведені методи більш детально.

1. Контекстне навчання. Ґрунтується на інтеграції різних видів діяльності студентів: навчальної, наукової, практичної.

2. Імітаційне навчання. Його основою є імітаційно-ігрове моделювання в умовах навчання процесів, що відбуваються в реальній системі.

3. Проблемне навчання. Здійснюється на основі ініціювання самостійного пошуку студентом знань через проблематизацію (викладачем) навчального матеріалу.

4. Модульне навчання. Становить різновид програмованого навчання, сутність якого полягає в тому, що зміст навчального матеріалу жорстко структурується з метою його максимально повного засвоєння, супроводжуючись обов'язковими блоками вправ і контролю за кожним фрагментом.

5. Повне засвоєння знань. Розробляється на основі ідей Дж. Керролла і Б.С. Блума - про необхідність зробити фіксованими результати навчання, оптимально змінюючи при цьому параметри умов навчання залежно від здібностей учнів.

6. Дистанційне навчання. Різновид (досить самостійний) заочного навчання, з опертям на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій і засобів [3, с. 25].

Отже, враховуючи сучасне активне використання інноваційних методів навчання, інноваційний шлях розвитку та використання інноваційних технологій викладання у закладах вищої освіти є запорукою їх конкурентоспроможності серед великої кількості, як вітчизняних навчальних закладах так й закордонних.

Література

1. Артикуца Н. В. Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті [Електронний ресурс] / Н. В. Артикуца. - Режим доступу : http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/Бй5Ireat/123456789/2424/1/Айікій5а_Іпоу.рсіг.

2. Бистрова Ю.В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України / Ю.В. Бистрова // Право та інноваційне суспільство. - 2015. - №1 (4). - С. 27-33.

3. Берестова А. Інноваційні технології та методи навчання у професійній освіті [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nadoest.com/innovacijni-le1to1oŝiyi4a-teIob-i-pausc1iapny-a-i-rgoŝe5ццц-08У>

4. Ващук Ф. Г. Перехід до інноваційних технологій у вищій освіті - вимога часу / Ф. Г. Ващук // Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи : монографія / за заг. ред. Ф. Г. Ващука. - Ужгород : ЗакДУ, 2011. - Вип. 16. - С. 290-305. - (Серія : Євроінтеграція: український вимір).

5. Мушеник І.М., Чорнобай Л.М. Особливості і оцінка інвестиційно-інноваційної діяльності аграрних підприємств. Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2019. № 1-2. С. 119-124.

6. Шестопалюк О.В. Інноваційні моделі навчання в діяльності вищих навчальних закладів / О.В. Шестопалюк // Теорія і практика управління соціальними системами. - 2013. - №3. - С. 118-124.

7. Ясінецька І.А., Мушеник І.М. Інформаційні системи і технології в управлінні діяльністю підприємства. Збірник наукових праць ДОГОІ. 2020. № 1. С 66-67.

УДК 373.2.018

А. В. Скрипальова
/ м. Маріуполь /

ПРОФЕСІЙНЕ ЗРОСТАННЯ ВИКЛАДАЧА

Актуальність обумовлена тим, що в умовах реформування вищої освіти і входження України до європейського простору в рамках Болонського процесу настав якісно новий етап розв'язання проблеми організації самостійної роботи студентів. Адже діяльність фахівця в умовах ринкових відносин полягає в

подальшому прискоренні зміни професійних знань, умінь і навичок, здатності самостійно, швидко і якісно вдосконалювати свою кваліфікацію.

Зміст процесу навчання у ВНЗ полягає у здобуванні необхідних для професійної діяльності знань, умінь і навичок, а також знань про способи діяльності, які забезпечують одержання і використання цих знань як у практичній роботі за спеціальністю, так і в повсякденному житті.

Мета тез: професійне зростання викладача

Професійне самовиховання спрямоване на реалізацію педагогом себе як особистості. Прагнення до самовдосконалення, самоосвіта є важливими чинниками професійного зростання педагога, що забезпечують розширення його творчих можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності.

Важливе значення для професійного зростання педагога мають:

1. Оволодіння передовим педагогічним досвідом, пошуковою дослідною роботою. Унаслідок ознайомлення з діяльністю кращих педагогів та її аналізу педагог глибше осмислює закономірності навчально-виховного процесу, вчиться педагогічно правильно сприймати кожен учинок дитини, знаходити причини конфліктів і способи їх розв'язання.

2. Систематичне вивчення філософської та психолого-педагогічної літератури, законодавчих актів держави про освіту, виховання та навчання; зустрічі з новаторами; участь у роботі методичних об'єднань, семінарів, конференцій, педагогічних читань тощо.

3. Ознайомлення з педагогічною пресою, радіо, телебаченням, Інтернетом. Вони швидко реагують на всі зміни, що відбуваються у системі педагогічної освіти та навчально-виховному процесі, ознайомлюють із досвідом педагогів-новаторів, науково-педагогічними новинками, матеріалами різноманітних зустрічей, конференцій тощо.

4. Ознайомлення із національною системою виховання, що втілює виховну мудрість українського народу, його кращих учених, прогресивні традиції українців у родинному вихованні, виховне значення українських народних звичаїв, традицій, свят, обрядів.

Структура й основні напрями професійно-педагогічного самовдосконалення.

Становлення педагога як професіонала і суб'єкта продуктивної діяльності - це процес наближення до ідеалів культури, вершин професіоналізму, творчої самореалізації.

Професійна кар'єра - послідовність професійних ролей, статусів і видів діяльності в житті людини, її просування ступенями (щаблями) виробничої, соціальної, адміністративної чи іншої ієрархії.

Існують два види професійної кар'єри: особистісно кар'єра - сходження людини до висот професіоналізму, якості результатів праці, самореалізація в професійній діяльності і набуття на цій основі визнання людьми; посадова кар'єра - просування по службі.

Кожен педагог вибудовує свою кар'єру, виходячи з особистісних особливостей, ціннісних установок, умінь. Успішність кар'єри багато в чому

залежить від того, наскільки правильно зроблено професійний вибір, наскільки вдалим було професійне самовизначення.[1, с.95]

Американський фахівець з управління Майкл Драйвер виокремлює такі види кар'єри:

1. *Лінійна кар'єра.* Людина із самого початку трудової діяльності обирає певну галузь і наполегливо, крок за кроком протягом усього життя піднімається ієрархічною драбиною.

2. *Стабільна кар'єра.* Педагог, для якого характерна стабільна конфігурація кар'єри, ще в молодості обирає сферу своєї діяльності і до кінця трудового життя залишається в ній. Він підвищує свою майстерність, але не прагне просування ієрархічною драбиною.

3. *Спіральна кар'єра.* Така кар'єра характерна для людей, які з ентузіазмом працюють 5-7 років, а відтак втрачають інтерес до педагогічної роботи, переходять на іншу і все починають спочатку.

4. *Короткочасна кар'єра.* Людина часто змінює одну роботу на іншу. Випадково і тимчасово досягає незначних підвищень. Як правило, це некваліфіковані, часто недисципліновані працівники.

5. *Платоподібна кар'єра.* Якщо людина успішно справляється зі своїми обов'язками, її вважають гідною підвищення. Однак після кількох підвищень вона досягає рівня, що є межею її компетентності. На цьому рівні вона залишається до виходу на пенсію.

6. *Кар'єра, що знижується (низхідна).* Людина успішно починає свою професійну діяльність і кілька разів іде на підвищення. Однак через непередбачувані обставини (хвороба, зловживання алкоголем тощо) знижується якісний рівень її працездатності, що спричиняє повернення до найнижчого рівня кар'єри.

Професійна особистісна кар'єра є складовою життєвої стратегії педагога. Вона заслужена, якщо ґрунтується на особистісному зростанні, предметному й успішному самовдосконаленні, пов'язана з наполегливою працею, досягненням реальних результатів, ставленням педагога до неї як до життєвого покликання. Добре, якщо вона супроводжується і посадовою кар'єрою. Однак не всі педагоги прагнуть посадового підвищення. Деякі вважають, що підвищення призводить до адміністративної зайнятості, витіснення професійного змісту діяльності, тому займаються одним і тим самим 25- 40 років. їх кар'єра теж успішна, бо змістовна, наповнена духовністю, супроводжується зростанням суспільного визнання, шаную, нагородами, любов'ю вихованців.[2, с.87]

У педагогічній діяльності педагога виокремлюють такі типи професійних криз:

1) криза адаптації до професії, яку переживає кожен четвертий педагог на початку професійного шляху (24- 25 років);

2) криза рутинності роботи, яка зачіпляє педагог, які працюють у школі 10-15 років (32-33 роки);

3) криза вчителя з високим досвідом роботи (42- 43 роки).

Кризи настають найчастіше під час переходу від однієї стадії професійного становлення до іншої. Вони є закономірним явищем і постають як різкі зміни вектора професійного розвитку особистості педагога: або призводять до особистісної і професійної дезадаптації, або зумовлюють перехід на вищий рівень професіоналізму.[3, с.110]

Самоосвіта сприяє формуванню індивідуального стилю педагогічної діяльності, допомагає в осмисленні педагогічного досвіду і власної самостійної праці, є засобом самопізнання і самовдосконалення, шляхом педагогічного розвитку.

Одним із сучасних методів професійного самовдосконалення є метод "портфоліо" - опис роботи з аналізом її ефективності, найбільш вдалі методичні розробки, приклади творчих робіт учнів тощо. Він може містити також документи, які фіксують професійний розвиток (дипломи, грамоти, подяки, характеристики та ін.), наукові, творчі роботи, власні статті, статті відомих науковців, які висвітлюють особливості тієї проблеми, над якою працює власник портфоліо, психологічні дослідження, конспекти уроків, виховних заходів. Метод "портфоліо" допомагає педагогу не тільки систематизувати педагогічний досвід, накопичені знання, а й дати об'єктивну оцінку власному професійному рівню. Матеріали портфоліо можна упорядкувати за напрямками педагогічної діяльності, інтересами, обраною науковою проблемою, роками роботи тощо. Основою роботи над портфоліо є відображення професійного шляху, поглядів і планів педагога.[1, с.73]

Отже, основними шляхами професійного розвитку є професійне навчання, розвиток кар'єри і самоосвіта педагога. Професійний розвиток веде до принципово нового способу життєдіяльності педагога - творчої самореалізації в професії, яка дає змогу виявити свої індивідуальні і професійні можливості. Ми дійшли до висновку, що найкоротша формула професійної діяльності педагога - постійна праця, творчість, гармонія знань, почуттів і поведінки.

Скарбниця думок. Сильним, досвідченим стає педагог, який уміє аналізувати свою працю. В. Сухомлинський

Література

1. Карандешев В.Н. Методика преподавания психологии: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2005. - с.250
2. Шарипов Ф.В. Педагогика и психология высшей школы: учеб. пособие – М.: Логос, 2012. с.446 – (Новая университетская библиотека).
3. «Психология и педагогика. Курс лекций: Учеб. пособие для студентов вузов / А. К. Луковцева.»: КДУ; Москва; 2008. – с.192

ВИКЛАДАЧ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ОРГАНІЗАТОР НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Сьогодні в Україні відбувається становлення нової освітньої парадигми вищої школи, в рамках якої найважливішу роль відіграє особистість викладача, його професіоналізм, здатність до вирішення складних завдань, пов'язаних з організацією всіх ланок навчально-виховного процесу. Саме від викладача залежить рівень якості підготовки фахівців, їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Сучасний викладач вузу є одночасно педагогом, вихователем, організатором діяльності студентів, активним учасником в спілкуванні з ними, з колегами, дослідником педагогічного процесу. Він постійно підвищує рівень свого професіоналізму і педагогічної майстерності, веде творчий пошук нового. Викладач орієнтується на те, щоб дати студентам в повному обсязі міцні і глибокі знання, навчити застосування їх на практиці.

Викладацька робота відноситься до складних видів діяльності. Від викладача вимагається велика практична підготовка, досвід, педагогічна гнучкість і вміння творчо підходити до вирішення виникаючих завдань, які визначають рівень його професіоналізму. Він повинен відчувати свій високий престиж в суспільстві, велич своєї професії. Професійна придатність викладача пов'язана з наявністю хороших мовних даних, врівноваженості нервової системи, здатності витримувати впливу сильних подразників, прояв витримки. До числа особистісних якостей відносяться: комунікабельність, тактовність, спостережливість, організаторські здібності, вимогливість до себе [2].

Для придбання та вдосконалення професійних умінь і вироблення педагогічної майстерності викладача необхідно уявляти собі структуру педагогічної діяльності, практичних умінь і навичок.

Професійна педагогічна діяльність викладача може розглядатися як цілісна динамічна система. Так, Н. Кузьміна виділяє структурні складові та функціональні компоненти педагогічної діяльності [3]. Структурні складові педагогічної діяльності:

1) суб'єкт педагогічного впливу; 2) об'єкт педагогічного впливу; 3) предмет їх спільної діяльності; 4) цілі навчання і 5) педагогічна комунікація.

Функціональні компоненти педагогічної діяльності: 1) гностичний; 2) проектувальний; 3) конструктивний; 4) організаторський 5) комунікативний.

Щоб регулювати і оцінювати свою діяльність, підвищувати її ефективність, викладач застосовує різні методи самоаналізу, самоконтролю, самооцінки, прагне досягти високого рівня професіоналізму і виробити індивідуально-оптимальний стиль своєї діяльності. Повністю виконати своє

призначення викладач може тільки тоді, коли він володіє певними професійно-особистісними якостями.

Робота викладача вищого навчального закладу обов'язково передбачає організаційно-методичну роботу, основними видами якої є робота в підготовчому відділенні, робота з профорієнтації, організація педагогічних практик, робота в приймальній комісії, підготовка матеріалів на засідання кафедри, ради факультету, ради ВНЗ, робота з підготовки науково-методичних семінарів і т.д [1; 4].

Частиною викладацької діяльності є робота з виховання студентів. Вона містить такі види робіт: контроль за самостійною роботою студентів по вивченню першоджерел, перевірку конспектів, роботу куратора, виховну роботу, проведення вечорів, екскурсій і т.д. За всі види робіт викладач звітує на засіданні кафедри, ректораті.

Обов'язковим елементом в роботі викладача ВНЗ є науково-дослідницька робота. Науково-дослідницька робота включає наступні види: виконання планових науково-дослідних робіт; написання і видання підручників, посібників, монографій, наукових статей і тез, доповідей на конференціях; редагування підручників, їх рецензування, написання відгуків на дисертації; керівництво науково-дослідною роботою студентів; участь в наукових радах і т.д. [1; 4].

Отже, професійна діяльність викладача вищої школи включає навчально-педагогічну, навчально-методичну та організаційно-методичну діяльність, науково-дослідну роботу.

Відповідно до виділених видами діяльності можна визначити безпосередні функціональні обов'язки викладача вищої школи, які полягають в наступному [1;4]:

1. Підготовка навчальних курсів, їх методологічне та методичне забезпечення, вибір засобів інформаційної (аудіо, відео, комп'ютерної, телекомунікаційної та ін.)

2. Створення навчальних, тренінгових і контролюючих програм, в тому числі комп'ютерних.

3. Читання лекцій, проведення лабораторних, семінарських та інших практичних занять, конференцій, рольових, ситуаційних і ділових ігор та ін.

4. Організаційно-методичне забезпечення практики студентів і участь в її проведенні.

5. Пошук і розробка нових педагогічних методів і освітніх технологій підвищеної ефективності.

6. Планування, організація і виконання наукових досліджень і конкретних практичних розробок.

7. Підготовка наукових, науково-популярних та інших матеріалів.

8. Реалізація виховних функцій в процесі групової та індивідуальної роботи зі студентами під час неформального спілкування з ними.

9. Безперервний особистісний та професійний ріст, підвищення наукової та педагогічної компетентності та кваліфікації.

10. Володіння різними професійно необхідними практичними навичками.

Література

1. Андреев В.И. Педагогика высшей школы. Казань: Центр инновационных технологий, 2005. 500 с.
2. Борисенко И.А., Жукова СВ., Сомова Ж.П. Современный преподаватель высшей школы и проблемы его профессионально-личностного развития. Международный журнал экспериментального образования. 2012. № 4-2. С. 49-51;
3. Кузьмина Н.В., Кухарева Н.В. Психологическая структура деятельности учителя. Гомель: Издательство Гомельс, 1976.
4. Яхнин П.С. Качество педагогической деятельности. СПб: Питер, 2011. 214 с

УДК 364-12:316.323.6

К. А. Сорохан
/ м. Хмельницький /

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Соціальний захист населення є необхідною складовою успішного розвитку будь-якої моделі економіки країни і невід'ємною складовою політики держави, відповідальної за добробут, розвиток і безпеку своїх громадян. На сьогоднішній день, питання соціального захисту населення постає перед усіма країнами світу через різне розшарування населення адже існують громадяни, які потребують захисту та допомоги з боку держави, держава ж зобов'язується забезпечити нормальний рівень життя для цих громадян, надати відповідні послуги та ін. Тому дослідження соціального захисту є актуальною проблемою сьогодення.

С.В. Калашников вважає, що соціальне забезпечення - це система суспільних відносин, що складаються між громадянами та органами держави, місцевого самоврядування, організаціями з приводу надання громадянам за рахунок спеціальних фондів медичної допомоги, пенсій, допомог та інших видів забезпечення при настанні життєвих обставин, що тягнуть за собою втрати або зниження доходу, підвищені витрат, малозабезпеченість, бідність [1, с. 47].

Соціальний захист в Україні реалізується через матеріальне забезпечення економічно активного населення (шляхом соціального страхування); пенсійне забезпечення; соціальну допомогу найбільш вразливим категоріям; матеріальну допомогу сім'ям з дітьми; компенсації, індексації та пільги населенню; соціальне обслуговування тощо.

В Україні діяльність держави з приводу фінансування соціальної сфери має надзвичайно важливе значення для життя суспільства. Це зумовлено як різким падінням доходів переважної більшості населення під час кризових явищ в економіці, так і традиційною орієнтацією громадян на одержання соціальних послуг саме від держави. Система соціального захисту ґрунтується

на таких принципах, як загальність, доступність, різноманітність видів забезпечення, адекватність рівню розвитку економіки країни .

Основними елементами системи соціального захисту населення виступають: соціальне страхування, соціальна допомога, соціальні послуги тощо. Відповідно до цього існує бюджетна класифікація видатків соціального захисту та забезпечення.

Таблиця 1

Бюджетна класифікація видатків соціального захисту та забезпечення

Найменування	Код
Соціальний захист та соціальне забезпечення	1000
Соціальний захист на випадок непрацездатності	1010
Соціальний захист пенсіонерів	1020
Соціальний захист ветеранів війни та праці	1030
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	1040
Соціальний захист безробітних	1050
Допомога у вирішенні житлового питання	1060
Соціальний захист інших категорій населення	1070
Дослідження і розробки у сфері соціального захисту	1080
Інша діяльність у сфері соціального захисту	1090

Джерело: складено автором на основі даних [2]

Забезпечення соціального захисту населення державою здійснюється шляхом бюджетного фінансування видаткової частини державного і місцевих бюджетів та реалізації програм соціального захисту населення. Однією із статей видатків державного бюджету є видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення населення. Їх динаміку розглянемо в табл. 2.

Таблиця 2

Видатки Державного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення, млн. грн

Видатки Державного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення, млн. грн										
Роки	у тому числі:									
	1000	1010	1020	1030	1040	1050	1060	1070	1080	1090
2013	88,5	0,9	83,2	0,9	0,03	0,3	0,6	2,7	0,02	0,01
2014	80,4	0,8	75,8	0,8	0,03	0,1	0,4	2,5	0,02	0,01
2015	103,6	1,3	94,8	0,9	0,03	0,1	1,4	5,1	0,02	0,01
2016	152	1,5	142,6	1,3	0,04	0,04	1,4	5,1	0,02	0,01
2017	144,4	2,1	133,5	1,5	0,1	-	1,6	5,6	0,02	0,02
2018	152,8	2,3	141,2	0,8	0,09	0,01	0,7	5,5	0,02	0,04
2019	143	4,7	136,1	0,6	0,07	0,01	0,5	5,6	0,02	0,01

Джерело складено автором на основі даних [3]

Аналізуючи бюджетне фінансування соціального захисту населення у період з 2013 по 2019 рік, спостерігаємо зростання його обсягу на 54,5 млн. грн. (з 88,5 до 143 млн. грн). , що свідчить про зростання пріоритетності соціальних видатків державного бюджету з метою поліпшення матеріального

становища населення, вирішення основних соціальних проблем та підтверджує тезу про соціальну спрямованість бюджетної політики держави.

У першій колонці наведена загальна сума, що виділялася у відповідному році на соціальний захист населення, та включає в себе суму усіх інших складових соціального захисту. Спостерігаємо, що найбільша частина коштів протягом досліджуваного періоду виділяється на соціальний захист пенсіонерів. Найбільше коштів було спрямовано на фінансування цієї статті видатків у 2016 році, а саме 142,6 млн. грн.

Наразі, в Україні склалася така ситуація, що є 11,3 мільйона пенсіонерів та близько 12 мільйонів працюючих, решта близько 5 млн працюючих знаходиться в тіньовому секторі, які не сплачують внесків до Пенсійного фонду України. Тому на Державному бюджеті лежить відповідальність профінансувати пенсійний фонд та забезпечити виплати пенсіонерам. Велика частка надходжень переправляється до Пенсійного фонду, створюючи нестачу коштів і недофінансування інших важливих сфер економіки, тому пріоритетним стає розвиток недержавних пенсійних фондів в Україні.

На усі інші статті видатків, на жаль, виділяється не значна частина коштів, тому питання соціального захисту в Україні потребує негайного прийняття відповідних дій з боку уряду для формування оптимального рівня життя категорій населення, що його потребують.

Серед основних проблем у сфері соціального захисту населення України, які вимагають негайного вирішення, можна виділити такі:

- недостатність коштів для фінансування заходів у сфері соціального захисту населення;
- неефективність бюджетного управління наявними фінансовими ресурсами як головними розпорядниками, так і окремими соціальними установами;
- недостатність коштів що надходять до Пенсійного фонду України;
- зростання категорій населення, що потребують допомоги з боку держави спричинено економічними та політичними явищами: криза, військові події на сході, пандемія covid-19 та ін.

Отже, забезпечення соціального захисту населення є необхідно умовою для підтримки оптимального рівня життя населення, захисту тих верст, що потребують допомоги держави в усіх сферах суспільного життя. Так, як Україна є європейсько орієнтованою державою, то повинна відповідати нормам суспільно-економічного життя європейських країн. В ЄС соціальна політика є однією з найголовніших напрямків розвитку держави, там щорічно збільшується видаткова частина з бюджету на соціальну допомогу населенню. В країнах ЄС передбачені такі види соціального страхування: пенсійне; медичне; на випадок безробіття; від нещасного випадку на виробництві і професійного захворювання. Тобто громадяни країн почувуються захищеними з боку держави, є впевненими в тому, що вони отримають виплати в разі настання якоїсь події, виплати прокриють лікування, чи забезпечать достатній рівень отримання пенсій. В Україні ж сфера соціального захисту потребує вдосконалення у сфері законодавства, пошуку нових джерел фінансування, та ін.

Важливими напрямками підвищення ефективності механізму фінансового забезпечення соціальної сфери є:

- запровадження ефективного законодавства в сфері соціального захисту та забезпечення;
- посилення відповідальності за нецільове використання коштів;
- оптимізація повноважень щодо розмежування видатків між органами влади всіх рівнів;
- забезпечення прозорості і координації під час фінансування усіх державних програм соціального спрямування;
- залучення недержавних організацій до надання соціальних послуг із метою підвищення їх якості тощо.

Література

1. Калашников С.В. Теоретичні аспекти формування соціальної сфери в сучасних економічних умовах. Ефективна економіка. – 2016. – № 1. – 47с.

2. Наказу Міністерства фінансів України «Про бюджетну класифікацію» від 14.01.2011 №11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0604201-01>

3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua>

УДК 159.99:316.46

В. Сук
/ м. Маріуполь /

ПСИХОЛОГІЯ КЕРІВНИЦТВА ТА ЛІДЕРСТВА

Психологія керівництва - галузь прикладної психології, яка є відносно молодою та швидко розвивається. Виникло поняття на початку ХХ століття, майже одночасно з появою професії менеджера і з самого початку було орієнтовано на опис конкретних управлінських процесів, явищ та рішень практичних проблем управління. Індустріальне суспільство того часу хвилювали питання, які стосувались налагодженню процесу управління на підприємствах та організаціях, визначенні якостей, які необхідні менеджеру для збільшення ефективності його діяльності, та, звичайно, механізми для підвищення ефективності роботи. Ці та інші питання змушували науковців поглиблювати існуючі знання з даної тематики, проводити аналіз стилів керівництва, всебічному дослідженню соціальних та психологічних характеристик керівників, особливостей функціонування колективів та інших складових управлінської діяльності, а також організації внутрішнього функціонування. В результаті чисельних розробок із цих проблем з'явилося багато прикладних теоретичних конструкцій, підходів та описів різних процесів управління.

Управління (у найзагальнішому розумінні) включає у себе всю сукупність скоординованих заходів, які спрямовані на досягнення важливих цілей організації. Перш за все, ці події пов'язані з людьми, які працюють у цій

організації, для кожного з яких у процесі управлінської взаємодії необхідно знайти правильний підхід відповідно до його індивідуально-психологічних особливостей та професійних та ділових якостей.

Традиційно психологія керівництва розглядає управлінські відносини між:

- суб'єктом та об'єктом управління;
- членами організації, які перебувають на одному ієрархічному рівні та спрямовані на взаємну координацію дій, виходячи із завдань;
- різними організаційними підрозділами у межах одного об'єкту управління.

Об'єктом управління може бути частина об'єктивної дійсності, на яку спрямований вплив управління. Об'єктом управління може бути як окремих індивід, так і соціальна група.

Суб'єктом управління є носій, або джерело, управлінської діяльності, спрямованої на конкретний об'єкт управління.

Суб'єктом управління також як і об'єктом може бути як окремих індивід, так і соціальна група.

Суб'єкти та об'єкти контролю можуть взаємодіяти, впливаючи один на одного.

Основним завданням психології керівництва є аналіз та опис психологічних умов та особливостей управлінської діяльності, приведення їх до системи розкриття закономірностей та визначення причинно-наслідкових зв'язків між ними для розробки практичних висновків та рекомендацій.

Основними напрямками (галузями) досліджень в психології управління є:

- загальні та процедурні питання організації управлінської діяльності з точки зору її психологічної ефективності;
- питання взаємодоповнюваності дій управління та керівництва;
- внутрішньоорганізаційні соціально-психологічні процеси та явища, можливість цілеспрямованого управління ними та раціональне використання цих процесів та явищ в управлінській діяльності;
- особистість менеджера та працівників, можливості її професійного самовдосконалення та саморозвитку;
- управлінське спілкування та взаємодія керівника з підлеглими.

Управлінська діяльність повинна бути організована, без цього вона перетворюється в набір хаотичних дій, які, незважаючи на всі зусилля, можуть привести тільки до посередніх результатів [1].

Уміння організувати свою діяльність і діяльність підлеглих - одна з найважливіших здібностей керівника. Психологія керівництва вивчає умови і особливості оптимальної організації управління. Практика показує, що ефективний менеджер не тільки знає основні управлінські дії і вміє їх виконувати, він рефлексивно аналізує свою діяльність і вдосконалює її. Крім того, знання основних складових менеджменту дозволяють компенсувати недостатній розвиток організаторських навичок, що має практичне значення.

Щоб чітко визначити проблему лідерства в менеджменті, необхідно розрізнити поняття «керівництво» і «лідерство». Різниця між цими поняттями пов'язана з існуванням в будь-якій організації двох типів відносин -

формальних і неформальних. Лідерство - це процес впливу на людей, породжений системою неформальних відносин, причому лідерство передбачає, перш за все, наявність чітко структурованих формальних, офіційних відносин, за допомогою яких воно реалізується. Роль лідера як би зумовлена формальною структурою, його функції зазвичай чітко визначені, а його право на застосування санкцій не підлягає оскарженню. Лідерство, навпаки, формується стихійно, спонтанно, на рівні напівусвідомлених психологічних уподобань.

Лідерство часто плутають з іншими проявами групової динаміки. Тому, щоб відрізнити лідерство від інших процесів і явищ, корисно уточнити ряд істотних характеристик лідерства, як соціально-психологічного феномена, та виділити наступне:

1. Лідер це той, хто має послідовників. Саме це виокремлює лідерів серед суспільства. Ніхто не може стати лідером поки не знаходить послідовників.

2. Лідерство базується на неформальному авторитеті та впливі. Авторитет має психологічну природу та базується і формується на основі спільної зацікавленості послідовників у керівникові, а також їх (послідовників) упевненості в його особливих здібностях, яких немає у більшості. Тобто авторитетом може бути особа, яка не має високих службових повноважень, але може впливати на оточуючих.

3. Лідерство є результатом взаємодії. Ця теза ніби продовжує першу, бо якщо лідеру необхідні послідовники, то причиною лідерства є не особистість самого лідера, а відносини між лідером і його послідовниками в цілому. Кінцевим результатом є сприйняття іншими людьми дій лідера і на основі цього формування у них власного сприйняття його рис та якостей. Тож, для лідера важливим завданням є побудова міцних робочих відносин з іншими людьми.

4. Лідерство формується в процесі актів лідерства. Зазвичай лідерство розглядається як тривалий процес, в ході якого лідер керує, послідовники ідуть за ним і цей процес продовжується допоки лідер не припинить свою діяльність. Але на ділі процес лідерства будується з актів лідерства, тобто з дій, які мають початок і кінець. Сфери взаємодії лідера і послідовників виникають, досягають зрілості і завершуються.

5. Лідерство - продукт сприйняття і свідомості. Лідерство будується послідовниками по мірі того, як певні дії асоціюються з їх уявленнями про лідерську поведінку. На основі цього можемо зробити висновок, що становлення в якості лідера у конкретній соціальній групі необхідно вивчати якості, які члени цієї групи сприймають як лідерські.

У соціальній психології організаційний лідер - це член групи, який краще за інших здатний організувати її для виконання дій, об'єднати її членів на основі спільних інтересів і зберегти їх відданість спільним цінностям. Група наділяє його правом приймати групові рішення і організовувати спільну діяльність [2].

Таким чином можна зробити висновок, що функції лідерів мають різне значення по відношенню до різних соціальних груп. Їх цінність варіюється в

залежності від внутрішніх і зовнішніх факторів колективу. Однак можна припустити, що формування лідера в статусі лідера залежить від актуалізації в його діяльності певних функцій, які найбільш затребувані його послідовниками в даний час [2]. У цьому випадку справа не стільки в тому, які функції виконує лідер, скільки в тому, як він їх виконує і як це сприймається його послідовниками. Одні і ті ж функції можуть виконуватися різними керівниками по-різному, відповідно до їх індивідуальних характеристик і переваг, навіть залишаючись при цьому однаково ефективними. Це показує індивідуальний стиль керівництва.

Література

1. Евтихов О. В. «Психология управления» учебное пособие. / Красноярск, 2011

2. Лидерство и руководство. [Електронний ресурс].
<http://ovendij.ru/ruli/liru103.html?limitstart=0>

УДК 159.98.07

О. О. Танадай
/ м. Маріуполь /

МЕТОДИ ТА МЕТОДИКА ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Метод - це основний спосіб збору, обробки або аналізу даних. Метод є: сукупністю прийомів або операцій практичного пізнання; способом вирішення теоретичної проблеми. Застосовувані в науці методи будуються в відповідно до об'єктивно існуючими законами природи і суспільного життя. При побудові методів наукового дослідження необхідно в першу чергу спиратися на наступні з цих законів:

а) всі явища навколишнього нас дійсності знаходяться у взаємному зв'язку і обумовленості;

б) всі явища навколишнього нас дійсності знаходяться завжди в процесі розвитку, зміни, тому коректні методи повинні досліджувати явища, що вивчаються в їх розвитку. Ці положення справедливі стосовно будь-якої науки, в тому числі і щодо психології. [1]

При проведенні психологічних досліджень необхідно дотримуватися норм:

- моральні-етична проблематика психологічного дослідження;
- етичні принципи.

Практичне психологічне дослідження, або психодіагностика – це досить складна і відповідальна область професійної діяльності психологів. Вона вимагає відповідної освіти, професійної майстерності і може зачіпати долі людей [2]

Етичні принципи: 1 Принцип дотримання таємниці або конфіденційності передбачає нерозголошення результатів обстеження без персональної згоди на це тієї особи, з яким проводилася. 2 Принцип наукової обґрунтованості вимагає від психодіагностичної методики, щоб вона була валідною і надійною, тобто

давала такі результати, яким можна доверять. З принципі не нанесення шкоди передбачає, що результати психодіагностики ні в якому разі не можна використовувати на шкоду тій людині, яка їй піддається психодіагностика. 4 Принцип об'єктивності висновків вимагають, щоб вони були науково обґрунтованими, тобто були результатом тестування, проведеного за допомогою валідних надійних методик, а не залежали від суб'єктивних установок тих, хто проводить обстеження або користується його результатами. 5 Принцип ефективності пропонованих рекомендацій передбачає, що вони обов'язково повинні бути корисними для тієї людини, якій даються. [2]

Організація і етапи психологічного дослідження роздільються: 1. Форми дослідження. 2. Етапи проведення психологічного дослідження. Класифікація методів психологічного дослідження. 1. Форми дослідження дослідження, на відміну від стихійних форм пізнання навколишнього світу, засноване на нормі діяльності - науковому методі. Його здійснення передбачає усвідомлення і фіксацію мети дослідження, засобів дослідження, орієнтацію дослідження на відтворюваність результату. Розрізняють емпіричне і теоретичне дослідження, хоча розмежування - це умовно.

Будь-яке дослідження включає в себе ряд необхідних етапів. [3]

На кожному етапі вирішується певна задача. Виділяють наступні етапи: - первинне визначення теми, проблеми, мети, гіпотези і завдань дослідження; - теоретичний аналіз наявної інформації як в сучасній теорії, так і в історії науки; - організація дослідно експериментального дослідження; - оформлення отриманих результатів і остаточне визначення теми, проблеми, мети, об'єкта, гіпотези і завдань дослідження; розробка науково-методичних рекомендацій, застосування результатів дослідження в педагогічній практиці. [3] Дослідження починається з постановки задачі: що невідомо? Якщо вчений сумнівається в результатах, отриманих раніше, він відтворює дослідження за методикою, запропонованою його попередниками, потім аналізує методи і методики, які ними застосовувалися для вирішення цих або аналогічних завдань.

Існує класифікація методів психологічного дослідження 1. Класифікації методів по Й.Шванцара 2. Класифікації психодіагностичних методів по А.А. Бодалева, В.В. Столін 1 Класифікації методів по Й. Шванцара Й. Шванцара об'єднує психодіагностичні методи в групи з таких підстав: 1) по використовуваному матеріалу (вербальні, невербальні, маніпуляційні, тести «паперу і олівця» і т.д.); 2) за кількістю одержуваних показників (прості і комплексні); 3) тести з «правильним» рішенням і тести з можливістю різних відповідей; 4) по психічної активності випробуваних: • інтроспективні (повідомлення випробуваного про особистий досвід, відносинах) - анкети, бесіда; • екстраспективний (спостереження і оцінка різноманітних проявів); • проектні (випробуваний проектує неусвідомлювані властивості особистості (внутрішні конфлікти, приховані потяги та ін.) На малоструктурірованіе, багатозначні стимули); • виконавчі (випробуваний здійснює будь-яку дію (перцепційне, розумове, моторне), кількісний рівень і якісні особливості якого є показником інтелектуальних і особистісних рис). [4]

Розглядаючи особливості експериментального дослідження впливає, [5] що всі методи, що застосовуються для отримання емпіричного матеріалу, можна умовно розділити на:

- активні (лабораторний експеримент і його різні модифікації, квазіексперимент);
- пасивні (спостереження, клінічний метод, метод аналізу продуктів діяльності, вимір і кореляційні дослідження, метод збору інформації, «архівна дослідження» і т.д.).

Експерименту і алгоритм проведення поділяють за типами. За формальними підставами виділяється кілька типів експериментального дослідження: • дослідницький (пошуковий) експеримент проводиться тоді, коли невідомо, чи існує причинний зв'язок між незалежною і залежною змінними. • підтверджує експеримент проводиться, якщо існує інформація про якісного зв'язку між двома змінними; тоді висувається гіпотеза про вид зв'язку з цим. Основними характеристиками психологічного експерименту є: змінні, вибірка, валідність [5].

Центральна проблема при проведенні експериментального дослідження - виділення незалежної змінної і її ізоляція від інших змінних. В якості незалежних змінних в психологічному експерименті можуть виступати: 1) характеристики завдань; 2) особливості ситуації (зовнішні умови); 3) керовані особливості (стану) випробуваного.

Крім експерименту в психологічному дослідженні використовуються інші методи дослідження і діагностики. Їх прийнято поділяти на строго і малоформалізовані методики. До строго формалізованим відносять тести, опитувальники, методики проективної техніки і психофізіологічні методики. Для них характерні певна регламентація, об'єктивація процедури дослідження, стандартизація (однаковість процедури), надійність і валідність. До малоформалізованим методикам відносять спостереження, бесіду, інтерв'ю, аналіз продуктів діяльності. До строго формалізованим відносять тести, опитувальники, методики проективної техніки і психофізіологічні методики. [5] Для них характерні певна регламентація, об'єктивація процедури дослідження, стандартизація (однаковість процедури) Ці методики виявляються цінними тоді, коли предметом вивчення є психічні явища, які мало піддаються об'єктивації (погано усвідомлювані переживання, думки та ін.). Як правило, в дослідженні обидва види методики використовуються паралельно і доповнюють один одного. Наглядом називається цілеспрямоване, організоване сприйняття і реєстрація поведінки об'єкта.

Спостереження поряд з самоспостереження є найстарішим психологічним методом. З його допомогою можна отримати велику інформацію про людину.

Поняття тесту: тести - це стандартизовані і зазвичай короткі і обмежені в часі випробування, призначені для встановлення кількісних і якісних індивідуально-психологічних відмінностей між людьми. Тест складається із сукупності завдань або питань, пропонувані в стандартних умовах і призначені для виявлення часткових типів поведінки. З усіх можливих

психодіагностичних методик до тестів пред'являються найсуворіші вимоги, що стосуються валідності, надійності, точності і однозначності. Це пов'язано з можливістю зіставлення індивідуальних результатів один з одним. Порівнянність означає, що оцінки, отримані за допомогою тесту, можна порівнювати один з одним незалежно від того, де, коли, як і ким вони були отримані, якщо, зрозуміло, тест застосовувався правильно. [6]

Також є такі методи і аналізи як: кореляційний аналіз (від лат. «Співвідношення», «зв'язок») застосовується для перевірки гіпотези про статистичний залежності значень двох або кількох змінних; дисперсійний аналіз - (від лат. Dispersion - розсіювання) - статистичний метод, що дозволяє аналізувати вплив різних чинників (ознак) на досліджувану (залежну) змінну. Контент-аналіз (від англ. Contents - зміст) - метод ґрачественноколичественного аналізу змісту текстових і графічних документів з метою виявлення або вимірювання різних фактів і тенденцій, відображених в цих документах. У продуктах графічної діяльності індивідуума важливе місце займає образотворча графіка. Проективні методики - прийоми опосередкованого вивчення особистості, що ґрунтуються на побудові специфічної, слабоструктурованої стомлений ситуації, прагнення до вирішення якої сприяє актуалізації в сприйнятті установок, відносин і інших особистісних особливостей.

Організаційні методи в психології включаю в себе: 1 Лонгітюдний метод-(від англ. Longitude - довгота) називається дослідження, в якому вивчається одна і та ж група об'єктів (в психології - людей) протягом часу, за який ці об'єкти встигають істотно змінити будь-які свої значимі ознаки. 2 Метод поперечних зрізів. Суть поперечних, або зрізовий, досліджень психічного розвитку полягає в тому, що висновки про особливості розвитку роблять на підставі досліджень одних і тих же характеристик у порівнюваних групах людей різного віку, різних рівнів розвитку, з різними властивостями особистості.

Метод експертних оцінок. Вимоги до експертної групи. Суть методу експертних оцінок полягає в проведенні експертами інтуїтивно-логічного аналізу проблеми з кількісною оцінкою суджень і формальною обробкою результатів. Отримується в результаті обробки узагальнена думка експертів приймається як вирішення проблеми. [7]

Завершенням будь-якої дослідницької роботи є представлення результатів у тій формі, яка прийнята науковим співтовариством. Слід розрізняти дві основні форми представлення результатів: кваліфікаційну та науково-дослідних. Кваліфікаційна робота - курсова, дипломна робота, дисертація і т. д. - служить для того, щоб студент, аспірант або здобувач, представивши своє наукове дослідження, отримав документ, що засвідчує рівень компетентності. Вимоги до таких робіт, способу їх оформлення та подання результатів викладені у відповідних інструкціях і положеннях, прийнятих вченими радами. Результати науково-дослідної роботи - це результати, отримані в ході дослідницької діяльності вченого. Подання

наукових результатів зазвичай відбувається в трьох формах: 1) усні викладу; 2) публікації; 3) електронні версії.

Література

1. Акимова М.К. Психологическая диагностика: Учебное пособие СПб.: Питер, 2005. С— 304 .
2. Бодалев А.А. Столин В.В. Аванесов В.С. Общая психодиагностика Изд-во «Речь», 2000. -440 стр. ISBN 5-9268-0026-1 ISBN 5-9268-0015-3 СПб.: Изд-во «Речь», 2006
3. Ярошевский М.Г. История психологии. Морально-этические нормы проведения психологического исследования Этические проблемы, связанные с требованиями к психологу. Этические проблемы обеспечения прав обследуемого. Этический кодекс психолога-исследователя. М.: Мысль, 1976. С-463.
4. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психологической диагностике, отв. ред. С.Б. Крымский. Киев: Наук. думка, 1989.
5. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. СПб., 2000
6. Бурлачук Л. Ф. Б91 Психодиагностика: Учебник для вузов. (Серия «Учебник нового века»). — СПб.: Питер, 2006.С- 351
7. Список литературы Бешелев С.Д., Гурвич Ф.Г. Экспертные оценки. М.: Наука, 1973. С– 246 .

УДК 373.2.018

Ю. О. Туманова
/ м. Маріуполь /

ДО ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ. ПРИНЦИПИ ВИКЛАДАННЯ

Актуальність дослідження обумовлено тим, що сучасний стан розвитку вищої освіти характеризується підвищеним інтересом до впровадження новітніх дидактичних технологій в навчальний процес. Новий підхід до професійної підготовки майбутніх кадрів спрямований на подолання невідповідності знань студентів запитам особистості, суспільним потребам і світовим стандартам. Основним критерієм роботи вищого навчального закладу є рівень підготовленості випускників, раціональне поєднання їхніх теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці, що означає потребу внести пошук ефективних форм і методів навчання, вдосконалення програм, навчальних планів, розроблення нових навчальних методик.

Метою нашого розглядання є визначення проблем викладання психології у вищій школі.

Навчальна дисципліна «Методика викладання психології у вищій школі» є невід’ємною складовою підготовки майбутніх психологів і входить до психологічного циклу навчального плану підготовки «Психологів» Національної академії внутрішніх справ. Методика викладання психології у

вищій школі – це дисципліна, що розглядає процес викладання психології, її закономірності, зв'язок з іншими науками з метою підвищення ефективності навчання.

Стан розробки проблеми. Методика викладання психології у вищій школі в системі психологічних дисциплін має свою мету, зміст та завдання. Визначенню мети методики викладання психології як навчальної дисципліни сприяли дослідження Б. П. Бадмаєва, В. К. Боярчук, О. В. Брюховецької, В. С. Герасимової, Н. М. Давидюк, Н. М. Дембрицької, В. П. Карандишева, В. Я. Ляудіс, В. Ю. Стоюхіної, О. В. Хроменко та інших учених. Так, В. Ю. Стоюхіна означила найбільш поширені її трактування:

- специфічні закономірності навчально-виховного процесу, на основі яких визначаються зміст навчання та виховання, визначається система конструктивних педагогічних засобів, необхідних для реалізації цієї мети;

- методи, форми і засоби вивчення психології, їх специфіка та особливості;

- вивчення найбільш ефективних форм засвоєння студентами науково-психологічних знань, набуття психологічних умінь та навичок, які сприятимуть успішності в діяльності та спілкуванні, а також узагальнення досвіду викладання психології як навчальної дисципліни;

- психологія, яка звернена на саму себе;

- методика навчання психологічним знанням та вмінням, методика психологічної освіти і навчання практичним психологічним вмінням;

- система засобів і прийомів, спрямованих на підвищення ефективності засвоєння й використання знань у практичній діяльності, організацію спільної діяльності викладача і студентів із метою управління й самоуправління навчальною діяльністю [2,с.27-31].

Тому, з аналізу літературних джерел випливає, що метою навчальної дисципліни методики викладання психології у вищій школі є опанування студентами системою знань про теоретикометодологічні основи викладання психології як науки; підвищення якості викладання психології в різних сферах діяльності майбутнього психолога; розкриття особливостей використання різноманітних методів, форм та засобів навчання; оволодіння прийомами професійної самоосвіти й самовиховання. Отже, студент повинен уміти здійснювати такі види професійної діяльності: діагностичну і корекційну; експертну та консультативну; навчально-виховну; науково-дослідну; культурно-освітню.

Відповідно, методика викладання психології у вищій школі як навчальна дисципліна вирішує такі завдання:

- дати студентам-психологам знання про специфіку викладання психології;

- сформулювати у них навички та вміння управління педагогічним процесом;

- сприяти розвитку у студентів педагогічних здібностей;

- розвивати потребу в освітянській діяльності та вміння ефективно організовувати її;

- допомогти студентам в оволодінні прийомами професійної самоосвіти і самовиховання;

- сприяти пізнанню й розвитку особистості студентів в контексті обраної ними професії [1, с.49].

Принципи викладання психології базуються на загальнодидактичних принципах навчання. Принципи навчання – це керівні ідеї в організації навчальних занять, науково обґрунтовані рекомендації, правила, норми, які регулюють процес навчання. Н. М. Давидюк визначила такі основні принципи, на яких базується вивчення психологічних дисциплін, а саме:

- **принцип науковості** потребує відповідності навчального матеріалу сучасним досягненням наукової та практичної психології, не суперечить науковим фактам, теоріям, закономірностям. Дотримання принципу науковості при вивченні психології означає, що інформація, яка подається студентам, повинна бути доказовою;

- **принцип системності** передбачає певну послідовність і логіку, яка дає системне уявлення про навчальний предмет. При цьому слід показати взаємозв'язок різних психологічних теорій, понять, закономірностей, структурувати й систематизувати теми навчальної програми;

- **принцип єдності раціонального й емоційного**. Відповідно до цього принципу, ефективним вивчення психології буде тоді, коли студенти усвідомлять необхідність вивчення даного предмета, його особистісну і професійну значущість, виявлять усвідомлений інтерес до нього, адже емоційний інтерес до психологічних фактів найбільш суттєвий стимул для вивчення психології;

- **принцип єдності предметно-орієнтованого й особистісно-орієнтованого вивчення психології**. Психологія як навчальний предмет має певну специфіку порівняно з іншими науками. З одного боку, це наука, яка має свій об'єктивний зміст як і інші гуманітарні науки. Тому повинна вивчатись об'єктивно. З іншого боку, предмет цієї науки є особистісно значущим для кожного студента. Тому в них виникає потреба співвіднести знання, які вони отримують, із собою, застосувати їх з метою самопізнання. Дотримання принципу єдності означає збереження певного балансу предметно-орієнтованого й особистісно-орієнтованого змісту на заняттях психології;

- **принцип єдності емпіричного та теоретичного знання**. Цей принцип є конкретизацією дидактичного принципу єдності конкретного й абстрактного. Відповідно до нього у викладанні психології повинні оптимально поєднуватись опис теоретичних ідей, їх логічне обґрунтування і конкретні емпіричні факти, на яких вони базуються, конкретні приклади;

- **принцип доступності** полягає в необхідності співвіднесення змісту і методів навчання з типом студентів, їх освітніми намірами, віковими особливостями, рівнем розвитку. Відповідно до цього необхідно переходити від простого до більш складного, від відомого до невідомого;

- **принцип наочності** полягає у використанні органів чуття й образів у процесі навчання. При викладанні психології можуть використовуватись такі види наочності, як словесна, художня, образотворча, практична;

- **принцип активності** в навчанні – ефективне засвоєння знань, яке відбувається в результаті самостійної активності у навчанні. Реалізація цього

принципу досягається за рахунок формування потреби у психологічних знаннях, діалогічної форми навчання, проблемного навчання, широкому використанні практичних методів навчання (експериментів, тренінгів, тестів);

• **принцип зв'язку вивчення психології з життям і практикою**, його суть полягає в поясненні та ілюстрації психологічних понять і закономірностей на прикладах реального життя;

• **вивчення психології повинно мати розвиваючий характер**. Результатом вивчення психологічних теорій, понять, закономірностей є не саме їх знання, а розуміння внутрішнього світу інших людей і самого себе, вдосконалення своєї пізнавальної діяльності, розуміння себе як особистості [2, с.35].

Отже, зробимо висновки, що центральне місце методики викладання психології у вищій школі, як навчальної дисципліни, займають методи, форми й засоби навчання психології, їх специфіка й особливості.

Література

1. Бадмаев Б.Ц. Методика преподавания психологии: Учеб.-метод. пособие для преподават. и аспирантов вузов. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. — 304 с.

2. Бойко-Бузиль Ю.Ю. Методика викладання психології у вищій школі : [навч. посібник] \ Ю.Ю. Бойко-Бузиль, С.Л. Горбенко та ін.. – К.: Атіка, 2012. – 272 с.

УДК 378.091.212

Н. С. Тюлева
/ м. Маріуполь /

СТУДЕНТ ЯК СУБ'ЄКТ – СУБ'ЄКТИВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Студентство – це специфічна соціальна група, що формується з різних соціальних утворень спільноти та характеризується специфічними умовами життя, праці, та побуту, специфічною суспільною поведінкою та психологією, для якої набуття знань та підготовка себе до майбутньої роботи в науці, культурі – є головним та, в більшості випадків, єдиним заняттям.

Відмітними особливостями студентства від інших соціальних груп є:

- єдність цілі та мотивації здобуття вищої освіти
- обмеженість періоду існування студентської групи (5-6 років)
- суворості послідовності та планованості навчальної роботи
- престижності соціального статусу студента
- соціально-групової згуртованості та єдності цілей
- високої інтенсивності спілкування
- фізична, моральна та воляова зрілість

Саме в цьому періоді виникає активне формування індивідуального стилю життєдіяльності. Переважного значення набуває пізнавальна діяльність та абстрактне мислення, формується узагальнена картина миру,

встановлюються глибинні взаємозв'язки поміж різноманітними областями реальності, що вивчається.

Студатська молодь відрізняється від молоді рамками вікових періодів. Вікові рамки молодого покоління прийнято виокремлювати в діапазоні від 15 до 30 років. Зазвичай до 30 років людина досягає професійної зрілості, завершується формування його сім'ї, та він займає більш-менш стабільне становище в суспільстві. Вікові рамки студентської молоді, найчастіше, визначаються періодом від 17-19 до 21-23 років. На цій стадії розвитку юності вирішуються проблеми вибору професійного напрямку та підготовки професійної діяльності.

Студатський вік характеризується досягненням найбільших результатів, що базуються на процесах попереднього (біологічного, психологічного, соціального) розвитку. Якщо характеризувати студента як особистість, то це вік найбільш активного розвитку моральних та естетичних почуттів, закінчення становлення характеру, оволодіння повним комплексом соціальних ролей дорослої людини: громадянських професійно-трудова. З цим пов'язано і перетворення мотиваційної сфери та всієї системи ціннісних орієнтацій людини. Інтенсивно формується спеціальних здібностей у зв'язку з професіоналізацією. Це – період становлення характеру та інтелекту.

Успішність навчання студентів залежить від багатьох чинників, серед є його інтелектуальний розвиток як показник розумової діяльності і увага – функція регуляції пізнавальної діяльності. В ході адаптації відбувається перебудова психофізіологічних і психологічних властивостей студента. Специфіка адаптації студентів вузів визначається умовами навчання, їх індивідуальними особливостями і, що не менш важливо, особливостями юнацького віку. Юність - один з важливих етапів соціалізації особистості. Перед молодими людьми стоять завдання адаптації, продиктовані необхідністю більшої зрілості. Якщо особистість не встигає пристосовуватися до нових ситуацій, виникає небезпека дезадаптації.

Вищі навчальні заклади є тією мікросередою, в якій молода людина без незворотніх негативних процесів, особистісної деформації може перейти від дитячого несамостійного життя до дорослого самостійного. Соціальна адаптація студентів у вузі ділиться на:

- професійну адаптацію, під якою розуміється пристосування до характеру, змісту, умов і організації навчального процесу, вироблення навичок самостійності в навчальній і науковій роботі;
- соціально-психологічну адаптацію – пристосування індивіда до групи, взаєминам з якою, вироблення власного стилю поведінки.

Успішність професійної адаптації залежить від особистісних особливостей студента, від його індивідуально-психологічних і психотипологічних особливостей. Адаптація студентів до навчального процесу (за даними вивчення регуляторної функції психіки) закінчується в кінці 2-го - початку 3-го навчального семестру. Процес психологічної адаптації особистості характеризується активністю людини, вираженої в

цілеспрямованості його дій по перетворенню дійсності, середовища, як із використанням різних засобів, так і з підлеглими йому пристосованими актами.

Для вироблення тактики і стратегії, що забезпечують оптимальну адаптацію студента до вузу, важливо знати життєві плани і інтереси першокурсника, систему його домінуючих мотивів, рівень домагань, самооцінку, здатність до свідомої регуляції поведінки і т.д. Успішне вирішення цієї проблеми пов'язано з розвитком психологічної служби вузу, студентського самоврядування, інституту кураторства.

Таким чином, забезпечення успішної адаптації студентів до майбутньої професійної діяльності досягається в умовах особистісно-орієнтованого освітнього процесу, який передбачає таку організацію взаємодії студентів і педагогів, при якій створюються оптимальні умови для розвитку у суб'єктів навчання здатності до самоосвіти, самостійності та реалізації себе. Пріоритетом цієї педагогічної системи є професійний розвиток особистості студента. Мета такого утворення полягає в становленні і розвитку особистості студента, його пізнавальних здібностей, формування узагальнених знань і способів навчально-професійної діяльності на основі його суб'єктивного досвіду. Це доводить важливість опори в побудові процесу адаптації до професійної діяльності на змістовний і процесуальний компоненти освітнього процесу.

Література

1. Баскакова Я.А. Студенчество как особая социальная группа. Информация и образование: границы коммуникаций. 2012. С. 364-365.
2. Белова О.Р., Боронина Л.Н., Вишневыский Ю.Р. Студенчество: динамика ценностных ориентаций. Академический вестник. 2009. № 3. С. 19-36.
3. Дмитриенко С.А. Формирование навыков адаптации к профессиональной деятельности. Среднее профессиональное образование. 2007. № 2. С. 38-41.
4. Елгина, Л. С. Социальная адаптация студентов в вузе. Вестник Бурятского государственного университета. Образование. Личность. Общество. 2010. С. 162-166.
5. Павлова В.Е., Шевалдина Е.И. Студенчество как социальная группа и социально-ценностные ориентации. Инновационная наука, 2017. С. 193-196.

УДК 930.85(4)"05/18"

К. О. Філатова
/ м. Маріуполь /

ВПЛИВ КУРТУАЗНОЇ КУЛЬТУРИ НА КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ЄВРОПИ

Куртуазність – важлива складова культури Середньовіччя, адже є свідченням трансформації в суспільно-культурному середньовічному просторі. Вона безпосередньо вплинула на подальший розвиток культури та

суспільства Європи, про що свідчить мистецтво «галантної доби», література європейського романтизму. На сьогоднішній день, стосунки між чоловіком та жінкою дещо відрізняються від куртуазних, а лицарська відвага та «мистецтво бути приемним» потребують свого відродження, тому тема є актуальною.

Під впливом античних традицій, християнства в культурі середніх віків формується нова система естетичного бачення. Саме в період високого (класичного) Середньовіччя зростає кількість населення тогочасної Європи, що призвело до змін у різних сферах життя [1]. Крім того, завдяки захопленню витонченим мистецтвом аристократією, в цей час свого розквіту досягає придворна куртуазна культура.

При цьому не менш важливою в питанні середньовічного культурного розвитку залишається роль лицарів, які дотримувались кодексу поведінки і честі. Лицарство переважно складалося з військово-аристократичного стану. До головних цінностей лицаря, таких як честь, вірність, шляхетність, додається обов'язок дотримання придворного куртуазного етикету. Куртуазні взаємовідносини лицаря з прекрасною пані закріплюються в творчості поетів середньовіччя. Можна впевнено стверджувати, що серед поетів були не тільки лицарі, а, зокрема, як особи найвищого соціального статусу – графи й королі – так й звичайні торговці й ремісники [4].

Необхідно зазначити, що в період високого Середньовіччя лицарська література доволі швидко розвивалась та розповсюджувалась по всій Європі. Відтак такі середньовічні поети, як провансальські трубадури, французькі трувери та німецькі мінезингери збагатили куртуазну поезію різноманітними віршовими формами. В інтимній ліриці середньовічних «співців кохання» простежуються такі поетичні жанри, як сирвента, альба, серена балада як танцювальна пісня, тенсона, канцона, пасторела, тагелід та інші [2].

Крім того, цікаво й те, що куртуазний лицарський роман формується в XII ст. на півночі Франції й за тематикою поділяється на такі цикли, як античний, бретонський та візантійський [3]. Існує точка зору, що походження бретонського циклу пов'язується з впливом кельтських мотивів на його формування. Але ми можемо зробити припущення, що джерельною базою циклу також були античний, східний та християнський епос. Відтак, культурна спадщина кельтів простежується в лівій частці куртуазних романів бретонського циклу, проте доповнюється фольклорними елементами й інших народів.

Таким чином, формування лицарського роману бретонського циклу є поступовим процесом адаптації раніше відомих фольклорних сюжетів. В ході дослідження сформульовано певні сюжетні групи, притаманні лицарським романам бретонського циклу – бретонські Ле, романи про Трістана та Ізольду, романи Круглого столу та романи про Святий Грааль. Необхідно наголосити, що лицарські романи, належні до вищеописаного циклу, є невід'ємною частиною куртуазної літератури.

Отже, слід сказати, що середньовічна куртуазна культура безумовно вплинула на розвиток європейської культури. Елементи куртуазних відносин висвітлюються в літературі впродовж наступних століть після періоду

високого Середньовіччя. На основі літературної спадщини європейських авторів, які писали протягом XIII-XIX ст., можна простежити поступову трансформацію куртуазних ідей та ідеалів. Деякий час куртуазний етикет продовжував існувати як частина придворної культури, про що свідчить творчий доробок представників сицилійської школи поетів, сформованої при королівському дворі. Переосмислення платонічного кохання почалося «сицилійцями», та продовжилось у творчості поетів солодкого нового стилю, петраркістів. Зазнавши згасання своєї популярності в XVII ст., куртуазність відродилася в XVIII ст. у мистецтві «галантної доби» та по-новому інтерпретувалась в XIX ст. в літературі європейського романтизму.

Як суспільно-культурне явище куртуазна культура вплинула на формування свідомості європейської особистості не лише в середні віки, а й залишалась важливим культурним елементом протягом багатьох століть.

Література

1. Левчук Т. П. Від трубадурів до неокласиків: формалістична тенденція європейської поезії. – «Волинь філологічна: текст і контекст», вип. 16, 2013, с. 124-138. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vftk_2013_16_14

2. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – Київ : ВЦ «Академія», 2007. – Т. 2 : М – Я. – 625 с.

3. Шаповалова М. С. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та відродження / Шаповалова, Марія Семенівна, Рубанова, Галина Леонтіївна, Моторний, Володимир Андрійович. – 3-є вид., перероб. і доп. – Львів : Світ, 1993. – 311 с.

4. Яременко Н. В. Куртуазна література доби Середньовіччя і трансформація її ідей у епоху Відродження [Електронний ресурс] / Н. В. Яременко, Н. Є. Коломієць // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер. : Філологічні науки. – 2014. – Вип. 4.13. – С. 308–313. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmduf_2014_4

УДК 159.99:378.015.31

О. В. Фількевич
/ м. Маріуполь /

ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ ТА ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі розвитку людства відбувається багато змін, які впливають на розвиток особистості, культури та соціуму взагалі. Однією з головних проблем у психології виступає саме психологія особистості. Психологія особистості розглядається на протязі усього існування людства. Найперші спроби описання людини як соціобіологічну істоту намагались багато філософів з античних часів. Проблема особистості у філософії — це проблема

місця, яке займає особистість у суспільстві. Особистість у загальній психології — ядро, інтегруюче начало, що зв'язує воедино різні психічні процеси індивіда і що надає його поведінці необхідну послідовність і стійкість. Суттєвий вклад до загальної теорії особистості вносять педагогічна, вікова, етнічна психологія, психологія праці, психологія розвитку і ряд інших наук [4]. За визначенням Р. С. Немова, особистість, на його думку, це людина, взята в системі таких психологічних характеристик, які соціально зумовлені, проявляються в суспільних за природою зв'язках і відносинах, є стійкими і визначають моральні вчинки людини, котрі мають істотне значення для неї самої і тих, хто її оточує [1].

Виховання особистості – це завдання тандему таких напрямків як вікова та педагогічна психологія і педагогіка. Виховання у вищій школі, на думку сучасних дослідників, повинно мати цілісний характер, органічно поєднуватися з навчальним і науково-дослідницьким процесами, бути творчим, орієнтованим на проблеми, пов'язані зі специфікою освітнього закладу та регіону, в якому він розміщений [2]. Студентський вік розглядається Б. Г. Ананьєвим як особлива онтогенетична стадія соціалізації індивіда. Він дає визначення студентського віку, що саме виховання спеціаліста, суспільного діяча і громадянина, опанування та консолідація багатьох соціальних функцій, формування професійної майстерності – все це становить особливий і найважливіший для суспільного розвитку та становлення особистості період життя, який позначається як студентський вік [3]. У свою чергу, соціолог В. Г. Харчев відзначав, що «у педагогічній літературі виховання, як правило, трактується як свідомий соціальний вплив на індивіда з метою підготовки його до виконання тієї чи іншої спільної ролі, вироблення у нього необхідних для цього якостей» [6].

Студентська пора є важливим етапом подальшого становлення особистості молодої людини. У цей період розкриваються потенційні її можливості, вдосконалюється інтелект, трансформується система ціннісних орієнтацій, формуються нові соціальні настанови, розвиваються професійні здібності у зв'язку з опануванням фаху. Соціалізація особистості є невід'ємним у становленні особистості студента. Процес і результат засвоєння та активного відтворення індивідом соціального досвіду в діяльності та спілкуванні з іншими людьми. Поняття «соціалізація» ширше, ніж «виховання». Процес соціалізації може відбуватися як в умовах стихійного впливу різноманітних обставин життя в суспільстві, так і під час виховання – цілеспрямованого формування особистості [3].

Важливим агентом становлення особистості студента відіграє роль сама особистість педагога. «Особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна виховати характер», - зазначив К. Ушинський. Педагог своєю особистістю впливає на формування у студентів певних компонентів загальнолюдських і професійних якостей. К.Ушинський визначив, що у вихованні все має базуватися на особі вихователя, тому що виховна сила виливається тільки із живого джерела людської особистості.

Ніякі статuti і програми, ніякий штучний організм закладу, хоч би як хитро він був придуманий, не може замінити особистості у справі виховання [5].

Основною проблемою у формуванні особистості студента є проблема методів у формуванні свідомості майбутніх професіоналів. Традиційно вважається, що знання методів і прийомів виховання, належне володіння ними визначають рівень педагогічної майстерності науково-педагогічного працівника з цим, важливе значення для оволодіння цією майстерністю має класифікація методів виховання і самовиховання. У процесі розвитку педагогічних наук використовували різні підходи до неї та її впорядкування. Складність вибору формування, спонукає педагогів до пошуку специфічних методів виховання.

Література

1. Немов Р.С. Психология: В 3 кн. Книга 1.Общие основы психологии. 5-е изд. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2010. - 687 с.
2. Оксана Дурманенко. Виховна робота у вищому навчальному закладі: змістовий аспект.Стаття: РОЗДІЛ III. Теорія виховання. № 7, 2013,- стр.96-101
3. Подоляк Л.Г.,Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів. Київ: ТОВ “Філ-студія”, 2006. – 320с.
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості.навч. посіб. - К. Центр учбової літератури, 2012. - 280 с.
5. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / К. Д. Ушинский ; под ред. А. И. Пискунова, Г. С. Костюка, Д. О. Лордкипанидзе, М. Ф. Шабаевой. – М. : Педагогика, 1974.
6. Харчев В. Г. Основы социологии / В. Г. Харчев. – М. : Логос, 2000. – 302 с.

УДК 159.944.4

Н. О. Ханча
/ м. Маріуполь /

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТВОРЧОЇ РОБОТИ СПІВРОБІТНИКІВ В СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЯХ

В даний час частих криз і змін проблема впливу стресу на ефективність роботи і благополуччя є особливо актуальною. Мета дослідження - вивчення впливу стресових факторів на креативність особистості в трудовій діяльності. Можна виділити три основні підходи, що зустрічаються в дослідженнях стресових станів. Теорія тотального згубного впливу стресу підтримується рядом зарубіжних і вітчизняних авторів, наприклад, К. Бінвайс і Д.Б. Богоявленської [1, с.32]. К. Байрон і Д. Стоколс, навпаки, відзначають, що все залежить від сили стресора, а також особистісних якостей людини[2,с.23]. Можна відзначити також теорію Д. Камминс про позитивний і мотивуючий вплив еустреса Серед особистісних особливостей, що впливають на стресостійкість, на особливу увагу заслуговує креативність. При цьому ми

висуваємо гіпотезу про те, що еустресс має сприятливий вплив на креативність особистості при попередньому впливі афективного стимулу. Висунута гіпотеза підтвердилася лише частково. Найбільша ефективність у виконанні завдань в контрольній групі підтверджує ряд поширених теорій стресу, зокрема Р. Лазаруса і Г. Сельє [3,с.45]. Позитивний емоційний стан дозволяє співробітнику легше переносити організаційні стресори. Чим сильніше стресор, тим більше має бути свідченням вплив. Позитивні емоції знижують тривожність і збільшують фокус уваги. Негативний емоційний стан також здатне підвищувати ефективність роботи. З точки зору теорії Дж. Кауфмана і С. К. Восбург, негативні емоції запускають стратегію оптимізації, тобто пошуку найбільш вірного рішення проблеми з усіх можливих. Дефіцит часу знижує продуктивність роботи в два рази. Стан тривоги в даному випадку доходило до критичного рівня, тому стрес не мотивував на виконання завдання. При цьому вибирається когнітивна стратегія задоволення: співробітник ставить своїм завданням знайти не найбільш оптимальне рішення проблеми, а будь-яке, що підходить під умови[2,с.70]. Багатолюдні місця і робота в стані обмеженої особистої зони не заважає виконанню робочих завдань, випробовувані цієї групи спаду в рівні креативності не показали, а вплив підтверджує теорію Г. Сельє про подразжителя, який одночасно є мотиватором[3,с.122]. Негативні коментарі не є простим стрессором зовнішнього середовища, так як в даному випадку сам коментатор є загрозою [2,с.72].

Отримані результати дозволяють нам зробити наступні висновки. 1. Негативний емоційний стан підвищує креативність і ефективність роботи в кризовій зовнішньої обстановці. 2. Позитивні емоції стимулюють шукати більше різноманітних рішень проблеми і підвищують ефективність в сприятливому зовнішньому середовищі. 3. Оригінальність рішень підвищується при відсутності афективних впливів. 4. Довірче спілкування з партнером по бізнесу або співробітником досягається шляхом огороження від всіх стресорів. 5. Показ чогось неординарного може стимулювати співробітника до пошуку нових варіантів ефективного виконання завдання. 6. Критикувати роботу варто до або після виконання завдання співробітником, критика під час виконання знижує ефективність майже в два рази. 7. По можливості, не слід давати співробітникам несподівані терміни, так як всі їхні ресурси підуть на відповідність виконуваної роботи часовими рамками.

Література

1. Богоявленська, Д. Психологія творчих здібностей. , 2002.
2. Бодров, В. Психологічний стрес: розвиток і подолання. М .: Наукова думка, 2006.
3. Сельє, Г. Стрес без дистресу. М .: Прогрес , 1979.

СУЧАСНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ “КОМУНІКАЦІЯ” В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Кожна людина щодня користується комунікаціями, але лише деякі це роблять досить узгоджено. Майже неможливо переоцінити важливість комунікацій в управлінні. Майже все, що роблять керівники, аби полегшити досягнення цілей організації, потребує ефективного обміну інформацією. Якщо люди не зможуть обмінюватися інформацією, то вони не зможуть і працювати разом, формулювати цілі й досягати їх. Однак комунікації — це складний процес, що складається з взаємозалежних кроків. Кожен з цих кроків потрібен для того, щоб зробити наші думки зрозумілими іншій особі. Кожен крок — це пункт, у якому, якщо ми не будемо думати, що робимо, — зміст може бути втрачено. Мета кожного керівника — зробити процес комунікації якнайбільш ефективнішим і не втратити при цьому змісту.

Комунікація — у вузькому розумінні — обмін інформацією (фактами, ідеями, емоціями). Стає очевидним, що комунікація, як суспільне явище, становить основу практичної, творчої та пізнавальної діяльності особистості. Психіка є ознакою людського життя. Як і саме життя, діяльність — багаторівневий процес, що змінює свої характеристики залежно від рівня, на якому функціонує людина. Комунікація є універсальною умовою людського буття. Вона буквально є складовою її всеохоплюючої сутності. Все, що є в людині і для людини, отримується насамперед у комунікації. Поза комунікацією не можна уявити людську свободу, розум дорівнює необмеженій волі до комунікації.

Важливість комунікацій:

- рішення багатьох управлінських задач будується на взаємодії людей;
- міжособові комунікації є кращим способом обговорення і вирішення питань. [1],

Актуальність дослідження обумовлена прагненням суспільства до встановлення демократичної, правової держави, громадянського суспільства та визначенням таких категорій, як «спілкування», «комунікація» та «комунікативна компетентність» в різних сферах діяльності

Мета: проаналізувати умови успішного перебігу процесу спілкування, яка характеризується як система внутрішніх ресурсів, необхідних для формування ефективної дії в певних ситуаціях міжособистісної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом комунікаційним аспектам розвитку суспільства присвячені більше тисячі різних праць, починаючи від праць Платона та Арістотеля. Сучасні вітчизняні дослідники Г.Почепцов, Н.В.Грицяк, В.Д.Демченко здійснили значний внесок щодо ідентифікації різних аспектів комунікації. Приділяє значну увагу комунікативній проблематиці і Енциклопедичний словник з державного

управління, за редакцією Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського, Ю.П.Сурміна[2], ґрунтовне теоретичне дослідження масової комунікації здійснив В.В.Різун[3], В.Г.Мазур досліджує комунікації крізь призму взаємодії державних органів влади та громадськості на регіональному рівні [4], О. Бухтатий, О. Радченко, Г. Головченко здійснили дослідження комунікаційних процесів в сучасній Україні [5], разом з тим безліч аспектів залишаються недостатньо висвітленими, необхідним є впровадження комунікативного підходу до формування державної політики, а використання сучасних комунікативних технологій – нагальна потреба демократичного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Для успішного досягнення організаційних цілей люди в організації повинні спілкуватися. Спілкування – взаємодія двох або більше людей, спрямована на узгодження і об'єднання зусиль з метою налагодження взаємин та досягнення загального результату. Спілкування може бути успішним - тобто своєчасним, пов'язаним з передачею не спотвореному і релевантної (що має відношення до якоїсь проблеми завданню) інформації, в потрібному напрямку, для заданого адресата, або неуспішним, коли ці умови не виконуються. Від системи або сукупності організаційних комунікацій залежить дуже багато і, насамперед, ефективність роботи організації.

Комунікативна діяльність в державному управлінні має декілька блоків [6,7].

По-перше, це блок, який стосується наступних складових: забезпечення прозорості суб'єктів державного управління; високий рівень відповідальності та звітності за підготовку і виконання управлінських рішень; надання послуг шляхом створення прозорої системи управління персоналом державної служби; посилення відповідальності суб'єктів державного управління за результати своєї діяльності; політична нейтральність суб'єктів державного управління у процесі виконання своїх професійних обов'язків.

По-друге, - це блок, що стосується більш чітких вимог до комунікативної діяльності, яка простежується в у: визначених принципах та засадах взаємодії суб'єктів державного управління та громадянського суспільства, які вимагають також об'єктивності інформування громадян про діяльність суб'єктів державного управління; рівні професіоналізму по підготовці управлінських рішень і надання послуг; процесі забезпечення збереження конфіденційної інформації, отриманої під час виконання суб'єктами державного управління посадових обов'язків.

По-третє, - це стосується підвищення ефективності виконання суб'єктами державного управління завдань і функцій держави зокрема: інформаційне та кадрове забезпечення для реалізації цілей діяльності державного органу; проведення громадської оцінки результатів діяльності державного органу шляхом залучення спеціально підготовлених експертів та опитування громадян для визначення рівня задоволення їх потреб у послугах; проведення контент-аналізу засобів масової інформації щодо оцінки результативності діяльності державних органів; дослідження щодо оцінки

громадянами порядку надання послуг та їх якості; дотримання професійної етики суб'єктами державного управління.

По-четверте, можна простежити необхідність комунікативної діяльності при вирішенні завдань, пов'язаних з прозорістю і відповідальністю суб'єктів державного управління: інформування громадськості про діяльність державних органів та їх апарату; створення умов для взаємодії між державними органами та громадськістю; залучення широких верств населення для обговорення та оцінки програм діяльності державних органів; запровадження процедури публічної звітності державних органів та їх керівників; звітування державних органів та їх керівників про результати діяльності; оприлюднення інформації про відповідальність державних органів та інших надавачів послуг.

По-п'яте, - в контексті професіоналізації суб'єктів державного управління чітко виокремлюються такі елементи як: комунікативні навички; навички ведення переговорів.

Рис. 1. Складові процесу комунікативної діяльності

По-шосте, - проблеми комунікативної діяльності стосуються таких питань як: порядок надання державних послуг; нормативне врегулювання вимог професійної етики державних службовців; встановлення порядку надання державних послуг;

Комунікативна діяльність - це динамічна система, в якій зв'язки (особливо в побудові взаємин із громадськістю) можуть установлюватися однозначно і мати прогностичну спрямованість. Така діяльність є багатоканальною системою взаємодії, має комплекс професійних завдань, які стосуються комунікації, міжособистісного спілкування, міжгрупового спілкування, процесів спілкування між особистістю і групою, а також факторів впливу на навколишніх, з метою спонукання їх до діяльності (рис.1) [8].

Ознаками складової системи комунікативної діяльності суб'єктів державного управління є: безліч елементів; єдність головної мети для всіх елементів; наявність зв'язків між ними; цілісність і єдність елементів; структура і ієрархічність; відносна самостійність; чітко виражене управління. або іншим психологічним актом, і виявляється в більш або менш насиченому емоційному відношенні діючої особи до інших людей та навколишнього світу.

В умовах трансформації управлінських відносин особливого значення набуває комунікативна компетентність керівника. Процес управління передбачає процес впливу на об'єкт з метою його зміни. А це стає можливим за умов володіння необхідними комунікативними навичками.

Комунікативна компетентність керівника полягає у вмінні цілеспрямовано спілкуватись із підлеглими, рівними за ієрархією колегами, а також точно і коректно встановлювати зворотний зв'язок із підлеглими працівниками, приймати від них побажання, спілкуватися, враховуючи їхні інтереси.

Висновки: Сучасний керівник повинен не тільки реалізовувати професійні цілі через комунікативний потенціал персоналу, а й створювати управлінські системи і формувати культуру через заохочення відкритої комунікації. У нинішніх економічних умовах важливо не подавати персоналу готові факти з реального життя, а моделювати ситуації для аналізу цих фактів, на основі нових методів діагностики, прогнозу тенденцій, які з'являються. Вважається, що кожна дія людини обумовлена визначеними потребами або мотивами і спрямована на вирішення тих або інших задач, що постійно виникають перед людиною через спілкування та взаємодію.

Література

1. В. Воилісовська «Управлінська комунікація», психолог Вінницького апеляційного адміністративного суду, <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2015/november/issue-11/article-13155.html>

2. Бухтатий О. Україна медійна: на порозі інформаційної революції / О. Бухтатий, О. Радченко, Г. Головченко. – Київ: Видавець СВС Панасенко, 2015. – 208 с.

3. Енциклопедичний словник з державного управління: / уклад.: Ю.П.Сурмін, В.Д.Бакуменко, А.Михненко та ін.; за ред. Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського, Ю.П.Сурміна. – К. НАДУ, 2010. –820 с.

4. В. Г. Мазур. Комунікації як механізм взаємодії державних органів влади та громадськості на регіональному рівні [Електронний ресурс] / В. Г. Мазур. // “Державне управління: удосконалення та розвиток”. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=313>.

5. В. В. Різун. Теорія масової комунікації / В. В. Різун. – Київ: Видавничий центр “Просвіта”, 2008. – 260 с.

6. Драгомирецька Н.М. Теоретичний аналіз комунікативної діяльності державного службовця: Монографія. – О.: Астропринт, 2005. – 280 с.

7. Драгомирецька Н.М. Теоретико-методологічні основи вимірювання ефективності комунікативної діяльності державного службовця: Монографія. – О.: „ВидавІнформ” ОНМА, 2006. – 184 с.

8. Комунікативна діяльність в державному управлінні : навч. пос. / Н.М. Драгомирецька, К.С. Кандагура, А.В. Букач. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017 – 180 с.

УДК 159.922.8:316.61

Л. Н. Чайка
/ м. Маріуполь /

ПРОБЛЕМЫ АДАПТАЦИИ СТУДЕНТОВ К ОБУЧЕНИЮ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Проблема адаптации студентов-первокурсников представляет собой одну из важных проблем и по сей день является традиционным предметом дискуссий [1-11]. Адаптация молодежи к студенческой жизни — сложный и многогранный процесс, требующий учета и использования возможностей еще не до конца сформировавшегося организма взрослого человека.

Актуальность проблемы заключается в том, что она определяется важнейшими социальными требованиями к высшим учебным заведениям, которые должны ориентировать систему образования не только на получение студентами профессиональных знаний, но и на развитие личности, формирование познавательных и созидательных способностей, способствовать успешной социализации в обществе и активной адаптации на рынке труда.

Понятие «адаптация» было использовано в 1865 г. немецким физиологом Г. Аубертом для обозначения изменения чувствительности при длительном воздействии адекватного раздражителя. Оно стало одним из центральных понятий в науках о жизни — философии, физиологии, медицине, психологии. Существует множество определений феномена адаптации. В обобщенном виде адаптация описывается как приспособление, необходимое для адекватного существования в изменяющихся условиях, а также как процесс включения

индивида в новую социальную среду, освоение им специфики новых условий [1, с. 256].

Под адаптацией студента в вузе понимается «непрерывный, внутренне обусловленный процесс, характеризующий в конечном итоге принятие или непринятие развивающейся личностью внешних и внутренних условий осуществления учебно-профессиональной деятельности в высшем учебном заведении, а также активность личности по изменению этих условий в желаемом направлении» [2, с. 237].

Проблема адаптации первокурсников является одной из ключевых в современных исследованиях. В настоящее время накоплено большое количество данных, свидетельствующих о деструктивном воздействии особых факторов на деятельность и функциональное состояние первокурсников, вследствие возникающего в этих условиях несоответствия между их возможностями и объективными требованиями новых видов деятельности.

Статус студента вводит молодого человека в новую систему отношений, которая требует от него систематического напряжения, связанного с самоопределением и самоконтролем, самодисциплиной и самоорганизацией.

Бывший школьник тяжело адаптируется к вузовской системе взаимоотношений, новой системе обучения. Он нуждается в помощи, поскольку, получив свободу действий, не всегда может правильно ей пользоваться.

Современное образовательное пространство вуза включает учебный, внеучебный и внутренний компоненты. Активизация внеучебного компонента способствует эффективной и успешной адаптации студентов (особенно первокурсников). Создание позитивного воспитательного пространства является важнейшим условием становления субъектной позиции студента.

В рамках исследования мы понимаем адаптацию студента к обучению как обязательный этап социализации, приведение основных параметров социальной и личностной характеристик в состояние динамического равновесия с новыми условиями среды учебного заведения.

Исследователи социальной адаптации студентов выделяют следующие основные трудности или самые значимые проблемы: адаптация к вузовской системе обучения, заметно возросший объем учебной материала, сложность усвоения новых учебных дисциплин, выстраивание новой системы отношений с преподавателями, трудности в отношениях с товарищами по учебе, жилищные и материальные проблемы. Приспособление к новым условиям требует много усилий, из-за чего возникают существенные различия в деятельности и результатах обучения. Одной из причин низких темпов адаптации студентов является несогласованность в педагогическом взаимодействии между преподавателем и студентом при организации способов учения. Трудности адаптации — это не что иное, как трудности совмещения усилий преподавателя и студента при организации способов учения.

Необходимым условием для успешной адаптации является проявление активной позиции не только преподавателя, но и студента, то есть

деятельность должна быть совместной. Студент сам находит и выбирает для себя способы и пути достижения той или иной образовательной цели, преподаватель — создает для этого условия.

Вузовское пространство должно способствовать личностной, социально-психологической адаптации студента преимущественно путем создания ситуации успеха в любом виде деятельности и в общении.

При составлении адаптационной программы студентов следует учитывать многофакторное влияние воспитательного пространства университета и роль педагогической поддержки. Одной из эффективных форм педагогической поддержки, на наш взгляд, является и выступает институт кураторов студенческих групп. В воспитательном пространстве университета адаптацией студентов-первокурсников должны заниматься не только общеуниверситетские структуры, но и кураторы учебных групп на факультетах, преподаватели курсов психолого-педагогической направленности, студенческие творческие инициативные группы, студенческое самоуправление, советы общежитий.

Педагогическая поддержка студентов в воспитательном пространстве университета должна быть представлена системой последовательных и взаимосвязанных действий, которая включает изучение личностных особенностей первокурсников, выявление трудностей адаптационного периода и особенностей «вхождения» первокурсников в студенческую жизнь, анализ и обобщение полученных данных; подготовку на основе данных исследований рекомендаций для кураторов и преподавателей, работающих со студентами первых курсов; проведение круглых столов по проблеме адаптации первокурсников с участием кураторов групп и студентов старших курсов; разработку и постоянное совершенствование тематических образовательных программ для студентов первых курсов, создание, апробацию и внедрение различных технологий педагогической поддержки студентов, проведение в

группах студентов первого курса кураторского часа, в рамках которого будут проводиться разномасштабные мероприятия по различным тематическим программам.

В результате мониторинга было выявлено, что студенты испытывают наибольшие трудности в адаптации к специфике обучения в вузе и университетской среде, так как это новый этап в их жизни, им необходимо приспособиться к новым формам обучения, находить общий язык с одноклассниками и преподавателями. Чтобы студенты проявляли большую активность в деятельности различных сфер вуза, помимо учебной, необходимо проводить мероприятия, способствующие выявлению и реализации у студентов способностей к различным видам творчества и развитию творческого мышления и самостоятельности.

Для ускорения процесса адаптации к специфическим условиям обучения в вузе, наши рекомендации:

- на первых занятиях ознакомить студентов с системой обучения в вузе и требованиям к уровню знаний, спецификой обучения в вузе, ее отличиями от школьной, довести до каждого студента понятие дисциплины;

- грамотно выдержать ритуал «Посвящение в студенты»;
- использовать различные формы взаимодействия со студентами младших курсов;
- проводить ежемесячную аттестацию, что позволяет контролировать самостоятельную работу студентов, вовремя оказывать им необходимую помощь;
- знакомится с историей учебного заведения и выпускниками, прославившими его;
- активизировать работу преподавателей – кураторов;
- читать курс «Введение в профессию»;
- разработка конкретных мероприятий для успешной адаптации первокурсников;
- формирование корпоративной культуры студентов, приобщение к традициям вуза;
- создание условий для самореализации студентов через личностную адаптацию;
- формирование здорового образа жизни;
- скрытая профилактика аддитивного поведения личности.

Для преодоления трудностей адаптации в вузе студентам можем дать следующие рекомендации:

- учитывать мнение окружающих, даже если собственная точка зрения расходится с идеями и предложениями остальных, постараться прислушаться к их мнению;
- быть дружелюбными, стараться соблюдать нейтральные уважительные и приветливые взаимоотношения;
- относиться к выполнению своих обязанностей сосредоточенно и ответственно;
- проводить совместные мероприятия в группе во внеурочное время, нацеленные на сплочение группы;
- действовать целенаправленно, устранять все негативные факторы, не настраивать против себя одноклассников, стараться находить компромиссы;
- уделять особое внимание встречам с преподавателями и кураторами, посещать кураторские часы и индивидуальные консультации преподавателей (интересными для младших курсов являются встречи с выпускниками, добившимися высоких профессиональных результатов);
- принимать участие в тренингах, направленных на социальную адаптацию студентов- первокурсников.

Литература

1. Кибанов А. Я., Дуракова И. Б. Управление персоналом организации. Актуальные технологии найма, адаптации и аттестации: учебное пособие. М.: КноРус, 2012, 368 с.
2. Зарипов Р. Н., Зарипова И. Р. Адаптация студентов в технологическом вузе: психолого-педагогический аспект // Вестник Казанского технологического университета. 2011. № 24. С. 236 — 242.

РЕАЛИЗАЦИЯ В УКРАИНЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В СФЕРЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ

Актуальность. Феномен прав пациента является одним из основополагающих в медицинской этике и современном праве. Объем оказания медицинской помощи населению неукоснительно растет с каждым годом, и проблема несоблюдения прав человека в данной сфере является одним из важных аспектов, которые становятся причиной конфликтов между врачом и пациентом и нарушений законодательства.

Цель работы. Проанализировать нормативно-правовые акты в сфере охраны прав пациента; рассмотреть особенности охраны прав пациента в Украине на сегодняшний день.

Права пациента – это права, производные от общих гражданских, политических, экономических, социальных и культурных прав человека, регулируемые при получении медицинской помощи и связанных с ней услуг или в связи с любым медицинским воздействием, осуществляемым в отношении граждан. В международном масштабе право человека на здоровье впервые было признано в 1948 г. Всеобщей декларацией прав человека (2, ст.25): «Каждый человек имеет право на такой жизненный уровень, включая питание, одежду, жилище, медицинский уход и требуемое социальное обслуживание, который необходим для поддержания здоровья и благополучия его самого и его семьи» [2].

Термин «права пациента» получил широкое употребление несколько десятилетий назад. Начиная со второй половины 70-х годов, появляется целый ряд важных документов международного значения, посвященных правам пациента: Рекомендации Совета Европы по правам больного и умирающего (1976) [11]; Резолюции Ассамблеи Всемирной организации здравоохранения «О здоровье для всех» (1977) [10]; Хартия по правам больничных пациентов (1979) [4]; Лиссабонская декларация о правах пациента (1981) [6]; Права пациента в Европе (ВОЗ, 1993) [8]; Амстердамская декларация о политике в области, обеспечении прав пациента в Европе «Основы концепции прав пациента, в Европе: общие положения (Principles of the Rights of Patients in Europe: A Common. Framework)» (ВОЗ, 1994) [1].

Ключевыми международными документами по правам пациентов являются: Декларация о политике в области обеспечения прав пациента в Европе (1994) [3] и Лиссабонская декларация о правах пациента (1981, изменений и дополнений 1995) [6]. Указанные акты содержат те международно-правовые стандарты, которые неукоснительно нужно соблюдать при создании норм и законов, с учетом национальных особенностей

правовой системы. Предложенные украинские проекты в этой сфере, к сожалению, имеют много неточностей в понятийно-терминологическом аппарате, наблюдается неоднозначность в толковании понятий и обрисовке структуры и содержания прав пациентов и т.п. В проектах также не прослеживается исчерпаемости в отображении всех возможностей пациентов, входящих в структуру права на здравоохранение как общесоциального явления [7].

Проанализировав законодательную базу Украины, можно сделать вывод, что наиболее основательно вопрос защиты прав пациента отражен в Законе Украины "Основы законодательства Украины о здравоохранении" от 19.11.1992 г. [7] Также права пациентов регламентированы нормами Конституции Украины от 28.06.1996 г. [5] и Гражданского кодекса Украины от 16.01.2003 г. [12].

Согласно Конституции Украины: "Каждый гражданин имеет право на охрану здоровья, медицинскую помощь и медицинское страхование. В государственных и коммунальных учреждениях здравоохранения медицинская помощь предоставляется бесплатно" [9].

Но на сегодняшний день реализация этой статьи вызывает много споров среди медицинских работников и пациентов.

В соответствии с Законом Украины «Основы законодательства Украины о здравоохранении» каждый гражданин имеет право на: жизненный уровень, включая пищу, одежду, жилище, медицинский уход и социальное обслуживание и обеспечение, который необходим для поддержания здоровья человека (7, ст. 6); безопасную для жизни и здоровья окружающую природную среду (7, ст. 6); санитарно-эпидемическое благополучие территории и населенного пункта, где он проживает (7, ст. 6); безопасные и здоровые условия труда, учебы, быта и отдыха; освобождение от работы на момент болезни (7, ст. 41); квалифицированную медико-санитарную помощь, включая свободный выбор врача и учреждения здравоохранения (7, ст. 38); достоверную и своевременную информацию о состоянии своего здоровья и здоровья населения, включая существующие и возможные факторы риска и их степень (7, ст. 39); сохранение врачом в тайне информации, ставшей ему известной о болезни, медицинское обследование, осмотр и их результатах, интимной и семейной стороне жизни гражданина (7, ст. 40); предоставление информированного согласия на проведение медицинского вмешательства или отказа от него (7, ст. 43); правовую защиту от любых незаконных форм дискриминации, связанных с состоянием здоровья; возмещение причиненного здоровью вреда (7, ст. 80); обжалование неправомерных решений и действий работников, учреждений и органов здравоохранения (7, ст. 80).

Если отношения с врачом или лечебным учреждением носят договорно-расчетный характер, то пациента дополнительно защищает Закон Украины «О защите прав потребителей» [9], который предусматривает право на: получение качественных и безопасных услуг; полную и достоверную информацию об услуге и ее исполнителе; предоставление услуги в установленный срок; взыскание неустойки за просрочку предоставления услуги; возмещение

убытков, причиненных ненадлежащим исполнением услуги; возмещение морального вреда; судебную защиту нарушенных прав.

Дополнительные права пациентов предусмотрены также Гражданским кодексом Украины [12]: Право на охрану здоровья (12, ст. 283); Право на оказание медицинской помощи (12, ст. 284); Право на информацию (12, ст. 285).

В случае смерти физического лица члены его семьи или другие физические лица, уполномоченные ими, имеют право присутствовать при исследовании причин его смерти и ознакомиться с выводами относительно причин смерти, а также право на обжалование этих выводов в суд (12, ст. 285).

Также все пациенты имеют право на тайну о состоянии здоровья (12, ст. 286). В том числе запрет требовать и подавать по месту работы или учебы информацию о диагнозе и методах лечения физического лица.

Выводы. Таким образом, на современном этапе развития правового регулирования национальной медицинской сферы особо остро и актуально стоит проблема прав человека, в частности при осуществлении медицинской помощи. И, для максимально эффективного её оказания знать, что представляет из себя данная отрасль прав человека необходимо обеим сторонам – как работникам медицинских учреждений, так и пациентам. Несомненно, правовая культура и развитое правосознание врача и пациента – являются важными условиями защиты своих прав. Но только в сочетании правовой культуры и правосознания с высокой профессиональной и моральной ответственностью врача лечебного учреждения можно наиболее эффективно решать задачи защиты прав пациентов.

Литература

1. Амстердамская декларация о политике в области, обеспечении прав пациента в Европе [Электронный ресурс]. URL: https://studopedia.ru/7_41449_deklaratsiya-o-politike-v-oblasti-obespecheniya-prav-patsienta-v-evrope-amsterdamskaya-deklaratsiya.html

2. Всеобщая декларация прав человека [Электронный ресурс]. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_120805/707fa15f83b08460bd_a25bf3ee28aeb05ede183f/

3. Декларация о политике в области обеспечения прав пациента в Европе, ВОЗ; 1994 [Электронный ресурс] / http://samlib.ru/s/stonogin_s_w/europe.shtml.

4. Европейская хартия пациентов [Электронный ресурс]. URL: http://ligap.ru/news/news_1804

5. Конституція України. Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР

6. Лиссабонская декларация о правах пациента [Электронный ресурс]. URL: <https://megaobuchalka.ru/4/13094.html>

7. Основы законодательства Украины про охрану здоров'я. Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ

8. Права пациента в Европе [Электронный ресурс]. URL: <https://megalektsii.ru/s10997t10.html>

9. Про захист прав споживачів. Закон України від 12.05.1991 № 1023-ХІІ

10. Резолюции Ассамблеи Всемирной организации здравоохранения «О здоровье для всех» [Электронный ресурс]. URL: <http://docplayer.ru/48442565-Rezolyucii-vsemirnoy-assamblei-zdravoohraneniya.html>

11. Рекомендации Совета Европы по правам больного и умирающего [Электронный ресурс]. URL: <https://medlec.org/lek-159539.html>

12. Цивільний кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV

УДК 069.5

Т. О. Черниця
/ м. Маріуполь /

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВО-ЕКСПОЗИЦІЙНОЇ РОБОТИ В МУЗЕЯХ УКРАЇНИ

У доповіді розглядаються теоретичні аспекти науково-експозиційної роботи музеїв України.

Історіографію питання склали праці П. І. Барабицької, А. Короткової і О. Малиновської [1], Г. В. Бондаренка [2], М. І. Рутинського [3], М. О. Урсу і І. В. Березіної [4], В. В. Шевченка і І. М. Ломачинської [5], В. І. Якубовського [6]

Культурна спадщина народів, зберігаючись і накопичуючись в музеях, служить для задоволення соціальних потреб людини, таких, як пам'ять, системне вивчення історії, ціннісне ставлення до національної спадщини, моральність, патріотизм і т. д.

Сучасне розуміння музею в Україні, як зібрання і демонстрація історичних і культурних цінностей, тісно пов'язана з його науково-експозиційною роботою. Вміння правильно подати інформацію, стало таким же важливим аспектом у музейній роботі, як і збереження експонатів.

Термін «експозиція» (від лат. – виклад, опис) нині вживається щодо предметів, які виставлені на огляд за вітринами (музеїв, виставок, книжкових крамниць тощо). Першими протомузейними експозиціями у світовій історії необхідно вважати виставки військових трофеїв, представлених для загального огляду в залах палаців і замків, виставки пишних приношень жертводавців у прадавніх храмах (цей звичай зберігся й у низці сучасних християнських храмів), колекції скульптури та живопису у віллах римських патрициїв і палацах імператорів тощо.

Експозиція – це сукупність всієї наукової діяльності музею, представлена у вигляді кінцевого результату вивчення тієї чи іншої теми. Експозиційна діяльність – це ознайомлення відвідувачів з найцікавішими експонатами музею, розміщеними у певному логічному порядку, побудованому за хронологічним (еволюційним), географічним, етнокультурним чи предметно-тематичним критеріями. Вона є основною складовою музейної комунікації та фундаментом для реалізації культурно-просвітницької діяльності музею. У

цьому контексті науково-експозиційна робота в музеях України набуває основного значення, що і визначає актуальність доповіді.

Експозицією можна назвати розміщення будь-яких предметів, представлених для огляду. Але музейна експозиція має свою специфіку. Її основу складають не будь-які, а музейні предмети, що володіють певною сукупністю ознак і властивостей. В експозиції вони знаходять новий статус: стають експонатами, тобто предметами, виставленими для огляду. В якості експонатів можуть виступати і «замінники» оригіналів. Ця сукупність музейних предметів, їх відтворень і моделей, науково-допоміжних матеріалів і текстів називається експозиційним матеріалом.

Всі частини експозиції взаємопов'язані між собою і складають її тематичну структуру. Відповідно до неї експозиційні матеріали діляться на структурні одиниці – експозиційні комплекси, тобто групи предметів, пов'язаних між собою за змістом або іншими ознаками і несуть смислову єдність. В якості експозиційного комплексу може розглядатися і експозиційний зал, створений за єдиним проектом і має свій неповторний вигляд. Згідно сучасним уявленням, музейна експозиція – це цілеспрямована і науково обґрунтована демонстрація музейних предметів, які організовані композиційно, забезпечені коментарем, технічно і художньо оформлені і в підсумку створюють специфічний музейний образ природних і суспільних явищ.

Матеріал в експозиції може групуватися по-різному. Науково обґрунтований, що витікає з утримання експозиції, порядок угруповання та організації експозиційних матеріалів називається методом побудови експозиції. У вітчизняному музеєзнавстві традиційно виділяють такі основні методи експонування: систематичний, ансамблевий, ландшафтний, тематичний. Цим методам відповідають систематична, ансамблева, ландшафтна та тематична експозиції.

Музейна експозиція – частина музейного зібрання, яке виставлене для огляду; вона являє собою, по-перше, результат наукової розробки теми експозиції з урахуванням музейних матеріалів, по-друге, специфічний твір, в якому засобами архітектури і пластичних форм мистецтва створюється експозиційний образ на обрану тему. Експозиція є результатом спільної роботи музейних працівників і художника. Експозиція є головною формою використання музейного зібрання і використовується як масово-просвітницька робота.

Проектування експозиції – сучасна форма організації процесу створення експозиції, виражається у попередній розробці наукового змісту, архітектурно-художнього рішення і технічного оснащення експозиції з урахуванням мети і умов їх створення. Складовими частинами проектування експозиції є: наукове проектування, художнє проектування, технічне проектування. Проектування експозицій (наукове) – провідний аспект проектування експозиції; процес розробки наукового змісту експозиції – сукупність документів, послідовно створюваних колективом музею. На першому етапі розробляється наукова концепція експозиції, на другому створюється розширена тематична

структура, на третьому – складається тематико-експозиційний план. Весь комплекс документів з наукового проектування є основою для наукового комплектування і поповнення бази, а також для організації науково-просвітницької роботи на основі майбутньої експозиції.

Проектування експозиції (технічне і робоче) – завершальний етап проектування музейної експозиції, під час якого створюється технічний робочий проект експозиції – експозиційне обладнання, освітлення, технічні засоби, виготовлення науково-допоміжних матеріалів. Проектування експозицій (художнє) – пов'язане з розробкою художньої форми, що адекватно відтворює зміст експозиції.

Головним завданням художнього проектування є формування експозиційного образу, розробка просторового і кольорового рішення експозиції, експозиційного обладнання, системи освітлення і системи орієнтації відвідувачів. В процесі роботи розробляється художня концепція, ескізний проект експозиції та створюються монтажні листи. Сукупність цих матеріалів утворює художній проект експозиції.

Принципи побудови музейної експозиції – принципи, які зумовлюють групування та інтерпретацію експозиційних матеріалів, є основою визначення структури, порядку і характеру розподілу експозиції на теми, розділи, підтеми, експозиційні комплекси, ряди тощо. Виділяють три принципи побудови музейної експозиції: історико-хронологічний, комплексно-тематичний і проблемний. Вибір принципу побудови експозиції відбувається під час наукового проектування на етапі розробки наукової концепції експозиції. Можливе поєднання різних принципів при створенні експозиції.

Монтажні листи-експозиції – елемент проектної документації, який створюється в процесі художнього проектування експозиції, на етапі розробки ескізного проекту – це креслення ділянок експозиційної площини, на яких розміщені конкретні експозиційні матеріали. Маршрут експозиційний – передбачений порядок огляду експозиції з точки зору сприйняття якоїсь теми або експозиції в цілому; розробляється під час проектування експозиції. Маршрут може бути лінійним, кільцевим, складним.

Система орієнтації відвідувачів в експозиції – сукупність різних засобів організації самостійного огляду експозиції, до якої входять: план експозиційних приміщень, тексти в експозиції, вказівники експозиційного маршруту, путівники по експозиції музею тощо. «Прихований план» – частина експозиційних матеріалів, яка не виставлена для безпосереднього огляду в турнікетах, касетних стендах тощо. Наявність прихованого плану дозволяє більш повно використовувати музейне зібрання, створює широкі можливості показу, не пов'язані з перенасиченістю експозиції або розширенням експозиційних площин.

Тексти в експозиції – продумана як ціла і систематично організована сукупність заголовків розділів і тем, анотацій, етикеток, вказівників, в тому числі тих написів в експозиції, що не є експонатами, а виконують допоміжні функції. Зміст текстів розробляють під час наукового проектування експозиції. Вони мають бути однозначними, лаконічними, зрозумілими для всіх

відвідувачів. Тексти поділяють на анотації до розділів, тем, залу, експонату (пояснювальні тексти), провідні тексти, заголовки, етикетаж і вказівники.

Головні теми експозиції визначаються в науковій концепції експозиції і конкретизуються в розширеній структурі, яка містить найменування і послідовність розділів і тем експозиції:

- назва експозиції, що відображає її головний зміст;
- елемент тематичної структури експозиції, назва одного з підрозділів експозиції є деталізацією теми в першому значенні.

Тематико-експозиційний план – документ, складова частина наукового проекту експозиції, відображає конкретний склад експозиційних матеріалів та їх групування у відповідності з розширеною тематичною структурою. Включає назви розділів, тем, підтем, тематичних комплексів, провідних текстів, анотацій, перелік експонатів в експозиційних комплексах із зазначенням основних даних атрибутів, відомості про характер експозиційних матеріалів (оригінал, копія, макет, модель, карта тощо), їх розміри, зазначення місця збереження матеріалів тощо).

У доповіді стверджено, що результати науково-експозиційної роботи працівників музеїв України оформляють у вигляді нових експозицій, виставок, каталогів, методичних розробок екскурсій, а також у відповідних публікаціях.

Література

1. Барабицька В. Екскурствознавство і музеєзнавство: навч. пос. / В. Барабицька, А. Короткова, О. Малиновська.– К.: Альтерпрес, 2007. –464 с.
2. Бондаренко Г. В. Спеціальні історичні дисципліни: навч. пос. / Г. В. Бондаренко. – Луцьк: Вежа, 1997. – 321 с.
3. Рутинський М. І. Музеєзнавство: навч.-метод. посіб.: 2-ге вид., доп. / М. І. Рутинський. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 250 с.
4. Урсу М. О. Основи музейної справи. Методичні рекомендації для студентів і магістрантів мистецьких спеціальностей / М. О. Урсу, І. В. Березіна. – Кам'янець-Подільський: «Абетка», 2009. – 48 с.
5. Шевченко В. В. Музеєзнавство: навч. пос. Для дистанційного навчання / В. В. Шевченко, І. М. Ломачинська. – К.: Університет «Україна», 2007. – 288 с.
6. Якубовський В. І. Музеєзнавство. Підручник / В. І. Якубовський. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2010. – 352 с.

УДК 004.8

А. А. Шевцов
/ м. Львів /

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА НАСЛІДКИ ЙОГО ЗАЛУЧЕННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПОСТГЛОБАЛЬНОГО СОЦІУМУ

Протягом останнього століття, штучний інтелект (англ. *artificial intelligence*; далі – ШІ) поступово перетворюється на невід'ємну складову соціальної, наукової та, особливо, економічної складової людського населення.

Так само як після винайдення давніми людьми металевих знарядь праці використання приладдя зробленого з каменю перетворилося на вкрай нераціональне рішення, ми не можемо сьогодні відмовитися від залучення штучного інтелекту в більшість сфер нашої діяльності. І таким ж чином як неможливо заперечити перевагу металевих знарядь праці над кам'яними та дерев'яними, прерогативу людства від штучного інтелекту важко переоцінити. Проте, чи дійсно все так добре? На перший погляд, все таким і видається: практично всюди, де наразі застосовується ШІ, надійність, зручність та найголовніше – економічність можуть бути з дуже високою вірогідністю забезпечені. Утім, проникливість та далекосяжність мислення людини дає нам можливість розглядати не лише очевидні переваги прогресу у сфері ШІ, але й також ми можемо брати до уваги інші, можливо навіть більш важливі, наслідки, з якими ми потенційно можемо зіштовхнутися (або вже зіштовхнулися). У цій роботі ми спробуємо виділити три найзначніших.

Перший стосується перерозподілу ринку праці у світовій економіці. Не важко здогадатися: якщо ряд професій які зараз виконуються людиною в подальшому буде замінено вигіднішою альтернативою у вигляді штучного інтелекту, значну кількість людей що сьогодні залучені до певних секторів ринку праці буде з нього витіснено. Така перспектива деяким видається не вкрай доцільною, ба більше навіть моторошною. Проте, є й інша, більш обнадійлива, точка зору. Згідно їй, можна сподіватися, що за умови поступового перерозподілу праці ми зможемо уникнути таких небажаних для нас наслідків. До того ж, сьогодні можна побачити, що такі процеси як витіснення нерелевантних професій з ринку праці були тісно спряжені з економічним розвитком протягом усієї історії людства.

До прикладу, для людини реалій сьогодення з великою ймовірністю існування в минулому такої курйозної посади як обслуговувач ліфту (англ. *elevator operator*) може видатися дивовижним. Як не дивно, в цьому випадку ми бачимо ту саму проблему якої ми торкнулися вище: спеціально тренуваних для певної посади людей замінила до примітивності проста комп'ютерна програма. Наводячи цей приклад, однак, ми не стверджуємо те, що ніяких проблем з приводу глобального перерозподілу людської праці внаслідок широкого залучення ШІ нас не чекає і не може чекати. Своїми міркуваннями ми тільки прагнемо донести наступну думку: науковий прогрес на помірній швидкості залишить нам достатньо часу аби ми могли адаптувати свій курс розвитку лише на актуальні для нас професії, що є цілком можливим за вжиття відповідних заходів для стимулювання вибору людей на користь таких професій, які не зможуть бути замінені штучним інтелектом або взагалі ніколи, або принаймні у найближчому майбутньому.

Якщо потенційні наслідки перерозподілу ринку праці від застосування ШІ потребують, по більшій мірі, економічних маніпуляцій, то інші загрожують нам в інших, більш складних та комплексних аспектах. Річ про деградацію інтелекту; не штучного (він тільки розвиватиметься), але людського. Для багатьох вже є очевидним те, що науковий прогрес приніс помітні зміни у виконанні нашим розумом повсякденних задач. Причому, замість останнього

протягом усієї історії людства не могло бути висунуто жодних альтернатив. Проте, сьогодні все змінилося: цифрові носії інформації дозволяють зберігати її у будь-якому вигляді, без потреби її обробки та запам'ятовування; зайвим буде згадувати про можливість миттєвого отримання потрібної інформації практично без участі її інтелектуального аналізу. Іншими словами, техніка, від початку свого бурхливого розвитку поступово почала вклинюватися у наше мислення, тобто, подібно до американських вчених-когнітивістів Стівена Сломана та Філіпа Фернбака, на цьому етапі ми вже цілком впевнено можемо говорити про те, що сьогодні людина у великій мірі «думає за допомогою технологій» [3]. Окрім цього було продемонстровано, що великою мірою ми навіть не помічаємо що саме з наших думок є продуктом власне наших мисленневих актів, а яка інформація отримана нами посередництвом техніки [4].

Результатом таких «переваг» є зниження рівня концентрації уваги на потрібних задачах та редукція (можливо, аж до повного зникнення) можливості критичного мислення у людини. Говорячи про це напрошується цікава паралель з так званим «позитивним зворотнім зв'язком»: чим у більшій мірі комп'ютер виконуватиме за нас інтелектуальні задачі різної складності, тим у меншій мірі ми будемо використовувати та застосовувати наші ментальні ресурси (а це означатиме спрощення розумових здібностей). До чого це призведе? Над цим важко думати без відчуття легкої тривоги та моторошності, так як паралелі з антиутопіями у стилі О. Гакслі [1] будуть тут як ніколи доречними. Чи можливі тут сценарії з підкоренням усього бездумного населення вузькій групі людей, які будуть усім керувати? Для багатьох подібні запитання, з часом, стають все менш безглуздими та фантастичними.

Іншим аспектом застосування технологій ШІ, також пов'язаним з людським інтелектом, є втрата відчуття винятковості людських розумових здібностей. Яким чином це відбудеться? Нерідко йдеться про те, що, з часом, апарати штучного інтелекту набудуть рівноцінного нашим рівня інтелектуальних можливостей, ба навіть більших, що понесе за собою важливі наслідки у етичному контексті. Як і стосовно вищеописаних наслідків, тут теж існують протилежні думки. Такі мисленневі експерименти як-от «китайська кімната» (Дж. Серль) [2] підтверджують, що машини, які не володіють здатністю розуміти інформацію таким ж чином яким робимо це ми, мають можливість пройти тест Алана Тюрінга; але, незважаючи на це, в даному випадку це виключає можливість того, що такі машини зможуть наблизитися до нас своїм розумом хоча б у певній мірі.

Але уявімо, все-таки, що машини зробили це. Що станеться за таких умов? Тут варто зазначити, що багато людей вже погоджуються з тим, що наш *logos* не відрізняється крайньою винятковістю, і це пов'язано не зі штучним інтелектом. Річ про деяких вчених; зокрема, біологів та філософів, які стверджують що людські інтелектуальні здібності – результат багатьох мільйонів років еволюції (адаптація), які мало чим відрізняються від розуму багатьох тварин (з поправкою на те, що розумові здібності тварин є хорошим пристосуванням до умов середовища цих тварин, а доцільність оцінки розуму тварини за людською мірою є досить сумнівною). Виходить, що люди, які

схиляються до таких думок, вже прийняли факт недосконалості та певної обмеженості людського розуму, і, більше цього, ніякої катастрофи та «зламу мозку» з ними через це не сталося. В такому випадку, можливо і всі інші люди в майбутньому будуть адекватно співіснувати з думкою про те, що ми живемо разом зі створіннями які відверто переважають нас своїм неорганічним розумом?

На подібне питання відповісти не легше ніж на ті, якими ми задавалися в попередніх рядках. Проте, можна точно стверджувати, що для багатьох винятковість, особливість та навіть – у певній мірі – гордість (яка є не завжди обґрунтована) за наш розум є чимось майже інтимним та настільки недоторканим, що прийняття ними вищеописаних обставин буде практично неможливим.

Хоча усі етичні аспекти повсюдного поширення (в перспективі) штучного інтелекту та його стрімкий розвиток є комплексними та складними питаннями, деякі майбутні можливості застосування його навіюють безмежне благоговіння та відчуття дивовижності. Взяти хоча б віддалену перспективу того, що нейронні мережі мозку будуть транскрибовані у цифровий код. Що з нами станеться? Якого вигляду набуде наше відчуття «Я»? Чи зможе наша свідомість стати вічною (набути цифрового безсмертя)? Якщо так, то якими тоді будуть наші відчуття та чи будуть вони взагалі існувати? Нам точно не слід нехтувати і такими питаннями, оскільки, незважаючи на неможливість таких проєктів сьогодні, ми не в змозі передбачити що станеться у найближчому майбутньому (беручи також до уваги те, що важко назвати сферу науки, яка своєю швидкістю переважає розвиток ШІ). Тому, все що нам залишається – це уважно слідкувати за прогресом у цій сфері та поступово адаптувати наше міркування під ті обставини, які чекають на нас в майбутньому.

Література

1. Aldous Huxley: Brave New World. Harper Perennial: New York. 288 с.
2. Searle, John R. Minds, Brains and Programs. Behavioural and Brain Sciences 3.1980, 417-457.
3. Steven Sloman, Phillip Fernbach: The Knowledge Illusion: Why We Never Think Alone. Riverhead books: New York. 304 с.
4. eon.co/magazine/science/was-human-evolution-inevitable-or-a-matter-of-luck.

УДК 75.04:929Рафаель

О. О. Юр
/ м. Маріуполь /

ОБРАЗ МАДОННИ У ТВОРЧОСТІ РАФАЕЛЯ САНТІ

У доповіді розглядається творчість геніального митця італійського Високого Ренесансу Рафаеля Санті (1483–1520) на прикладі картин,

присвячених образу Мадонни. Історіографію проблеми склали праці Дж. К. Аргана [1], І. Бузукашвілі [2], Дж. Вазарі [3], В. Дажині [4], Н. Ільченко і С. Попеляєвої [5].

З XV ст. тема Мадонни стала однією з самих актуальних і популярних в європейському образотворчому мистецтві. В Італії багаті містяни часто замовляли такі картини для прикрашення своїх палаців та родових капел. Вроджене відчуття балансу і гармонії композиційної будови та внутрішній потяг до подібної тематики зробили Рафаеля ідеальним художником для таких картин. Увічнені ним образи Мадонн наповнені фізичною та духовною красою, добротою, лагідністю та жертовністю.

Протягом свого життя він написав велику кількість Мадонн та зробив значний внесок в розвиток та поширення цього образу. В своїх роботах художник прагнув довести, що ідеальне укладено в реальному, що будь-яка, навіть випадкова форма відображає свою ідеальну сутність. Ідеальна краса повністю розкривається на основі реального [1, с. 344]. Його Мадонни втілювали досконалість материнської любові, жертовності та еталон жіночої краси.

Образи Мадонни Рафаеля були сповнені ніжності, любові, сентиментальності, краси, що не могли не викликати захоплення роботами художника. Замість усталених канонів у жанрі Мадонн митець створив чарівний образ чарівної жінки, сповнений світла і добра. Особливу значимість при роботі над своїми картинами для Рафаеля мала тема материнської любові. Перший історіограф італійського мистецтва Джорджо Вазарі (1511–1574) писав, що Рафаель відрізнявся закоханістю, захоплювався жінками та завжди готовий був їм слугувати [3, с. 305].

Працюючи над образами Мадонн, Рафаель зробив головне відкриття, що складалося з успішного, майже рівного за пропорціями поєднання язичницького та християнського світовідчуття. Втілюючи свій таланти у створенні ним образи, Рафаель виконував їх у певній рівновазі: не надто піднесеними, проте і не надто чутливими.

Художню практику Рафаеля Санті при створенні Мадонн можна поділити на три основні періоди: умбрійський, флорентійський та римський.

Перші спроби увічнити образи Мадонн Рафаель почав втілювати в умбрійський період творчості (1500–1504), за наставництва художника П'єтро Перуджино (1445–1523) та в його майстерні. Залежність ще молодого художника від майстерності свого вчителя була настільки сильною, що Рафаель перейняв не тільки образну побудову, а й формальне мовлення П. Перуджино [4, с. 3]. На той час образи, створені Рафаелем, були досить простими, а лінії досить чіткими, художник ще не оволодів технікою сфумато (з італ. *sfumato* – затушований – в живописі пом'якшення обрисів фігур та предметів, яке дозволяє передати повітря, що огорнює їх. Ця техніка була винайдена Леонардо да Вінчі), що дозволяла б зробити пом'якшення контурів фігур та предметів, які були зображені на полотнах.

Мадонни П. Перуджино були схожими між собою: манера тримати голову, складки одягу, манірність, неприродність поз та жестів. Проте, Рафаель

зумів удосконалити манеру свого вчителя, яку взяв за основу у власній творчості означеного періоду. На відміну від пензля свого наставника, Рафаель створював образи Мадонн щирими, м'якими та ліричними.

До кращих робіт, створених Рафаелем у цей період, належать: «Коронування Богоматері» або «Віттар Одді» (1502–1503), «Мадонна Конестабіле» (1504), «Заручення Діви Марії» (1504), «Мадонна Грандука» (1504), «Мадонна Каупера» (1504–1505), «Марія на троні з немовлям та Іоанном Хрестителем в оточенні святих» (1504–1505) та інші.

Зображення Мадонни стає улюбленою темою творчості Рафаеля у флорентійський період (1504–1508). Найчастіше картини художника були присвячені зображенню Мадонни з Немовлям Христом, а інколи і з Немовлям Хрестителем. Їх було створено близько п'ятнадцяти. Його Мадонни, які ніжно спілкуються з маленьким синочком, позбавлені набожної святості, в них художник передав тонке поєднання материнської ніжності, живої безпосередності поз і жестів з божественною досконалістю Цариці Небесної [4, с. 4].

Потрапивши під вплив творчості Леонардо да Вінчі (1452–1519) та Мікеланджело Буонаротті (1475–1564) і оволодівши технікою сфумато, що дозволяла робити плавний перехід від світла до тіні, Рафаель кардинально змінив свій стиль [4, с. 3]. Як зразок для наслідування, при створенні своїх полотен, художник обрав картину Леонардо да Вінчі – «Мадонна в скелях» (1483–1486). Однак, на відміну від Леонардо, Рафаель кожен раз змінював композицію, склад фігурної групи та її фонове оточення. Майстер намагався знайти та створити нові варіанти в межах цієї теми.

Найбільш відомими втіленнями образу Мадонни цього періоду вважаються: «Мадонна з немовлям на троні» (1505), «Мадонна в зелені» (1506), «Святе Сімейство під пальмою» (1506), «Мадонна з безбородим Йосипом» (1506), «Мадонна з гвоздиною» (1506–1507), «Мадонна зі щигликом» (1507), «Святе Сімейство Каніджані» (1507), «Прекрасна садівниця» (1507), «Святе Сімейство з агнецем» (1507), «Мадонна Орлеанська» (1507) та інші.

Зображенню Мадонни Рафаель Санті приділяє багато уваги і в наступний період своєї творчості – римський (1508–1520). Досвід, який художник отримав у попередні періоди своєї творчості довів, що він вмів швидко засвоювати та вдосконалювати досвід попередників, з багатьох манер створювати свою особливу техніку. Римський період був найбільш насиченим та плідним в художній практиці митця [4, с. 4].

Працюючи у Римі, Рафаель продовжував створювати та вдосконалювати полотна, що оспівували Мадонну. Проте, на відміну від умбрійських та флорентійських Мадонн, римські – стали набагато глибшими, багатограннішими та технічно складнішими. Наприклад, в картині «Мадонна Альба» (1511) фігури повністю вписані в коло, що не було характерним для полотен тондо (скорочення від італ. *rotondo* – круглий – кругла за формою картина або барельєф). Всі фігури, як і сама композиція, створені в русі та динаміці. Таке відчуття виникає через те, що художник приділив багато уваги

людському тілу та тонко передав пластику руху, цю манеру Рафаель перейняв у Мікеланджело.

До найбільш цікавих та відомих робіт Рафаеля, створених ним у Римі, належать: «Мадонна з вуаллю» (1509–1510), «Мадонна Альба» (1510), «Мадонна Альдобрандіні» (1510), «Мадонна в кріслі» (1513–1514), «Сикстинська Мадонна» (1513–1515) та інші.

Особливої та окремої уваги заслуговує найбільш відома картина Рафаеля Санті римського періоду творчості художника – «Сикстинська Мадонна» (1513–1515), про яку Джорджо Вазарі написав короткий, але змістовний відгук: «...він (Рафаель) написав образ головного вівтаря, який зображує Богоматір зі св. Сикстом та св. Варварою – річ воістину надзвичайну та єдину в своєму роді» [3, с. 305].

Пошуки ідеалу привели Рафаеля до створення цього чудового творіння свого художнього генія. Картину «Сикстинська Мадонна» було написано спеціально на замовлення церкви Святого Сикста в місті П'яченце, як вівтарний образ. Вперше в житті, натягуючи на підрамник величезне полотно, власноруч, без жодного дотику учнів, Рафаель пише свій головний шедевр [2, с. 3]. На думку Н. Ільченко і С. Попеляєвої «Центром картини Рафаеля є Мадонна. Звідки б глядач не дивився, його погляд повинен повертатися до Мадонни: її силует виділяється на фоні неба, а фігура здається піднесеною, що підкреслює покривало та край плаща, які розвиваються від вітру. Мадонна сходить з хмар, прямуючи до передбаченого глядача, спускається з небес на землю. Чудова примара стає символом краси, людяності, жертвності. Не випадково художник О. Іванов назвав Рафаеля «поетом християнським»» [5, с. 1].

У процесі створенні «Сикстинської Мадонни» Рафаелю вдалося досягнути бездоганної рівноваги між реальним, життєвим образом матері, яка тримає юного Христа на руках, та ідеальним уявленням про велич Мадонни. Це поєднання реального та ідеального робить Сикстинську Мадонну надбанням світового живопису [4, с. 5]. В цій картині вся напруга, вся мудрість та краса Високого Ренесансу [2, с. 3].

Образ Мадонни у творчості Рафаеля – втілення чистоти, гарного смаку, досконалості та вишуканості – стали взірцем для наслідування в різні часи. Створюючи свої шедеври, Рафаель синтезував манеру та особливості творчості своїх вчителів і попередників, розвивав та вдосконалював свою майстерність настільки, щоб максимально наблизитися до ідеалу. За своє досить недовге життя він подарував світові безліч картин, фресок, декоративних робіт, продовжував розвиватися, як архітектор, але головним у його творчості був образ Мадонни.

На полотнах великого майстра, саме образ Мадонни, з її почуттями та переживаннями, був головним у композиційній будові. Мадонни наповнені фізичною та духовною красою, добротою, лагідністю, жертвністю, проте вони впевнені та рішучі. Не менше уваги художник приділяв фоновому оточенню, проте на його картинах ніхто та ніщо не повинно було затьмарити Мадонну – її красу, велич та святість. Шедеври Рафаеля, на яких були увічнінені

Мадонни, звернені до глядача та викликають глибокі враження та емоційні відчуття.

Література

1. Арган Дж. К. История итальянского искусства / Джулио Карло Арган / Пер. с ит. – Москва: ОАО Издательство «Радуга», 2000. – 533 с.

2. Бузукашвили И. Рафаэль Санти [Электронный ресурс] / И. Бузукашвили – электронный журнал «Культурология», Москва: Институт научной информации по общественным наукам РАН, 2010 – №3 (54). – Режим доступа: https://elibrary.ru/download/elibrary_15187676_23547189.pdf

3. Вазари Дж. Жизнеописание наиболее знаменитых живописцев, ваятелей и зодчих [Текст] / Вазари Дж. / [пер. с итал. Редакция и вступительная статья А. Дживелетова, А. Эфроса.] – Ростов на Дону: Феникс, 1998. – 544 с.

4. Дажина В. Д. Рафаэль Санти – мастер высокой реальности [Электронный ресурс] / В. Д. Дажина – электронный журнал «Киберленинка», 2012. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/v-d-dazhina-rafael-santi-master-vysokoy-realnosti/viewer>

5. Ильченко Н. М. «Сикстинская Мадонна» Рафаэля в восприятии В. А. Жуковского и Ф. М. Достоевского [Электронный ресурс] / Н. М. Ильченко, С. В. Пепеляева – электронный журнал «Киберленинка», 2016. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/sikstinskaya-madonna-rafaelya-v-vospriyatii-v-a-zhukovskogo-i-f-m-dostoevskogo/viewer>

УДК 27-167

М. О. Юрченко
/ м. Маріуполь /

ТРАНСФОРМАЦІЯ ХУДОЖНІХ ОБРАЗІВ ДРАКОНІВ З АНТИЧНОЇ МІФОЛОГІЇ У ХРИСТІЯНСТВО

Поява та утвердження християнства в Європі призвели до радикальної революції у розвитку європейської цивілізації. Ці зміни можна побачити через порівняння античного і середньовічного світоглядів за їх основними характеристиками. Основні орієнтири під час переходу від античності до середньовіччя змінюються на протилежні.

Рішучим був відхід християнства від античного (і взагалі міфологічно-язичницького) ставлення до тілесності та чуттєвих насолод. Церква засуджувала античний культ тіла як гріховний, вимагаючи турбуватися про душу, а не про тіло. Категоричним імперативом християнства була формула одного з ідеологів католицизму Августина Блаженного (354–430) «Дух треба любити більше ніж тіло». Церква проголосила культ аскетизму, який став характерною рисою середньовічної культури. Прославлялись святі, монахи–пустельники, що свідомо умертвляли плоть, відмовляючись від чуттєвих насолод, відрікаючись від земних благ.

Отже, людина середньовіччя зосереджується на внутрішньому та духовному. Людське життя набуває цільового спрямування – спасіння душі, а історія набуває часового виміру, оскільки все людство напружено очікує «другого пришествя Христа».

Ставлення раннього християнства до античної культури, зокрема філософії, було негативним. Це заперечення базувалося на судженнях апостола Павла про те, що «міркування мудреців... суєтні» і що «мудрість світу цього є божевільям перед Богом» [1]. Антична культура у формі філософії – це «мудрість світу цього», вище котрої ставиться юродство, яке і є справжньою мудрістю.

Отже, у ранньохристиянській думці існувала впливова течія, що закликала відмовитися від античної культурної спадщини. Цій спадщині протиставлялася християнська віра й наявна християнська мудрість. Однак ця течія не отримала повної підтримки. Перемога була радше за іншими мислителями, котрі розуміли необхідність збереження й використання в античній спадщині всього того, що було корисне для християнства.

Один із ранніх християнських апологетів – захисників християнської віри, Юстин Філософ (бл. 100—165), у своїй «Великій апології» намагається перекинути місток між давньогрецькою філософією й християнським міфологічним світоглядом, ґрунтуючись на словах з Євангелія від Іоанна: «Спочатку було Слово (Логос), і Слово було в Бога, і Слово було Бог... І Слово стало плоттю та жило з нами, повне благодаті й істини...» [3].

Святий Юстин Філософ є, безсумнівно, найяскравішою постаттю серед всіх апологетів. Його твори особливо сповнені і всебічні. За своєю освітою він належав до культурних людей свого часу і своїми знаннями значно сприяв захисту християнського вчення. Крім того, за своєю філософською підготовкою, він в християнському віровченні побачив ті проблеми, які рано чи пізно повинні будуть встати перед допитливим поглядом мислячої людини. Він, таким чином, намічає деякі питання, які згодом повинні бути розглянуті більш уважно, щоб стати основними пунктами християнської доктрини. «Філософом» його називають не тільки тому, що за своєю освітою він – філософ, а й тому, що він один з перших, хто поклав початок християнської філософії [2].

Юстин намагався віднайти подібність між християнським світоглядом і вченням античних філософів у вірі християн, платоніків і стоїків у кінець світу, у посмертне покарання злих людей та блаженство добрих. Юстин вважав, що основні положення свого вчення Платон та інші грецькі філософи взяли зі Старого Завіту (вчення про те, що провина за зло світу лежить не на Богові, а на людині, яка вільно обирає дорогу зла; що Бог створив світ з потворної речовини; про безсмертя душі, про споглядання душами небесного світу тощо). Але все це – лише зерно істини, а не сама істина. На думку Юстина, філософи говорили неточно, незрозуміло, приблизно й суперечливо. Справжній Логос, за Юстином, – це Христос. Але й до Христа були філософи, що жили згідно з Логосом. Такі, наприклад, як Геракліт і Сократ [2].

Християнські міфи Юстин трактував алегорично, визнаючи, що їх не завжди можна сприймати буквально. Саме образ Дракона є одним з найяскравіших прикладів алегоричності та умовності міфів. Як в християнстві, так і в античності, Дракони уособлюють Зло. Цей образ увібрав у себе усі негативні якості, чим і наводив страх і невимовний жах.

Головним чином на образах і тлумаченнях Біблії базувалась картина світу, що визначала ментальність віруючих. В найбільш загальному плані світ, у його сакральному осмисленні, сприймався ними у відповідності з певною ієрархією як симетрична схема, що нагадує дві складені основами піраміди. Вершина верхньої піраміди – Бог. Нижче йдуть яруси або рівні священних персонажів: ангели, апостоли, канонізовані святі тощо. На якомусь рівні в цю ієрархію включаються люди: спочатку папа римський і кардинали, потім клірики більш низьких рівнів, ще нижче – прості миряни. Потім, далі від Бога і ближче до землі, розміщуються тварини, рослини і потім – сама земля, вже повністю не одухотворена. А далі йде ніби дзеркальне відображення земної і небесної ієрархії, але в іншому вимірі і зі знаком «мінус», в світі ніби підземному, по наростанню зла і близькості до сатани. Він розміщується на вершині цієї другої піраміди, виступаючи як симетрично протилежна Богу істота. Якщо Бог – уособлення добра і любові, то Диявол – його протилежність, втілення зла і ненависті.

Таким чином яскраво виражена система цінностей середньовічної культури виявляє себе розміщеною на уявній вертикалі Бог – Диявол. Все, що ближче до Бога, є більш цінним і значимим.

Відомий сучасний румунський дослідник міфології, філософ культури, релігієзнавець, етнограф і письменник – Мірча Еліаде у своїй відомій праці «Аспекти Міфу» звернув увагу на те, що «волею–неволею довелося «християнізувати» особистості богів і «язичницькі» міфи, які ніяк не піддаються викоріненню. Боги грози перетворилися в святого Іллю, численні богині родючості були прирівняні до Богородиці або святих, безліч богів і героїв, що вбивають драконів, перетворилися в Георгіїв–Побідоносців».

Драконів в грецькій міфології безліч. Один з найяскравіших прикладів – Тифон, стоголовий гігантський дракон, народжений богинею–землею Геєю і божеством хаосу Тартаром. Тифон міг нападати на ворогів за допомогою вогню, виплескуючи його очима. Цього монстра убив володар Олімпу – Зевс.

Ще одна драконоподібна істота – гідра з болота біля міста Лерна на Пелопоннесі, що пояснює її ім'я – Лернейська. Чудовисько з давньогрецької міфології, багатоголова змія, голів у неї було, правда, не сто, а всього вісім, та й розмірами вона була істотно менше Тифона, однак на місці кожної зрубаної голови гідри з'являлася нова. Дихання її паморочило розум, а жовч, що заміняла їй кров, була отруйна. Цю тварюку здолав Геракл.

У Греції образ дракона був не стільки символічним, скільки був представником сил темряви.

Завдяки творам Іоанна та інших раннях богословів, для середньовічного християнина–книжника дракон почав стійко асоціюватися зі Змієм–спокусником, ворогом Божественної гармонії. Але в середньовіччі, особливо

до 1100 року, не всі європейці були християнами, і далеко не всі християни досконало володіли науково-літературним апаратом. Раннє середньовіччя не було часом тотального засилля християнської ідеології, а тому залишався достатній простір для міфопоетичного креативу – що не забарилося обернутися бурхливим природом «поголів'я драконів».

В Біблії теж зустрічаються згадки про драконів. В першу чергу варто звернути увагу на Левіафана з книги Йова – величезного крилатого морського змія, що дихає вогнем, втілення безодні морської, жаху, сили. Але змії був настільки могутній, що лише сам Бог, що створив змія, знищив його. Левіафан – початок зла та руйнівна сила.

Інший дракон, згаданий в Біблії – дракон Апокаліпсису. Він червоного кольору і має сім голів і десять рогів. І у цього змія теж є крила. Дракон є сам Сатана, диявол. З ним боролися Архангел Михаїл і янголи. Знову дракон являє собою початок негативний, абсолютну протилежність добра.

Загалом, в Біблії дракони нехай і мають зовнішні відмінності зі своїми античними попередниками – крила, лапи, вогняне дихання, – але все одно уособлюють темряву, зло. Схоже, саме Біблія широко популяризувала пернатих зміїв, які і стали еталонним зразком дракона.

Риси характеру драконів переважно були шкідливими для людини. Разом з тим, як і люди, дракони прагнули панувати над світом і живими істотами, тому представлялися і зображувалися сильними і могутніми. Дракони, як в християнстві, так і в міфах античності, сприймалися як персоніфікація зла. Тому не дивно, що міфи християнства поєднують у собі описи битв та перемог героїв над драконами. Прикладом може слугувати, мабуть, найвідоміша битва Георгія Побідоносця зі змієм.

Але є й менш відомі приклади. З драконами успішно боролися святий Сильвестр і апостол Филип. А свята Марфа з Віфанії при зустрічі з драконом перемогла його, просто окропивши святою водою. Також розправилася з драконом свята Маргарита (в православній традиції свята Марина). Диявол, що явився до неї, просто її проковтнув, однак жінка встигла перехрестити його, і дракон одразу ж випустив її на волю, а потім навіть покався. Тому дракон став символом і цієї святої.

Проте, люди далеко не усюди знищують цих красивих реліктових тварин. У місті Любляна (Словенія) Дракон вважається небесним покровителем та символом не тільки міста, а й усієї країни ще з давніх часів. З часів раннього Середньовіччя дракон королівської крові на ім'я Зілант вважається покровителем Татарстану і тому в XIX ст. був затверджений на гербі Казані та Казанської губернії. В описі герба особливо стверджено, що цей дракон був коронований на владу.

Авторитетні дослідники історії релігій І. С. Свінцицька та О. П. Скогорев, у своїй роботі «Апокрифічні сказання про Ісуса, Святе Сімейство і Свідків Христових» звернули увагу на сюжет апокрифічної «Книги про народження блаженнішої Марії і дитинство Спасителя», де розповідається про те, як по дорозі до Єгипту святу родину охороняли леви і леопарди, як маленькому Ісусу поклонилася велика згряя жахливих драконів. Апокрифи – це неканонічні

твори релігійного спрямування. До частини апокрифів Церква ставилась байдуже. Якщо ж просувалися руйнівні ідеї, то ця література заборонялася.

Із занепадом античної культури, з настанням християнського Середньовіччя образ дракона не втратив свого величчя і не пішов у забуття, а, навпаки, продовжував жити у міфології та мистецтві.

Література

1. Апостола Павла 1-е послание к коринфянам [Електронний ресурс] // Азбука веры. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <https://azbyka.ru/biblia/?1Cor.3:19>

2. Керн К. Э. Святой Мученик Иустин Философ [Електронний ресурс] / Константин Эдуардович Керн // Азбука веры – Режим доступу до ресурсу: https://azbyka.ru/otechnik/Kiprian_Kern/patrologija-kern/9

3. От Иоана святое благовествование [Електронний ресурс] // ubrus.org. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ubrus.org/bible-pages/?part_id=54

УДК 378.015.31:78

М. О. Юрченко
/ м. Маріуполь /

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЧЕРЕЗ МУЗИКУ

Формування духовно розвиненої, соціально активної особистості формує значення музичного мистецтва у вихованні молоді. Розмірковуючи про сутність навчання і виховання майбутнього музиканта, радянський музикознавець, піаніст і педагог Яків Ісаакович Мільштейн зазначив, що «ми завжди говоримо мовою, якої навчилися у батьків і гарних вчителів» [3, с.430]. Варто зауважити, що не тільки учень навчається у свого вчителя, а й вчитель черпає нові сили та ідеї, спілкуючись зі своїми учнями. Мистецтво - це мислення в образах [2, с.83]. Занурення в нескінченність музичного простору стирає межі між вчителем і учнем, адже це вже не головне, головне – почуття. «У процесі навчання почуття не повинні притуплятися. Навпаки, вони повинні збагачуватися, – розширюється здатність бачити і чути, розуміти і відтворювати. Учень як би вбирає в себе твори, вони йдуть назустріч йому, знову і знову розкриваючи свої багатства» [3, с.434]. Ці слова звернені до учня, але це буде відбуватися тільки в тому разі, коли не будуть притуплятися і почуття вчителя.

Ще з давніх часів люди визнавали особливу силу звуку, знали про її благотворний вплив на людину, на розвиток її фізичної і духовної сутності. Платон писав: «Музичне мистецтво є знання любовних початків, що стосуються ладу і ритму. Втім, в самій будові гармонії і ритму неважко помітити любовний початок, і любов тут не двоїста» [2, с.86]. А в діалозі «Філеб» говориться: «Але, друже мій, після того як ти дізнаєшся, скільки буває інтервалів між високими і низькими тонами, які ці інтервали і де їх межі, скільки вони утворюють систем (попередники наші, що відкрили ці системи,

заповідали нам, своїм нащадкам, називати їх гармоніями і докладати імена ритму і міри до інших подібних станів, властивим рухам тіла, якщо вимірювати їх числами; вони повеліли нам далі розглядати таким же чином будь-яку взагалі єдність і безліч), – після того, як ти дізнаєшся все це, ти станеш мудрим, а коли осягнеш будь-яку іншу єдність, розглядаючи її таким самим способом, то станеш досвідченим і щодо неї»[2, с.86]. Платон вказує, що, сприймаючи і пізнаючи єдність музики, людина набуває мудрість і здатність пізнавати єдність світу.

Музика – система відносин, елементами якої є суб'єкт, людина, і об'єкт, світ. «Коли ці несподівані скарби розкриваються перед ними, такі учні реагують на них з найбільшим захопленням, тому що починають усвідомлювати те, на що раніше не звертали уваги. У таких випадках опиняєшся свідком вибуху радості, в чомусь подібної відкриттю любові ... Саме в такій чудовій атмосфері довіри і любові, з'єднаних з аналітичним і творчим критицизмом, живим палким бажанням шанувати волю Бахов і Куперенов, я і працюю з моїми учнями. Підпорядковуючи їх найсуворішій спартанській дисципліні, я в той же час залишаю місце для їх індивідуальності» – так розповідає про свій досвід педагогіки польська піаністка і клавесиністка Ванда Ландовська [1].

Годин, проведені вчителем і його учнями з музикою, це години виховання душі. Це і є найдієвіший спосіб навчання музиці, коли їй самій дано право бути вчителем і вихователем. Талант і натхнення, розкриті в процесі музичного навчання і виховання, сміливість та ініціативність, постійна потреба відкривати щось нове – це критерії справжнього успіху. Розвиваючи емоційний інтелект в процесі вивчення музики, людина йде до досягнення головної мети: формування здорової, розвиненої особистості, здатної реалізувати свій творчий потенціал, як у власних інтересах, так і в інтересах суспільства.

Література

1. Ванда Ландовська. «О музыке» [Електронний ресурс] // Marie Olshansky – Режим доступу до ресурсу: <http://marie-olshansky.ru/muz/vanda2.shtml>.
2. Курашов В. И. История и принципы философии музыки: от слова к музыке и от музыки к слову [Електронний ресурс] / Владимир Игнатьевич Курашов // Ученые записки Казанского университета. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriya-i-printsipy-filosofii-muzyki-ot-slova-k-muzyke-i-ot-muzyki-k-slovu/viewer>.
3. Щербаков В. Ф. Обучение музыке - воспитание музыкой [Електронний ресурс] / В. Ф. Щербаков // Наука и современность. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-muzyke-vozpitanie-muzykoy/viewer>.

ПРАКТИЧНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ

Актуальність теми ми вважаємо у тому, що серед усіх дисциплін циклу нормативної підготовки дисципліна «Методика викладання дитячої психології» має вагомому значущість у підготовці майбутнього педагога.

Стан дослідженості проблеми. Визначенню мети методики викладання психології як навчальної дисципліни сприяли дослідження Б.П. Бадмаєва, В.К. Боярчук, О.В. Брюховецької, В.С. Герасимової, Н.М. Давидюк, Н.М. Дембрицької, В.П. Карандишева, В.Я. Ляудіс, В.Ю. Стояхіної, О.В. Хроменко та інших учених. Методологією навчальної дисципліни «Методика викладання дитячої психології» є опанування здобувачами вищої освіти:

- системою знань про теоретико-методологічні основи викладання психології як науки;
- підвищення якості викладання психології в різних сферах діяльності;
- розкриття особливостей використання різноманітних методів, форм та засобів навчання;
- оволодіння прийомами професійної самоосвіти й самовиховання.

Вивчення цієї дисципліни в магістратурі дає можливість опанувати арсеналом різноманітних методів, що буде застосовано в практиці викладання дитячої психології у вищій школі.

Основний зміст. Практичні методи передбачають практичну діяльність здобувачів вищої освіти, спрямовану на засвоєння знань, умінь і навичок. Дослідник В. Карандашев тлумачить практичні методи як такі, при використанні яких здобувачі слухають, дивляться та виконують певні пізнавальні дії, спрямовані на розв'язання навчальних завдань [2]. У викладанні психології до них відносять:

- лабораторні роботи, що моделюють психологічні експерименти;
- виконання завдань з психодіагностики, зокрема психологічних тестів;
- рішення психологічних завдань;
- вправи;
- групову дискусію;
- дидактичні та ділові ігри, що імітують досліджувані процеси.

В залежності від навчальної мети ці методи використовують по-різному.

Лабораторні роботи як моделі психологічних експериментів можуть проводитися для того, щоб продемонструвати на практиці здобувачам вищої освіти певні психологічні закономірності або для того, аби опанувати методику психологічного експерименту. Для вирішення першого завдання лабораторні роботи можуть бути проведені в рамках освітніх програм з метою переконання в реальності цієї залежності або закономірності. У тому випадку, коли лабораторні роботи проводяться в рамках підготовки фахівців-психологів,

особливої уваги заслуговує організація проведення експерименту, яка має бути професійно грамотною. Варто звернути увагу також на правильність оформлення результатів експерименту з точки зору методології психологічного дослідження.

Одним із практичних методів у викладанні психології є *психологічні тести*, які здебільшого можуть проводити для освоєння психодіагностичних умінь або з метою самопізнання. При цьому важливим є ретельний підбір і доречне використання тестів у залежності від цілей навчання психології. У залежності від можливостей використання тестів на практичних заняттях з психології можна виділити кілька типів: складні професійні тести (тест ММРІ, тест інтелекту Векслера), які вимагають ґрунтовної психологічної компетентності для проведення; ординарні тести із загальної педагогіки (тест Айзенка, тест на комунікативні та організаторські здібності); психологічні тести, розроблені для прикладних цілей певних сфер професійної діяльності («Опитувальник стилю керівництва», «Тест стилю сімейного виховання»); розважальні тести («Чи подобається ви оточуючим?»). Одночасно можуть вирішуватися завдання освоєння психологічних методів, вміння вирішувати прикладні завдання і самопізнання.

На заняттях зі здобувачами вищої освіти непедагогічних спеціальностей не доцільно використовувати *тести* першого типу через недостатню підготовленість здобувачів. Тести другого типу дуже доречні і корисні, оскільки провідними дидактичними завданнями викладання психології є загальне знайомство з методами та самопізнання. Прикладні психологічні тести представляють цінність в рамках програм вищої освіти. Тести розважального типу недоцільно використовувати на заняттях з психології через відсутність наукового обґрунтування.

Рішення *психологічних завдань* може бути направлено на закріплення теоретичних знань або на застосування цих знань для вирішення практичних завдань. Це можуть бути завдання на встановлення відповідності між теоретичними поняттями і закономірностями і прикладами їх використання; завдання по психологічному аналізу поведінки літературних героїв або відомих людей; завдання по психологічному аналізу особистісних життєвих або навчальних ситуацій. [1]

Одним із практичних методів є *вправи*. У методиці викладання психології вони дають можливість сформувати у здобувачів вищої освіти уміння та навички дослідницької роботи: в застосуванні певних методів математичної статистики або практичної психологічної роботи. Вправи можуть використовуватися також для досягнення розвиваючих цілей.

Групова дискусія і *ділова гра* як практичні методи в викладанні психології спрямовані на освоєння відповідних комунікативних або професійних умінь.

У ході розглядання доходимо до **висновку**, що усебічне оволодіння методикою викладання психології можливе лише за умови залучення усіх можливих методів навчання. Розглянуті вище практичні методи зазвичай

використовуються в рамках лабораторних і практичних занять, але будуть ефективними у інших формах роботи також.

Література

1. Бадмаев Б.Ц. Методика преподавания психологии: Учеб.-метод, пособие для преподават. и аспирантов вузов. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. — 304 с.

2. Карандашев В. Н. Методика преподавания психологии: Учебное пособие. — СПб.: Питер, 2005. — 250 с.: ил. — (Серия «Учебное пособие»).

3. Методика викладання психології у вищій школі: [навч. посіб.] / Ю. Ю. Бойко-Бузиль, С. Л. Горбенко та ін. — К. : Атіка, 2012. — 272 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Анапріюк Ліана Андріївна	студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського, м. Київ
Ангелін Володимир	студент II курсу ОС «Магістр» спеціальності «Менеджмент (Управління фінансово-економічною безпекою)» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Афанасьєва Наталя Сергіївна	студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Бакієва Аліса Артурівна	студентка II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Баніт Ольга Романівна	студентка I курсу ОС «Магістр» спеціальності «Журналістика (Медіакомунікації)» Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро
Барсукова Аліса Костянтинівна	студентка I курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Бахлова Ірина Володимирівна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Практична психологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Білик Катерина Володимирівна	студентка IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Бондаренко Юлія Михайлівна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Менеджмент» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Бордун Олексій Станіславович	студент ОС «Магістр» спеціальності «Практична психологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Бугас Олена Олександрівна	завідувач художньою частиною Комунального культурно-освітнього закладу «Курахівський міський центр культури і дозвілля», студентка II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Курахове
Бура Олена Миколаївна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Дошкільна освіта» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь

Буракова Дарья Леонидовна	студентка IV курсу спеціальності «Культурологія», напрямок спеціальності «Культурологія (прикладна)» університету освіти «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Минск (Республика Беларусь)
Гучок Костянтин Володимирович	студент III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Dablo Anastasiia	студентка II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Переклад (українська, російська, польська)» Маріупольського державного університету, Drugi rok specjalności «Zarządzanie: reklama i grafika komputerowa», Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości, Kraków (Polska)
Деліман Владислава Володимирівна	студентка II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Іваницький Микита Русланович	студент I курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Калюжна Юлія Павлівна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Капустнікова Анна В'ячеславівна	студентка I курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Філологія. Переклад (англійська)» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Карплюк Ольга Олександрівна	студентка I курсу ОС «Магістр» спеціальності «Середня освіта: мова і література (англійська)» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Коновалова Юлія Володимирівна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, фахівець загального відділу Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Конько Юлія Миколаївна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне
Кочетова Елена Владимирівна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Практическая психология» Маріупольського державного університету, г. Мариуполь
Красозова Марина Віталіївна	студентка II курсу ОС «Магістр» спеціальності «Дошкільна освіта» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь

Кумуржи Марія Валеріївна	студентка II курсу ОС «Магістр» спеціальності «Дошкільне образование» Маріупольського державного університету, г. Маріуполь
Латишева Крістіна Геннадіївна	студентка II курсу ОС «Магістр» спеціальності «Дошкільна освіта» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Левченко Яна В'ячеславівна	студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Малиновська Златослава Станіславівна	студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Мартищенко Галина Петрівна	студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Матей Юлія Федорівна	студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Середня освіта (Історія)» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків
Михайличенко Таїсія Сергіївна	студентка I курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Мітіна Юлія Олександрівна	студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Мішенюк Анастасія Євгеніївна	студентка II курсу ОС «Магістр» спеціальності «Культурологія» Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ
Непекло Олена Олександрівна	студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Параскева Тетяна	студентка IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Перепелиця Світлана Вікторівна	студентка IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Петкевич Сергій Сергійович	студент I курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь

Петрачкова Антоніна Іванівна	студентка II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Пефті Юлія Сергіївна	студентка II курсу спеціальності «Медицина» Донецького національного медичного університету, м. Маріуполь
Підтикан Олександра Олегівна	студентка I курсу ОС «Магістр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Попова Анастасія Дмитрівна	студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Попова Аліна Федорівна	студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Радченко Дарія Олегівна	студентка I курсу ОС «Магістр» спеціальності «Культурологія» Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ
Радченко Катерина Володимирівна	студентка II курсу ОС «Магістр» спеціальності «Дошкільна освіта» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Ратушняк Олена Анатоліївна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Медицина» Донецького національного медичного університету, м. Маріуполь
Савонік Юлія Миколаївна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне
Садовська Анастасія Вікторівна	студентка IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Сарбаш Сергій	студент II курсу ОС «Магістр» спеціальності «Менеджмент (Управління фінансово-економічною безпекою)» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Свіріна Олена Олександрівна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Менеджмент» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Северіна Альона	студентка II курсу ОС «Магістр» спеціальності «Менеджмент (Управління фінансово-економічною безпекою)» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь

Сивак Дар'я Сергіївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Сизоненко Галина Олегівна	інструктор з організаційно-масової роботи молодіжного центру, студентка I курсу ОС «Магістр» спеціальності «Середня освіта: мова і література (англійська)» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Скрипальова Аліна Василівна	студентка II курсу ОС «Магістр» спеціальності «Дошкільна освіта» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Соколенко Анастасія Сергіївна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Практична психологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Сорохан Катерина Андріївна	студентка IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» Хмельницького університету управління та права імені Л. Юзькова, м. Хмельницький
Сук Владислав	студент II курсу ОС «Магістр» спеціальності «Менеджмент (Управління фінансово-економічною безпекою)» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Танадай Ольга Олександрівна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Практична психологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Туманова Юлія Олександрівна	студентка II курсу ОС «Магістр» спеціальності «Дошкільна освіта» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Тюлева Ніколь Сергіївна	студентка I курсу ОС «Магістр» спеціальності «Практична психологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Філатова Карина Олегівна	студентка III курсу ОС «Магістр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Фількевич Олександра Валентинівна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Практична психологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Ханча Наталя Олександрівна	студентка ОС «Магістр» спеціальності «Менеджмент» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Ходарин Миколай	студент II курсу ОС «Магістр» спеціальності «Менеджмент (Управління фінансово-економічною безпекою)» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь

Чайка Любовь Николаевна	студентка I курсу ОС «Магістр» спеціальності «Практическая психологія» Мариупольського державного університету, м. Мариуполь
Чекалов Іван Валерійович	студент ОС «Магістр» спеціальності «Медицина» Донецького національного медичного університету, м. Мариуполь
Черниця Тетяна Олександрівна	художній керівник комунальної установи «Центр культури і дозвілля сел. Старий Крим», студентка IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Мариупольського державного університету, м. Мариуполь
Шевцов Артур Андрійович	студент IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Екологія» Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів
Юр Ольга Борисівна	студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Мариупольського державного університету, м. Мариуполь
Юрченко Марина Олександрівна	студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Мариупольського державного університету, м. Мариуполь
Яковцова Юлія Володимирівна	студентка II курсу ОС «Магістр» спеціальності «Дошкільна освіта» Мариупольського державного університету, м. Мариуполь

ЗМІСТ

Л. А. Анапріюк

Філософія тіла в експресіоністичному танці Рудольфа Лабана

3

В. Ангелін

Авторитет та лідерство, як чинник ефективності управлінської діяльності

6

Н. С. Афанасьєва

Електрифікація музичного мистецтва: прототипи синтезаторів, масове тиражування, вплив на майбутнє музичної індустрії

9

А. А. Бакієва

Світоглядно - релігійні уявлення давніх слов'ян

12

О. Р. Баніт

Роль медіа у формуванні культури особистості та суспільства

15

А. К. Барсукова

Культура на українських теренах: від історії до сучасності

17

І. В. Бахлова

Проблеми навчання та навчення у вищій школі

20

К. К. Білик

Документально-інформаційне забезпечення бібліотечної галузі в Україні

22

Ю. М. Бондаренко

Психологічні методи формування та реалізації кадрової політики на підприємстві

25

О. С. Бордун

Розвиток творчого мислення студентів у процесі навчання психології у вищій школі

26

О. О. Бугас

Роль та значення «Велесової книги» в українській культурі

28

О. М. Бура

Вплив освіти і культури на розвиток суспільства

30

Д. Л. Буракова

Особенности формирования музыкальной молодежной субкультуры к-поп

33

К. В. Гучок

Міфологія як аспект сучасної культури

35

К. В. Гучок

Фактор впливу музики на людину

38

A. Dabło

Szkolnictwo wyższe w Polsce: doświadczenia i perspektywy

Wyższej Szkoły Zarządzania i Bankowości w Krakowie

40

В. В. Деліман

Особливості розвитку освіти і літератури в Україні доби пізнього Ренесансу

42

В. В. Деліман

Розвиток культурологічної думки у незалежній Україні

46

М. Р. Іваницький

Теоретичні засади дослідження класифікації управлінських документів

50

Ю. П. Калюжна

Теорія і практика професійної підготовки фахівця в галузі бібліотечної справи за доби мережевої культури

52

А. Капустнікова

Використання іноземної мови як необхідного елементу у формуванні української музейної культури

54

О. О. Карплюк

Дистанційна освіта – перспективний напрямок розвитку вищої школи

57

Ю. Коновалова

Семінарське заняття – організаційна форма навчання
у вищих навчальних закладах

60

Ю. М. Конько

Архетипна семантика сучасного українського мистецтва

62

О. В. Кочетова

Применение поисковых методов при обучении практических психологов

66

М. Красозова

Практична діяльність як складова підготовки за спеціалізацією
«Практична психологія» спеціальності «Дошкільна освіта»

68

М. В. Кумуржи

К проблеме профессиональной подготовке и деятельности
преподавателя в высшей школе на материале
«Методика преподавания психологии»

70

К. Г. Латишева

Активні методи навчання: поняття та класифікація

73

Я. В. Левченко

Особливості інформаційно-аналітичної діяльності архівних установ

75

Я. В. Левченко

Програмне забезпечення обробки музичних творів

78

З. С. Малиновська

Світове кіномистецтво: здобутки та перспективи

81

Г. П. Мартищенко

Мистецтво мозаїки у Київській Русі та його особливості

83

Ю. Ф. Матей

Садиби дворян харківської губернії як складова європейської культури на межі XVIII – XIX ст.

86

Т. С. Михайличенко

Фахові періодичні видання з документознавства: загальний огляд

90

Ю. О. Міміна

Гравюра і офорт у мистецькій спадщині Т. Г. Шевченка

93

А. Є. Мішенюк

Специфіка формування іміджу сучасних бібліотек

96

О. Непекло

Статус жінки за часів київської русі

101

Т. Параскева

Основні риси та особливості віденської музичної школи

103

С. В. Перепелиця

Напрямки розвитку художнього кінематографу в Україні у сьогоденні

106

С. С. Петкевич

Електронний документ як об'єкт документознавчих досліджень

110

А. І. Петрачкова

Культура скіфії

112

Ю. С. Пефті

Зворотня сторона звичайного лікування

115

О. Підтикан

Грантові програми: особливості реалізації

117

А. Д. Попова

Бароко в сакральній архітектурі Слобідської України

118

А. Ф. Попова

Технології інформаційно-аналітичної діяльності в установах

122

А. Ф. Попова

Використання програми soundtrap для створення звукових творів

125

Д. О. Радченко

Розважальники доби середньовіччя та їх роль у формуванні
святкової культури

127

К. В. Радченко

Активні методи викладання дитячої психології

130

Ю. М. Савонік

Художня концепція футуризму: західноєвропейський та український контексти

132

А. В. Садовська

Аматорське театральне мистецтво України

134

С. Сарбаш

Психологія управлінської діяльності в військових колективах

139

О. О. Свіріна

До проблеми особливості психологічного часу менеджера і розвиток
організації

142

А. Северіна

Психологія прийняття рішень

144

Д. С. Сивак

Організація інтерактивної взаємодії у процесі дистанційного навчання

147

Г. О. Сизоненко
Сучасні інноваційні методи викладання у закладах вищої освіти
148

А. В. Скрипальова
Професійне зростання викладача
151

А. С. Соколенко
Викладач вищого навчального закладу як організатор
навчально-виховного процесу
155

К. А. Сорохан
Сучасний стан фінансування соціального захисту населення в Україні
157

В. Сук
Психологія керівництва та лідерства
160

О. О. Танадай
Методи та методика психологічних досліджень
163

Ю. О. Туманова
До проблеми викладання психології у вищій школі. Принципи викладання
167

Н. С. Тюлева
Студент як суб'єкт – суб'єктивної педагогічної діяльності
170

К. О. Філатова
Вплив куртуазної культури на культурний розвиток Європи
172

О. В. Фількевич
Психологія особистості та проблема виховання у вищій школі
174

Н. О. Ханча
Підвищення ефективності творчої роботи співробітників
в стресових ситуаціях
176

М. Ходарин

Сучасні наукові підходи щодо дослідження поняття “комунікація”
в державному управлінні
178

Л. Н. Чайка

Проблемы адаптации студентов к обучению в высшей школе
182

И. В. Чекалов, Е. А. Ратушняк

Реализация в Украине международных стандартов прав человека
в сфере здравоохранения
186

Т. О. Черниця

Теоретичні аспекти науково-експозиційної роботи в музеях України
189

А. А. Шевцов

Штучний інтелект та наслідки його залучення як невід’ємна складова
постглобального соціуму
192

О. О. Юр

Образ Мадонни у творчості Рафаеля Санті
195

М. О. Юрченко

Трансформація художніх образів драконів з античної міфології
у християнство
199

М. О. Юрченко

Розвиток духовного інтелекту через музику
203

Ю. Яковцова

Практичні методи навчання у методиці викладання психології
205

Відомості про авторів

208

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Головний редактор Ю. С. Сабадаш

Упорядник С. Янковський

Наукове видання

Феномен культури постглобалізму

I Міжнародна науково-практична конференція
27 листопада 2020 року

Маріупольський державний університет

Збірник матеріалів
У 2 частинах

Частина II

Технічний редактор
О. В. Дейниченко

Підписано до друку 17.12.2020 Зам. 160/17
Обсяг 4,25 друк. арк. Формат 60x84/16. Тир. – 150

Редакційно-видавничий відділ Маріупольського державного університету.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК №4930 від 07.07.2015 р.
87548, Маріуполь, пр. Будівельників, 129